

SWIFT
GULLIVER UTAZÁSAI

FORDITOTTA
KARINTHY FRIGYES

TARTALOM

SWIFT

ELSŐ RÉSZ.

Utazás Liliput-ba.

ELSŐ FEJEZET.

(Szerző bemutatkozik és beszél családjáról. Mi indította utnak először? Hajótörést szenved, uszással menekül, Liliput-tartományban biztonságosan partravetődik. Elfogják, majd az ország belsejébe hurcolják.)

MÁSODIK FEJEZET.

(Liliput császára a főnemesség kíséretében meglátogatja szerzőt. A császár személye és öltözéke. Tudósokat megbíznak, hogy szerzőt tanítsák ki a nép nyelvén szólni. Szelid modorával kegyes hangulatot idéz fel. Zsebeit kikutatják, kardját és pisztolyait elveszik.)

HARMADIK FEJEZET.

(Szerző egészen szokatlan módon mulattatja őfelségét és a mindkétnembeli nemességet. A liliputi udvar szórakozásainak leírása. Szerző bizonyos feltételek mellett visszakapja szabadságát.)

NEGYEDIK FEJEZET.

(Mildendo, Liliput fővárosa, a császári palotával. Beszélgetés szerző és egy államtitkár között, az államügyekről. Szerző felajánlja szolgálatait a császárnak háboru esetére.)

ÖTÖDIK FEJEZET.

(Szerző sajátos haditeranggal megakadályozza a támadást. Magas címmel és ranggal tüntetik ki. Blefuscu nagykövete békét kér. A császárné lakosztálya kigyullad: szerző megmenti a palota felét.)

HATODIK FEJEZET.

(Liliput lakói. Törvényeik, szokásaik. Hogy tanítják gyermekeiket? Hogyan élt a szerző ebben az országban? Szerző tisztára mossa egy magasrangu hölgy hirnevét.)

HETEDIK FEJEZET.

(Szerzőt értesítik, hogy árulással akarják vádolni. - Blefuscu menekül. - Ott szívesen fogadják.)

NYOLCADIK FEJEZET.

(Szerencsés véletlen következtében szerző módot talál rá, elhagyni Blefuscu-t, némely nehézségek után egészségesen visszatér hazájába.)

MÁSODIK RÉSZ.

Utazás Brobdingnag-ba.

ELSŐ FEJEZET.

(Nagy vihar a nyílt vizen. Csolnakot küldenek vizért, szerző a csolnakkal megy, hogy az országot kitapasztalja. - Ott felejtik a parton, egy benszülött megragadja és hazaviszi. - Hogyan fogadják - több esemény történik közben. - A benszülöttek leírása.)

MÁSODIK FEJEZET.

(A bérlő leánya. - Szerzőt elviszik az országos vásárra, onnan a fővárosba. - Mik történtek utközben.)

HARMADIK FEJEZET.

(Szerzőt látni óhajtják az udvarnál. - A királyné megveszi szerzőt a bérlőtől és odaajándékozza a királynak. - Szerző őfelsége nagy tudósaival vitázik. - Az udvarnál szerzőnek lakosztályt rendeznek be. - Szerző nagy kegyben áll a királynőnél. - Szerző hazája becsületéért helyt áll. - Szerző civódása a királyné törpéjével.)

NEGYEDIK FEJEZET.

(A város leírása. - Javaslat új térkép készítésére. - A királyi palota és a főváros. - Hogy utazik a szerző. - A főtemplom leírása.)

ÖTÖDIK FEJEZET.

(Szerző néhány kalandja. - Egy bűnöst kivégeznek. - Szerző a hajózás tudományában jeleskedik.)

HATODIK FEJEZET.

(Szerző a király és királyné mulattatására mindenféle mókát eszel ki. - Ügyeskedik a zenében. - A királyt Anglia állapota érdekli, szerző felvilágosítja néhány pontban. - A király erre vonatkozó megjegyzései.)

HETEDIK FEJEZET.

(Szerző hazaszeretete. - Ajánlatot tesz a királynak, melyet visszautasítanak. - A király politikában való tudatlansága. - A Brobdingnag-beliek tudatlansága és korlátoltsága. - Törvények, katonai állapotok, pártok.)

NYOLCADIK FEJEZET.

(A király és királyné leutazik a határra. - Szerző elkíséri őket. - Részletes elbeszélése annak, hogyan hagyja el szerző az országot. - Szerző visszatér Angolországba.)

HARMADIK RÉSZ.

Utazás Laputába, Balnibarbiba, Luggnagba, Glubbudribe és Japánba.

ELSŐ FEJEZET.

(Szerző megkezdi harmadik utját. - Kalózok elfogják. - Egy holland ember rosszakarata. - Szerző szigetre jut. - Laputába felszedik szerzőt.)

MÁSODIK FEJEZET.

(A laputabeliek jellemzése. - Szerző beszámol a nép műveltségéről. - A király és udvara. - Hogy fogadják szerzőt? - A bennszülöttek félnek és nyugtalanok. - A bennszülött asszonyok.)

HARMADIK FEJEZET.

(Egy jelenség, a modern bölcsészet és asztronómia világításában. - A laputabeliek nagy fejlettsége az utóbbi tudományban. - Hogy nyomja el a király a felkeléseket?)

NEGYEDIK FEJEZET.

(Szerző elhagyja Laputát. - Utazás Balnibarbiban. - A főváros. - A főváros és vidékének leírása. - Szerzőt egy magasrangu ur barátságosan fogadja. - Szerző vitája ugyanezzel.)

ÖTÖDIK FEJEZET.

(Szerző megtekinti a Lagadói nagy akadémiát. - Az akadémia részletes leírása. - Mivel foglalkoznak az akadémia tudósai.)

HATODIK FEJEZET.

(Az akadémia további leírása. - Szerző több tökéletesítést ajánl, amit elismeréssel megfogadnak.)

HETEDIK FEJEZET.

(Szerző elhagyja Lagadót és Maldonádába megy. - Hajót nem talál. - Rövid utat tesz Glubbudribe, ahol a kormányzó fogadja.)

NYOLCADIK FEJEZET.

(Glubbudrib további ismertetése. A megjavított régi és modern történelem.)

KILENCEDIK FEJEZET.

(Szerző visszatér Maldonádába. - A luggnaggi királyság. - Szerzőt becsukják s az udvarhoz szállítják. - Hogyan folyt le a kihallgatás. - A király nagy kegyessége alattvalóihoz.)

TIZEDIK FEJEZET.

(A Luggnagbeliek dicsérete. - A Strulbrugok életének részletes leírása. - Beszélgetés e tárgyban szerző s több kitünő személy közt.)

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

(Szerző elhagyja Luggnagot s Japánba vitorlázik át; - onnan egy holland hajón Amsterdamba és Amsterdamból hazájába tér vissza.)

NEGYEDIK RÉSZ.

Utazás Hauhnhnm országba.

ELSŐ FEJEZET.

(Szerző, mint kapitány utra kel. - Legénysége összeesküszik ellene, fülkéjébe csukják s ismeretlen vidéken partra teszik. - Behatol az ország belsejébe. - A Yehuk, egy sajtószerű állatfajta. - Szerző találkozik két Hauhnhnm-el.)

MÁSODIK FEJEZET.

(Szerző egy Hauhnhnm saját házába viszi. - Hogy fogadják szerzőt. - A Hauhnhnmok tápláléka. - Szerző busul, hogy nem kap hust. - Végre megnyugszik. - Mit eszik szerző ebben az országban?)

HARMADIK FEJEZET.

(Szerző az ország nyelvét tanulmányozza. - Hauhnhnm gazdája támogatja a tanulásban. - Az ország nyelve. - Számos magasállású Hauhnhnm kíváncsiságból eljön megnézni szerzőt. - Szerző röviden elbeszéli utjait gazdájának.)

NEGYEDIK FEJEZET.

(A Hauhnhnmek fogalma igazságról és hamiságról. - Szerző előadását hitetlenkedve fogadja gazdája. - Szerző részletesebben beszámol önmagáról és utjainak eseményeiről.)

ÖTÖDIK FEJEZET.

(Szerző gazdája kíváncságra az angol álladalomról beszél. - Mi az oka az európai háborúknak. - Szerző kezdi elmagyarázni az angol államszervezetet.)

HATODIK FEJEZET.

(Az angol állam további leírása. - Milyen egy miniszterelnök.)

HETEDIK FEJEZET.

(Szerző határtalan hazaszeretete. - Gazdája megjegyzéseket tesz az angol államszervezet és közigazgatás állapotáról, melyet szerző példákkal és megfelelő esetekkel ábrázol. - A gazda észrevételei az emberi természetről.)

NYOLCADIK FEJEZET.

(Szerző folytatja a yehuk jellemzését. - A Hauhnhnm-ek nagy erényei. - Hogy nevelkednek ifjúságukban. - A Hauhnhnmek gyülekezete.)

KILENCEDIK FEJEZET.

(Nagy vita a Hauhnhnm-ek országgyűlésén és a vita eredménye. - A Hauhnhnm-ek műveltsége. - Épületeik. - Temetkezés. - A Hauhnhnm nyelv tökéletlenségei.)

TIZEDIK FEJEZET.

(Szerző gazdaságos és boldog élete a Hauhnhnm-ek között. - Hogy javul meg és hogy izmosodik erkölce a velük való társalgás folyamán. - Néhány társalgás. - Szerző gazdája végre elárulja, hogy szerzőnek távoznia kell az országból. - Szerző bánatában elalél, de aztán megadja magát. - Csolnakot szerkeszt egy szolgáló segítségével s a tenger kényére bizza magát.)

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

(Szerző kalandos utja. - Uj-Hollandiába ér, reméli, hogy ott kiköthet. - Egy bennszülött nyillal megsebesíti. - Megfogják s erőszakkal portugál hajóra teszik. - Az udvarias kapitány. - Szerző megérkezik Angliába.)

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

(Szerző megbízhatósága. - Mit akart elérni jelen mű kiadásával. - Szerző igen elitéli azokat a szerzőket, akik eltérnek az igazságtól. - Szerző igazolja és tisztázza magát. - Válasz egy ellenvetésre. - Uj gyarmatpolitika. - Az angol korona joga mindama földekhez és országokhoz, melyeket szerző leirt. - Az elfoglalás nehézségei. - Szerző utójára bucsuzik el olvasójától: jövő életmódjáról beszél, néhány szives tanácsot ad s befejezi művét.)

SWIFT

Aki végigolvassa Swift Gulliverjét, és ez az, amit el *kell* az írásai közül olvasni, az hetekre megundorodik önmagától. A Gulliver utazásairól szóló könyv a leggyilkosabb pamflet az emberiség ellen és csak a história csodálatos iróniája tehetette ezt az írást gyerekek kalandos könyvévé. A felnőtt ember, aki nem a külső kalandokat látja, hanem belülről olvassa ezt a könyvet, kétségbeeséssel, tiltakozással, gyűlölettel és undorral ismer rá benne az emberre, és ez a rettenetes, az emberben önmagára. Ha az emberiség valaha egyetlen kollektív megundorodással öngyilkosságot követne el, akkor tenné csak, amikor így látná önmagát, ahogy Swift látja őt. Swift olvasása után az ember nem mer enni, mert látja, hogyan eszik, nem mer járni, mert látja, hogyan mozog, nem mer érezni és nem mer gondolkodni, mert látja egész külső és belső mivoltát, látja, ahogy csak más, rajta kívül álló valaki láthatja - és szégyenli magát és gyűlölő undorral undorodik magától.

Talán három nagy utazó, kutató ember van, aki igazi reprezentálója az emberiségnek. Az egyik a Goethe Faustja, aki ég és pokol, tudomány és élet között vándorol, a kutatás olthatatlan szomjúságával. A másik a De Foe Robinsonja, akit az emberek társadalmából vihar vet el a puszta szigetre és aki egy egész emberi világot teremt a két kezével. A harmadik a Swift Gulliverje, aki törpék és óriások, tudósok és állatok birodalmait kalandozza be és kiközösíti magát az emberi világból. Faust naiv meséből emelkedett Goethehez, Robinson és Gulliver De Foetól és Swifttől leszállt a gyerekek meséihez. Csodálatos, hogy ez a két könyv egyforma sorsra juthatott. Egy sorsra vitte őket a kalandos külsejük, pedig szöges ellentét mindenképpen a belsejük. Swift Gulliverje egyre emberek, egész nemzetek, népek, fajok közt van, de mindig csak szemlél, rajtuk kívül élő marad. De Foe Robinsonja egyes-egyedül áll az egész mindenségben és ahelyett, hogy világok tárulnának elébe, el van zárva minden más embertől, de folyton cselekszik, egészen összeolvad a környezetével. Gulliver az ember harca a társadalommal és az ember harca az emberrel, Robinson az ember harca a természettel. Robinson nagy harc és nagy megbékélés, Gulliver rettentő diszharmónia. Robinson is, Gulliver is rövidített, csonkított, rontott kiadásokban lekerült a századok során a gyerekirodalomba, mint a hogy az arisztokrata divatok lekerülnek századok során a néphez. Robinsont a maga teljességében is oda lehetne adni a gyerekek kezébe: az élettel, a természettel való birkózásnak, a szívós energiának gyönyörű példaadása. De Gulliver, az igazi Gulliver, ahogy Swift elképzelte, nem a gyerekek kedves hőse, hanem a legvéresebb, legkinzóbb föllázadás az emberek közt élés ellen. A legnyugtalanítóbb, a kétségek szakadékáig korbácsoló könyv. Robinson a puszta szigeten, a magányosságban is az emberi társadalom barátja lesz, Gulliver a különböző társadalmak közepette is undorral tölt el minden emberi együttélés ellen.

Megmutatja Swift, milyen félszeg, furcsa, ostoba, örült, természetellenes, ész ellenére való állapot az ember. De ezt nem filozófiai okoskodásokkal vagy erkölcsprédikációkkal teszi, hanem azzal, hogy a megszokottság mázát lekarmolja az emberi dolgokról és más viszonyokba helyezi őket. Az uralkodót körülhízelgő bizantinizmus, a kormányzás bünei és zsarnokságai olyan bűnök, amiket meg tud mutatni a filozófus is, a szociális élet kutatója is, de csak elméletben. Swift hüvelykujjnyira törpíti az embert és a liliputi államon mutatja meg, milyen pukkasztóan nevetséges, milyen képtelenül kicsinyes, milyen elképesztően barbár az emberi uralkodás világa. Meg akarja mutatni, milyen a nyers erő, milyen az emberi kinyalt-kivasalt szépség, hát toronymagasnyira óriásítja az embert és megmutatja kasza-kapa nagyságúra nőtt késével és villájával evés közben, feneketlen lyuknyira bővült pórusaival szerelmeskedés közben. A császár a liliputiaknál csak egy körömnnyivel nagyobb, mint a többiek és ez már elegendő ahhoz, hogy döbbenő tisztelettel teljenek el iránta a többiek. A minisztereknek kötel-

táncosoknak kell lenniük ebben az országban és a pénzügyminiszternek egy hüvelyknyivel magasabbat kell ugrania a táncfigurákban. Egy kifeszített zsebkendőn gyakorlatoztat vitéz lovas katonákat, véres, évtizedes háborukat vivnak azért, hogy melyik végén kell feltörni a tojáshéjat evés közben, a politikai pártok ellentéte a cipősarok magasságának különbsége.

De nemcsak ez van meg benne. Még nem ez az igazi Swift, a gyökerei sokkal mélyebben vannak. Nemcsak a társaság félszégeit, nemcsak az állam bűneit, a társadalom ellentmondásait, nemcsak a királyok, kormányzók, katonák, udvari emberek, papok nevetséges voltát mutatja meg, nemcsak a ruhában, a különféle kosztümökben, az állam, a vallás, a nevelés, a társadalom intézményeiben megjelenő embert csufolja meg, hanem - és ez az igazi és legmélyebb nagysága - magát az embert, a meztelen embert is. Mintha valami más csillagról nézvé valaki az embereket, úgy nézi Swift szeme az emberiséget. Irtózatossággal tud kivetkőzni az emberi bőrből. Mintha csak a ruháit hányná le magáról. Ha Shakespeare nagysága az, hogy egészen, tökéletesen bele tudta magát élni az ember testébe és lelkébe, ha Goethe nagysága az, hogy mint ember, pillanatokra fölül tudott emelkedni az ember földi mivoltán, ha Heine nagysága az, hogy mint ember tudott csufolódni az emberrel, hát Swift nagysága az, hogy sem testben, sem lélekben, sem fölemelkedésben, sem csufondárosságban nem érez együtt az emberrel. Nem mint ember nézi az embert, nem mint Földlakó a Föld lakóját, hanem ahogy valami más világ értelmé nézhet le ennek a világnak a tébolyára. Ahogy az angol ember meglátja a kontinens félszégeit, ahogy az árja ember hallja a vadember káromlását, ahogy a fehérember különállónak, tőle másnak érzi a színes ember szagát, ahogy az ember nézi és másnak, alantinak, hozzá semmiképp közelállónak látja az állat életét, úgy nézi Swift az embernek, az emberi fajnak az életét. Swift nem az egyes emberek, nem a jó vagy rossz ember, szegény vagy gazdag ember barátja vagy ellensége, nem az emberi nemzetek csufolója, nem is az emberi társadalmak szatirikusa. Mind ennél több - magának az emberi nemnek a szatirikusa. Ha volt valaha ember, aki kívül állott az emberiségen, akkor Swift volt az. Ő nem azt csufolja, ami egyéni, osztály vagy nemzeti, vagy történelmi előítélet, bornírtság, hanem magának az emberi fajnak a bornírtságait. Minden más szatirikus speciális bornírtságok szatirikusa, Swift az univerzális bornírtság kicsufolója. Az ő szemében nem a sánta vagy pupos ember a torz, nem a fősvény vagy a részeges a csufolni való, nem a selypítő vagy a rosszillatu az utálatos, hanem magát az emberi testet látja borzalmasan torznak, magát az emberi gondolkodást tartja állatnak, aljasnak, magát az emberi beszédet hallja ugatásnak, magától az emberi szagtól ájul el undorodva. Amíg Gulliver csak a törpék társadalmát, az óriások birodalmát, a tudósok országát látja, addig csak az emberi háborúk és királykodások, emberi haszonlesések és gonoszkodások jelennek meg előtte leleplező világossággal, addig csak az emberi társadalom meglévő formáját, az emberi szokások és gondolatok egy fajtáját érzi alantinak, csapnivalónak és kipusztításra érettnek. De mikor aztán már a mai társadalomból nem más emberi társadalomba, hanem egy állati, egy csodálatos módon uralomra jutott és fönnálló állati társadalomba jut, amikor először kikerül az emberek közül, akkor magát az embert utálja meg. Emberi érzéssel rettenetes olvasni, ahogy megmutatja a lovak nemes, nyugodt, szenvedélytől mentes, élni tudó, haláltól nem féltő, hazugságot nem ismerő, tulajdonon nem civódó, testben-lélekben egyensúlyozott társadalmát és velük szemben az embereknek az állati, mocskos, civódó, aljasságtól és hazugságtól tulcsorduló, konkon marakodó csordáját. Az ember, a lovak fölényesen becsméről elnevezésével, a *Yehu*, ahogy Swift megmutatja, a legrettentőbb, a legvéresebb sértésű tükör, amit valaha az emberiség elé tartottak. És Swift nemcsak elébe tartja a tükröt, de mikor fölhördül a meggyalázástól, még fejéhez is csapja és rajta töri szét. A legirtózatosabb szatirája az emberi testnek, érzésnek és gondolkodásnak. Gulliver, aki a yehuk között az egyetlen „kullur”-yehu, görcsös kapaszkodással iparkodik a lovak társadalmába. Boldog, ha a nemes paripák szóbaállnak vele és mindent megpróbál, hogy átalakuljon az ő képükre. Olyan nemesen akar gondolkodni, mint a

lovak, úgy akar járni, úgy próbál beszélni. Mikor aztán végül a lovak társadalmából, akik nem tartják mégsem maguk közé méltónak, újra visszakerül a yehuk társadalmába, majd megőrül a fájdalomtól és az irtózáttól. Inkább pusztá szigeten akar élni egyedül, mint újra a mocskos, aljas yehuk között. Mikor a felesége és gyerekei meg akarják ölelni, visszatántorodik és elájul az undortól - megérezte rajtuk az emberszagot.

Ennél messzebbre nem szakadhat el már senki az emberiségtől, ennél jobban kívülre nem kerülhetett már ember az emberi társadalmon, az emberi közösségen, ennél gyötrelmesebb és korbácsolóbban kinzó hatása nem lehet ironikus. És Swift kinzó hatásától nem is lehet másképp, csak egyetlen módon szabadulni. Ez az egyetlen ellenméreg pedig az, ha megmagyarázza az ember, hogy hogy teremtődött ez az emberi agyba sűrűsödött pokol, mik a gyötrelmeinek motorjai. Meg kell magyarázni, hogy milyen emberi világ volt, amelyben ilyennek lehetett látni az embert, meg kell magyarázni, micsoda emberi társadalom volt az, amely ilyen irtózáttá torzulhatott egyik tagjában. Meg kell mutatni, hogy ez a sátánember is csak földi anyától származik, asszonytejet szopott, meg kell találni azt a köldökzsinórt, ami minden kénkö, szurok és lóláb ellenére is összeköti a nagy emberi anyaméhhel.

*

Swift azért tudott ennyire kibujni az emberi bőrből, mert maga az emberiség is többször vedlett a szemeláttára. A tizenhetedik és a tizennyolcadik század Angliája jelenti Swift számára az emberiséget. Az az Anglia tehát, amely akkor roppant válságok rázkódásait küzdötte keresztül, amely akkor háromszor vedlette egész politikai és szociális bőrét. Swift Jonathan 1667-ben született, 1745-ben halt meg és Angliában 1648-ban roppant forradalom viharzott föl, amely 1649-ben elsöpörte a király fejét és vele az egész monarchiát, amely megteremtette a köztársaságot és Cromwell katonai diktaturáját. De már 1660-ban elkövetkeztek a restauráció napjai, a Stuartok uralma visszatért, hogy aztán 1688-ban, a „dicsőséges” forradalommal örökre lebukjon. Háromszor változott meg gyors pergésben az egész világ. Osztályok estek és osztályok emelkedtek a harcok során. Alkotmányok és parlamentek állandósága kérészé lett. Szociális és politikai intézmények háromszor fordultak ki sarkaikból. És maguk az emberek is háromszor változtak. Ma csillogó arisztokraták, holnap puritán polgárok, holnapután üzletes kalmárok. Ma hosszufürtü gavallérok, holnap kerekre nyírott fejű puritán harcosok. Ma parancsos szavú nagyurak, holnap orrhangon beszélő vallásos rajongók. Ma szabadszáju, istent tagadó léha szoknya- és szarvasvadászok, holnap a próféták és az ótestamentum szavaival beszélő fanatikusok. Az emberi társadalom háromszor változott meg, megmutatta tehát, hogy mi benne a változó és mi benne az állandó. Az emberek lelke és teste, beszéde és ruhája, tekintete és mozdulata háromszor változott meg, megmutatkozott tehát, hogy mi benne a belső ember és mi benne a szokás, az előítélet, a konvenció alkotása. A lángész, abból, ami változott és ami állandó maradt az emberen, megteremthette az ember, a kortól, társadalomtól elvonatkoztatott ember alakját. Az ember annyiszor öltözött át, annyi szerepet játszott a história komédiájában, hogy kitanulhatta valaki, mi csakugyan az ő teste a ruha alatt, mik azok a grimaszok, amiktől sohse tud szabadulni, mik azok a hanglejtések, amik mindig visszatérnek a deklamálásában. A mélyen egyszer sem változó középkor írója sohasem juthatott volna el odáig, hogy meglássa, mi van az emberben állati, mi van benne a vallás, a társadalom, a szokás maszkja alatt, mert mindig csak egyazon vallás, társadalom és szokás változatlan köztümben látta az embert és azt hitte, hogy mindez eltéphetetlenül hozzá tartozik a testéhez és lelkéhez, ahogy a lovak társadalmába, amíg nem látta levetközöttén Gullivert, azt hitte róla, hogy a ruhája és cipője is a testéhez nőtt test. A világ forrongó változásai Swift idejében még nem adtak elég anyagot ahhoz, hogy kialakulhasson a fejlődés gondolata, de ahhoz már

elengedők voltak, hogy kialakulhasson a fejlődés eszméjének első állomása és látszatra ellenkező pólusa: az ember, az általános emberi absztrakciója.

A forradalmak és ellenforradalmak megtanították Swiftet arra, hogy a kor emberében meglássa az embert, a kapitalizmus és népe elnyomása pedig megtanította arra, hogy gaznak, hitványnak és állatinak lássa az embert. Angliában éppen Swift korában kezdődött nagy arányokban a kapitalizmus urrá levése. Ekkor kezdtek fölgyülni azok a roppant tőkék, amelyek később az ipar és kereskedelem világraszóló urává tették Angliát és a világ első munkásságává az angol proletárságát. De első hatásában ez az „ursprüngliche Akkumulation” a profit állatjaivá sülyesztette a burzsoáziát és a robot állatjaivá nyomta le a proletárságot. A tőke világrajövésének szülési fájdalmai rettenetesek voltak, de még rettentőbb volt, amikor éppen a Swift korában végre világra jöhetett a feudalizmus méhéből és megjelent, ahogy Marx mondja, tetőtől-talpig minden pórusából vért és mocskot izzadva. Mintha a pokol szakadt volna a világra. A pénz ült az emberi szívek helyére, az asszonyok bestiákká, a hat esztendő kis gyerekek igavonó munkásokká lettek.

A tizenhatodik század ifju kapitalizmusa még Morust, a nagy humanistát, akinek korában a juhok fölfalták az embert, az emberek pedig huszanként lógtak az akasztófákon, emberszeretővé tette, egy új társadalom, a szocializmus álma felé sodorta, a tizenhetedik és tizennyolcadik század kapitalizmusa már Swiftet az emberek ellenségévé és minden emberi társadalom ellenfelévé tette. Morus idején a kapitalizmus még csak bontakozott. Az emberekben még élt a középkor paraszti robusztus ereje, de Swift idején már évszázados gyötrés törte meg őket, megroppant a renaissanceban oly erős gerincük, a protestantizmusban oly kemény fejük. A feudális bűnök még nem multak el és már minden erejükkel megjelennek a kapitalista gyötrelmek. Swift huszónhét esztendő, mikor megalapítják az Angol Bankot és a „Kapital” pörölycsapása állapítja meg: „Az idő tájt, mikor Angliában abbahagyták a boszorkányok égetését, elkezdtek a bankóhamisitók égetését.” Gyerekvérből vagyontokat préseltek ki és gyerekek nyomora az égre kiáltott. Swift egyik leggyilkosabb politikai röpiratában nagyszerű megoldást, közgazdasági, szociális és kereskedelmi szempontból kitűnő megoldást ajánl arra, hogy a szegények gyerekei ne legyenek szüleik és a köz terhére. Meg kell enni őket, hiszen gyöngye, rózsás husuk vetekszik a fiatal malac husával. El lehetne készíteni őket sütve, kirántva, főzve, frikasszénak vagy ragoutnak. A százhuszezer gyerekből huszezetet meg kell tartani a faj szaporítására, százezet pedig el kell adni az ország előkelő és gazdag embereinek. Persze az anyát mindig idején figyelmeztetni kell, hogy az utolsó hónapban jól szoptassa a gyereket, hogy elég husos és kövér legyen az előkelő asztalok számára. Egy gyerekből két tál étel telne ki vendégségek alkalmán, ha pedig a család egyedül van, négy tál kitűnően tápláló étel. Már azért is meg kellene honosítani a gyermekek evését, mert hiszen, ha a gyermekeket jó áron el lehetne adni, ez nagy ösztönzés volna a házasságra és növelné az anyák gyöngédségét és gondosságát gyerekeik iránt. És végül bizonykodik, hogy neki nincs magánérdeke a dologban. Nincsenek már apró gyerekei, a legkisebb is kilenc éves, a felesége meg már túl van azon a koron, hogy gyereket szülhessen.

És az az ember, aki így meg tudta látni a szociális nyomorúságot, akinek így fájt az elesettek ügye, mégse tudott szíve szerint is odaállni az elnyomottak mellé. Egész életén át bátran és kiméletlenül küzdött az elnyomás ellen és nemzetének, a leigázott, angol gyarmattá taposott ir népek nincsen nála hatalmasabb szavú szószólója, - de Swift, ha gyűlölte is az angol urakat, mélységesen megvetette az ir rabszolgákat is. Hires pamfletjeiben villámokat szór az angol uralomra és a hatalmas és gögös lordok reszkettek, ha tolla hegyét látták, de azért Swift így ír a saját népéről is: „Évről-évre, vagy inkább hónapról-hónapra egyre inkább hajlok a gyűlölet és a bosszu felé és dühöm oly alanti, hogy annyira sülyed, hogy visszhangozza annak a rabszolga-népnek a tébolyát és aljasságát, amely közt élek.”

Az ir nép elnyomása éppen Swift idején volt a legfeneketlenebb. Az ir história különben is a legborzalmasabb fejezete az emberi történelemnek. Olyan hideg itéletű történetíró, mint Kautsky, mondja róla: „A hódítóháborúk és a feudalizmus négyszáz éves borzalmait követték a vallási fanatizmus rettenetességei, amelyek másfélszázadon keresztül Irországban több kint és nyomort szórtak el, mint a harminc éves háború Németországban, a hugenottaháborúk Franciaországban, az inkvizíció Spanyolországban.” Az írek forradalmat forradalom után állottak, a zöld sziget minden fűszála már ir vértől piroslott, de végre is belefáradtak a megtizedelésbe. Még 1641-ben az ir fölkelés robbantja ki az angol forradalmat, de aztán belefásult az ir nép a harcba és hiába volt minden hívó szó, többé évtizedekre nem mozdult meg. Az elnyomott írek annyi bátor fölkelés után, egészen elsatnyultak, mindent türtek és közömbös-ségükben egészen elállatiasodtak. A viszályok tovább civódtak Anglia és az ir gyarmat között, de az ir nép elfásult és Macaulay szavával, annyira nem érdeklődött már ezek iránt, mint ahogy az indiánok nem érdeklődtek Ó-Angliának és Új-Angliának a bélyeg-actról való vitája iránt.

Amerre csak nézett Swift, mindenütt bestiákat és barmokat, pénzért, hatalomért való gaz-embereket és a nyomortól és elnyomástól megtört tömegeket látott. Sehol semmi, se égen, se földön, se a „pénz, rang és gög” által megrontott vallásokban, se az emberi társadalomban, semmi reménye sem mutatkozott a változásnak, a haladásnak, a javulásnak. A középkor mennyországa széteszlott, a renaissance földi emberisége elpusztult, mintha mindenből csak a pokol maradt volna meg az embereknek nevezett állatok gyötrésére. Ezt a világot látta Swift és egészen keresztül látott rajta. Nem csoda hát, ha nem halhatott meg ép elmével. Az élete végén caesari gögje, szíve vérét epével keverő szatirája tébolylyá fokozódott. Swift megbolondult, de ez az örültség nem volt egyéb, mint a világ disszonanciáinak egyetlen koponyába sűrűsödése.

Pogány József.

ELSŐ RÉSZ.
Utazás Liliput-ba.

ELSŐ FEJEZET.

(Szerző bemutatkozik és beszél családjáról. Mi indította utnak először?
Hajótörést szenved, uszással menekül, Liliput-tartományban biztonságosan partravetődik.
Elfogják, majd az ország belsejébe hurcolják.)

Atyámnak csekély birtoka volt Nottinghamshire-ben és öt fia, én a harmadik közöttük. Tizenégy évvel Cambridge-be küldött a kollégiomba, ott három évet töltöttem, szorgalmasan tanultam. Apám vagyonszámból azonban még arra a kis zsebpénzre se futotta, ami fentartáshoz kellett, így hát beadtak tanoncnak Mr. James Bates-hez, ez kiváló sebész volt Londonban. Négy évig éltem nála. Atyám néha küldött valami kicsike pénzt, ebből hajózást és más matematikai tudományokat tanulmányoztam, csupa olyan dolgot, amire utazó embernek szüksége lehet, mert szentül hittem, hogy előbb vagy utóbb ez lesz a sorsom. Mr. Bates-t elhagyva, visszautaztam atyámhoz, ahol John nagybátyám s még néhány rokonom hozzájárulásával négy fontot kaptam, azonkívül azt is megígérték, hogy évente további harminc fontot juttatnak nekem, ami elég lesz, hogy Leydenban éldegéljek. Két évig s hét hónapig tanultam ott az orvosi fakultáson, tudván, hogy hosszú utakon mindig szükség van orvosra.

Kevéssel azután, hogy Leydenből visszatértem, jó mesterem Mr. Bates ajánlatára felvettek seborvosnak a „Fecske” nevű hajó fedélzetére Pannel Ábrahám parancsnok mellé. Három és fél évet időztem e hajón, egy-két utat tettem, Levantéba, egyebüvé. Visszatérve elhatároztam, hogy megtelepszem Londonban, amire jó mesterem, Mr. Bates is biztatott, néhány előnyös ajánlattal könnyítve sorsomon. A régi Zsidó-utcában kivettem egy kis lakást, majd, hogy a legényéletemet meguntam, elvettem Burton Mary kisasszonyt, Mr. Edmund Burton harisnyakereskedő második leányát, aki a Newgate Streeten lakott. Négyszáz font hozományt kaptam.

Sajnos, két évvel ezután meghalt jó mesterem, Bates, s nekem kevés barátom lévén, jövedelemem kezdett megcsappanni, lelkiismeretem pedig nem engedte meg, hogy társaim módjára gonosz praktikákkal kísértem növelni. Éppen azért, miután feleségemmel és néhány ismerőssémmel alaposan megbeszéltük a dolgot, elhatároztam, hogy újból tengerre szállok. Egymásután két hajón voltam seborvos és több utat tettem hat év leforgása alatt. Voltam Előindiában és Hátsóindiában, némileg felnőveltem vagyonszámbat. Szabad óráimban a legjobb szerzőket olvastam, régieket, újakat vegyest. Könyvekkel mindig el voltam látva, szép számban. Ha valahol partraszálltunk, a nép erkölcsait és szokásait tanulmányoztam és megtanultam nyelvüket. Ez utóbbihoz, kitűnő emlékezőtehetségem lévén, különös kedvet éreztem.

Utolsó utam nem sült el szerencsésen, ki is fáradtam volt a vizen s elhatároztam, hogy most már otthon maradok, nőm és családom körében. A régi Zsidó-negyedből Fetter-Lane-be költözök, innen Wapping-ba, reméltem, hogy a tengerészek közt munkához jutok - de számításom nem vált be. Három évi várakozás után William Prichard kapitány, az Antilop tulajdonosa, ki a déli vizekre volt indulóban, előnyös ajánlatot tett nekem és én elfogadtam. 1699. május negyedikén Bristolból futott ki hajónk. Utunk igen kellemes volt.

Nem akarom az olvasót kalandjaink részletezésével untatni - annyit jegyzek csak fel, hogy Hátsóindiához közel heves szél ragadott el bennünket és Van Diemen földje felé sodort. A mérésnél kitűnt, hogy a déli szélesség 30°2'-én vagyunk. Tizenkét emberünk a tulfeszített munkába, s elégtelen táplálék következtében, meghalt, a legénység többi része is teljesen kimerült. November ötödikén - e vidéken a nyár kezdete ez a dátum - igen borus idő volt. A matrózok félcsomónyi távolságban sziklát jeleztek, de a szél oly erős volt, hogy már nem tudtuk kikerülni. Egyenesen rámentünk s hajónk kettéhasadt abban a pillanatban. Hatodmagammal csónakot bocsátottunk a vízre és megkísértettük, hogy a sziklát kikerüljük. Számi-

tásom szerint mintegy három mértföldet evezhettünk, ekkor végleg kifáradtunk. A hullámokra biztuk magunkat. Félóra mulva heves északi szél felborította a csónakot. Hogy társaimmal mi történt, nem tudom. Azt kell hinnem, hogy egytől-egyig elvesztek, azok is, akik a sziklára kerültek, vagy a hajóroncsra maradtak. Uszni kezdtem: ár és hullámverés ragadott magával. Gyakran tapogatóztam lábaimmal, de nem értem feneket - már éppen elhagyott volt minden erőm s úgy tűnt, hogy elmerülök, midőn hirtelen lábam szilárd talajt ért; egyidejűleg a vihar is csillapult. Ez a part, melyre sorsom vetett, oly lejtős volt azonban, hogy csaknem egy mértföldet tocsogtam a vízben, míg szárazat értem, ami, úgy tudom este nyolc óráját lehetett. Még egy félmérföldnyi utat gyalogoltam most, de nem láttam semmi lakhelyet és nem találkoztam senkivel, oly fáradt és gyenge voltam, hogy talán nem is vettem volna észre. Kimerülten lihegtem, a levegő forró volt és az a pohár brandy is dolgozni kezdett, amit még a hajón ittam. Szóval nagy kedvet éreztem, hogy elaludjak. Lefeküdtem a fübe, mely csodálatosan gyengéd és rövidszáru volt és elaludtam, azt hiszem, soha még ilyen mélyen. Világos nappal volt, mire felébredtem. Fel akartam kelni, de kiderült, hogy képtelen vagyok mozdulni - karjaimat és lábaimat kétoldalt a földhöz erősítették - hosszú és sűrű hajam is le volt kötve. Testemen, vállamtól egészen sarkamig, számos vékony kötelék huzódott. Csak fölfelé nézhettem; a nap hevesen sütni kezdett, fénye máris türhetetlenné vált. Valami zavart zajt hallottam, de helyzetemet tekintve, nem láthattam egyebet a kék égnél. Kis idő mulva valami élő dolgot éreztem ballábamon, mely lassan mozgott előre és mellemhez közeledett, csaknem államig ért már, mikor lesütve szemem, amennyire csak birtam, piciny emberi lényt pillantottam meg, mely alig volt hat hüvelyk magas. Kezében ijj és nyíl, hátán tegez. Ugyanazon időben legalább negyven társát éreztem, amint az elsőt követik. Meglepetésem példátlan volt: oly hangosan kezdtem ordítani, hogy mindnyájan ijedten megfutottak, mint később megtudtam; ez alkalomból néhányan meg is ütötték magukat, amint siettükben kétoldalt leugráltak rólam. De csakhamar visszatértek megint, és az egyik, aki annyira merészkedett, hogy megláthatta arcomat, két kezét bámulva csapta a levegőbe és éles, de tiszta hangon e szavakat kiáltotta: *Hekinah degul*. Társai többször ismételték e szavakat, melyeknek értelmét akkor még nem fogtam fel. Helyzetem, amint az olvasó elképzelheti, igen kényelmetlen volt. Végre azonban, hosszas vergődés után szerencsésen elszakítottam a köteléket és kihuztam a cövekeket, melyekhez ballábam erősítve volt - mert cövekekhez kötöttek - majd egy heves rántással, mely jelentékeny fájdalommal járt, meglazítottam a hajamat letartó köteléket úgy, hogy fejemet két hüvelyknyire elfordíthattam. De a kis teremtések újból elfutottak, mielőtt egyet is megfoghattam volna - mire éles hangon, hangos kiáltásban törtek ki - majd az egyik így kiáltott: *tolgo phonac*. Ugyanabban a percben legalább száz nyíl hegye érte balkezemet, mint megannyi finom varrótü. Egy második vezényszóra testemre és arcomra irányultak az ijjak. Ez utóbbit eltakartam balkezemmel. Mikor ennek a nyílzápornak vége volt, fájdalomamban felnyögtem s újból megkíséreltem eltépni kötelékeim. Erre újabb sortüz következett, még hevesebb, mint a megelőző. Néhány bátrabb legény dárdáját próbálta oldalamba döfni, szerencsémre bőrzubbony volt rajtam, amin a vékony rudak nem hatolhattak át. Ugy véltem, legjobb, ha szép csendbe fekszem. Az volt a tervem, hogy így maradok estig, amikor is, balkezem szabadon lévén, könnyen letéphetem kötelékeim. A mi a benszülötteket illeti, azokkal majd csak elbánok, ha mégakkora hadsereget küldenek is ellenem, ha csak ekkorák, mint az, akit láttam. De sorsom másként rendelte. A kis népség, látván, hogy megnyugodtam, abban hagyta a nyilazást. A növekedő zaj tudatta velem, hogy egyre többen vannak. Bal fülemtől mintegy három lábnyira állandó kopogást hallottam, egy egész órán át, midőn odafordultam, amennyire a kötelékek és cövekek engedték, másfél láb magas emelvényt pillantottam meg, melynek tetejében négy vagy öt benszülött fért el, akik létrákon jutottak fel. Ez emelvényről egyikük, aki tekintélyes személynek tűnt, hosszú beszédet intézett hozzám, melyből egyetlen szót sem

értettem. Meg kell jegyeznem, hogy mielőtt belefogott volna, háromszor így kiáltott: *Langro dehul san*. E szavak értelmét később tudtam meg.

Erre mintegy ötven benszülött nekemesett, elvágta a kötelékeket, melyek fejem leszögezték, úgy, hogy most oldalt fordulhattam és szemlélhettem azt a személyt, aki beszélt hozzám, szavait taglejtésekkel kísérve. Középkorú férfinak látszott, magasabb volt, mint az a másik három, aki kíséretét alkotta. Ezek egyike, apród módjára, uszályát tartotta, valami kevéssel lehetett nagyobb, mint a középső ujjam. A másik kettő, mint kivehettem, kétoldalt foglalt helyet. A beszélő férfi minden tekintetben a gyakorlott szónok eszközeivel élt; hangjából hol fenyegetőzést, hol ígéretést, hol könyörgést, hol szelidséget vehettem ki. Kevés szóval válaszoltam, de a legalázatosabb hangon, balkezem és szemeimet az égre emeltem, mintegy tanuként idézve a napot. Tekintve, hogy emellett halálosan éhes voltam, nem állhattam meg, hogy parancsoló étvágyam közöljem velük (talán a tisztelet rovására) egyik ujjamat ismételtén szájamhoz emelve. A *hurgó* (így hívták a szónokot, mint később megtudtam) azonnal megértette mozdulatom. Leszállt az emelvényről és parancsot adott, hogy támasszanak létrákat oldalához. E létrákon mintegy száz benszülött futott fel rám, szájamig szöktek és ételekkel megrakott kosarakat hoztak. Mindez a király akarására történt, rögtön azután, hogy tudomásul vette vágyamat. Többféle állat husát különböztettem meg, de csak látásból, ízéről nem. Voltak itt lapockák, combok, szegycsontok, ürü-hus formájúak és jól lehetek elkészítve, de akkora volt minden, mint egy pacsirta-szárnya. Két-három koncot ettem egy harapásra, hozzá három cipó kenyeret, ezek meg akkorák voltak, mint egy-egy puskagolyó. A kis emberkék mindent megtettek, hogy éhségem csillapítsák, közben a csodálkozás és bámulat kitöréseit hallottam annyira meglepte őket étvágyam és terjedelmem. Ezekután jelekkel tudattam, hogy szomjas vagyok. Most már tudták, hogy valami kis adagról nálam nem lehet szó; de igen értelmes népség volt ez, ügyesen hengergettek egy nagy hordót, kezemre gurították és beverték a fenekét. Egyetlen kortyra kiittam, ami nem volt nagy dolog, félpint lehetett az egész és íze a gyenge burgundiéhoz hasonlított, de finomabb volt. További hordó következett, melynek tartalmát az első után küldtem s jeleztem, hogy még szeretnék: de már nem volt több. Miután e csodákat végrehajtottam, örömkialtásokban törtek ki, körbetáncoltak és többször hallottam, amint a „*Hekinah degul*” szavakat harsogják. Jelt adtak, hogy dobjam le a hordókat, de előbb hangos kiáltásokkal figyelmeztették az alatt állókat, hogy félre az utból. *Borah mevolah*, ezt kiabálták, majd mikor a hordókat ledobáltam, megint: *Hekinah degul*. Bevallom, csaknem kísértésbe jöttem, hogy negyven vagy ötven kis legényt hirtelen elkapva, amint mellemen járkáltak fel és alá, odaverjek a földhöz. De a nyilacskák emléke, meg annak megfontolása, hogy ez még nem a legveszedelmesebb fegyverük hihetőleg, meg aztán előbbi ígéretem és alázatos hangom felidézése csakhamar lecsillapították ezt az ösztönt. Különben is, most már úgy kellett tekintenem magam, mint akit a vendégszeretet törvényei kötnek; hisz ez a kis népség igazán nagylelkűen és bőkezűen bánt velem. Magamban mindazonáltal nem keveset csudálkoztam e piciny halandók vakmerőségén, hogy ilyen félelmetlenül és bátran járkálnak testemen, míg egyik kezem szabadon van anélkül, hogy megremegnének ilyen csudás lény látására, amilyennek én kellettem, feltűnjek szemökben. Egy idő múlva, mikor látták, hogy már jóllaktam, egy magasrangu személy jelent meg, a császári felség kiküldetésében, őexcellenciája jobblábom bokáján szállt fel, arcomig jött előre, mintegy tizenkét föből álló testőrségével. Felmutatta nekem a királyi jelvényt s mintegy tíz percig beszélt, harag nélkül, de igen határozottan, gyakran előre bökve kezével, mint megtudtam, a főváros irányában, mely félmérföldnyire volt innen. Megértettem, hogy őfelsége kívánságára oda kell szállítaniok. Kevés szóval feleltem, szabadonlevő kezemet a másikhoz illesztve (közben vigyáztam, hogy meg ne üssem véletlenül őexcellenciáját, vagy a kíséretét) majd fejemre és testemre mutatva, jeleztem, hogy szeretném szabadságomat visszakapni - de eredménytelenül. Ugy látszik, elég jól megértett, mert tagadólag rázta a fejét és mutatta, hogy el kell szállítaniok és

hogy fogoly vagyok. Más mozdulatokkal viszont azt adta értésemre, hogy kapok elég enni- és innivalót és hogy jó bánásmódban lesz részem. Ezekután még egy kísérletet tettem, hogy letépjem kötelékeim, de rögtön megindult a nyilzapor, arcomon és kezemen apró, kellemetlen szurások, mire, látva, hogy elleneim száma egyre növekszik, jelt adtam, hogy megadom magam. Erre a *hurgó* és kísérete visszavonult, de udvarias modorban bucsuztak elébb. Néhány perc múlva üdvrivalgás tört ki köröttem, többször hallottam e szót: *Peplom selan*. Éreztem, hogy lazítják meg kötelékeim oly mértékben, hogy jobboldalamra fordulhattam és kiüríthettem hólyagomat. Nagy megkönnyebbülésemre szolgált, de a kis nép csudálkozása nem ismert határt. Mihelyt mozdulatomon észrevették, mit akarok, kétoldalt szétálltak és utat hagytak a zuhatagnak, mely oly hevesen és ellenállhatatlanul áradt belőlem. Ezután bebalzsamozták arcomat és kezemet valami kenőccsel, aminek igen jó szaga volt. Az a kenőcs néhány perc alatt elmulasztotta a nyilak kellemetlen csipését. Ezekután elálmosodtam és elaludtam. Nyolc órát alhattam, mintahogy később értésemre adták. Nem csoda, mert az orvosok, a császár kívánságára, altatószert kevertek volt a borba.

Ugy látszik, megérkezésem után kevéssel felfedeztek, amint a földön aludtam, futárt menesztettek a császárhoz, aki tanácsot hívott össze és parancsot adott, hogy kötözzenek meg, lássanak el étellel-itallal és csináljanak valami szerkezetet, amivel a városba szállíthatnak.

Ez a határozat talán vakmerőnek és veszedelmesnek tűnik, és azt hiszem, hasonló alkalommal Európa kevés fejedelme járna el hasonlóképpen. De ahogy később utánagondoltam, nagyon bölcsnek láttam ezt az intézkedést. Mert tegyük fel, hogy megkísérelték volna azonnal megölni engem nyilakkal és dárdákkal - nagyon valószínű, hogy az első dőfésre felriadtam volna - a düh valószínűleg elég erőt ad, hogy széttépjem kötelékeim és akkor kegyetlenül összetapostam volna a védtelen társaságot.

Ez a nép igen fejlett és jártas a matematikai tudományokban, főleg a mechanikában. Fejedelmük a tudományok barátja és pártfogója. Többféle szerkezetük van, kerekkel és emelővel, amik nagy fák és terhek szállítására szolgálnak. Legnagyobb hadihajóikat, melyek között négy láb hosszúak is vannak, az erdők közelében építik, ahol a nagy szálfák teremnek, ezeket aztán ilyen alkalmatosságon leviszik a tengerpartra, néha háromszáz, négyszáz méternyire. Ötszáz ács és építész azonnal munkába fogott, hogy előkészítsék a legnagyobb szállítószervezetet. Nagy fakeret volt ez, három hüvelyknyire emelve a föld fölé, hosszában hét láb, széltében négy. Az egész huszonkét kereken forgott. Velem párhuzamosan helyezték el. De a legnagyobb nehézség már most abban állott, hogyan emelnek rá erre a szerkezetre. Nyolcvan rudat emeltek, lábnyi magas mindegyik, erős kötelekből horgokat csináltak, ezeket nyakamra, kezemre, lábamra akasztották. Kilencszáz erős ember huzta aztán e köteleket, csigákon - három óra kellett hozzá, hogy ráemeljenek a szekérre és odakössenek. Mindezt csak elbeszélés után tudtam meg. Közben, míg ezek történtek, én mélyen aludtam, az italomba kevert altatószer hatása alatt. Most a császár méneséből ötszáz erős ló állt elő, négy hüvelykes állatok; ezek szállítottak be a fővárosba, mely mint említettem, félmérföldnyire volt innen.

Négy órával azután, hogy utrakeltünk, különös, mondhatnám nevetséges eset riasztott fel álmomból. Egy percre megállt a szekér, valamit ki kellett igazítani. Ez alkalmat felhasználva három vagy négy fiatal benszülött kíváncsiságból felmászott az arcomra, szerették volna látni, hogy nézek ki, mikor alszom. Ezek egyike, gárdatiszt, fegyverének éles végét egyik orrlíkamba dugta és úgy csiklandozott, mint holmi szalmaszál, tüsszentenem kellett, mire visszahúzódtak. Csak három hét múlva tudtam meg, mi volt az oka, hogy felriadtam. A nap többi részében nagy utat tettünk, éjszakára ötszáz embert helyeztek el kétoldalt, fáklyákkal és nyilakkal, készen arra, hogy lőjjenek, mihelyt megmozdulok. Másnap reggel, hajnalban, folytattuk utunkat, délben kétszáz méternyire jutottunk, a város falai elé. A császár, egész udvará-

val, elénk jött, de a főurak semmiképpen nem engedték meg öfelségének, hogy felmásszon testemre és személyét veszélyeztesse.

A téren, ahol szekerünk megállt, öreg templom meredt fel, állítólag a császárság legmagasabb épülete. Néhány évvel előbb természetellenes gyilkosság szennyezte be. A nép jámborsága úgy tekintette, mint megszenteltetett hajlékot, azért közhasználatnak adták át, minden díszét és berendezését kiürítették. Ugy döntöttek, hogy ebben az épületben szállásolnak el. Az északra nyíló kapu négy láb magas volt és csaknem két láb széles, könnyen átmászhattam rajta. A kapu mindkét oldalán keskeny ablak volt, hat hüvelyknyire a föld felett, a baloldalába a király kovácsa horgonyt és tizenegy láncot helyezett el; mindegyik oly vastag, mint az európai hölgyek óralánca és a láncokat harminchat kulccsal bokámhoz erősítették. A templomon túl, az országut szélén, mintegy husz lábnyira, öt láb magas torony emelkedett. Ezt mászta meg a császár, hogy láthasson engem. Én magam nem láttam az udvart, csak beszéltek nekem. Kiszámították, hogy mintegy százezernyi tömeg vonult ki a városból, megtekintésemre; ezek közül legalább tizezer öreimmel dacolva megmászta testemet, a létrák fokán. Csakhamar azonban halálbüntetés terhe alatt eltiltották ezt a mulatságot. Mikor kiderült, hogy a láncokat nem tudom eltépni, kötelékeimet elvágták, végre felállhattam de szomorú és kétségbeesett voltam tovább is. A nép csudálkozása határtalan volt, amint így járkálni kezdtem. A láncok mintegy harmadfél méter hosszúak lévén, annyi mozgást se tehettem, amennyivel félkörben fel és alá járhat az ember, csak éppen arra voltak elegendők, hogy letérdelve bemászhattam a templom kapuján és egész hosszában végig heveredhettem.

MÁSODIK FEJEZET.

(Liliput császára a főnemesség kíséretében meglátogatja szerzöt. A császár személye és öltözéke. Tudósokat megbiznak, hogy szerzöt tanítsák ki a nép nyelvén szólani. Szelid modorával kegyes hangulatot idéz fel. Zsebeit kikutatják, kardját és pisztolyait elveszik.)

Mihelyt talpamra állhattam, első dolgom volt körülnézni. Be kell vallanom, soha ilyen mulatságos látványban nem volt részem. A vidék nagy kertnek tünt, amint egy pillantással áttekin tettem, a földek, keresztben negyven láb szélességben, mint megannyi virágágy. A legmagasabb fa, ahogy kivehettem, hét lábat ért el. Balkézfelől a torony: olyan volt, mint a betlehemes gyerekek kis színháza.

Néhány órája bizonyos természetes szükségletek kinoztak hevesen - nem csoda, hiszen két napja nem volt alkalmam könnyíteni magamon. A kérdés sürgős volt, de resteltem magam. Végre mégis bemásztam házamba, becsuktam az ajtót és amennyire láncomtól lehetett, megszabadítottam testem a kényelmetlen tehertől. De ez első és utolsó ilyen tisztátalan cselekedetem volt - remélnem kell, hogy a szives olvasó megbocsát nekem érte, ha elfogulatlanul s részrehajlás nélkül megfontolja helyzetemet és kétségbeesésemet. E naptól fogva rendes szokásommá vált, felkelés után szükségletemet a szabad ég alatt elintézni, amennyire láncomtól tellett; a kellemetlen hulladékot aztán, mielőtt még a város felébredt volna, kerekес targoncán elszállították; erre két szolga ügyelt. Nem időztem volna oly hosszasan e tárgy körül, mely első percben kevésbé fontosnak tűnik, de felhasználtam az alkalmat, hogy az olvasó figyelmét felhívjam tisztasági ösztönömre, melynek létezését rosszakaróim, egy és más alkalommal, kétségbevonták.

E kis kaland után kijöttem odumból friss levegőt szívni. A császár akkor már leszállt volt a toronyból és most lóháton közeledett, amit csaknem drágán fizetett meg, az állat megriadt a szokatlan látványtól, hogy egy hegy járkálni és mozogni kezd, megtorpant és hátsó lábaira emelkedett, de a császár, aki nagyszerű lovas, nyergében maradt, míg testőrei odafutottak, megragadták a zablyát és öfelsége leszállt a nyeregből. Ezután nagy álméklodással vizsgált meg tetőtől-talpig, vigyázva, hogy láncom körzetébe ne lépjen. Parancsot adott szakácsainak és a csaposoknak, gondoskodjanak ételről és italról; kerekес targoncákön hoztak mindent közelembe, míg elérhettem. Kezembe vettem e targoncákat és úgy üritém ki - husz ételes-targonca volt és tiz italos - az ételekkel néhány harapásra végeztem, az italokat, melyek agyagedényekben illatoztak, összeöntöttem és egyszerre ittam ki. A császárnő és a kis hercegek, mindkét nemben, székeken üldögéltek körben, csekély távolban. Mikor a ló megbokrosodott, egy pillanatra felugrottak és odafutottak urukhoz.

A császár magas, vállas férfi: körömnnyivel nagyobb egész udvaránál, már ez tiszteletet kell hogy gerjessen a szemléelőben. Vonásai erősek, férfiasak, ivelt orr, osztrák ajak: arcbőre zöldesbarna, tartása egyenes. Alakja és testrészei szépen tagoltak, mozdulatai előkelőek és méltóságosak. Akkor, mikor én láttam, tul volt már első tavaszán - huszonnyolc évet élt volt; hetet dicsőségteljes uralkodásban. Hogy jobban láthassam, oldalamba feküdtem, úgy, hogy arcom szembekerült az övével - mintegy három méternyire állt tőlem - azóta persze sokszor a kezemben tartottam öfelségét és így leírásom megbizható. Ruhája egyszerű és tiszta, az európai és ázsiai divatok sajátságos keveréke. Fején könnyü aransysisakot hordott, melyet drágakövek és egy nagy kócsag diszített. Kardját kezében tartotta, mintegy védekezve, az esetre, ha mégis eltépném láncom, csaknem három hüvelyk hosszú kard volt, hüvelye és markolata gyémánttal tüzdelt arany. Hangja éles, metsző - de tiszta és tagolt - tisztán kivehettem egyes szavait, állva is. A hölgyek és az udvaroncok pompázatos ruhákban tündököltek; az

a hely, ahol összegyülekeztek, oly tarkának és színesnek tünt, mint holmi női szoknya, arany és ezüst himzésekben dus, amit a földön szétteregettek. A császári felség több ízben megszólított és én feleltem - de, természetesen, nem értettük egymást. Papok és törvénytudók is voltak ott, ezek is elővettek és én mindazon nyelven beszéltem hozzájuk, amin csak gügyögni tudtam - dánul, latinul, franciául, spanyolul, olaszul - hiába. Két óra múlva az udvar visszavonult. Engem erős őrség fedezetére biztak, mert a csőcselék ordítva és szemtelen kíváncsisággal tolakodott felém; voltak pimaszok köztük, akik nyilakkal lődöztek rám, amint házam kapuja alatt feküdtem, egyik csaknem balszememet találta. De a parancsnok ezek közül hatot elfogatott és a legmegfelelőbb büntetésnek találta, ha egyszerűen kezeimhez szolgáltatja a hencegőket - a katonák azonnal végre is hajtották a parancsot. Dárdahegyekkel belökdösték a hat legényt abba a körbe, melynek kerületét elérhettem. Jobb kezemmel összefogdostam mind a hatot, ötöt betettem a zsebembe, a hatodikat magam elé tartottam és úgy tettem, mint ha elevenen meg akarnám enni. A szegény kis ember borzalmasan üvöltött - még a parancsnok és a tisztek is zavarba jöttek, látván, hogy előszedem zsebkésemet - de csakhamar megnyugtattam őket. Szeliden néztem szét, a késsel elvágtam a vékony madzagokat, melyekkel megkötözték, gyengéden letettem a földre és a kis ember elfutott. Így bántam a többi öttel is, egyenkint szedtem ki szegénykéket zsebemből és észrevettem, hogy a katonák és a nép el voltak ragadtatva irgalmasságom jeleitől. Ez az eset nagyban növelte tekintélyemet az udvarnál.

Estefelé némi nehézségek árán behuzódtam hajlékomba és lefeküdtem a földre. Tizennégy napig földön háltam, ez idő folyamán a császár parancsára fekvőhelyet készítettek nekem. Hatszáz ágyat hoztak szekéren, százötvenet hosszában helyeztek el, négyesével összevarrva, - ez volt a derékalj - ugyanilyen módon paplant, vánkost és lepedőt is kaptam, mindez elég tűrhető fekhely volt olyan ember számára, ki, mint én, nélkülözésekhez edzette magát.

Abban a percben, amint megérkezésem híre a császárságban elterjedt: a gazdagok, kíváncsiak és léhűtők egész hadserege zarándokolt a fővárosba, hogy megtekintsen. Sok falu egészen kiürült, kezdték elhanyagolni a gazdaságot és földmívelést, míg aztán a császári felség néhány kemény rendelettel és proklamációval helyre nem állította a rendet. Elrendelte, hogy mindazok, akik már megtekintettek, térjenek azonnal haza és udvari engedély nélkül ötven méternyire ne közeledjenek többé házamhoz. Ez intézkedéssel az udvari titkárok szép mellékkeresetre tettek szert.

Közben őfelsége több tanácsulást hívott egybe, megbeszélni, mitévők legyenek velem. Később egy jó barátom, magas állású udvari hivatalnok, elbeszélte nekem, hogy az udvart alaposan zavarba hozta ez a nehéz eset. Félték, hogy kiszabadítom magam, attól is tartottak, hogy élelmezésem tulsokba kerül és általános inséget idézhet elő. Egyszer-kétszer az is szóba jött, hogy éhen kellene veszejteni engem, vagy mérgezett nyilakkal megsebesíteni arcom és kezeim, ami hamar végezne velem, de aztán meggondolták, hogy ekkora hulla büze döghalált okozhatna az egész országban. A tanácskozások folyamán csapattisztek, akik a tanácsterem ajtajánál álltak, bebocsáttatást kértek és beszámoltak már említett magatartásomról, ahogy a hat bűnössel bántam, ez az elbeszélés oly kedvezően hangolta irányomban őfelségét, hogy azonnal császári rendeletet küldetett szét, mely szerint mindama falvak, melyek kilencszáz méternyi kerületben környezik a fővárost, reggelenkint hat ökröt, negyven juhot s más élelmiszereket tartoznak szolgáltatni eltartásomhoz, ehhez megfelelő mennyiségű kenyér, bor és egyéb ital jár. Őfelsége e termékeket utalványokkal fizette, melyeket a kincstár terhére iratott, - ez a fejedelem ugyanis főleg uradalmainak jövedelméből tartja fenn udvarát - adót csak nagyon ritkán, rendkívüli esetekben, vet ki népére. Ezzel szemben, ha háborút viselt, a katonák saját költségükre vesznek részt a hadműveletekben.

Szolgálattételre hatszáz embert osztottak mellém. Ezek megfelelő zsoldot kaptak és kényelmes sátrat rendezhettek be hajlékom ajtaja mellett. Nemkülönben háromszáz szabót biztak meg, hogy tisztességes ruhát szabjanak, számomra, az ország divatja szerint valót. A császár hat legkitünőbb tanárját pedig kirendelték, hogy az ország nyelvére oktassanak. Még arra is volt gondjuk, hogy a császár és a főemberek lovai gyakran előttem gyakorlatozzanak: ezzel hozzászokjanak jelenlétemhez. Mindezeket a rendeleteket pontosan végrehajtották. Három hét alatt szép előmenetelt tanusítottam a nyelvtanulásban, őfelsége ez idő alatt gyakran megtisztelt látogatásával és nagy érdeklődéssel figyelte a tanítást. Nemsokára rövid társalgások indultak meg. Az első szavak, amiket megtanultam, abbéli vágyamat fejezték ki, hogy őfelsége adja vissza kegyesen szabadságomat. Ezt naponta, térdenállva, megismételtem előtte. Válasza, ahogy kivehettem, annyiból állott, hogy ez idő kérdése, hogy tanácsosaival kell beszélnie erről és előbb *lumos kelmin pesso desmar lon emposo* - vagyis, hogy előbb esküt kell tennem az ország törvényeire. De viszont ezt az időt nyugodtan kivárhatom, ők barátságosan bánnak velem és javamat akarják. S hogy tanácsolja, „nyugodt és türelmes modorommal szerezzem meg az ő és alattvalói becsülését”. Ama kívánságát fejezte ki: „ne vegyem rossz néven, ha néhány derék tisztjét megbizza, kutassák ki a zsebeimet, mert nyilván fegyvereket hordok magamnál, amik, feltéve hogy arányban állanak csodaszerű természetemmel, veszedelmes jószágok lehetnek.” Én feleltem: „Felséged nyugodjék meg és legyen kívánsága szerint, hajlandó vagyok kifordítani zsebeimet jelenlétében.” Ezt félig szavakban, félig jelekben adtam tudtára. De ő azt felelte, hogy: „az ország törvényei szerint e kutatást két tiszt kell hogy végezze, hogy érzése szerint ez az én beleegyezésem nélkül nem történhetik meg, s hogy becsületességemben és jószágomban annyira megbizik, miszerint nyugodtan (és szó szerint) kezeimre bizza három embere életét és hogy bármit kobozzanak el tőlem, minden tárgyat visszkapok, abban a percben, mikor el óhajtom hagyni országukat, vagy kifizetik azt az összeget, melyet a tárgyak értékéül megállapítok.” Én tehát tenyeremre emeltem a két tisztet, először zubbonyom zsebébe, aztán a többi zsebbe sülyesztettem őket, csak nadrágom két kis rekeszét, meg egy titkos zsebet hagytam ki, ezekben apró, csak nekem szükséges tárgyak voltak, melyek őket nem érdekelhették. Egyik ilyen rekeszben ezüstóráim volt, a másikban néhány arany, erszénybe kötve. A két tiszt tentát, tollat és papírt szedett elő; rendes leltárt vettek fel, később megkértek, ülnék le velük, hogy őfelségének felolvashassák. Ezt a leltárt később lefordítottam magamnak, úgy, hogy a következőkben szórul-szóra adhatom:

Leltár:

A nagy Emberhegy jobb kabátzsebében (így fordítottam a *quinbus flestrin* szavakat) tüzetes kutatás után csak egy nagy darab durva szövetet találtunk, őfelsége állami tanácstermébe elég volna szőnyegnek. A baloldali zsebben nagy ezüst dobozt találtunk, fedéllel, mely szintén ezüstdől való, ezt a fedelet nem tudtuk felemelni. Kívánságunkra az Emberhegy kinyitotta s egyikünk belépve, térdig sülyedt valami porba, mely arcunkba csapott, mire mind a ketten többször egymásután kénytelenek voltunk tüszszeneni. A jobboldali mellényzsebben egy köteg csodálatos, fehér és vékony lemezt találtunk, a lemezeken fekete figurák, alázatos véleményünk szerint ez valami írás lehet, melynek egy-egy betűje féltényér nagyságu. A baloldali mellényzsebben valami szerkezet volt, ennek oldalából husz hosszú rud áll ki, hasonlóan ahhoz a kerítéshez, mely felséged udvarát környezi: szerény nézetünk szerint az Emberhegy ezzel fésüli a haját, biztosak nem vagyunk ebben, mert kérdésekkel ritkán zavartuk az Emberhegyet, tekintve, hogy igen nehezen érti még szavainkat. Abban a nagy zsebben, mely középruhájának (így fordítom a *ranfu-lo* szavakat, melylyel nadrágomat jelezték) jobboldalán van, ember-nagyságu üres vaspillért találtunk, ez egy nagyobb darab szálfához van erősítve, a pillér két oldalán erős vasdarabok, sajátságos alakzatokba vésve, melyeknek jelentőségét nem

ismertük fel. A baloldali zsebben ugyanilyen szerkezet. A jobboldali kisebb zsebben több kerek, lapos tárgy fehér és veres fémből, különböző nagyságban, a fehérek közt olyan nehezek is voltak, hogy ketten se tudtuk felemelni. A balzsebben két szabálytalanul metszett pillér, a zseb szélén állva nem tudtuk elérni végüket. Ezek egyike egy darabból látszik lenni, burokkal ellátva, a másiknak felső végén kerek, fehér tárgy, két fej nagyságban. Mindkettőben hatalmas acéllemezek; ezt, felszólításunkra, az Emberhegy megmutatta, mert feltettük, hogy veszélyes gépezetek. Kivette tokjaikból és elmondta, hogy az ő országukban az egyikkel szakállt borotválnak, a másikkal ételt aprítanak. Két zseb volt, amibe nem tudtunk behatolni, ezekről azt állította, hogy csak két kis rekesz az, amit középöltönyének szélébe metszett, ezeket különben hasának kifeszítésével összeszorította. Az egyikből vastag ezüzlánc lógott ki, végén sajtószerű szerkezettel. Felszólítottuk, hogy mutassa meg, mi van a lánc másik végén: kiderült, hogy félgömb, melynek egyik fele ezüst, másik fele valami átlátszó fém; az átlátszó fémen keresztül sajtószerű figurákat figyelhettünk meg, közben elhelyezve - azt hittük, hozzányulhatunk, de ujjainkat ez a fényes anyag feltartóztatta. Ezt a szerkezetet fülünkhöz tartotta, mely a vízi-malmok zakatolásához hasonló, állandó zajt ütött. Véleményünk szerint vagy valamely ismeretlen állat lehet ez, vagy valami fetis, amit az Emberhegy imád; inkább ez utóbbit tartjuk valószínűnek, mert (ha jól értettük tökéletes szavaiból) olyanfélét mondott, hogy ritkán kezd valamibe, mielőtt e tárggyal tanácskozott volna. Órákulmának nevezte s azt mondta, életének minden eseményét e tárgy kijelöli számára. A baloldali rekeszből holmi hálót szedett ki, melyet bármely halász felhasználhatna, de úgy csukódik, mint az erszény és állítása szerint az a rendeltetése is; több sárga fémtárgyat találtunk benne, melyek, ha valóban aranyból vannak, mérhetetlen értéket képviselnek.

Felsőged parancsának legalázatosabban engedelmeskedve, ekként szorgalmasan átkutattuk a zsebeket, majd az Emberhegy derekán széles övet figyeltünk meg, mely nyilván valamely hatalmas állat bőréből készült. Erről az övről, a baloldalon, öt ember hosszúságnyi kard lóg le, jobboldalán, táska, két zárkára osztva, mindegyikben kényelmesen elfér felsőged három alattvalója. Egyik zárkában gömbök voltak, igen nehéz fémből, fejnagyságban, a másikban apró szemek, melyekből ötven darab is elfért tenyerünkön.

Ez kimerítő leltárunk mindarról, amit az Emberhegy testén találtunk. Az Emberhegy igen udvariasan bánt velünk és tisztelte felsőged akaratát.

Irtuk és lepecsételtük felsőged dicsőséges uralkodásának nyolcvankilencedik hónapjában és negyedik napján.

Clefrin Frellock, Marsi Frellock.

Miután ezt a leltárt őfelségének felolvasták, szeliden, de határozottan felszólított, hogy szolgáltatassam ki a felsorolt tárgyakat. Elsősorban szabályomat kérte hüvelyestül, minden tartozékkal. Közben három ezred katona bizonyos távolságban felállt köröttem, ijjak és nyilak készenlétben, de akkor ezt észre se vettem, mert minden figyelmem őfelsége kötötte le. Azután felszólított, hogy huzzam ki a szablyát. A tengerviztől kissé megrozsdásodott a penge, némelyütt azonban ragyogó volt még, amint kirántottam, a csapatok a rémület és meglepetés kiáltásában törtek ki. A nap ugyanis hevesen sütött és amint pengéembe ütközött, szinte elvakította szemeiket, különösen, hogy egyet-kettőt suhintottam a pengével. Őfelsége kevésbé ijedt meg, mint a hogy vártam volna, felszólított, hogy tegyem vissza a kardot hüvelyébe, azután oly óvatosan, ahogy csak tőlem tellett, le kellett raknom elébe a földre, hat lábnyira láncom végétől. Aztán az üres vascsöveket kérte, pisztolyaimat értette ezalatt. Kihuztam zseemből és amennyire módomban állt, elmagyaráztam, hogyan kell használni. Most meg-

töltöttem lőporral - lőporom ugyanis szárazon maradt a tökéletesen csukódó szelencében (ilyennel minden okos tengerész ellátja magát). Előbb figyelmeztettem őfelségét, ne ijedjen meg, azután tüzeltem, a levegőbe. A meglepetés ezuttal jóval meghaladta az iméntit. Száz meg száz ember elvágódott, mintha villám csapta volna le őket, maga a császár, bár állva maradt, percekig nem tudott magához térni. Ezután átszolgáltattam a pisztolyokat is éppugy, mint kardomat, majd lőporos szelencém és golyóimat, figyelmeztetve, hogy az előbbit óvja tüztől, mert egyetlen szikrától meggyullad és palotáját levegőbe röpíti. Áadtam zsebórámat is, amire őfelsége igen kíváncsi volt; két nagytermetű gárdistát utasított, hogy vállukon hozzák el, rudra lógatva - így viszik Angliában a söröshordókat, ászokfán. Nagyon meglepte az állandó zaj és a percmutató mozgása, amit nálam jobban megfigyelhetett - e kis nép mindent tisztábban lát - megkérdezte írástudóinak véleményét, a válaszok annyira különbözők és távol- esők voltak, hogy az olvasó igazán megbocsát, ha nem sorolom fel mindegyiket, különben nem is értettem világosan, mit beszéltek. Elég az hozzá, hogy áadtam ezüst és rézpénzemet, kilenc arannyal erszényemet - késemet és beretvámot, fésümet és ezüst tubákszelencémet, zsebkendőmet és naplómat. Szablyám, pisztolyom és lőporos dobozom kocsira tették és beszállították őfelsége raktáraiba, a többi visszakaptam.

Mint említettem, volt egy zsebem, ami kikerülte figyelmüket, ebben szemüvegemet tartottam, aminek gyenge szemem miatt gyakran szükségét érzem, egy zsebmesszelátó és más apró kellékek, ezek igazán nem érdekelhették őfelségét s így lelkiismeretfurdalás nélkül elrejtettem. Különben tartottam tőle, hogy elrontják, ha kiadom a kezemből.

HARMADIK FEJEZET.

(Szerző egészen szokatlan módon mulattatja öfelségét és a mindkétnembeli nemességét.
A liliputi udvar szórakozásainak leírása. Szerző bizonyos feltételek mellett visszakapja szabadságát.)

Szelidségem és jó modorom annyira megnyerte öfelségét, udvarát - a hadsereget és általában egész népét, hogy remélni kezdtem, nemsokára visszaadják szabadságomat. Minden módot felhasználva tápláltam ezt a kedvező hangulatot. Fokról-fokra kevésbé féltek ama veszélyektől, melyeket képviseltem. Sokszor lefeküdtem és öt-hat kis ember akár a fejemen táncolhatott - a kis fiúk és kis leányok csakhamar odáig merészkedtek, hogy bujócskát játsztak a hajamban. Most már kezdtem egészen jól érteni és beszélni nyelvüket. Egy napon a császárnak ötlete támadt, hogy megmutatja nekem az ország leghiresebb akrobatáit és látványos művészeit; e nemben oly ügyességet és bátorságot tapasztaltam e kis népnél, amire eddig nem volt példám. Különösen a kötél-táncosok mulattattak módfelett. Vékony, fehér cérnán szaladgáltak, tizenkét hüvelyknyire a talaj felett. Az olvasó engedelmével e pontra bővebben kitérek.

Ezt a mulatságot, a kötél-táncolást, ugyanis azok a személyek üzik, akiket valami magas hivatalra jelöltek, és kegyben állanak az udvarnál. Ezeket gyermekkoruktól fogva tanítják e művészetre, gyakran nem kell hozzá nemesi rang se, vagy műveltség. Mikor valami nagy állás üresedésben áll, akár halál, akár kegyvesztés miatt - ez utóbbi gyakori eset - öt vagy hat e jelöltek közül kérvényt nyújt be az udvarhoz, hogy engedessék meg nekik öfelségét és udvarát kötél-táncal mulattatni. Aki a legmagasabbat tudja ugrani, anélkül, hogy leesné a kötélről, megkapja az állást. Igen gyakori eset, hogy a főminisztereknek is be kell mutatniok ügyességüket, meggyőzni az uralkodót, hogy mozgékonyaságukat még nem veszítették el. A kincstárnok, *Flimnap*, egyedül birt ama előjoggal, hogy bukfencet vethetett a kifeszített madzagon, mely nála legalább egy ujjal magasabb volt, mint bárkié az országban. Láttam őt egyszer dupla saltoval ugrani legtöbbször egymásután, a vékony kötélről, amit nálunk *halál-ugrásnak* neveznek. *Reldresal* barátom, a király személye körüli miniszter, véleményem és részrehajlatlan meggyőződésem szerint mindjárt második e produkcióban, *Flimnap* mögött - a többi udvari ember és államférfi egyformán ügyesek.

Ezt a mulatságot sokszor végzetes baleset zavarja meg - több ilyenről hallottam, sőt magam is tanuja voltam két-három olyan esetnek, hogy a jelölt karját-lábát törte. A veszély persze sokkal nagyobb olyankor, mikor minisztereknek kell bemutatni, mit tudnak! ezek ugyanis folyton versengenek és abban erőlködve, hogy a többiek közül kiváljanak, annyira megfeszülnek, hogy alig van köztük egy is, aki ne zuhant volna már le egyszer, de akár kétszer, meg háromszor is. Elmondták nekem, hogy egy vagy két évvel ideérkezésem előtt, *Flimnap* biztosan kitörte volna a nyakát, ha véletlenül nem fekszik ott a király egyik vánkosa a földön és nem tompítja az esés erejét.

Vannak más szórakozások, melyeket szintén csak kiváló alkalmakkor, a császár, császárné és legfőbb miniszterek jelenlétében üznek. A császár három finom, hathüvelykhosszu ezüst szálát tesz az asztalra - az egyik vörös, a másik kék, a harmadik zöld. Ezek a fonalak jutalmul szolgálnak olyanok számára, akiket a király ki akar tüntetni kegyeinek jelével. A szertartás öfelsége tanácsstermében folyik le, ahol a jelöltek ügyesség-próbán mennek át. Ez a próba egészen másfajta, mint az előbbi - sokat jártam az uj- és óvilág tartományaiban, de ehhez hasonlót még nem láttam. Szóval a dolog úgy történik, hogy a császár egy pálcát tart ki a kezében, vízszintesen - a jelöltek már most közelednek a pálcá felé - néha átugranak rajta, néha alatta bujnak el, aszerint, amint öfelsége emeli vagy süllyeszti a pálcát. Sokszor úgy játszák ezt, hogy a pálcá egyik végét öfelsége, másik végét a miniszterelnök tartja - de sokszor

maga a miniszterelnök, egyedül. Aki e játékban a legügyesebb és legtovább bírja az ugrálást és bujkálást, azt kitüntetik a kékszinű ezüst-fonállal - a második legügyesebb kapja a vöröset, a harmadik a zöldet. Az urak kétszer a hasuk köré csavarva hordják ezt a kitüntetést - nagyon kevés ur van az udvartartás körül, akik még nélkülöznék.

A hadsereg és a királyi istálló lovai lassankint hozzám szoktak, nem riadtak meg, egészen lábamig léptettek, ösztökölés nélkül. Voltak lovasok, akik átugrattak a föld fölé kitarított kezemen - őfelsége egyik hajtója egyszer, az egyik nagy versenyen, átugratott lábfejemen, cipőstül - ami igazán szép mutatvány volt. Egy napon nagyon sajtáságos módon volt alkalmam mulattatni őfelségét. Megkértem, hozasson nekem két láb magas rudakat. Őfelsége azonnal utasította erdészeit, tegyenek eleget kívánságomnak. Másnap reggel tiz erdész jött, nyolcfogatu kocsival mindegyik. Fogtam kilenc ilyen pálcát és négyszögben a földbe dugdostam, további négy pálcával két láb magasságban összekötöttem az előbbieket végét, aztán a mereven álló kilenc pálcára fölé kifeszítettem a zsebkendőmet, leszoritva, mint a dob fedelét. A négy vízszintes pálcára öt hüvelyknyire a zsebkendő fölött, kerítette be az egészet, kétoldalt. Mikor készen voltam, arra kértem őfelségét, hogy legjobb lovai közül huszonnégyet tessek rá a megfeszített zsebkendőre, őfelsége beleegyezett; egyenkint megfogtam a felnyergelt lovakat, lovassal együtt. Alig, hogy zsebkendőt értek, két részre oszlott a kis sereg, színlelt rohamokat indított, tompa nyilakkal lődöztek, kardot rántottak, támadtak és visszahúzódtak: röviden, a legszebb katonai fegyelem látványosságát nyújtották őfelségének, aki annyira el volt ragadtatva, hogy kívánsága szerint több napon egymásután meg kellett ismételnünk a játékot, sőt egy alkalommal kegyesen részt is vett benne, vezényelt. Nagy rábeszéléssel még a császárnőt is rávette, engedné meg, hogy zártszékestül felemeljen őt, a szinpad magasságáig, ahonnan az egész teret áttekinthette. Szerencsém volt, hogy semmiféle baleset nem zavarta meg e szórakozásokat csak egyszer történt, hogy egy tüzes mén - valamelyik kapitányé - patájával dobogva kilukasztotta a zsebkendőmet, fel is bukott, lovastul együtt, de gyorsan felemeltem mindkettőt és egyik kezemmel befogva a lukat, másikkal leszállítottam az egész társaságot. A ló meg is sebesült, a lovasnak semmi baja se történt. Zsebkendőmet megfoltoltam, amennyire lehetett, de többé nem mentem bele ilyen veszélyes játékba.

Két-három nappal azelőtt, hogy szabadságomat visszanyertem, éppen efajta mulatságokkal szórakoztattam az udvart, midőn futár érkezett őfelségéhez, hirül hozva, hogy egyik alattvalója, azon a helyen, ahol engem találtak nagy, fekete tárgyat látott a földön. Nagyon különös alakja van, kerek körzete akkora, mint őfelsége hálósobája, közepén oly magas, mint egy ember. Eleinte azt hitték, hogy élő állat, de nem az, mert mozdulatlanul feküdt a fűvön, néhányan többször körüljárták, fel is másztak a tetejébe, mely sima és egyenes, dobogtak rajta és kiderült, hogy belül üres. Azt hiszik tehát, az Emberhegyhez tartozik, s ha őfelsége megengedi, őt lóval idevontatják. Én azonnal tudtam, miről van szó és örültem ennek a hirnek. Ugy látszik, a hajótörés után partot érve, oly zavarban voltam, hogy megfedkeztem kalapomról, melyet zsinórral erősítettem volt fejemhez a vízben, - valahogyan leszakadt nyilván, én meg azt hittem, a tengerben vesztettem el. Kértem őfelségét, adna rendeletet, hogy minél előbb idehozzák. Elmagyaráztam természetét és rendeltetését. Másnap meg is kaptam, de nem valami ragyogó állapotban, a karimájába két lukat furtak, hogy horgokat akasszanak bele, a horgok köteleken lógtak, egyenesen a lovak szerszámjához kötve, így hurcolták a kalapot fél angol mérföldön keresztül. Hála istenek a talaj e vidéken egyszintű és igen puha, így nem ment mégse annyira tönkre, ahogy vártam.

Két nappal e kaland után a császár, seregének egy részét készenlétbe helyezve a város különböző pontjain, különös ötletét közölte velem. Azt kívánta, álljak fel, mint holmi kolosszus és terjesszem szét két lábam, amennyire csak tudom. *Munt* tábornokát (kitünő, tapasztalt katona és nekem jó barátom) felszólította, vezetné fel zárt sorokban a csapatokat, s vonultatná

el két lábam között, a gyalogság huszonnégyes, a lovasság tizenhetes sorokban, dobokkal, zászlókkal, előreszegzett dárdával. Ez a hadtest háromezer gyalogosból és ezer lovasból állott. Őfelsége halálbüntetés terhe alatt megparancsolta, hogy a felvonuló katonák személyem iránt a legnagyobb tiszteletet tanúsítsák, ami nem tarthatott vissza néhány fiatal tisztet, hogy fel ne pislogjanak, amint alattam elléptetett a sereg és, az igazat megvallva, nadrágom oly rossz állapotban volt ez időben, hogy az így feltárult látvány okot szolgáltatathatott a derűtségre és csudálkozásra.

Annyi kérvényt és emlékiratot nyújtottam be szabadlábba helyezésem céljából, hogy őfelsége végre foglalkozni kezdett ezzel a kérdéssel. Előbb a minisztertanácson említette fel, aztán a gyűlés elé terjesztette. Nem ellenezte senki, csak egy *Skyresh Bolgolam* nevű tanácsos, aki minden érthető ok nélkül halálos ellenségem volt, de tiltakozása nem használt, a tanács elhatározta és őfelsége szentesítette kérésem teljesítését. Ez a Bolgolam az ország tengernagya volt, igen beavatott férfi, jártas az államügyekben, de mogorva és savanyu természet. Végre azonban engednie kellett, annyit köthetett csak ki, hogy ama feltételeket, melyeknek alapján szabadonbocsátanak, ő maga ellenjegyezhesse. A feltételekről szóló cikket, melyre esküdnöm kellett, maga Skyresh Bolgolam hozta el, két titkár és több bizalmi férfi kíséretében. Miután felolvasták nekem, esküt tettem, - előbb saját hazám módján, másodsor ama szertartások szerint, melyeket az ő törvényeik előírnak: jobblábamat meg kellett fognom balkezemmel, míg jobkezem középső ujja fejem bubjára került, hüvelykem pedig jobbfülem szélére. Az egész cikket, szóról-szóra lefordítottam, abban a reményben, hogy az olvasót érdekelni fogja a nép sajátos stílusa és kifejező modora, meg az is, milyen feltételek mellett nyertem vissza szabadságomat. A cikk tehát így hangzott:

„*Golbasto Momarem Evlame Gurdilo Shefin Mully Ully Gue*, Liliput országának legdicőségesebb fejedelme, a világegyetem öröme és megfélemlítője, kinek országa ötezer *blustrug* (tizenkét négyzetmértföld) terjedelmű s így a földgömb széléig ér: az uralkodók uralkodója, nagyobb minden emberfiánál: kinek lába a föld közepéig ér, feje pedig az eget veri, kinek intésére a föld minden fejedelme térdet hajt, ki kellemetes, mint a tavasz, bőséges, mint a nyár, gazdag, mint az ősz és félelmetes, mint a tél. Ő legmagasabb felsége felszólítja az Emberhegyet, ki mennyei birodalmunk területére ért, tegyen ünnepélyes esküt a következő feltételekre, melyek alapján szabadságát visszanyeri.

1. Az Emberhegy nem hagyhatja el országunkat, nagy pecsétünkkel pecsételt engedel-münk nélkül.
2. Külön, sürgős parancs nélkül nem léphet a főváros területére, mely idő előtt két órával a lakók figyelmeztetendők, hogy ki ne lépjenek házaikból.
3. Fentnevezett Emberhegy sétáit országutjainkra korlátozva, ne sétáljon és ne feküdjék le réteinken, földeinken.
4. Az országuton járva a legnagyobb figyelemmel vigyázzon, nehogy szeretett alatt-valóink valamelyikére ráhágjon, lovat, kocsit el ne taposson, kezébe ne vegyen senkit, aki ebbe előbb bele nem egyezett.
5. Ha egy futár rendkívüli megbízatást kap, az Emberhegy tartozik vinni őt, zsebében, lovastul együtt, hat napi járőföldön, egyszer egy hónap alatt. Nevezett küldöncöt épség-ben visszaszolgáltatni tartozik (ha úgy kívánjuk) királyi személyünkhöz.
6. Ellenségeinkkel szemben az Emberhegy szövetséget köt velünk, főleg Blefuscu sziget ellen - minden tőle telhetőt elkövet, hogy hajórajukat, melyet most építenek a mi meg-hódításunkra, tönkretégye.

7. Fentnevezett Emberhegy szabad óráiban segít munkásainknak, köveket emel, mellyel a királyi kertet kövezzük és palotát építünk.

8. Fentnevezett Emberhegy tartozik két hónap alatt körüljárni birodalmunkat és annak kiterjedéséről nekünk számot adni, megszámlolva lépteit.

Végre, ha ünnepélyes esküt tesz a fentemlített pontokra, az Emberhegy részére kiutalunk annyi ételt és italt, amennyi 1724 alattvalónk táplálékát képezi, királyi személyünk színe elé bármikor járulhat és kegyeink egyéb jelével kitüntetjük. Kelt *belfaboraci* palotánkban, uralkodásunk kilencvenegyedik hónapjának tizenkettedik napján.”

Aláírtam e szerződést és letettem az esküt. Mindenki meg volt elégedve velem, bár voltak, akik nem viselkedtek személyem iránt olyan tisztelettel, ahogy elvártam volna. Ezt Skyresh Bolgolam tengernagy rosszakaratának köszönhettem. Ezekután levették láncaimat és szabad voltam. Az egész szertartást végignézte őfelsége is, személyesen. Hálámat úgy akartam kifejezni, hogy lábai elé vettem magam, de ő felszólított, álljak fel és több kegyes szó után, melyeket ismételni szerénységem tiltja, még megjegyezte, reméli, „hogy az országnak hasznos szolgálja leszek s kiérdemlem mindazt a kegyet, melylyel irányomban volt eddig s lesz a jövőben is.”

Az olvasó bizonyára észrevette, hogy őfelsége a felszabadító okirat utolsó passzusában annyi táplálékot utaltatott ki számomra, amennyi 1724 liliput-i alattvalónak elég. Később egyszer megkérdeztem egy udvari személyt és barátomat, hogy állapíthatták meg azt a számot ilyen pontosan. Ő aztán elmagyarázta, hogy a császári matematikusok megmérték magasságomat, kvadránszal megállapították, hogy az arány köztem és közöttük egy a tizenkettőhöz, már most, testünk hasonlóságából arra következtettek, hogy a számítás, mely szerint köbtartalmam 1724-szer akkora, mint az övék, helyes és hogy tehát következésképpen ennyivel több eledelre lehet szüksége testemnek. Ebből láthatja az olvasó, milyen képzett és értelmes néppel volt dolgom és hogy uralkodójuk mily helyes gazdasággal tartotta fenn birodalmát.

NEGYEDIK FEJEZET.

(Mildendo, Liliput fővárosa, a császári palotával. Beszélgetés szerző és egy államtitkár között, az államügyekről. Szerző felajánlja szolgálatait a császárnak háboru esetére.)

Szabadságom visszanyerése után legelső kérésem az volt, hogy megtekinthessem Mildendo-t, a fővárost - őfelsége ebbe szívesen beleegyezett, de előbb ujfent a lelkemre kötötte, nehogy valamelyik alattvalójában, vagy a házakban kárt tegyek. A népet falragaszokon figyelmeztették, hogy meglátogatom a várost. A város fala harmadfél láb magas és legalább tizenegy hüvelyk széles, úgy, hogy egy szekér kényelmesen elvonulhat rajta - tiz lábnyi távolságokban erős állványok támogatják ezt a falat. A nagy nyugati kapu fölött léptem át és óvatosan mentem végig a főutakon, zubzonyban, nehogy a házak eresztét kabátom szárnya letördelje. Nagy körültekintéssel sétáltam, nehogy rálépjek valakire, aki esetleg ott maradt az utcán, bár mindenkit figyelmeztettek, hogy a saját érdekében, óvakodjék kilépni házából. A padlásablakok és háztetők persze tele voltak kíváncsiakkal, soha ennyi embert nem láttam együtt. A város alakja szabályos négyzet, minden oldala ötszáz láb hosszú. Két nagy ut keresztezi és osztja négy részre, öt láb szélességben. Az utcák és átjárók, melyekbe nem hatolhattam be, tizenkét-tizennyolc hüvelyk szélesek csak. Ebben a városrészben ötszázezer lélek lakik, a házak három és öteemeletesek, sok a bolt és árucarnok.

A királyi palota a város közepén áll, ott, ahol a két főut keresztezi egymást. Két láb magas fal veszi körül, az épülettől tizenkét lábnyi távolságban. Őfelsége engedelmével átléptem ezt a falat, s elég helyem lévén még az épületig, kényelmesen áttekinthettem az egészet. A külső udvar negyven láb széles négyzet, belül még két udvar van, legbelül a császár lakosztálya, amit nagyon szerettem volna látni, de egy kicsit nehezen ment - a legnagyobb kapuk tizennyolc hüvelyk magasak és hét hüvelyk szélesek lévén. Már most a külső építkezések legalább öt láb magasak, ezeket nem lehetett átlépni, anélkül, hogy peremüket megsértsem, bár a falak vert kőből valók és négy hüvelyk vastagok. De őfelsége nagyon szerette volna, ha kastélyának pompáját megszemlélhetem s így három napot fáradtam azzal, hogy a császári parkban, száz méternyire a várostól, zsebkésem segítségével néhány nagy fát kivágjak: e fából aztán három láb magas zsámolyokat szerkesztettem, melyek elbirták sulyomat. A falragaszok még egyszer megjelentek, még egyszer bementem a városba, kezemben tartva a két kis zsámolyt. A külső udvar széléhez érve ráálltam az egyik zsámolyra, a másikat kézbevettem, áttettem a másik udvarba. Már most az egyik zsámolyról kényelmesen át tudtam lépni a másik zsámolyra, kampós botommal a másik zsámolyt aztán felhuztam. Így jutottam be a legbelsőbb udvarra, oldalamba feküdtem és úgy néztem be a középső emelet ablakain, amelyeket ez alkalommal nyitvahagytak. A legragyogóbb berendezés kápráztatott el: ott volt a császárné és a fiatal hercegek, mindegyik a maga lakosztályán, kíséretük főbb tagjai közt. Ő császári felsége kegyes volt igen szívesen mosolyogni rám s az ablakon keresztül csókra nyujtotta a kezét.

Ezuttal nem bocsátkozom további leírásokba, tekintettel arra, hogy megfigyeléseimet különben is egy nagyobb műben akarom összegyűjteni, mely sajtó alá kerül nemsokára: - e műben a császárság részletes leírása foglaltatik, megalapításának és uralkodóinak története, különös tekintettel háborúikra, törvényeikre, vallásukra, - leirom növényeiket, állataikat - erkölceiket és szokásaikat, más hasznos és tanulságos adatokkal egyetemben. Jelen művemben csak azokat az eredményeket akarom vázolni, melyek e birodalomban töltött, mintegy kilenc hónap folyamán velem kapcsolatban az olvasót érdekelhetik.

Egy reggel, mintegy két héttel azután, hogy szabadságomat visszanyertem, egyetlen szolgál kíséretében meglátogattam *Reldresal*, a császár személye körüli államtitkár. Meghagyta kocsi-

sának, hogy várja be és kért, beszélhessen velem egy óráig. Szívesen rendelkezésére álltam, részint személyes érdemeire, részint arra való tekintettel, hogy sok jó szolgálatot tett nekem az udvarnál, kérvényeim ügyében. Hogy könnyebben beszélhessen a fülembé, mondtam, hogy majd lefekszem, de ő inkább szerette, hogy csak vegyem a tenyerembe. Azon kezdte, hogy gratulált szabaddábrahelyezésemhez. Megjegyezte, hogy némi érdeme is volt benne, legalább is abban, hogy ilyen hamar elintézték az ügyet, de be kell vallania, ugymond, hogy az udvar jelenlegi helyzete szerepet játszott e kérdésben.

„Bármily virágzónak lássék birodalmunk idegen ember szemében, - mondta továbbá - két nagy baj nyugtalanítja huzamosabb idő óta: belső pártvillongások és egy külső támadás alakjában, mely ama hatalmas, tengeri nép részéről fenyeget. Ami az első kérdést illeti, tudnia kell, hogy hetven hónapja immáron két hevesen küzdő pártra szakadt az ország politikai tábora, a *Trameksan* és a *Slameksan* pártokra. Az egyik párt alacsony cipősarkot visel, a másik magasat. A magassarkuak a régi rendszer hívei, de öfelsége inkább az alacsonysarkuakat alkalmazza a kormányzásban és minden állást velük tölt be, amint bizonyára észre is vette már. Ő császári felsége sarkai legalább egy *drurr*-ral alacsonyabbak, mint az udvaroncoké (*drurr*, ez egy hüvelyknek tizenegyedrésze). A feszültség a két párt között ott tart már, hogy nem esznek, nem isznak együtt, nem is beszélnek egymással. Jelenleg úgy áll a dolog, hogy a magassarkuak száma meghaladja a miénket, a hatalom azonban a mi részünkön van. Visszont attól tartunk, hogy ő császári felsége, a trónörökös, nem ellenszenvez a magassarkuakkal, legalább lehetetlen volt észre nem vennünk, hogy a fenség egyik sarka valamivel magasabb, mint a másik, minek következtében a fenség kicsit csámpásan jár. Már most, e belső viszálykodás közepette mind komolyabban fenyeget Blefuscu-sziget felől a támadás. Blefuscu, a világ másik nagy birodalma, csaknem oly nagy és hatalmas, mint a miénk. Ami ugyanis az ön állítását illeti, hogy még más, hatalmas államok és birodalmak is léteznének a világon, oly terjedelmű lakókkal, mint ön: e feltevést tudósaink kétségbevonják s inkább azt vélik, hogy uraságod a holdból pottyant közénk, vagy valamelyik csillagról, hiszen nyilvánvaló, hogy száz olyan ember, mint ön, rövid idő alatt fölnné öfelsége birodalmát, különben is, történelem-tudósaink, akik hatezer hónapot irtak le, nem emlitenek fel Liliput és Blefuscu-n kívül más császárságokat. Ez a két nagy hatalom harminchat hónappal ezelőtt már heves és makacs háborúban állt egymással. Az ellenségeskedés így kezdődött: hosszú ideig a két ország meg egyezett abban, hogy a tojást, mielőtt megesszük, vastagabb felén kell feltörni. Dicsőséges uralkodónk nagyatyja azonban, még gyermekkorában, egyszer feltörvén a tojást vastagabb végén, megvágta az ujját. Atyja, a császár, ekkor rendeletet adott ki, mely szigorú büntetés terhe alatt megtiltotta a népnek, hogy a tojást vastagabb felén törje fel. A népet annyira felbőszítette e rendelet, hogy hat ízben lázadás tört ki. E forradalmak folyamán egyik császárunk életét, másik trónját veszítette. Blefuscu uralkodói állandóan szították ezeket a polgárháborukat és ha elfojtották őket, a száműzöttek rendszeren Blefuscuba menekültek. Feljegyezték, hogy tizenegyezer ember szenvedett inkább kinhalált, semhogy a hagyományok ellenére a vékonyabb felén törje fel a tojást. Több száz kötetet irtak erről a kérdésről: a *Vastagvégűek* műveit hosszabb időn át betiltották és elkobozták, törvény mondta ki, hogy a vastagvégűek nem választók és nem választhatók. E villongások folyamán Blefuscu nagykövetei többször szólaltak fel, vádolva bennünket, hogy megszegtuk *Lustrog*, a nagy próféta alapvető tételét, mely *Blundecral*-ban, a mi Bibliánkban foglaltatik, s mely szerint mindenki ott töri fel a tojást, ahol leghelyesebb feltörni, már pedig azt mindenki maga tudja legjobban, hogy neki hol esik jobban, ez tehát lelkiismereti kérdés.”

„Már most a vastagvégű száműzötteket szívesen fogadták Blefuscu-szigetén, addig bátorították és támogatták őket, még véres háború nem tört ki, a két nagy hatalom között, mely változó szerencsével folyt sokáig. Közben negyven nagy hadihajót, sok kisebbet és harmincezer

embert vesztettünk. Az ellenség részén valamivel nagyobb volt a veszteség. Mégis, az ellenség annyira összeszedte magát, hogy igen tekintélyes hajórajt épített és jelenleg éppen azon vannak, hogy megtámadjanak bennünket. Ő császári felsége az ön erejét és értékét igen nagyrabecsüli, kegyesen megbizott, terjesszem elő ügyét és kérjem véleményét”.

Válaszomban megbiztam az államtitkárt, adja át őfelségének legalázatosabb hódolatomat és tudassa vele, „hogy nem illenék hozzám, idegenhez, pártügyekbe avatkozni; de ha az ő személyének és birodalmának védelméről van szó, életemmel és véremmel rendelkezhetik”.

ÖTÖDIK FEJEZET.

(Szerző sajtósági haditervvel megakadályozza a támadást. Magas címmel és ranggal tüntetik ki. Blefuscu nagykövete békét kér. A császárné lakosztálya kigyullad: szerző megmenti a palota felét.)

Liliput szárazföldi tartomány. Blefuscu északkeleti fekvésű sziget, - a két országot nyolcszáz méter széles csatorna választja el egymástól. Blefuscut nem láttam volt még. A part arranézó oldalán nem akartam megjelenni, nehogy a blefuscu hadihajókról észrevegyenek, s eddig még, tudomásom szerint, nem hallottak rólam. A háborus időre való tekintettel a két ország között megszakadt az érintkezés: öfelsége blokádot terjesztett ki a hajókra is, halálbüntetés terhe alatt. Közöltem öfelségével tervemet, melylyel az ellenséges hadihajókat elfoghatjuk. Vitorlásaink értesítése szerint a blefuscu hajóraj a kikötőben horgonyozik, várva a kedvező szelet, hogy rajtunküssenek. Egy tapasztalt tengerésztisztet megkérdeztem, milyen mély a csatorna, tudván, hogy többször megmérték. Középen, mondotta, hetven *glumgluff* a mélység, ár idején, európai mértékre átszámítva ez hat lábat jelent. Átsétáltam az északkeleti partra, lehasaltam egy domb mögé, kivettem messzelátómat és vizsgálni kezdtem a horgonyzó hajóhadat. Mintegy ötven darab lehetett és sok szállítóhajó. Azután hazamentem és parancsot adtam (rendelkezésre kaptam jogot), hogy készítsenek sok erős hajókötelet és vasrudakat is. A hajókötel olyan vastag volt, mint a mi csomagoló-madzagunk, a rudak hossza és nagysága mint egy-egy varrótü. Három-három kötelet összesodortam, hogy erősebb legyen, a rudakat is hármankint összeerősítettem, végükön kampóba hajlitottam, ötven horgot ugyanannyi kötélre erősítettem, aztán mentem az északkeleti partra. Ott levettem kabátot, cipőt, harisnyát; bőrnadrágomban bementem a vízbe, félórával az ár előtt. Sietve tocsogtam, mig lehetett, majd uszni kezdtem, harminc méter után földet értem megint. Félóra alatt értem el a hajóhadat. Az ellenség úgy megrémült, mikor meglátott, hogy egyszerűen kiugráltak a hajókból, partra usztak, ahol legalább harmincezer lélek szorongott. Ekkor fogtam a horgokat, a kampókat egyenkint, egymásután beleakasztottam a hajók elejébe, végre a kötelek végét összekötöttem. Mig ezzel foglalatoskodtam, a partról sok ezer nyilat kilövéldöztek felém, sok nyíl arcomat és kezemet érte s a kellemetlen csipéstől eltekintve, igen zavart munkámban. Legjobban persze szememvilágát féltettem, okvetlen el is vesztettem volna, ha jóelőre nem gondoskodom védelemről. Már említettem, hogy titkos nadrágzsebemben szemüveget tartogattam, mely elkerülte megmotozóim figyelmét. Ezt most elővettem, jó szorosan orromra erősítettem. Így felfegyverkezve, frissen ment a munka, a nyilak sűrűn pattantak vissza szemüvegemről: hatástalanul. Végre minden kampót megerősítettem. Most, kezembefogva a csomót, huzni kezdtem, de a hajók nem mozdultak, le lévén kötve mindegyik horgonnyal. Így hát eleresztettem a kötelet, a kampókat rajtahagytam a hajókon. Most kést szedtem elő s bátran neki-mentem a horgonyköteleknek - nyilak százai zuhogtak arcomra, kezemre, - de nem engedtem, mig mind el nem vágtam. Akkor újra megragadtam az összecsomózott kötélvégeket s a legnagyobb könnyűséggel rántottam magam után ötven darab nagy hadihajót.

Mikor tul voltam minden veszélyen, megálltam egy percre, hogy kirángassam az arcomba és kezeimbe ragadt nyilakat: azután bekentem magam ugyanazzal a balzsammal, amiről már beszéltem egyszer. Azután levettem az okulárét és vártam vagy egy órát, hogy az ár apadjon. Épségben jutottam Liliput partjára, Blefuscu nagy követe, a császár lakosztálya felé mentem, terhemet vontatva hoztam magam után.

A császár, egész udvarával, ott állt a parton, a nagy manőver kivitelét szemlélve. Csak a nagy félkörben uszó hajó-sort láthatták, én magam nyakig vízbe lévén merülve, meg is ijedtek,

mikor, a csatorna közepén elvesztve szem elől, azt kellett hinniök, hogy megfulladtam és hogy a közeledő hajórajt az ellenség vezeti, támadásra. Csakhamar nagy öröm váltotta fel a félelmet: mikor elég közel voltam a parthoz, felemeltem kezemet, melyre a kötélcsomót erősítettem volt és hangosan így kiáltottam: „Sokáig éljen Liliput dicső királya!” Az uralkodó öröme határtalan volt: azon a helyen, ahol partra szálltam, elérte s nyomban *nardac*-nak nevezett ki, ami a legnagyobb cím és rang Liliputban.

Őfelsége később azt kívánta, hogy az összes ellenséges hajókat vontassam be az ő kikötőjükhöz. És ime, az uralkodók határtalan becsvágya: nem kisebb tervet dolgozott ki magában, minthogy egész Blefuscu-t anektálja, s alkirályt nevez ki élére, népét leigázza s kényszeríti, hogy a tojást vékonyabb felén törje fel - ezzel elérje, hogy ő legyen a világ egyetlen ura. De én igyekeztem rávenni, mondjon le erről a szándékáról: a méltányosság és nagylelkűség számos érveivel tiltakoztam az ellen, „hogyan eszköz legyek, melylyel egy szabad és derék népet rabszolgává tesznek” - s e kérdés a tanács elé kerülve, a kormány bölcsőbb fele osztotta véleményem.

Sajnos, ez a nyílt és bátor fellépés ellentétben állott őfelsége politikai nézeteivel, becsvágyával és soha nem tudott nekem megbocsátani többé. Később hallottam, hogy a minisztertanácsban - igen finoman és diszkrétan bár - beszélt erről a dologról, s végre a bölcsőbb államférfiak hallgatással jelezték, hogy már nincsenek az én álláspontomon, mások viszont, titkos ellenségeim, nem rejthettek el néhány megjegyzést, burkolt célzással támadva személyem. E perctől kezdve megindult az áskálódás ellenem, kevesebb mint két hónap alatt nyíltan kitört s csaknem teljes bukásommal végződött. Ilyen csekély sulya van a legnagyobb szolgálatoknak is, ha a mérleg másik oldalán császári szenvedélyeknek való ellenszegülés nehezül.

Ez események után mintegy három héttel ünnepélyes követség érkezett Blefuscu-ból, békekötést esedezve. A békét csakhamar meg is kötötték, Liliput-ra nézve igen előnyös feltételekkel. A részletekkel nem untatom az olvasót. Kilenc nagykövet jött, mintegy ötszáz emberből álló kísérettel, igen ünnepélyes és nagyszerű bevonulást tartottak, amilyen királyunkat és ügyünket megillette. Az udvarnál kiérdemelt, legalább is látszólagos tekintéllyel a követeknek igen szép szolgálatokat tettem. Arról is értesültek, privátim, hogy barátságos indulattal védtem ügyüket, távozásuk előtt, éppen ezért ünnepélyes látogatást tettek nálam. Bókokkal kezdték, hogy mennyire méltányolják nagylelkűségem, királyuk nevében meghívtak országukba s kérték, adnám jelét csodálatos erőmnek, amelyről annyit hallottak. Eleget tettem kérésüknek, a részletekkel nem akarom untatni az olvasót.

Mikor legnagyobb álméltóságukra és megelégedésükre befejeztem mutatványaimat, abbéli óhajomnak adtam kifejezést, adnák át legalázatosabb hódolatomat uralkodójuknak, s közöljék vele, hogy mielőtt visszatérnék hazámba, királyi színe elé járulok. Mikor legközelebb Liliput császárral beszéltem, meg is kértem őt, adna engedélyt, hogy Blefuscu fejedelmét meglátogassam; - amit kegyesen jóváhagyott, de igen hideg modorban, aminek okát nem foghattam fel. Később sugta meg nekem valaki, hogy „Flimnap és Bolgolam a nagykövetekkel való tárgyalásomat a hűtlenség jelének tüntette fel” - képzelhető, hogy fájt ez, minden effajta gondolat távol állott tőlem. Akkor először kezdtem megérteni homályosan, mit jelent ez a szó: udvar és mit ez: miniszter.

Meg kell még jegyeznem, hogy a nagykövetek tolmács segítségével beszéltek hozzám, a két ország nyelve éppen úgy különbözik, mintahogy két európai országé szokott. Mindkét nemzet igen büszke nyelvének szépségére, régiségére és erejére, a szomszéd ország nyelvét ellenben megvetik. A mi császáruk tehát, amaz előnyökre támaszkodva, melyeket neki az ellenséges hajóraj meghódítása biztosított, arra kényszerítette Blefuscut, hogy üzleti ügyeiket liliputi nyelven bonyolítsák le. Az is igaz, hogy a kereskedők és a matrózok, szóval a partlakók,

mindkét nyelvet beszélnek. Ennek oka a két nemzet közt fennálló nagy kereskedelmi forgalomban kereshető, abban, hogy a száműzöttek átmentek a szomszéd országba - hogy a rang- és pénzarisztokrácia ifjai szívesen rándultak át a csatornán, új embereket, új erkölcsöket ismerni meg. Az említett kölcsönös nyelvismeretéről néhány héttel később győződtem meg, mikor Blefuscu császárat meglátogattam. Ez a látogatás az ellenségeim áskálódása okozta bánatom közepett, gyönyörűséges emlékemmé vált, amiről, megfelelő helyen, még beszélni fogok.

Az olvasó még emlékszik, hogy abban a bizonyos fogadalomban amit aláírtam, s melynek alapján szabadságomat visszaadták, voltak pontok, amik sértettek, nagyon is szolgálai jelleget kaptam ezáltal és csak nagy és sürgető szükség kényszeríthetett rá, hogy e pontokat elfogadjam. Most, hogy *nardac* voltam, magasrangú államhivatalnok, e pontok betartása méltóságomon alul állt és a császár (hogy igazságos legyek) egyszer sem említett előttem ilyesmit. Nemsokára alkalmam volt, nézetem szerint jelentős szolgálatot tehetni öfelségének. Éjfélben riasztottak fel: sok száz ember ordított kapum előtt, „*burglum, burglum*” hangzott szüntelenül: a tömegben átfurakodva néhány udvari személy törtetett hozzám s könyörögtek, jönnék azonnal a palotába: ő császári felsége lakosztálya tűzben áll! Egy udvarhölgy meggondolatlanul elaludt olvasás közben és a gyertya égett. Pillanat alatt talpon voltam, a népet elhajtották utamból. Holdvilágos éjszaka volt, elértem a kastélyt, anélkül, hogy utközben eltapostam volna valakit. Mire odaértem, a falakhoz már létrákat támasztottak volt, vödörök is lettek volna, csak hogy a víz messze volt. E vödörök akkorkák, mint egy-egy gyűszű - a jó emberek annyit adtak fel nekem, amennyit csak lehetett, de a lángok oly hevesen csapkodtak már, hogy ezzel nem sokra mentünk. Könnyen elolthattam volna az egészet a kabátommal, csak hogy azt szerencsétlenül otthon feledtem nagy siettemben: csak bőrnadrágom volt rajtam. Egészen kétségbeesítő és siralmas eset volt s a nagyszerű palota feltétlen porráégt, ha nálam szokatlan lélekjelenlét nem sugall egy váratlan ötletet. Megelőző este bőségesen ittam *glimigrimet*, ez kitűnő borfajta, de a vesékre erősen hat. Ehhez járult a hőség, amit a lángok és az oltás fáradalma idézett elő, a bor dolgozni kezdett vesémben, melynek tartalmát bőven és ügyesen ürítettem ki magamból, vigyázva, hogy, a legveszedelmesebb pontokra zuhogjon az áradat. Három perc alatt kialudt a tűz - és a kastély többi része, annyi év fáradságos munkája, meg volt mentve a pusztulástól.

Már nappal volt, mire hazajutottam, anélkül, hogy bevártam volna a császárt; bár nagy volt a szolgálat, amit tettem, az a mód, ahogy végrehajtottam, bizonytalanná tette a császár hálóját. Szigorú törvények szólnak ugyanis arról, hogy a liliput-i császár palotájában senkinek sem szabad azt tenni, amit én tettem. Kissé megnyugtatót öfelsége követe, aki tudtomra adta, hogy „öfelsége átiratott a táblához, hogy eszközöljenek ki számomra kegyelmet”. Azt csak titokban közölték velem, hogy a császárné, elborzadva azon, amit tettem, a kastély legfélreesebb sarkába vonult vissza, kijelentette, hogy soha nem lépi át a megszenteltetlenített szobák küszöbét és hogy legbelsőbb bizalmasai körében bosszút esküdött ellenem.

HATODIK FEJEZET.

(Liliput lakói. Törvényeik, szokásaik. Hogy tanítják gyermekeiket? Hogyan élt a szerző ebben az országban? Szerző tisztára mossa egy magasrangú hölgy hirnevét.)

Áskálódások és civakodások: - oly megszokott mindez az udvaroknál, hogy nem időzök tovább amaz ármányok vázolása mellett, melyekkel irigyeim a király még mindig haragos szívét ellenem ingerelték. Más tárgyra térek.

A liliputi ember hat hüvelyknél valamivel kisebb, az állatok és növények aránya pontosan megfelel e nagyságnak. A legnagyobb ló, vagy ökör például négy hüvelyk magas: a juh másfél hüvelyk; a ludak akkorák, mint egy verébfióka; és így lefelé, a legparányibb lényekig, amelyeket szabad szemmel alig tudtam észrevenni; ezeket csak a liliputiak láthatják, akiknek látása rendkívül éles, igen tisztán látnak, csak, persze, csekély távolságra. Egyszer nagyon mulattam egy szakácson, aki holmi pacstortát rántott ki, - az egész nem volt akkora, mint egy szunyog, - máskor meg egy fiatal leányt ügyletem, aki láthatatlan tübe láthatatlan selymet fűzött.

Legmagasabb fáik hét láb magasak, a királyi parkban láttam néhányat, melyeknek tetejét éppen hogy elértem. Így aránylanak más növények: az olvasó képzeletére bízom a többit.

A liliputiak műveltségéről itt csak futtában szólhatok. Éppen hogy irásukat kell felemlítenem, nem balról-jobbra írják, mint az európai népek, nem is jobbról-balra, mint az arabok és zsidók, nem is lefelé, mint a kínaiak, hanem keresztbe, a papír egyik sarkából a másik felé. Effajta írást eddig Angolországban tapasztaltam csak, ahol hölgyeink alkalmazzák, mikor leveleznek.

Halottaikat fejjel lefelé temetik el, azt hiszik ugyanis, hogy tizezer hónap múlva mindenki feltámad és hogy abban az időben a Föld (amit laposnak képzelnek) felfelé lesz fordulva: - így aztán a feltámadás talpra állítja az egész Liliput-ot. Maguk között a tanult emberek már régen felismerték e tétel tarthatatlanságát, de a nép tartja magát hozzá és a gyakorlat ma sem egyéb.

Van néhány igen sajátos törvény és szokás a császárságban, melyeket, ha nem volnának szeretett hazánk törvényeivel éppenséggel ellentétben: még magyarázni és mentegetni is tudnék, hozzátevé, milyen kívánatosnak tartanám, hogy e törvényeket végre is hajtsák. Az első ilyen törvény a besugókra vonatkozik. Az állam ellen elkövetett bűnököt itt igen szigorúan büntetik, de ha a megvádolt személy ártatlanságát nyilvánvalóan bebizonyítja: a vádlót szégyenteljes halálbüntetés éri, azonnal: az ártatlan vádlottat pedig négyszeresen kárpótolják: először vesztett idejéért, másodszer a veszélyért, amit kiállt, harmadszor a börtönért, amit elszenvedett és negyedszer ama költségeikért, melyeket védelmére kiadott. Ezenkívül a császár nyilvános módon kegyeibe fogadja őt és ártatlanságát az egész városban falragaszok hirdetik.

A csalást nagyobb bűnnek tekintik, mint a lopást, többnyire halállal büntetik. Ugy okoskodnak, hogy éberséggel és vigyázattal, és nagyon kevés értelemmel meg tudjuk óvni javainkat a tolvajoktól, de a csaló ravaszsága ellen semmi se védi a becsületes embert. Másrészt a vétel és eladás örökös forgalma hitelt tételez fel, itt nem lehet büntetni a csalást, a becsületes kereskedő mindig pórul jár, a svihák meggazdagszik. Emlékszem, egyszer jelen voltam egy tárgyaláson, a bűnös gazdáját károsította meg, nagy összeg pénzzel, amit rábízta és amivel megszökött. Én öfelségének odavetőleg megjegyeztem, hogy hiszen ez csak *bizalommal való visszaélés*, de ő azt mondta, kegyetlenség volna a legsúlyosabb minősítést alkalmazni a bűnös ellen; mire meglepetve és zavartan csak annyit tudtam mondani: minden nemzetnek más a szokása s bevallom, igen resteltem magam.

Mi az uralkodás tengelyének a büntetést és a jutalmazást tekintjük, de még nem láttam egy nemzetnél se, hogy ez elvet keresztülvitték volna, Liliput-ot kivéve. Aki bizonyágát tudja

adni, hogy hetvenhárom hónapon keresztül az ország törvényeit szigorúan betartotta: bizonyos előjogokat élvez, életviszonyainak és képességeinek arányában, egy erre szolgáló alapból megfelelő pénzösszeget is kap. Felveszi a *snilpall*, azaz *törvényes* címet és jelleget, amit nevéhez kapcsolnak, de e cím nem örökölhető. Nagyon csudálkoztak, mikor elmondtam, hogy a mi törvényeink betartására büntetésekkel kényszerítik az embereket, ellenben betartásukat nem jutalmazták. Birósági épületeikben az Igazságot éppen azért hét szemmel ábrázolják a liliputiak, kettő elöl, kettő hátul, fent is, kétoldalt is egy-egy, jelezve, hogy az Igazság körültekintő: jobb kezében nyitott aranyzacskó, bal kezében hüvelyes kard, jelezni, hogy inkább szeretne jutalmazni, mint büntetni.

Hivatalok betöltésénél inkább jó erkölcsökre, mint képességekre tekintenek, úgy okoskodnak, hogy közepes emberi értelem nagyon elégséges valamely hivatal betöltésére, ha már az embereknek kormányzásra van szükségük: - a nyilvános ügyek intézése nem lehet valami mélységes rejtély, amit csak néhány, kiválasztott lángész foghat fel - hiszen ilyen alig három születik egy emberöltő alatt - ellenben felteszik, hogy igazság, méltányosság, türelem: ezek oly erények, melyek minden embernek hatalmában vannak; jóakarattal és gyakorlattal ezek az erények bárkit képesíthetnek állami szolgálatra, kivéve, ha különös tanulmányok kellenek hozzá. Szerintük erkölcsi tisztaságot sohasem pótolhat a szellem élessége vagy emelkedettsége, mert sohasem lehet oly veszélyes az a hivatalnok, aki értelmiségi hiányból valami hibát követ el, mint az, aki ügyes és ravasz eszével ezt a hibát takargatni, rendezni, sokszorozni, szépiteni tudja.

Hasonlóképpen nem kaphat hivatalt az sem, aki nem hisz az Isteni Gondviselésben, a liliputiak úgy okoskodnak, hogy az ilyen ember saját magát tekinti a Gondviselésnek, szolgálatába hajtja a többieket - a császár nem alkalmazhat olyasvalakit, aki az ő tekintélyét tagadja.

Én e törvények felsorolása alkalmával mindig az eredeti intézményeket idéztem, de az ember természettől fogva, romlásra hajlik és megrontja törvényeit. Ha az olvasó emlékeztet rá, hogy beszéltem a kötélhányókról, bot fölött átugrásról, bot alatt elbuvásról, amivel Liliputban magas állásokat érnek el, emlékezzék arra is, hogy ezt a szokást a császár nagyatyja hozta be és jelenlegi fejlettségét a pártoskodás földjéből szitta.

A hálátlanság náluk főbenjáró bűn. Ugy okoskodnak: aki rosszal fizeti meg a jót, szükségképpen ellensége az egész emberiségnek, minden más embernek, akik részéről nem részesült semmi jóban: - azért nem célszerű, hogy tovább éljen.

Szülők, gyermekek egymásiránti kötelességeikről is merőben másként vélekednek, mint mi. A férfi és nő viszonyát, mondják ők, éppen úgy a természet határozza meg, mint az állatvilágban; férfi és nő az ösztön sugallatára szeretkeznek: a gyermekek iránt érzett gyöngédség is ugyanilyen okokra vezethető vissza. Éppen azért természetellenes és ostoba dolog, hogy a gyermek hálás legyen apja iránt, amiért az nemzette őt, vagy anyjával szemben kötelességei legyenek, amiért az világra hozta - hiszen az emberi élet nyomoruságát tekintve, ez magában nem jótétemény, nem is indult annak, a szülők egészen mással voltak elfoglalva, szeretkezés közben, eszükbe se jutott, hogy ők most jótéteményt gyakorolnak. Innen magyarázható az is, hogy a liliputiak sohasem bízzák szülőkre a gyermeknevelést, vagy csak a legutolsó esetben; minden városban nyilvános csecsemőérlelők vannak, ahová a szülők tartoznak mindkét nemű gyermekeiket elküldeni, ahol felnevelik őket, huszadik hónapjukig; felteszik, hogy ebben a korban már hajlítható a gyermek. Innen iskolákba kerülnek: nemek és pályák szerint. Ügyes tanárok készítik elő a gyermekeket, hajlamaiknak, képességeiknek, lehetőségeiknek megfelelően.

Az arisztokraták gyermekeit tudósok és komoly professzorok nevelik. A gyermekek ruházata, táplálkozása, egészen egyszerű. A becsület, bátorság, szerénység, alázatosság, hazaszeretet és vallásosság jegyében nevelkednek. Mindig el vannak foglalva, keveset alusznak, két órát szórakoznak és sok testgyakorlatot végeznek. Négyéves korukig öltöztetik őket - innen kezdve

maguk öltözködnek - és a cselédek csak a legszükségesebb szolgálatokat végzik. Szolgálókkal nem szabad érintkezniök, együtt mulatnak, együtt járnak, mindig a tanár vagy segédje kíséretében, ezzel óvják a gyermekeket mindama fenyegető bolondság és gonoszság ellen, mely a fejletlen lelket könnyen megrontja. A szülők évenként kétszer tekinthetik meg gyermeküket, egy órára - megcsókolhatják a gyermeket, kétszer, mikor jönnek és mikor távoznak, de a jelenlevő tanár örködik, nehogy sugdolózzanak, kényeztessék a gyermeket, ajándékot, édességet adjanak át.

A neveléshez szükséges összeget, amennyiben a szülők nem szolgáltatják be rendesen, levonják a császári tisztek fizetéséből.

Kereskedők, kézművesek, polgárok gyermekeiket körülményeik arányában, de ugyanigy nevelik. Kiskereskedők gyermekei tizenegy éves korukban tanonciskolába kerülnek: - mások tizenöt éves korukig tanulnak - a három utolsó évben fokozatosan csökken az elfoglaltság.

Előkelő nőintézeteikben éppen ugy nevelik a leányokat, mint a fiukat, csak hogy itt női cselédek veszik körül a gyermeket, mindig a tanár felügyelete alatt, öt éves koruktól fogva maguk öltözködnek. Nyilvánosan háromszor megkorbácsolják az olyan cselédet, aki bolondos, vagy rémes meséket mond a gyerekeknek: aki erkölcstelent, egy évi börtönt kap és száműzik az ország elhagyatott vidékeire. A fiatal hölgy nem cifrálkodik, - művelt és értelmes, mint a férfiak - ugy nevelik őt, hogy mint feleség, kellemes, értelmes életpárja legyen a férfinak. Mikor a leány házasodhatik - náluk tizenkét évvel érettek a nők - szüleikhez hazakerülnek, rendesen könyezve és busan hagyják el az intézetet.

Polgári leánynevelőkben mindenféle foglalkozásra, munkára oktatják a gyermekeket: a tanuló lányokat hét éves korukban üzletbe adják, mások tizenegy évig ott maradnak. Minden szülő tartozik jövedelme arányában hozzájárulni gyermeke neveltetéséhez. A módosabbak bizonyos összeget kell letétbe helyezzenek, amit az állam okos és méltányos gazdasággal kezel, hogy átadja a gyermeknek, mire az felnőtt.

A parasztok és földművesek gyermekei otthon maradnak, ezek a földet művelik, nem kell tanulniok; az öregeket és munkaképteleneket azonban kórházba viszik. Náluk a koldulás ismeretlen fogalom.

Talán érdekelni fogja az olvasót, hogyan éltem én Liliputban, kilenc hónapot és tizenhárom napot. Némi műszaki hajlamaim lévén, meg a szükség is kényszerített rá: csináltam magamnak egy elég kényelmes asztalt, meg széket, a park legnagyobb fáiból. Kétszáz varrónő készítette ingemet és ágyneműimet, amilyen durva és vastag anyagból csak lehetett, de még így is négyrét kellett összehajtani, hogy a mi gyolcsunkhoz hasonló vásznat kapjak.

A varrónők ugy vettek rólam mértéket, hogy lefektettek a földre: - egyik nyakamra állt, másik hasamra. Hosszu kötelet feszítettek ki, melynek hosszát egy harmadik mérte le. Aztán megmérték a mutatóujjam nagyságát és kijelentették, hogy kész a mérték, a többit a matematikusok végzik, akik tudják, hogy az emberi test milyen arányokban függ össze - két hüvelykujj, az egy csukló, két csukló, az egy nyak, két nyak, az egy derék. Ruhámat ugyanilyen módon készítette háromszáz szabó, csak a mértéket vették máskép. Letérdeltem és ők létrát támasztottak a nyakamhoz, az egyik felmászott ezen a létrán, ólom-pilumot bocsátott le a földre: ennek hossza jelentette a kabátomat. Derekam, karjaimat magam mértem le. Mikor azután elkészült (az én házamban készítették, csak itt volt elegendő hely), olyan formája volt, mint valami összerakott szőnyegnek.

Élelmemről háromszáz szakács gondoskodott. Házam körül kényelmes kis kunyhókat építettek, itt éltek családostul. Ebédkor husz kiszolgáló pincért tenyeremre tettem és felraktam az asztalra, száz pincér lent várakozott, az asztal alatt, husos tálakkal, tálcákkal, itallal; szelle-

mes módszerünk volt, mindezt köteleken huzni fel, mint ahogy a vödört rántjuk fel a kutból. Egy-egy tál étel egy-egy harapást jelentett; egy vödör bor, vagy más ital egy kortyantásra elég. A mi ürühsünk jobb, de a marhahusuk kiváló. Egyszer kaptam egy akkora marhacombot, hogy hármat is haraptam belőle, de az ilyen ritkaság. Szolgáim állandóan csodálkoztak azon, hogy ezek meg mindent, csontostul, ahogy nálunk a pacsirtacombot eszik. A libát és pulykát egyszerre kaptam be - be kell vallanom, izesebb, mint a mienk. Kisebb szárnyasokból husz-harmincat szurtam fel villámra egyszerre.

Egy napon őfelsége abbeli óhaját fejezte ki, hogy „boldog lenne”, (igy szokta mondani) „ha egész családjával egyszer szívesen látnám ebédre”. Pontosán jelentek meg és én karszékekben helyeztem el az egész családot, asztalomon. A kíséret sorai közt ott volt Flimnap kincstárnok is, gyakran láttam, hogy alattomos és savanykás tekintettel néz rám, de úgy tettem, mintha nem venném észre és annyit ettem, amennyi csak belém fért, az udvar mulattatására. Vannak okaim feltenni, hogy ez a látogatás Flimnapnak jó alkalmat adott ellenem való aknamunkákra: mindig titkos ellenségem volt, bár külsőleg a legmesszebbmenő udvariassággal bánt velem. De a császárnak a kincstár csökkenéséről beszélt és hogy nagyobb kölcsönt kell felvenni; hogy az állampapírok egyre esnek; hogy már eddig másfél millió *sprug*-ba kerültem (ez a legnagyobb aranypénzük, akkora, mint egy halpikkely) és hogy egészben, pénzügyileg, legjobban tenné őfelsége, ha az első kínákozó alkalmat felhasználva, elbocsátana.

Ezen a helyen kell elégtételt szolgáltatnom egy kitünő és magasrangu hölgynek, aki ártatlanul szenvedett miattam. A kincstárnoknak egy napon az a képtelen ötlete jött, hogy féltékenykedjék a feleségére: gonosz nyelvek besugták neki, hogy a kegyelmes asszony heves vonzalmat érez irányomban; tartotta magát az udvarnál az a botrányos pletyka, hogy egyszer egyedül meglátogatott a lakásomon. Ünnepelesen kijelentem, hogy ez rosszakaratu rágalom. Annyi igaz, hogy a kegyelmes asszony gyakran tüntetett ki barátságának jeleivel. Sokszor meg is látogatott, de mindig legalább negyedmagával - nővérei, vagy kis leánya kísérte el többnyire - de ez nem volt szokatlan, udvari hölgyek részéről. Szolgáimra is hivatkozhatom, láttak-e valaha kocsit megállani a kapum előtt, melynek gazdáját nem ismerték volna. Szokás szerint, ha a szolgálta jelezte, hogy látogatóm érkezett, azonnal az ajtóhoz kusztam, udvariassan kezembe vettem a kocsit, lovastul (ha hat lóval jöttek, a kocsis rendesen négyet lekapcsolt) és letettem az asztalra, melynek, baleseteket elkerülendő, kis farácsa volt három oldalon. Sokszor négy kocsi is volt az asztalomon, tele vendégeimmel, míg én székesen ültem az asztal mellett. Ilyenkor, mikor az egyik vendéggel beszélgettem, a többi kocsis szépen áthajtatott az asztal tulsó felére. Sok kedves délutánt töltöttem ilyen látogatások fogadásával. De felszólítottam a kincstárnokot és besugóit (igenis, megnevezem őket, hadd szégyeljék magukat) *Clustril*-t és *Drunlo*-t, bizonyítsák be, hallgassák ki szolgáim, jött-e hozzám valaki *inkognitó*, kivéve *Redresal*-t, az államtitkárt, akit őfelsége küldött és akinek látogatásáról már beszéltem. Nem foglalkoznék ily behatóan e kérdéssel, ha nem egy magasrangu hölgy jóhírnevéről volna szó, nem is beszélve az enyémről; mert hiszen akkor már *nardac*-i méltóságom volt, ami még a kincstárnokot sem illeti meg: mindenki tudja, hogy ő csak *glum-glum*, ez egy fokkal alacsonyabb rang. Szóval, ezek a rágalmak idézték elő, - mintahogy egy véletlen, melyet nem illik elmondani, meggyőzött róla, - hogy egy ideig a kincstárnok rosszul bánt a feleségével és velem nagyon hidegen. Később ugyan megtudta a valóságot és kibékültek - én azonban minden bizalmát elvesztettem. Őfelségére, aki a bizalmasainak szavára szívesen hajlott, csak természetes, hogy átragadt a gyanu és rosszindulat.

HETEDIK FEJEZET.

(Szerzőt értesítik, hogy árulással akarják vádolni. - Blefuscuba menekül. - Ott szívesen fogadják.)

A császárságból való távozásom összefüggött azzal az ármánnyal, amit két hónapja faragtak ellenem.

Egyszerű nevelésű és alacsony származású ember lévén, eleddig idegen volt nekem minden udvari élet. Sokat olvastam és hallottam uralkodókról és miniszterekről, de a valóság még bonyolultabbnak bizonyult.

Éppen előkészületeket tettem volt, hogy Blefufcu császáriját meglátogassam, amikor az udvar egy jelentékeny személye, akinek szolgálatokat tettem egy időben, mikor kegyvesztett volt az udvarnál, egészen egyedül, éjnek idején meglátogatott; zárt kocsiban, nevét sem jelentve be, kért, hogy fogadjam azonnal. Elküldtük a kocsist; - a kocsit, öméltósága kívánságára, zsebre-vágtam. Meghagytam a szolganak, hogy gyengélkedem és lefeküdtem, bereteszeltem az ajtót, szokásom szerint letettem a kocsit az asztalra és eléje ültem. A kölcsönös üdvözlések után, látván, hogy öméltósága mily felindult, megkérdeztem, mi történt. Arra kért: „hallgassam meg türelemmel, oly ügyben, mely becsületemmel és életemmel függ össze”. Szavait távozása után azonnal leirtam, úgy, hogy szó szerinti idézhetem.

- Tudja meg, - mondta, - hogy több tanácsot hittak össze a napokban, szigorú titoktartás mellett. Önről volt szó és két napja öfelsége végleges határozatot hozott.

- Tisztában kell lennie azzal, hogy Skyresh Bolgolum, a tengernagy, önnek halálos ellensége, csaknem azóta, mióta megérkezett. Okait nem ismerem, de azt tudom, hogy gyűlölete csak növekedett, mióta önnek azok a sikerei voltak, Blefufcu-val szemben, mely sikerek az ő tengernagyi dicsőségét erősen elhomályosították. Ez az ur, szövetkezve Flimnappal - aki a felesége miatt haragszik önre - Limtoc tábornokkal, Lalcon kamarással és Balmuff kancellárral, felterjesztést dolgoztak ki, mely önt hazaárulással és más, főbenjáró bűnökkel vádolja.

Ez a bevezetés, érdemeim és ártatlanságom tudatában, annyira felindított, hogy csaknem közbekiáltottam már, mire intett, hogy várjak és így folytatta:

- Hálából azokért a szívesekért, melyekkel nekem szolgált, utánajártam a dolognak és megszereztem a vádirat másolatát - a fejemet kockáztatom e percben, hogy önt megmentsem.

Vádirat Quinbus Flestrin, az Emberhegy ellen.

Első cikkely.

„Dacára a törvénycikknek, melyet ő császári felsége *Calin Deffar Plune* szentesített, s mely szerint az az egyén, aki a császári palota területén belül vízzel csunyt, felségsértést követ el s mint ilyen halállal büntetendő: Quinbus Flestrin, nyíltan ellenszegülve a törvénynek, s oly ürügygel, hogy eloltja ő császári felsége fenséges nejének lakosztályában kitört tüzvést; - áruló és ördögi módon üritette ki szükségét, eloltván ama palotarész tüzét, mely a királyi vár területén belül lévén, ahhoz tartozik, miáltal a fentemlített törvénycikkelyben jelzett bűn ismérvei fellelhetők.”

Második cikkely.

„Quinbus Flestrin, miután a blefufcui császári hajóhadat bevontatta kikötőnkbe, ő császári felsége által felszólított, hogy az említett Blefufcu többi hajóját is

hasonlóképpen hozza el, miáltal elértük volna, hogy Blefuscu Liliput tartománya legyen, egy alkirály uralkodjék rajta s népét kényszerítsük a vékonyabb tojásvég feltörésére, halállal sújtva a száműzött Vastagvégűeket -: említett Quinbus Flestrin, áruló módon, vonakodott teljesíteni a bölcs császári parancsot, oly ürügygel, hogy nem akar egy ártatlan nép szabadságának megrontásában eszközül szolgálni, s azért nem hajlandó engedelmesskedni.”

Harmadik cikkely.

„Midőn pedig Blefuscu udvarából nagykövetek érkeztek, hogy békét kérjenek őfelsége színe előtt, nevezett Quinbus Flestrin, áruló módjára, nevezett nagyköveteket mulattatta, fogadta, tárgyalt velük - jóllehet tudnia kellett, hogy azok oly császár szolgálói, aki kevéssel azelőtt nyílt ellensége volt még ő császári felségének és ellene nyílt háborút szándékozott viselni”.

Negyedik cikkely.

„Nevezett Quinbus Flestrin, megszegve a hűséges alattvaló kötelességét, meglátogatni készül Blefuscu országot és annak udvarát jóllehet erre ő császári felsége részéről csupán szóbeli engedélyt kapott eddig - ez engedély ürügye alatt, álnok és áruló módon segíyezi, támogatja Blefuscu császárát, aki nemrég nyílt ellensége volt még ő császári felségének és ellene nyílt háborút szándékozott viselni”.

- Ime, ez a legjelentősebb irat, azok közt, amik kezeimhez jutottak. Ezt a vádiratot már sok ülésen hánytorgatták és be kell vallanom, hogy őfelsége sok jelét adta kegyességének: gyakran előhozta, milyen nagy szolgálatokat tett ön neki és bűnének jelentőségét kisebbíteni próbálta. A kincstárnok és a tengernagy azonban ragaszkodott hozzá, hogy ön csufos és szégyenletes halált érdemel, hogy tehát éjnek évadján fel kell gyújtani az ön házát, a tábornok meg várjon künt, huszezer emberrel, mérgezett nyilakkal, hogy összelövdözze önt, ha kitör. Ugy volt, hogy szolgálói utasítást kapnak, öntsék le ágyneműjét és ingét folyós méreggel, ami leeszi a hust s borzalmas kínok között öl meg. Ez volt a tábornok véleménye is - hosszú ideig a többség ön ellen volt - csak a kamarás nem szavazott, látván, hogy őfelsége kimélni akarja az ön életét.

- Őfelsége ekkor *Redresal*-hoz, a személye körüli miniszterhez fordult, aki mindig jó barátja volt önnek, hogy mondana véleményt ő is. Mondott is és érdemesnek mutatta magát az ön barátságára. Elismerte ugyan, hogy az ön bűnei nagyok, de kijelentette, hogy van helye kegyelemnek, hogy a kegyosztás legszebb erénye az uralkodónak és ez erényben őfelsége dicsőségesen kivált mindenkor és mindenütt. Hozzátette, tudja, hogy a közte és ön közt fennállt barátság azt a gyanút keltheti a nagyrabecsült gyülekezetben, mintha ő nem tudna pártatlanul itélni, de őt megkérdezték és ő legjobb érzése szerint válaszolt. És hogy, ha őfelsége - megfontolván az ön szolgálatait s követve saját irgalmas szívének sugallatát - megkiméli az ön életét s megelégszik azzal, hogy például kitolatja az ön szeméit: ezáltal a törvénynek is eleget tettünk, s a világ amellet tapsolni fog a császár kegyességének épp úgy, mint azok bölcsességének és becsületességének, kik boldogok, hogy e nagy császár tanácsosai lehetnek. Viszont az, hogy szemévilágát elveszti, nem fogja testének erejét csökkenteni - úgy, hogy őfelségét azután is szolgálhatja majd - hogy a vakság csak növeli a bátorságot, elrejtván előlünk a veszélyt: hogy éppen szemévilágát féltette ön legjobban akkor is, lám, mikor a hajórajt áthozta, és éppenséggel jó lesz, ha ön a miniszterek szeméivel lát - hisz a legnagyobb uralkodók se különben.

- Ezt a javaslatot az egész tanács nagy heveséssel szavazta le. Bolgolam, a tengernagy, nem tudott uralkodni indulatain, dühösen felugrott és kijelentette, hogy nagyon csodálja, hogy

miniszter lehessen, aki egy áruló életét védelmezi, hogy azok az állítólagos szolgálatok, amiket ön tett, csak súlyosbítják az ön bűnét; hogy ön, aki oly szégyenletes módon oltotta el a tüzet, mely őfelsége lakosztályában kitört - (borzongás nélkül említeni sem lehet) - máskor, ugyanilyen módon, majd árvízbe fojtja az egész palotát: hogy ugyanazzal az erővel, melylyel áthozta az ellenséges hajórajt, majd egyszer, ha megharagszik, vissza is viheti; hogy alapos oka van hinni, hogy ön, szívének mélyében, a tojást vastag végén szeretné feltörni; hogy az árulás a szivben kezdődik már s nem a tettekben; hogy tehát ön áruló és hogy ő ragaszkodik ahhoz, amit kijelentett: halál az árulóra!

- A kincstárnok szól most, ő is osztja ezt a nézetet. Rámutatott, mily mértékben csökkent őfelsége jövedelme, mióta az országnak el kell tartani önt - soká ez nem tarthat így - és hogy erre nem orvosság, ha a titkár tanácsára kitolatjuk az ön szemeit, sőt csak bonyolítja a helyzetet; megfigyelték ugyanis, hogy sok szárnyas, ha szemeit kiszurják, csak annál többet eszik és akkor kezd el hizni; hogy ő császári felsége, az egész tanácscsal egyetemben, bőségesen meggyőződhetett az ön bűnösségéről, mely elég ok a halálbüntetésre, bár nincsenek is formális bizonyítékok, aminőket azonban csak a törvény szigorú betűje követel.

- De őfelsége, aki ellene volt a halálbüntetésnek, kijelentette, hogy hiszen, amennyiben a tanács az ön szemek kitolatását könnyű büntetésnek itélné, később esetleg súlyosabbat is alkalmazhatunk. Redresal erre alázatosan szót kért s vitatva a kincstárnok érveit, hogy az ön eltartása milyen teher, felvetette a tervet: hisz ez ellen a kincstárnok, ez ügyeknek vezetője, sokat tehet. Csökkenteni kell csak fokozatosan az ön élelmezését, mire ön, elegendő táplálék hiányában, elgyengül és elerőtlenedik, elveszti étvágyát s néhány hónap alatt megemésztí önmagát: ebben még az is jó, hogy holtteste azután nem áraszt majd akkora büzt, ha ön felire fogyik le. Ha aztán meghalt, őfelsége őt vagy hatezer alattvalója azonnal levagdalthatja csontjairól a húst, elviheti targoncákon és eltemetheti különböző helyeken, elkerülni a fertőzést. A csontvázat később fel lehet állítani, emlékoszloppul, az utókor bámulatára.

- Így aztán, a miniszter szavaira, az egész dolog elsimult. Elhatározták, hogy az ön fokozatos elemésztését szigorúan titokban tartják, azt az ítéletet ellenben, mely szerint ön szemekvilágától megfosztandó, bevezették a törvénykönyvbe, vita nélkül, csak Bolgolam haragudott, aki a császárné bizalmasa lévén, makacsul az ön halálát követelte. Tudnia kell, hogy a császárné kérlelhetetlen ön iránt, ama csufos és törvénytelen eset óta.

- Már most így áll a dolog: három nap múlva barátja, a miniszter, megjelenik önnél és felolvassa a vádiratot: majd, őfelsége és a tanács kedves jóindulatát tolmácsolva, közli önnel, hogy csupán szemekvilágának elvesztésére ítélték. Őfelsége nem kételkedik benne, hogy ön hálásan és engedelmesen aláveti magát az ítéletnek. Mire őfelsége husz sebésze jelenlétében azt végrehajtják, ön lefekszik a földre szépen és türi, hogy szemekbe kiélesztett, mérgezett nyilakat lövöldözzenek.

- Belátására bizom, mi legyen ezekután a teendője. Most pedig távoznom kell, elővigyázatosan, ahogy jöttem, nehogy gyanut keltsen távollétem.

Őméltósága elment és én magamra maradtam, nagy zavarommal és bánatommal.

Ez a császár egy új szokást hozott be, amit az előbbiek nem ismertek. E szokás abban áll, hogy ha a tanács valami kegyetlen ítéletet hajtott végre, akár azért, hogy a császár bosszúvágyát kielégítse, akár valamelyik udvaronc fondorlatából kifolyóan: a császár összehívta a teljes ülést és nagy beszédet tartott, az ő kegyességét és irgalmasságát emlegetve, melyet az egész világ elismer. Ezt a beszédet aztán kinyomatták és szétküldték az országba, a nép azonban mindig megrémült, mikor egy-egy ilyen falragasz megjelent, mert rájöttek, hogy minél bővebb és fellengzőbb volt a dicshimnusz, mely a császár kegyességét zengte: a büntetés

mindig annál kegyetlenebbnek bizonyult és annál ártatlanabb volt az elítélt. A magam részéről be kell vallanom, lehet, hogy azért, mert sem születésem, sem neveltetésemnél fogva nem vagyok udvaronc: nem tudtam az ítéletben sem kegyet, sem irgalmasságot felfedezni, sőt azt (talán tévesen) inkább keménynek és igaztalannak éreztem. Gondoltam arra is, hogy bírám elé állok. Lehetetlen, hogy ne találnának módot az ítélet enyhítésére. De aztán eszembe jutott, hogy ahány felségsértési pert eddig tanulmányoztam, mindig a bírák tetszése szerint dőlt el az ítélet, így hát nem tanácsos effajta veszélyes kísérletet kockáztatnom ilyen hatalmas ellenségekkel szemben. Aztán ellenállásra gondoltam, - mert hiszen ha szabadon mozoghatok, aligha bánnak el velem és néhány jókora kővel összerombolhatom az egész fővárost - de gyorsan elvettem ezt a csunya ötletet, eszembe jutott esküm, őfelsége sok kegyessége és a *nardac*-i cím, melyet viselnem engedett. Ahhoz, hogy a császár mostani szigorúsága által magam minden hála alól felmentettnek érezzem, még nem voltam elég udvaronc.

Végre elhatároztam magam. Megértem, ha ezt az elhatározást sokan kárhoztatják majd, talán nem alaptalanul, de viszont szemeim világát és szabadságomat éppen a gyors cselekvésnek és gyakorlatlanságomnak köszönhetem. Mert ha akkor ismerem az uralkodók és fejedelmek természetét, amint azt később más udvaroknál alkalmam volt megismerni, ha már akkor tudom, hogy nálam sokkal kisebb bűnösöket hogy ítéltek el szigorubban, bizonyára készséggel és halogatás nélkül vetem magam alá ilyen könnyű büntetésnek. De ifju voltam még és életvagyó s tekintve, hogy különben is engedélyem volt meglátogatni Blefuscú császárat, felhasználtam az alkalmat. Irtam *Redresal* barátomnak egy levelet, jeleztem, hogy ma reggel Blefuscuba utazom; a választ nem vártam be, hanem szépen kimentem a tengerpartra, oda, ahol hajórajunk állott. Fogtam egy nagy hadihajót, elejére kötelet kötöttem, felszedtem a horgonyt, levetkőztem, ruháimat a hajóra tettem, letakartam egy lepedővel, aztán gázolva és uszva, magam után vontattam az egészet. Blefuscú partján már vártak, két embert adtak mellém, ezek kísérték az ország hasonló nevű fővárosába. Természetesen a kezemen vittem őket. Száz méternyire a város kapujától előreküldtem a két embert, „tudassák őfelségével, hogy megérkeztem és várom parancsait”. Egy óra múlva jött a válasz: „őfelsége egész udvarával maga jön elém fogadtatásomra”. Meg is érkeztek csakhamar: a császár és kísérete leszállt a lóról, a császárné és hölgyei felálltak, sem zavart, sem félelmet nem vettem észre viselkedésükön. Lefeküdtem, hogy kezem csókolhassak őfelségeiknek. „Eljöttem - mondtam aztán - ígéretemhez hiven, uram és császárom engedélyével, hogy láthassam őt s hogy felajánljam neki szolgálataimat, amennyire erőmből telik s összeütközésbe nem kerül saját uramnak esküdt fogadalmammal.” Arról nem beszéltem, hogy kegyvesztett vagyok, hivatalosan nem értesítettek még s nem voltam köteles tudni; másrészt nem volt valószínű, hogy a császár, míg ekként hatalmán kívül állok, felfedi a titkot. (Ez utóbbi pontban, mint kiderült, tévedtem.)

Nem untatom az olvasót a fogadtatás ünnepélyes részleteivel, sem azzal, milyen kényelmetlenül kellett aludnom a földön, takarómba burkolva, nem lévén ágyam és házam.

NYOLCADIK FEJEZET.

(Szerencsés véletlen következtében szerző módot talál rá, elhagyni Blefuscu-t, némely nehézségek után egészségesen visszatér hazájába.)

Kíváncsiságból félig, félig unalomból, három nappal később a sziget keleti partján sétáltam. Ekkor fél tengeri mértföld távolságban valami uszó tárgyat pillantottam meg, felfordult csolnaknak tűnt. Levettem cipőt, harisnyát. Háromszáz métert gázoltam a vízben, ekkor az emelkedő ár közelebb hozta azt a tárgyat. Kiderült, hogy valóban csolnak, holmi vihar ragadhata el a hajóról. Azonnal visszatértem a városba és őfelségét arra kértem, adna mellém husz nagy hajót a maradék rajból és háromezer tengerészt, altengernagy vezényletével. Magam ismét a partra futottam, a csolnakot addig még közelebb hozta az ár. A tengerészek bőven el voltak látva hajókötéssel, amit előzőleg többszörösen összesodortam. Mikor a hajók megjelentek, levetkőztem és száz méternyire a csolnak közelébe gázoltam, itt uszni kezdtem, míg elértem a csolnakot. A tengerészek áthajították nekem a kötelek végét, ezt beleerősítettem a csolnak elején egy lukba, a másik végét egy hadihajóba, de nem nagy sikerrel járt a művelet, mert lábam nem érte a földet. Mögöttem usztam hát és löktem magam előtt egyik kezemmel. De az ár kedvezett: csakhamar földet ért a lábam. Pihentem két percet, aztán most már komolyan munkához láttam: kilenc hajóhoz kötöttem a magunkkal hozott köteleket. A szél kedvezett és a tengerészek derekasán vontattak. Negyven méternyire a parttól, vártunk, míg beáll az apály, ekkor a csolnakhoz mentem és kétezer ember segítségével, kötelekkel és gépekkel megfordítottuk a csolnakot: kiderült, hogy nem rongálódott meg nagyon.

Nem untatom az olvasót ama nehézségek részletezésével, hogy csigák és emelők segélye mellett hogyan vontattam be a csolnakot Blefuscu kikötőjébe, tíz napi megfeszített munka után. A parton nagy sokaság várta már megérkezésem, mindenki álmélkodott a csodás alkotmányon. A császárnak kifejtettem, „hogyan jó szerencsém dobta utamba ezt a csolnakot, melyen visszatérhetek szülőhazámba. Kértem, adna utravalót nekem és engedélyt, hogy utrakelhessek”, amit sok nyájas marasztalás után meg is ígért.

Az egész idő folyamán nagyon meglepett, hogy Blefuscu császárához nem érkezik semmiféle követ, vagy futár az én uram részéről, aki ügyemben felvilágosítaná. Később magánuton értesültem, hogy őfelsége nem is álmodta szándékaimat. Ő azt hitte, Blefuscu csak azért megyek, hogy ígéretemet az ő engedélye alapján beváltsam és hogy néhány nap múlva, ha a szertartásos fogadtatás megvolt, visszamegyek szépen. Hosszu elmaradásom később kinosan érintette, tanácskozást tartott kincstárnokával s a többi, ellenem áskálódó miniszterrel s abban állapodtak meg, hogy tekintélyes követet küldenek a rólam tárgyaló vádirat másolatával. A küldöttség azt kellett közölje Blefuscu császárával, hogy „az ő császáruk nagy kegyessége dacára, aki csak arra ítélte, hogy a szememet kitolják, kivontam magam az igazságszolgáltatás keze alól és ha két óra leforgása alatt nem térek vissza, akkor megfosztanak *nardac*-i címemtől és árulónak nyilvánítanak”. A küldöttség továbbá kijelentette, „hogyan a béke és barátság fentartása végett elvárja Blefuscu császárától, hogy kezemet és lábamat összekötözve, visszaküld Liliputba, ahol úgy bánnak majd velem, mint árulóval szokás”.

Blefuscu császára három napos tanácskozás után udvarias és mentegetőző választ küldött. „Testvérem jól tudja, - ugymond - hogy nem lehet őt megkötözve visszaküldeni, miután hajórajától megfosztotta az országot, másrészt bár meg is fosztotta az országot, hálával tartozunk neki a béke körül tett jószolgálataiért.” Különben pedig nemsokára mindketten megszabadulnak tőlem, mert valami csudálatos járművet találtam a parton, ő parancsot adott, hogy vezeté-

sem és segédkezésem mellett javítsák ki ezt a járművet és reméli, hogy néhány hét múlva mindkét császárság megszabadul ettől a veszedelmes és tarthatatlan tehertől.

Ezzel a válasszal visszatért Liliputba a küldöttség - Blefuscu császára elmondott nekem mindent, - ugyanekkor szigorúan bizalmas hangon felajánlotta védelmét, ha volna kedvem nála maradni és szolgálatába állni. Elhittem, hogy jóhiszeműen szól, de már el voltam határozva, nem bizni többé uralkodókba és miniszterekbe, azért hát alázatosan megköszönve kegyes jóakarátját, kértem, engedne utamra. „Ha már a sors - ugymond - akár jövögre, akár rosszra, hajót küldött nekem, rábízom magam a tenger kényére inkább, semhogy ily hatalmas két uralkodó között állandó viszály oka és eszköze legyek.” A császár nem haragudott és egy véletlen eset alkalmából felfedeztem, hogy tulajdonképpen örül elhatározásomnak, ő is, meg kormánya is.

Ezek a körülmények csak siettették utamat. Az udvar türelmetlenül, szívesen segített mindenben, csak hogy menjek már. Ötszáz munkást biztak meg, készítenének két vitorlát, harminc-rét erős vászonból. Köteleket husz, harminc erős hajókötélből sodortunk egybe. Horgonyul egy jókora kődarab szolgált, amit hosszas keresés után véletlenül találtam a tengerparton. Háromszáz tehén zsirját szedték ki, hogy mázoljam be hajómat, meg egyéb használatra. Az árboc és más vendégfák okozták a legnagyobb nehézséget. Nagy építőfákat vágtam ki. Őfelsége hajóácsai támogattak munkámban, ők gyalulták le a nyers anyagot.

Egy hónap alatt készültünk el. Ekkor megüzentem a császárnak, hogy indulásrakészen várom parancsait. A császár és családja kijött a partra, arcra feküdtem és kezet csókoltam neki, nemkülönbén nejjének és a kis hercegeknek. Őfelsége megajándékozott: ötven erszényben kétszáz *sprug*-ot kaptam, életnagyságu arcképével egyetemben, amit azonnal elrejtettem keztyümben, nehogy megsérüljön. A szertartások leírásával nem untatom az olvasót.

Hajóm rakományát száz levágott ökör és háromszáz bárány alkotta, italt, kenyeret is vittem és annyi sült húst, amennyit négyszáz szakács készíthetett. Vittem magammal hat élő tehenet és két bikát, ugyanannyi juhot és kost is, azzal, hogy otthon tenyésztani fogom az állatokat, nagy doboz buzát és szénát hoztam magammal, hogy a hajón éhen ne vesszenek. Szívesen hoztam volna vagy egy tucat benszülött embert is, de a császár ebbe semmiképpen nem egyezett bele, még a zsebeimet is megmotoztatta és becsületszavamat vette, hogy saját beleegyezésük és kívánságuk ellenére nem viszek magammal egyet sem alattvalói közül.

Ekként felkészülve, vitorlát bontottam és utra keltem 1701 szeptember 24-én reggel hat órákor. Északi irányban indulva négy tengeri mértföldet tettem meg, ekkor délkeleti szelet kaptam és este hat órákor északnyugatra, félmérföldnyi távolságban szigetet pillantottam meg. Első pillanatra lakatlannak látszott. Kikötöttem és horgonyt vetettem. Ezekután ittam, ettem és lefeküdtem aludni. Mintegy hatórai mély álmom után felébredtem: a nap még nem kelt fel. Megreggeliztem és újra tengerre szálltam, iránytűm vezérlete alatt. Jó szelem volt, ugyanakkora utat tettem, mint megelőző nap, az volt a szándékom, hogy megközelítem ama szigetek valamelyikét, melyek Van-Diemen földjétől északkeletre fekszenek. E napon nem láttam száraz földet. Másnap, délután három órákor, mikor számításom szerint huszonnégy tengeri mértföldnyire lehettem Blefuscu szigetétől, a délkeleti láthatáron vitorlát pillantottam meg. Hangosan kiabáltam, de nem feleltek. Ekkor, hálistennek, csökkent a szél. Félóra múlva mégis észrevettek; felszalajtották az árboclobogót és egy ágyu dördült. Örömöm leírhatatlan volt, hogy ime, újra láthatom majd hazámat és enyéimet. A hajó bevonta vitorláit, szeptember 26-án, este öt és hat óra között értem el és szívem majd kiugrott, látván lobogóján az angol színeket. Kis teheneimet és báránykáimat zsebettem és csekély felszerelésemmel együtt behajóztam. Angol kereskedőhajó volt, Japánból jött, kapitánya Mr. John Biddel kitűnő tengerész és valódi uriember. A déli szélesség 30-ik fokán voltunk, ötven tengerésze volt, közöttük

nagy örömmel ismertem fel régi pajtásomat, Williams Pétert, aki beajánlott a kapitány jóindulatába. A kapitány nagy szivességgel bánt velem, kikérdezett, honnan jöttem és ki vagyok. Kevés szóban elmondtam élményeimet: azt hitte, félrebeszélék és hogy a kiállott veszélyek megzavartak. Ekkor előszedtem zsebeimből kicsiny nyájamat: nagy álmétkodással kellett, elhigye most már szavaimat. Az aranyakat is megmutattam s még néhány ritkaságot. Két erszény *sprung*-gal megajándékoztam és megígértem, hogy mihelyt partraszállunk, adok neki egy tehenet és egy vemhes juhot.

Nem untatom az olvasót utazásunk részleteivel. 1702 április 13-án vetettünk horgonyt Downs-ban. Sajnos, egyik juhomat elvesztettem: a fedélköz patkányai rabolták el nyilván, egy lukban megtaláltam tisztára koppasztott csontjait. A többit épségben patraszállítottam és *Greenwich* mellett, ahol oly finom a pázsit, meglegeltettem. Csakhamar megkedvelték az új abrakot, ami nagyon meglepett, bár a hajón a végefelé már mesterségesen kellett a nyájat etetni, kétszer-süllet törtem porrá és kevertem el vízzel, azt ették. Angolországi tartózkodásom folyamán szép hasznot hajtottak, néhány kiváló személynek megmutattam őket s mielőtt újra utrakeltem volna, hatszáz fontért eladtam az egész nyájat. Mint hallom, azóta szépen tenyészik ez a fajta, de különösen a juhok. Gyapjuiparunknak szép szolgálatokat tehet még ez a finom és ritka nyerstermény.

Nőmmel és családommal két hónapot töltöttem csak együtt. Csillapíthatlan vágy üzött új országokat látni és idegen vidékeket. Tizenöt száz fontot hagytam otthon és feleségemet elhelyeztem Redriff-ben, egy csinos kis házban. Fenmaradt készletemet magammal vittem, részint pénzben, részint egyéb javakban, remélve hogy megsokszorozom vagyonom. Legidősebb nagybátyám, John, Epping közelében évi harminc fontot jövedelmező birtokot hagyott rám, kibéreltem Fetter-Lane-en a „Fekete ökör” fogadót is: nem kellett aggódnom, hogy családomat az eklézsia kell, hogy eltartsa majd. Johnny fiam - nagybátyjáról nevezték így - akkor elemi iskolába járt még, tanulékony és szorgalmas gyerek. Leányom, Betty (ma már férjes nő, gyerekei is vannak) akkor varrni tanult. Elbucsuztam nőmtől, leányomtól és fiamtól, könyvek között és behajóztam a „Kaland” fedélzetére. Három tonnás kereskedő hajó volt ez, kapitánya John Nicholas, Liverpoolból. Rendeltetéshelye Surate. Ennek az utnak történetét könyvem második részében beszélem el.

MÁSODIK RÉSZ.
Utazás Brobdingnag-ba.

ELSŐ FEJEZET.

(Nagy vihar a nyílt vizen. Csolnakot küldenek vizért, szerző a csolnakkal megy, hogy az országot kitapasztalja. - Ott felejtik a parton, egy benszüllött megragadja és hazaviszi. - Hogyan fogadják - több esemény történik közben. - A benszüllöttek leírása.)

Természetem és a sors nyugtalan életre teremtett. Hazatérésem után két hónappal újból elhagytam hazámat. *Downs-ban* hajóztam be 1702 június hó 20-ik napján a „Kaland” fedélzetére. Kapitányom, John Nicholas, Suratebe volt vezénylendő a hajót Cornishból indulva. Jó erős szelünk volt, egészen a Jóreménység fokáig, ahol horgonyt vetettünk, hogy friss vizet szerezzünk be. Ekkor észrevettük, hogy hajónk léket kapott: kihordtuk a rakományt és ott kiteleltünk, tekintve, hogy kapitányunk meg is betegedett. Csak márciusban folytattuk utunkat, jó széllel, egészen Madagaszkárig, itt szembekerültünk azzal az állandó passzát-széllel, mely decembertől májusig tart, április 19-én igen hevessé vált és nyugat felé ragadott bennünket, husz napon keresztül. Ez idő alatt kissé keletre hagytuk a Molucca-szigeteket. Május másodikán hirtelen szélcsend állt be, aminek nagyon örültem. Kapitányunk gyakorlott, s különösen e vizeken járatos tengerész, figyelmeztetett bennünket, hogy most heves vihar következik majd, ami a rákövetkező napon be is állott: ekkor érte utol hajónkat a nyugati, úgynevezett *monszum*-széljárat.

Attól tartva, hogy felborít bennünket, bevontuk középvitórlánk. De hogy egyre hevesebb lett a vihar, megvizsgáltuk, vajjon jól meg vannak-e erősítve ágyúink és kifeszítettük az elsővitórlát. A hajó oldalára feküdt, beláttuk, jobb lesz, ha rábizzuk magunkat az áramlatra, mint hogy lavirozzunk. Nehéz dolga volt a kormányoknak, de a hajó szépen viselte magát. Végre kifeszítettük a vontatóvitórlát, de ez kettérepedt, gyorsan leoldottuk az egészet és leszedtük. Igen heves vihar volt, idegen, veszedelmes szél. Mindnyájan segítettünk a kormányosnak. Főárbcunkat nem engedték le, hagytuk állani, tudván, hogy így jobban bírja hajónk a vihart; nyílt tengeren ha zátonytól félni nem kell, ez a szokás. Nyugat-észak-nyugat felé futottunk, két vitórlán. Számításom szerint a vihar, melyet erős délnyugati szél követett, ötszáz tengeri mérföldre ragadott magával. Hajónk legöregebb tengerésze se sejtette, melyik részén vagyunk a világnak. Készletünk kitartott, hajónk nem lazult és a légénység jó egészségben, csak vizünk fogyott el, majdnem teljesen. Ugy találtuk, legjobb, ha maradunk ebben az irányban, mintsem most északra forduljunk, Nagytatárország felé, a Jegestenger veszedelmes vizeire.

1703 június 16-án az árbockosárban figyelő hajós-inas földet kiáltott. Tizenhetedikén nagy szigethez, vagy szárazföldhöz értünk (magunk se tudtuk, mi legyen), a keleti partról keskeny földnyelv nyult ki a vízbe, mögötte öböl, mely azonban száztonnás hajónkat nem fogadhatta be. A földnyelvtől mintegy mérföldnyire horgonyt vetettünk. Kapitányunk a nagy csónakban tizenkét embert küldött, hordókkal hoznának vizet, ha van. Megkértem, hadd tarthassak velük, mert érdekelt a vidék. Partot érve se folyót, se forrást nem találtunk, emberi lénynek nyoma sehol. A hajósok visszatértek a partra, azzal, hogy a tenger közelében majd csak találunk friss édesvizet, magam beljebb sétáltam. Kopár, sziklás talaj terpeszkedett előttem mindenütt. Kifáradtam s látván, hogy semmi látni vagy felkutatni való nem kínálkozik, visszafordultam az öböl felé. Ekkor a tengert pillantottam meg és rajta a csolnakot, melybe kísérim beszálltak már s oly sebesen és lóhalálban eveztek a hajó felé, mintha valami veszedelem üldözné őket. Kiabálni akartam, de e pillanatban rémitő alakot pillantottam meg, mely a vízbe gázolt, térdig és sebesen kapkodott a csolnak felé. Óriási léptekkel gázolt, de a mi embereink félmérföldnyi előnyben voltak, másrészt a tenger itt tele van hegyes sziklával és a szörnyeteg így nem érhet utól a csolnakot. Ezt utóbb tudtam meg, mert akkor nem volt bátorságom végignézni a hajszát, visszafordultam és futni kezdtem, felkapaszkodtam egy dombra, ahonnan beláthattam

a vidéket. Mezőket láttam és földeket. Ami először lepett meg, a fű volt (lefelől voltam, mint később kiderült), husz láb magasságban csapott össze a fejem fölött.

Széles országuton futottam végig, én legalább annak tartottam, bár, ahogy, aztán értesítettek, ez csak holmi gyalogösvény volt, egy árpa-földön átvezető. Futottam és nem láttam semmit magam körül; aratás ideje volt és a kalászok legalább negyven láb magasságban lengették fejüket.

Mintegy óráig tartott, míg a tábla végére jutottam, sövényfal állta el utamat, legalább százhusz láb magasságban. A fák tetejét nem láttam, nem is mondhatom meg, mekkorák voltak. Átbujtam e sövény alatt. Most egy lépcső következett, ez a másik földre vitt, - csak négy foka volt, tetején kődarab, - de rajta fel nem kapaszkodhattam, tekintve, hogy mindegyik fok magassága hat láb, a kődarabé husz. Azon voltam, hogy elrejtőzzem a sövényben, mikor a szomszéd földön egy benszülöttet vettem észre, éppen akkorát, mint az a másik volt, aki csolnakunkat üldözte. A lépcső felé tartott. Első pillanatra körülbelül toronymagasságúnak becsültem, egy-egy lépése harminc lábnyi. A legnagyobb rémület és ámulat meresztett kövé. Magamhoz térve újból az árpa közé futottam, hogy elbujjak. Ekkor láttam, hogy felemeli kezét s a másik föld felé kiált valamit. A hang oly magasan szállt, a levegőben, hogy első pillanatban azt véltem, menydörög. Hét hasonló nagyságu szörnyeteg tünt fel, odajöttek, kezükben kaszával. Ezek ruházata durvább volt az elsónél, szolgálai vagy munkásai lehetnek, ami abból is kiderült, hogy intésére átjöttek arra a földre, ahol én bujkáltam és kaszálni kezdték a termést. Minden örömmel azon voltam, hogy távol tartsam magamat, egy helyen azonban a szél és eső lefektette a gabonát és amint át akartam bujni köztük, a kalász szálai oly hegyesek és kemények voltak, hogy átlukasztották ruhámat és megsértettek. Ugyanakkor hatszázméternyire hallottam az aratókat. Végleg kimerülten, eltelve keserüséggel és bánattal, lefeküdtem két barázda közé és csak azt kívántam, hogy itt haljak meg, békében. Szegény, elhagyott özvegyem jutott eszembe és apátlan gyermekeim. Jajgatvaátkoztam gonoszságom és ostobaságom, mely addig zargatott, míg barátaim és rokonaim intelme dacára másodsor is utra keltem. E szörnyü percekben nem tehettem, hogy Liliput-ra ne gondoljak, Liliputra, melynek lakói úgy néztek rám, mint a világ legnagyobb csodájára, ahol egész hajórajt vontattam el egy kézzel s más oly cselekedeteket vittem véghez, melyek amaz ország történetében örökké fel lesznek jegyezve s az utókor mégis alig hiszi el majd e feljegyzések valóságát, bár milliók tanuskodnak mellette. Elgondoltam, mily kétségbeejtő helyzet, oly jelentéktelennek tudni magam, mint amilyen holmi liliput-beli kis legény volna közöttünk. De ez még kisebbik bajom volt. Borzasztó volt gondolni rá, hogy az embert, terjedelme arányában, kegyetlenebbnek és vadabbnak mondják, s hogy mit várhatok egyebet, minthogy e szörnyü barbárok valamelyike egy harapással végez velem, ha kezébe kerülök? A tudósoknak igazuk van, midőn azt állítják, hogy nincs nagy és nincs kicsi, csupán az egybevetésben. Ha a végzet úgy akarja, a liliputbeliek egyszer oly országra bukkannak, hol az emberek akkorák hozzájuk képest, mint amilyenek hozzám képest ők voltak. És ki tudja, valami távoli országban, hol magunkfajta ember nem járt még soha, nincsenek-e halandó lények, melyek e szörnyü óriásokhoz képest akkorák, mint én hozzám képest e szörnyü óriások?

Megzavarva és rémülten, mégis gondoltam effajtákra, mikor az egyik arató oly közel ért hozzám, hogy láttam; a következő lépéssel vagy szétlocscsant talpa alatt, vagy kettészél a kaszával. Abban a pillanatban, midőn lábát felemelte, félelmemben torkomszakadtából felordítottam. A szörnyeteg megtorpant s miután néhány percig csodálkozva keresgélt tekintetével a földön, végre meglátott engem, amint ott heverek. Pár pillanatig habozott, olyan ember óvatos modorában, aki valami veszedelmes kis állatkát szeretne megfogni, de úgy, hogy az ne haraphassa meg az ujját. Földi egeret magam is fogtam így odahaza. Végre az óriás hirtelen ragadott meg, derekamnál, mutatóujjával és hüvelykjével, három rőfnyire szemei elé emelt,

hogy megszemléljen. Láttam, mit akar és volt annyi lélekjelenlétem, hogy ne moccanjak, hatvan láb magasságban a föld felett, bárhog szoritotta a derekam, nehogy ujjai közt kiessem. Csak annyit tehettem, hogy felnéztem az égre és két kezem könyörögve kulcsoltam össze. Néhány szót is ejtettem, alázatos és bus hangon, helyzetemhez illőt, minden pillanatban attól tartottam, hogy ledob a földre, mint ahogy mi cselekszünk, ha valami utálatos féreg kerül a kezünkbe. De jó csillagom úgy akarta, hogy mozdulataim és hangom megtetszettek az óriásnak; csudálkozva hajolt fölém és nagyameresztette szemét, tagolt szavakat hallván szájból, bár azokat nem értette. Közben hangosan nyögtem és sirtam is, fejemet oldalt kapkodtam, mintegy értésére adva, amennyire tőlem tellett, hogy nagyon fáj két ujjának szoritása. Egyszerre, ugylátszik, megértette, mi bajom: hirtelen szelidebben fogott meg és becsusztatott a zsebébe. Rögtön gazdájához futott, aki földbérő volt, ugyanaz, akit először láttam a mezőn.

Ahogy kivehettem szavaikból, a gazda csodálkozva vette tudomásul cselédje zavart beszédét. Aztán, mikor meglátott, elővett egy szalmaszálat (sétapálca nagyságban), azzal próbálta emelgetni kabátom szárnyait, valami természetes bőrnek, vagy bogárszárnyaknak vélte nyilván. Félrefutta a hajamat, hogy az arcomba láthasson. Aztán odahívta a többieket és megkérdezte tőlük (mint utóbb megtudtam) „láttak-e már ilyen kis teremést a mezőbe?” majd vigyázva, négykézláb állítva, letett a földre, de én azonnal felálltam és járkálni kezdtem, jelezve, hogy nincs szándékomban elfutni. Mindnyájan leültek a földre, körém, hogy jobban láthassanak. Ekkor kalapot emeltem és mély bókkal meghajtottam magam, a földbérő felé. Majd térdre estem, felemeltem kezeimet s oly hangosan, ahogy csak tőlem tellett, néhány szót ejtettem. Végre aranytartó erszényemet kivettem a zsebemből és felajánlottam neki. Tenyerébe vette és szeméhez emelte föl, hogy megnézze, mi az, kabátujjából gombostűt szedett ki és annak a hegyével többször megforgatta. Jelt adtam, hogy helyezze kezét a földre. Ráléptem és kinyitván az erszényt, tartalmát kiszórtam. Hat spanyol arany volt, négy-négy piszton értékű, s még husz vagy harminc kisebb pénzdarab. Ekkor megnyálazta kisujját és így szedegette fel a pénzdarabot, de úgy láttam, fogalma sincs róla, mi az. Jelt adott, hogy tegyem vissza az erszénybe, ezt meg is tettem, miután még néhányszor eredménytelenül felajánlottam neki.

A bérő közben meggyőződött róla, hogy értelmes lényel van dolga. Beszért is hozzám, de a hangja oly durva és sértő volt, mint valami malomnak a dübörgése, bár azt kivehettem, hogy tagolt szavakat mond. Többféle nyelven próbáltam válaszolni, oly hangosan, ahogy csak torkom bírta. Ő fülét lehajtotta két rőfnyire, de hiába, nem értettük meg egymást. Ekkor elküldte szolgálait, kivette zsebkendőjét, kétrét hajtotta, rátette tenyérrel kifelé fordított kezére, kezét a földre helyezte és jelt adott, lépnék rá, amit könnyen megtehettem, mert a kendő egy lábnyi széles volt csak. Engedelmeskedtem és egész hosszában lefeküdtem a zsebkendőre. A zsebkendő másik felével betakart, két végét, biztonság okából, összecsomózta a fejem fölött és így hazavitt magával.

Otthon azonnal előhívta a feleségét és megmutatott neki; de az asszony felsikított és elszaladt, mint az angol nők, ha varangyosbékát, vagy pókot látnak. Egy idő múlva, látván viselkedésem s hogy mily szépen szót fogadok, mégis kibékült velem s lassankint igen gyöngéd és kedves lett hozzám.

Déli tizenkétóra lehetett ekkor és a szolga ebédre tálalt. Csak egy tál étel volt, jóféle hus, amint az egyszerű földmivesnépekhez illik. A család hat tagból állott: a bérő, a felesége, három gyermek és egy öreg nagyanya. Mikor leültek, a bérő csekély távolságban maga elé tett az asztalra, mely harminc lábnyi magasságban meredt a föld felett. Borzasztóan féltem és távol tartottam magam az asztal szélétől, nehogy leessek. Az asszony apró darab hust metszett le, fatányéron kenyeret morzsolt össze és elém tette. Mélyen meghajtottam magam, kést és villát szedtem elő és enni kezdtem, aminek kimondhatatlanul örültek. Aztán a szolgálal

piciny poharat hozatott, amibe négy pint fért bele, ezt megtöltötte. Nagy erőlködéssel szájamhoz fordítottam a hordónagyságu edényt és ittam a gazdasszony egészségére, jó hangosan néhány angol szót kiáltottam, ami a kis társaságot oly vidám kacagásra fakasztotta, hogy csaknem megsiketültem a zajtól. Az ital olyanféle izü volt, mint az almabor és igen jól esett. Aztán a gazda jelt adott, hogy jöjjenek oda a tányérja széléhez, de amint odasiettem, nagy zavaromban belebotlottam egy kenyérmorzsába: és orrabuktam. Nem ütöttem meg magam, azonnal felpattantam megint s látva, hogy megijedtek s aggódtak értem, kalapomat háromszor meglengetve fejem felett, háromszoros „hurrá”-t kiáltottam, jelezve, hogy nincs semmi baj. De amint tovább haladtam gazdám felé (ezentul így nevezem), a legkisebb fiu, tizéves kamasz, egyszerre lábamnál fogva elkapott s oly magasra emelt a levegőbe, hogy minden tagomban reszkettem. Atyja azonnal kivett a kezéből és egy akkora pofont adott neki, amivel földhöz vágthatott volna holmi európai lovasságot; aztán elkergette az asztaltól. De én féltem, hogy a gyerek ezért haragudni fog rám, másrészt az is eszembe jutott, hogy miképpen bánnak a mi vásott gyerekeink verebekkel, nyulakkal, macskákkal, térdre estem hát és a fiu felé böködve ujjammal, megérttettem gazdámmal, hogy szeretném, ha megbocsátana a fiunak. Az apa engedett és a gyerek újból visszajöhetett az asztalhoz, mire én odamentem, megcsókoltam a kezét. Gazdám erre kezébe vette a fiu kezét és kényszerítette, hogy szépen simogasson meg.

Ebédközben történt, hogy az asszony kedvenc macskája felugrott az ölébe. Hangot hallottam hátam mögött, mely olyan volt, mintha egy tucat szövésszék kezdene munkába egyszerre; megfordultam s rájöttem, hogy ez a hang a macska dorombolása. Körülbelül négyszer akkora volt, mint egy jólfejlett ökör, csak a fejét láttam és egyik lábát, innen gondoltam. Ez állat megpillantása nyugtalanná tett, bár az asztal másik végén álltam, az asszony jó erősen tartotta, nehogy kiugorjon az öléből és körmei közé kapjon. De kiderült, hogy nincs veszély: a macska nem törődött velem, észre se vett, mikor gazdám eléje állított. Különben pedig sokszor hallottam és számos utazásaim közben tapasztaltam is, hogy megfutni egy állat elől vagy félelmet elárulni arra jó csak, hogy megtámadjon bennünket, így hát elhatároztam, hogy nem mutatok semmi nyugtalanságot e veszedelmes szembetalálkozás alkalmával. Ötször, vagy hatszor vakmerően elsétáltam a macska feje előtt, félrőfnyire a bajuszától, mire a macska lassan visszahuzta a fejét, mintha jobban félne tőlem, mint én tőle. Azért kevésbé féltem a kutyáktól. Három vagy négy jött be a szobába, az egyik buldog, nagyságra körülbelül akkora, mint négy elefánt, egy másik juhászcutya, valamivel nagyobb, de keskenyebb a buldognál.

Hogy asztalt bontottak, dajka jött be a szobába, karján egyéves gyerekekkel. Ez rögtön észrevett engem és visitani kezdett, de úgy, hogy Londontól Chelsea-ig meghallották volna, gyerekenyelven ez a visitás azt jelentette, hogy adjanak engem oda, játszani akar velem. Az anya csupa nyájasságból megfogott és a gyerek feje elé tartott. A kis óriás azonnal derékon kapott és fejemet bevette a szájába; erre akkorát ordítottam, hogy a kis szörnyeteg megijedt és kiejtett a kezéből. Feltétlenül kitortem volna a nyakam, ha az anya nem tartja alám kötényt. A dajka, hogy lecsendesítse a porontyot, nagy lármával rázni kezdett egy kereplőt, ami holmi nagy hordó volt, tele hatalmas kövekkel, spárgával erősítették a gyerek derekára. De hiába, a gyerek csak visitott, mire az utolsó orvosság következett: a dajka megszoptatta. Be kell vallanom, soha olyan ellenszenves és undorító valamit nem láttam, mint ezek a rengeteg keblek. Nem tudom, milyen hasonlattal éljek, hogy az olvasónak fogalma legyen e keblek nagyságáról, alakjáról, színéről. Hat láb magasak voltak, körvonaluk legalább tizenhat láb. A bimbók akkorák, mint a fejem; felületük, mint az egész kebelé, tele foltokkal, óriási szeplőkkel és dudorokkal; hihetetlen undorító volt s még hozzá közlelő láttam, mert a dajka leült az asztal mellé, melyen én álltam. Eszembe jutott az angol hölgyek szép, fehér bőre, melyet oly elragadónak tudunk, mivel a mi szemünkhöz mért arányokban láthatjuk csak, a hibákat csak

nagyító üvegen vesszük észre: de azon aztán nincsen az a fehér lágyszőke és finom bőr, ami durvának, rücskösnek és foltosnak ne lássék.

Emlékszem, mikor Liliputban voltam, az apró népségnek arcbőre milyen végtelenül finom és gyöngéd hártya érzését keltette bennem; erről beszéltem is akkor egy igen tanult és művelt emberrel, aki barátom volt és ő azt mondta, hogy alulról nézve az arcom sokkal finomabb és egyenletesebb volt, mint közelről. Bevallotta, hogy nagyon megrendült, mikor először emeltem tenyerembe és tettem az arcom elé. Elmondta, hogy „a bőrömön nagy lyukakat lát, hogy a szakállam szőrei négyszer olyan vastagok, mint a sündisznótüske és hogy arcbőröm mindenféle tarka színek igen kellemetlen keveréke”. Hozzá kell tennem, hogy otthon szép férfinak számítok és arcom csak kevéssé napbarnított. Máskor, mikor az udvarhölgyekről beszélünk, megjegyezte gyakran, hogy „ennek vagy annak nagyon nagy szája van, amaz tele van szeplővel, emennek az orra tömpe”, mindebből én nem vettem észre semmit. Ezek a megfigyelések elég helyénvalóak: szóvá kellett tegyem e kérdést, mert az olvasó különben azt hinné, ezek az óriások formátlan és rut emberek, bár abszolút értelemben ez nem áll: igen kellemes külsejű fajta ez. Az én gazdám vonásai például, bár csak egyszerű bérlő volt, nagyon szabályosnak és csinosnak tetszettek hatvan láb magasságból nézve.

Ebéd után gazdám kiment a munkások közé, s ahogy hangjából és mozdulataiból kivehettem, szigorúan meghagyta a feleségének, hogy nagyon vigyázzon reám. Én igen fáradt és álmos voltam, amit az asszony észrevett, betett a saját ágyába, tiszta fehér zsebkendővel betakart. Elég jó takaró volt, olyan vastag, mint egy hadihajó fővitorlája.

Két órát alhattam. Azt álmodtam, hogy otthon vagyok, a feleségemmel és gyerekeimmel. Nagyon szomorúan ébredtem fel, egyedül találva magam egy rengeteg szobában, melynek szélessége háromszáz, magassága kétszáz láb. Az ágy, amiben feküdtem, husz rőf hosszú. Gazdám felesége házi teendőit végezte és engem bezárt. Az ágy nyolc rőfnyire magaslott a padló fölött. Természetes szükségletek arra indítottak volna, hogy leszálljak; kiabálni nem mertem, hiába is tettem volna, ekkora szobában, ilyen messzeségben a konyhától, ahol a család tartózkodott. Mig ezen tünődtem, egyszerre két patkány bujt be a függönyök közt és szimatolva futkároztak végig az ágyon. Az egyik majdnem rám lépett, ijedten felugrottam és kirántottam szabályomat, hogy védjem magam. A borzasztó állatok erre kétoldalt megtámadtak: az egyik mellső lábát már galléromra tette. Odadöftem és szerencsésen felhasítottam a beleit, mielőtt leharaphatta volna a fejem. Hörögve omlott le lábaimhoz, mire a másik látva ennek sorsát, megugrott, jókora vágással a hátán, amit futás közben ejtettem rajta. E hőstett után lassan járkáltam darabig az ágyon, sebesen lihegve, hogy zakatoló szivverésem megnyugodjék. Ezek a patkányok akkorák voltak, mint egy-egy hatalmas véreb, de még vadabbak és gyorsabbak. Ha szokásom szerint leoldottam volna a kardomat, mielőtt lefeküdtem, fel-tétlenül darabokra tépnek. A döglött patkány, lábaimnál, két rőf hosszú volt. A gyomrom nem bírta, hogy lecipeljem az ágyról, melyen még vérezve feküdtem. Még élt, egy hatalmas vágás a nyakszirtjére azonban végleg elhallgattatta.

Kevéssel azután bejött az asszony s látva, hogy egészen véres vagyok, odafutott és kezébe vett. Mosolyogva mutattam a döglött patkányra és jeleztem, hogy nincs semmi bajom. Ennek végtelenül örült, hívta a cselédet, aki a döglött patkányt kidobta az ablakon. Aztán megint az asztalra tett, ahol megmutattam neki véres szabályomat, melyet azután, megtörülve kabátom szárnyába, visszacsaptam hüvelyébe. Most újból hevesen jelentkezett a kényszer, oly cselekedetet végezni, melyet más nem intézhetett el helyettem. Igyekeztem megértetni az asszonnyal, hogy szeretném, ha letenne a padlóra. Ezt meg is tette. Szemérmem nem engedte meg, hogy érthetőbben fejezzem ki magam, az ajtóra mutattam hát és többször meghajtottam magam. A jó asszony nagynehezen felfogta végre, mi bajom, újra a kezébe vett és kivitt a

kertbe, ahol a földre helyezett el. Kétszáz rőfnyit mentem, ekkor visszafordultam, intettem, hogy ne nézzem oda és ne jőjön utánam; elrejtettem magam két sóskalevél közé és elvégeztem szükségletemet.

A nyájas olvasó remélem, megbocsát, hogy efajta részletek mellett oly hosszan időzöm. Alantas, közönséges lelkek előtt e részletek jelentéktelenek s közönyösek talán; a gondolkodó képzeletét s értelmét fejlesztik bizonynyal s megsegítik úgy a nyilvános, valamint a magánéletben. Utleírásaimban ez az egyetlen cél lebeg szemeim előtt: mindig az igazságot keresem, minden cicoma és írásművészkedő sallang nélkül. Ennek az utamnak emléke oly mélyen hatott reám s oly erős volt, hogy papírra vetve nem hagyhattam el a legparányibb részletet sem. Sőt, átvizsgálva kéziratomat, kénytelen voltam kihuzni sok passzust, attól tartva, hogy unalmas és kicsinyes részletezőnek ítélnék majd. Ez a vád, talán nem igaztalanul, gyakran éri a lelkiismeretes utleírót.

MÁSODIK FEJEZET.

(A bérlő leánya. - Szerzőt elviszik az országos vásárra, onnan a fővárosba. - Mik történtek utközben.)

Gazdámnak volt egy kilencéves kisleánya, aki igen ügyesen bánt a varrótüvel és pompás babaruhákat tudott csinálni. Ez a kisleány megegyezett anyjával, hogy ezentul a baba-bölcsőben fogok aludni. Ezt a bölcsőt betették egy szekrényfiókba, a fiók elé szabadon lógó deszkát tettek, hogy a patkányok ne férhessenek hozzám. Ebben az ágyban aludtam, egész ott-tartózkodásom idején. Helyzetem lassankint türhetőbbé lett, abban a fokban, ahogy megtanultam nyelvükön beszélni és kifejezhettem szükségleteimet. Ez a kisleány olyan ügyes volt, hogy néhányszor végignézvén vetkőzésem és öltözködésem, ő maga is fel tudott öltöztetni, bár én sohase kértem tőle, ha magam is megtehettem. Varrt nekem hét inget, fehérneműimet sajátkezüleg gyakran kimosta. Ő volt egyuttal a tanítónóm is, tőle tanultam meg a nyelvükön beszélni. Ez ugy történt, hogy rámutattam valami tárgyra, mire ő megmondta annak a nevét, néhány nap mulva már magam kérhettem, ha valamire szükségem volt. Nagyon derék kisleány volt és alig negyven láb magas, korához képest igen kicsike. A kisleány *Grildrig*-nek nevezett el engem - ezt a nevet felkapta a család és később az egész ország. Ez a szó latinul körülbelül *nanunculus*-t, olaszul *homunculesino*-t jelent, én *törpé*-nek forditanám. Ennek a kislánynak köszönhetem, ha abban a kietlen országban nem pusztultam el, míg ott voltam, nem váltunk el egymástól; én őt az én kis *Glumdalclitch*-emnek, vagyis dajkámnak neveztem. Nagy hálátlanság volna részemről, ha nem emliteném fel irántam táplált szeretetét és jóságát. Szívemből kívánom, bár lett volna módomban meghálálni jótéteményeit, ahogy megérdemelte, de ehelyett, attól félek, inkább szerencsétlen, bár ártatlan okozója voltam későbbi balsorsának.

Lassankint elterjedt a hir, hogy gazdám milyen furcsa állatot talált a mezőn: akkora csak, mint egy *splacnuk*, de különben emberformája van, emberi mozdulatai, beszél is, már sok szót megtanult az ország nyelvén, két lábon jár, szelid és kedves, jön, ha hívják, szótfogad, finom kis tagjai vannak és az arcbőre lágyabb és finomabb mint egy hároméves grófkisasszonyé. Egy másik bérlő, gazdám szomszédja és jó barátja, eljött, hogy meggyőződjék, mi igaz a meséből. Mindjárt megmutattak, feltettek az asztalra, ahol járkáltam, ahogy parancsolták, kardot huztam, bókoltam a vendég előtt, saját nyelvén megkérdeztem, hogy van, üdvözöltem őt, ahogy kis dajkámtól tanultam. Vendégünk öreg, rövidlátó ember volt, szemüveget vett fel, hogy jobban lásson: ezen hangosan kacagnom kellett, mert olyan volt a szeme, mintha a teli hold világítana üvegablakon keresztül. Gazdám családja rájött derültségem okára és hangosan velem nevettek, amin az öreg fickó elég bolondul méregbe jött. Ez az ember nagy zsugori volt; szerencsétlenségemre azt a gonosz tanácsot adta gazdámnak, hogy mint látványosságot mutogasson az országos vásáron, a szomszéd városban, félóránnyira (ami huszonkét mérföldet jelentett). Mindjárt gondoltam, hogy valami baj van, látván gazdámot és barátját hosszan sugdolózni, közben ugyanis gyakran rám mutatott, ugy rémlett, néhány szót is megértettem. Másnap *Glumdalclitch*, az én kis dajkám, elmondta nekem, miről volt szó. Ravaszul kikérdezte anyját, ugy tudta meg. A szegény kis leány mellére szoritott és bánatában sirva fakadt. Félt, hogy a durva és otromba népek még valami kárt tesznek bennem, agyonszoritanak, vagy eltörrik a lábamat. Azt is észrevette nyilván, hogy természetből fogva mily szerény vagyok, hogy vigyázok becsületemre, s mily méltatlanságot éreznék a gondolatban, hogy nyilvánosan pénzért mutogassanak a csöcseléknek. Papa és mama, ugymond, azt ígérte, hogy *Grildrig* az övé lesz, de most már ugy látja, épugy lesz, mint tavaly, mikor egy kis báránykát adtak neki, azt mondták, az övé, és aztán, mihelyt a bárányka meghizott, eladták a mészárosnak. A magam részéről, hogy őszinte legyek, nem féltem annyira, mint kis dajkám. Erősen éltetett a remény, hogy majd csak visszanyerem szabadságomat, ami pedig azt a méltatlanságot illeti,

hogy mutogatnak, mint holmi szörnyszülöttet, megnyugtattam magam, hogy hiszen idegen vagyok ebben az országban s hogy ezt a balesetet nem vethetik a szememre, ha visszatérek Angolországba: szerény véleményem szerint Nagy-britannia királya, az én helyzetemben, ugyanigy járt volna, mint én.

Barátja tanácsát követve, gazdám beletett egy skatulyába és elvitt a szomszéd városba, ahol országos vásár volt. Kislányát is magával vitte, hátul ült, a nyeregkasban. Zárt doboz volt, amiben laktam, kis ajtóval oldalt, hogy ki és bejárhassak és néhány légnylás is volt a tetején, kis dajkám babaágyából kivette a kis dunyhát, hogy arra feküdhessek. Ami engem illet, az ut nagyon megviselt, bár félórát tartott csak: de vegyük hozzá, hogy a ló egyetlen lépésre kitett negyven lábat, emellett állandóan emelkedett és süllyedt alattam, úgy éreztem, mintha hajón volnék, dühöngő orkán közepette. Egy kis kocsmánál gazdám leszállt a lóról. Ott tanácskozott a korcsmárossal, előkészületeket tett, bérelt egy *grultrudot*, vagyis kikiáltót, jelentené a városban, hogy csodálatos teremtmény látható a Zöld Sas-ban, akkora csak, mint egy *splacnuck* (hat láb magas kis állatkája ennek a vidéknek), másképp azonban egészen olyan, mint egy ember, több szót hibátlanul kiejt és számos szórakoztató és mulatságos tréfát mutat be.

A korcsma legnagyobb szobájában, háromszáz láb átmérőben, asztalra helyeztek. Kis dajkám az asztal mellett állt, alacsony széken, hogy vigyázzon rám és igazgasson. Hogy tolongás ne támadjon, gazdám úgy intézkedett, hogy egyszerre harminc embert eresszenek csak be. Mikor megtelt a szoba, becsukták az ajtót és én járkalni kezdtem az asztalon, ahogy kis dajkám parancsolta, kérdéseket tett fel, vigyázva, hogy csak olyat kérdezzen, amire felelni tudok és én feleltem is, oly hangosan, ahogy tőlem tellett. Többször a nézők felé fordultam, hajlongtam, üdvözöltem őket és beszéltem hozzájuk. Szeszszel töltött gyűszüből - Glumdalclitchtől kaptam - ittam az egészségükre. Kirántottam szabályomat és vagdalkoztam vele, mint a vívók. Kis dajkám szalmaszálat nyújtott át nekem, amit lándzsának használtam és szabályosan bökdöstem vele a levegőt, ahogy fiatalon tanultam. Egy napon tizenkétszer harminc embernek mutattak be, annyiszor kellett ugyanazt a játékot, ugyanugy végigjátszani, hogy végre halálosan kimerültem és bosszus is lettem, de egyre többen jöttek, mert híremet szétvitték, és végre csaknem betörte már az ajtót a nép. Gazdám saját érdekében vigyázott, hogy senki ne nyulhasson hozzám, csak a kis leány: óvatosságból deszkákat feszítettek fel az asztal körül, melyen belül kézzel nem érhetek el a nézők. Mégis egy vásott iskolásfiú egyenesen fejemre célzott egy mogyoróval, hajszálnyira repült el a fülem mellett, feltétlenül szétlocscsantja az agyvelőmet, ha eltalál, mert akkora volt, mint egy uritök. Elégtételül láthattam, hogy a kis csirkefogót jól ellátják és kilövik a szobából.

Gazdám kihirdette, hogy a legközelebbi országos vásár alkalmából újra mutogatni fog. Közben megfelelőbb járművet szerkesztett számomra, ideje is volt már, mert az első ut és nyolc órai munka úgy kimerített, hogy alig álltam a lábamon és szólni se tudtam. Három nap is beletellett, míg egy kicsit magamhoz tértem, addigra száz mérföldnyi szomszédságból mindennünzen zarándokoltak már az emberek, hallván híremet, hogy megtekintsenek. Harminc emberből állt az első szállitmány: különben gazdám a teljes szoba árát követelte olyankor is, mikor csak egy család nézett meg, úgy, hogy hosszú időn keresztül egész héten dolgoztam, szerdát kivéve, ez az ő sabbathjuk.

Gazdám, meggyőződve róla, mily szép keresetre tehet szert általam, elhatározta, hogy elvisz az ország legtekintélyesebb városába. Elintéztvén ügyeit és ellátva magát a hosszú utra, elbucszott feleségétől és 1703. augusztus 17-én, két hónappal partraszállásom után, utnak eredtünk a főváros felé, mely az ország közepén, mintegy háromezer mérföld távolságban fekszik. Glumdalclitch gazdám mögött ült a lovon, ölében tartotta kis lakó-dobozom, melyet

előzőleg dereka köré erősített volt. Ezenkívül még csak egy szolgáló jött velünk, aki hátunk mögött lovagolt és a podgyászt hozta.

Gazdám úgy gondolta, hogy utközben mutogat majd a városokban, melyek mellett elhaladunk; vagy előkelőbb birtokok házaiban, ahol lehet számítani közönségre. Könnyű utunk volt. Glumdalclitch, azzal az ürügygel, hogy fáradt, sokszor megállította a lovat. Sokszor kivett a dobozból, levegőzni, megmutogatta a környéket. Öt vagy hat folyón is keresztül gázoltunk, mélyebb és szélesebb viz mindegyik, mint a Nilus vagy a Gangesz, ők csak pataknak nevezték. Tíz hétig voltunk uton és tizennyolc nagyobb városban mutogattak, nem is szólva a magánbirtokokról és néhány faluról.

Október 26-án elértük a fővárost, amit Ők *Lorbrulgrud*-nak, vagyis a Világegyetem Büszkeségének neveznek. Gazdám a főuton vett ki lakást, nem messze a királyi palotától. Jegyeket nyomtatott és meghívókat, melyek részletesen foglalkoztak velem. Három és négyszáz láb méretű szobát bérelt ki. Hatvan láb átmérőjű asztalt csináltatott, szélén három láb magas kerítéssel, ez volt az én színpadom. Naponta tizszer mutogattak, mindenek nagy ámulatára és meglegedésére. Most már türethően tudtam beszélni nyelvükön és minden szót megértettem. Különben az abécéjüket is megtanultam és itt-ott írásban segitettem magamon: mig uton voltunk, Glumdalclitch volt a tanítóm és szabad óráinkban most ő oktatott. Kis könyv volt a zsebében, akkora mint egy térkép, holmi biblia vagy ilyesmi, ebből mutogatta a betűket és magyarázta a szavak értelmét.

HARMADIK FEJEZET.

(Szerzõt látni óhajtják az udvarnál. - A királyné megveszi szerzõt a bérlõtõl és odaajándékozza a királynak. - Szerzõ õfelsége nagy tudósaival vitázik. - Az udvarnál szerzõnek lakosztályt rendeznek be. - Szerzõ nagy kegyben áll a királynõnél. - Szerzõ hazája becsületéért helyt áll. - Szerzõ civódása a királyné törpéjével.)

Ilyen munka nap-nap után, nem maradhatott hatástalan. Néhány hét múlva jelentékeny változás állott be egészségemben. Mennél többet kerestem rajtam a gazdám, annál telhetetlenebb lett. Elvesztettem étvágyamat és úgy lefogytam, hogy csak úgy lötyögött rajtam a bőr. A bérlõ végre észre is vette ezt és arra következtetett, hogy nemsokára meghalok, így hát azon volt, hogy utolsó napjaimban minél többet vegyen be rajtam. Mig így számolgotott, egy *sardral*, vagyis kamarás jelent meg, az udvar küldötte, rendelettel, hogy azonnal vigyenek fel õfelsége a királyné és hölgyeinek mulattatására. A hölgyek között volt, aki már látott engem és csodákat beszélt õfelségének szépségemrõl, jó modoromról, értelmességemrõl, izlésemrõl. Õfelsége el volt ragadtatva tõlem. Térdreestem és azt a kegyet kértem, hogy királyi lábát megcsókolhassam, de õ kegyesen kis ujját nyujtotta felém, amit két kézzel öleltem át és csücskét ajkaimmal illetem, nagy áhítatot negélyezve. Õfelsége aztán kérdéseket intézett hozzám, hogy hol lakom, hol a hazám, merre jártam a világban. Világosan, néhány szóban válaszoltam. Megkérdezett, „volna-e kedvem az udvarnál maradni?” Hajlongva válaszoltam, „hogy gazdám rabszolgája vagyok, de ha tõlem függene, boldog és büszke volnék, ha életemet õfelsége szolgálatára szentelhetném”. Ekkor megkérdezte gazdám, „eladna-e neki jó áron?” Gazdám, aki különben is tartott tõle, hogy hamarosan elpusztulok, kész volt megválni tõlem és ezer aranyat kért. Azonnal kiutalták neki. Mindegyik arany akkora volt, mint hatszáz tallér, de az ország méreteihez arányitva és tekintve az aranyak itteni nagy árfolyamértékét, az összeg alig tett ki annyit, mint ezer angol ginea. Ekkor azt kértem még, hogy „tekintve, hogy e perctõl fogva õfelsége legalázatosabb alattvalója és vazallusa vagyok, engedtessek meg, hogy Glumdalclitch, aki oly gyöngéden és hüen s annyi hozzáértéssel bánat velem, szintén szolgálatában maradhasson, mint dajkám és oktatóm.”

Õfelsége ebbe is beleegyezett, gazdám is szívesen látta, hogy leánya udvarképes lesz, a szegény kis leány pedig alig tudta elrejtteni örömét. Volt gazdám elbucsuzott tõlem, megjegygezve, hogy ime, milyen jó állást szerzett nekem, amire egy szót se válaszoltam, csak könnyedén biccentettem a fejemmel.

Õfelsége észrevette hideg magatartásom és mikor a bérlõ távozott, megkérdezte, mi okom volt erre. Alázatosan válaszoltam: „hogy nem tartozom hálával volt gazdámnak, ha csak azért nem, hogy nem csapott agyon egy tehetetlen és ártatlan teremtet, amit a földjén talált és hogy ezért a szivességért bõségesen megszolgáltam neki azzal a vagyonnal, amit a mutogatásom árán és eladásommal szerzett. És hogy az a munka, amit szolgálatában végeztem, elég lett volna ahhoz, hogy nálam tizszer erõsebb igavonó állatot elpusztítson. Egészségemet különben erõsen megviselte a robot. A nap minden órájában mulattatnom kellett a csõcseléket és ha gazdám nem tartott volna tõle, hogy hamarosan elpusztulok, õfelsége nem kapott volna meg ilyen olcsón. De most, hogy nem kell félnem többé, ily nagy és nemes királynõ pártfogása alatt, ki valóban ékessége a természetnek, kedvence a világnak, gyönyörüsége az alattvalóknak és a teremtetés fõnix-madara - úgy érzem, volt gazdám feltevése alaptalan - máris éledni érzem erõimet, legfelségesebb jelenlétének jótékony hatása alatt.”

Ez volt beszédem summája: nagy erőlködések közt és sok dadogással voltam képes elmondani. A beszéd utolsó része e nép sajátos stílusában történt. Glumdalclitch-től tanultam néhány megfelelő mondatot, míg ideértünk.

A királyné, aki nagy elnézéssel hallgatta végig erőlködésemet, meg volt lepelve, hogy ennyi szellemet és modort tapasztal ilyen apró állatkában, mint én vagyok. Kezébe vett és bevitt a királyhoz, aki szobájába vonult volt vissza. Őfelsége, igen komoly és fenséges magatartásu uralkodó, első pillanatra nem méltatva behatóbb szemléletre, hidegen azt kérdezte a királynétől: „mióta mulatja magát *splacnuck*-ok tenyésztésével?” - annak nézett, amint őfelsége tenyerén feküdtem, hasmánt. De a királynő, akinek rendkívül sok humora volt és igen éles észjárása, szépen talpraállított engem az íróasztalon és meghagyta, számolnék be magamról a királynak. Néhány szóban megtettem ezt is és erre beengedték Glumdalclitch-et, aki eddig az ajtó előtt állt és alig tudta türtőztetni magát, annyira féltett. A kis leány igazolta őfelsége előtt szavaimat, hogy miként érkeztem atyja házához s mi minden történt azóta.

A király, műveltség dolgában bármelyik alattvalójával vetekedő férfi, különösen a filozófiában és matematikában képezte magát szokatlan fokra. Látván, hogy egyenesen járok (mielőtt még megszólaltam volna), kijelentette, hogy nyilván önműködő kis szerkezet vagyok (Brobdíngnag népe igen ügyes efajta konstrukciókban) és hogy igen nagy művész volt, aki szerkesztett. De mikor hallotta a hangomat is és rájött, hogy szabályszerű és helyes mondatokban beszélek, értelmes szavakkal, ekkor alig tudta elrejteni álmélgködését. Azzal a beszámolóval, amit idejöttömről adtam, semmiképen sem volt meglegedve, azt hitte, ezt az egész történetet Glumdalclitch sütötte ki az apjával, ezek tanítottak meg beszélni is, hogy annál nagyobb árat kapjanak értem. Ezzel a feltevessel több kérdést intéztem hozzám, de én mindig értelmes válaszokat adtam, mely válaszoknak semmi hiánya nem volt, eltekintve rossz kiejtésemtől; és leszámítva néhány közönséges és parasztos szót, amit a bérlő házában tanultam, s melyek az udvar pallérozott beszédmodorához nem illettek.

Őfelsége három kiváló tudósát hívatta, szokás szerint ezek voltak heti beosztásban. Ezek az urak nagy figyelemmel és tüzetesen vizsgálták egy ideig alakomat: a végén nagyon különböző véleményeket nyilvánítottak. Abban mind a hárman megegyeztek, hogy nem szabályszerű és természetes uton kellett létrejönnöm, ugyanis nem találnak rajtam szerveket, melyek alkalmassak életfentartásomra: sem fára mászni, sem lukat furni a földbe nem tudok. Fogaimat hosszan vizsgálták és arra következtettek, hogy husevő állat vagyok, másrészt azonban sokkal gyengébb vagyok a legtöbb négylábunál. A földi egér, mely nagyságban hasonlít hozzám, sokkal fürgébb nálam, így hát igazán nem tudják elképzelni, miből élek: hacsak nem csigákból és bogarakból. De hozzátették, hogy tudományos okokból nagyon kétes ez a megoldás is. A nagytudású urak egyike úgy vélte, hogy egyszerűen anyaméh-magzat, vagy koraszülött lehetek. Társai azonban elvetették ezt, mert tagjaim fejlettsége ellentmond efajta feltevésnek. Továbbá fel kellett ismerniök azt a tényt, hogy már több év óta élek, szakállam szőrei tisztán kivehetők nagyítóüveg segítségével. Az sem lehet, ugymond, hogy törpe vagyok: ilyen apró termet nem hasonlítható semmihez és nem származhatott az ő fajtájukból. A királynő kedvenc törpéje, a legkisebb ember az egész birodalomban, mégis csak volt vagy harminc láb magas. Hosszas tanácskozás után végre egyhangulag abban állapodtak meg, hogy *Relplum Scalclath* vagyok ami latinul *lusus naturae*-nak, vagyis a Természet Játéká-nak felel meg. Ezzel az eredménnyel, úgy vélem, Európa modern filozófusai is tökéletesen meg lehetnek elégedve, akik szakítva Aristotelesnek a természetfölötti okok mögé csupa tudatlanságot rejtő követőivel, minden nehézséget ezzel a nagyszerű szóval oldottak meg, a tudomány és emberi megismerés kimondhatatlan dicsőségére.

Miután ekként befejezték a vitát, szerényen néhány szó meghallgatását kértem magam is. A királyhoz fordultam: biztosítottam őfelségét, hogy olyan országból jövök, ahol sok millió hozzám hasonló ember él mindkét nemben, ahol fák, állatok, házak hozzánk arányitva teremnek, illetve épülnek, ahol tehát éppen olyan rendesen élhetek és táplálkozhatom, mint őfelsége bármelyik alattvalója ebben az országban. Ez a válaszom a tudós urak véleményére. A tudósok, hallván beszédemet, csak megvetően mosolyogtak és gunyosan megjegyezték, hogy „a bérlő, akitől őfelsége megvett, alapos oktatásban részesített”. A király azonban értelmes ember volt: elküldte tudósait és odarendelte a bérlőt, aki szerencsére még nem hagyta el a várost. Először őt hallgatták ki, aztán szembesítették leányával, végre őfelsége meggyőződhetett róla, hogy hinnie kell szavaink valóságának. Megkérte a királynét, intézkedjék, hogy különös gonddal bánjanak velem, hogy Glumdalclitch ápolói állását továbbra is megtartsa, meggyőződve róla, hogy milyen bizalmas és jó viszonyban vagyunk egymással. Az udvarnál megfelelő szobát rendeztek be neki: melléje rendeltek egy kiségitőt, egy szobalányt és két szolgálót; neki csak rólam kellett gondoskodnia. Az udvari asztaloslánál kis dobozt rendeltek, ami hálószobául szolgált nekem, Glumdalclitchal együtt én adtam meg a méreteket. Ez az asztalos kitűnő mesterembernek bizonyult: vezetésem alatt három hét folyamán csinált fából egy kis szobát: ajtóval, mellékhelyiségekkel, alvófülkével. Fedelét e szobának fel lehetett emelni, a szép kis ágyat, melybe őfelsége kárpitosai derékaljat és vánkosoikat csinálták, felülről engedték be esténkint. Glumdalclitch reggel szépen kivette az ágyat, szellőztette, aztán sajátkezüleg megvetette, beeresztette felülről és lezárta a tetőt. Egy másik ügyes asztalos, aki híres volt játékbutorok készítésében, magára vállalta, hogy csinál nekem két szép kis széket, támlával, karokkal, meg két asztalt, egy szekrényt, mindezt valami finom, elefántcsontszerű anyagból. A szobát minden oldalán, alul is, fölül is puha vánkosokkal kitapétázták; esetleges rázkódtatásokat elkerülendő, melyek ügyetlen szállítással járhattak, vagy kocsin, utközben veszélyeztettek. Az ajtóra kulcsot is kértem, egerektől és patkányoktól tartva. Számos eredménytelen kísérlet után végre csinált a lakatos egy akkorát, amilyent Brobdingnagban még nem láttak, dicsérettel legyen mondva, nagyobbát magam se láttam a londoni kapukulcsok között. Ezt a kulcsot a saját zsebemben hordtam, attól félttem, hogy Glumdalclitch el találja veszíteni. A királyné rendelt még ruhákat is nekem, a legfinomabb selyemből, biz’ az vastagabb volt azért, mint nálunk holmi nyári ágytakaró, és eleinte nagyon kényelmetlenül állt rajtam; - de aztán hozzászoktam. A ruha honi divat szerint készült: félig kínai, félig perzsa modorban, de igen komoly és méltóságteljes egy mundér volt.

Hovatovább a királyné annyira megkedvelte a társaságomat, hogy nem is tudott ebédelni nélkülem. Asztalára odaállították az én kis asztalkámat, székestül, míg evett, Glumdalclitch számon állt az asztal mellett és kiszolgált engem. Volt teljes ezüst evőkészletem, ezüst tányérom és tálam, mindez a királyné edényeihez képest akkora volt csak, mint amilyeneket londoni játékkereskedésekben láttam, a babaszoba butorai között. Az én kedves kis dajkám mindezeket a tárgyakat a zsebében hordta, kis ezüst dobozban és ebéd közben egyenkint adogatta át nekem, miután sajátkezüleg megtisztított mindent. A királynéval különben csak a két királyi hercegnő étkezett együtt: ezek egyike tizenhatéves volt, a másik tizenhároméves és egy hónapos. Őfelsége rendesen maga vágott le nekem egy darab hust, amit aztán a tányéromra tett és nagy élvezettel figyelte, hogy aprítom fel és hogy eszem meg; ő maga (bár gyenge étvágyról panaszkodott) egy harapásra annyit kapott be, mint amennyiből tizenkét angol földműves megebédel, eleinte meglehetősen undorító is volt nekem ez a látvány. Egy pacsirtát, ami kilencszer akkora volt, mint holmi hizott walesi tyúk, csontostul, szárnyastul evett meg, hozzá kenyérdarabkákat tördelt, cipónagyságu falatokban. Aranykehelyből ivott, minden kortyra egy pintet. A kés, amivel evett, akkora volt, mint egy kasza: így aránylottak villa, kanál és egyéb evőeszközök. Emlékszem, egyszer kíváncsi voltam rá, milyen lehet az, mikor egy egész társaság ebédel együtt és Glumdalclitch el is vitt a nagy ebédhez, ahol legalább egy

tucat ilyen kés és villa hadonászott és villogott egyszerre, be kell vallanom, soha ilyen borzalmas látványban nem volt részem.

Udvari szokás, hogy szerdán (mint említettem, ez az ő pihenőnapjuk) a királyné és a mindkét nembeli királyi hercegek a királlyal ebédelnek (őfelsége közben igen megkedvelt): ilyen alkalmakkor őfelsége tányérjától balra, egy sótartó mellett terítették nekem. Az uralkodót nagyon mulattatta társalgásom: érdeklődött, milyenek a szokások, erkölcsök, törvények és tudományok Európában és én minden tehetséggel felelgettem. Igen világos értelmű és helyes ítéletű férfitü lévén, néhány kitűnő megjegyzése volt mindarra, amit előadtam neki. Be kell vallanom azonban, hogy egyszer, amikor belemelegedve nagyon részletesen kitértem a mi tengeri és szárazföldi hadiállapotainkra: őfelségére, nyilván neveltetése hiányainál fogva, oly furcsán hatott előadásom, hogy felemelt, jobbkezére tett, hangosan és szívből hahotázni kezdett, a másik kezével gyengéden megfricskázott és megkérdezte, „milyen párthoz tartozom: a Whig-hez vagy a Tory-hoz?” Aztán miniszterelnökéhez fordult, aki fehér pálcával állt a háta mögött (ez a pálcá akkor volt, mint legnagyobb hajónknak, a *Royal Sovereign*-nek főárbóca) és így szólt: „milyen ostoba dolog is minden emberi nagyság, ha ekkora férgek, mint ez itt, ilyen tökéletesen tudják utánozni”. „És mégis - tette hozzá - e piciny lények közt is bizonyára vannak cím- és rangkülönbségek: kis fészkeket és vakondtúrásokat készítenek: amit aztán házaknak neveznek el és városnak: ruhákban és hintókban parádéznak; szeretnek, harcolnak, verekednek, csalnak és árulkodnak.” Így beszélt őfelsége hosszasan, míg én zavaromban és bosszúságomban elsápadtam, így hallván beszélni édes hazámról, Európa uráról, Franciaország ostoráról, az erény, jámborság, igazság és becsület fészkeről, a világ irigylett büszkeségéről. Miután azonban nem voltam abban a helyzetben, hogy elégtételt kérhessek e káromlásokért: volt rá időm, hogy érett megfontolás után rájőjjenek, hogy tulajdonképpen nem is történt sérelem. Hosszu hónapok folyamán ugyanis hozzászóltam az óriások látásához, minden tárgyat az ő arányaikhoz mérten láttam hovatovább és így lassankint elmúlt az a borzongás, amit először éreztem. Lassankint kezdtem úgy nézni őket, mintha holmi angol társaságban ülnék, urak és hölgyek között, akik hajlonganak, bókolnak, fecsegnek. Hogy őszinte legyek, sokszor kísértésbe estem, hogy éppen úgy kinevessem őket, mintahogy a király nevetett mirajtunk. Viszont nem állhattam meg, hogy magamon is ne mosolyogjak, mikor őfelsége a királyné tenyerére téve a tükör elé állt velem, mely mindkettőnk alakját teljes életnagyságban adta vissza: roppant mulatságos látvány volt és sokszor, hozzászólván az ő méreteikhez, szinte úgy rémlett nekem, mintha alakom valóban százszorososan összezsugorodott volna.

Azonban semmi nem bosszantott és bántott annyira, mint a királyné kis törpéje - ez az emberke, tekintve, hogy eddig ő volt a legkisebb ember a birodalomban (valóban, azt hiszem nem volt harminc láb magas), állandóan felfujta magát és peckesen ellépkedett előttem, mikor az előszobában megjelent és én, az urakkal és hölgyekkel társalogva, az asztalon álltam. S nem állhatta meg, hogy néhány gunyos célzást ne tegyen az *alakomra*. Én úgy bosszultam meg magam, hogy öcsikémnek neveztem és kihívtam, jönne velem birkózni. Egy nap ez a szemtelen, modortalan tacska úgy felbosszankodott valamin, amit mondtam neki, hogy felkapaszkodott őfelsége karszékére, hirtelen, mielőtt védhettem volna magam, derékon kapott és beledobott egy tejfeles kannába, aztán usgye, elszaladt onnan. Fejjel lefelé buktam a tejfelbe és ha nem volnék jó uszó, életemmel fizethettem volna meg ezt a tréfát. Glumdalclitch a szoba másik felében volt éppen és őfensége annyira megrémült, hogy elvesztette a fejét. Kis dajkám azonban gyorsan odafutott, kimentett és megrázott, miután jó félliter tejfelt lenyeltem. Azonnal lefektettek, a ruhám tönkrement, más bajom, hálaistennek nem esett. A törpét jól megkorbácsolták és büntetésből még hozzá ki kellett innia a tejfelt, amibe beledobott. Ezuttal

el is vesztette a királynő kegyeit, nemsokára ez eset után, nagy örömmre, odaajándékozták egy magasrangú hölgynek. Így nem bosszulhatta meg magát, amitől tartottam.

Ez a kis törpe már egyszer üzött velem effajta tréfát, amin a királynénak, dacára bosszuságának, kacagnia kellett: már akkor elkergették volna, ha én nem vagyok nagylelkű és nem kérek kegyelmet számára. A dolog úgy történt, hogy őfelsége velőscsontot evett, s miután kiürítette, az üres csontot álló helyzetben rátette a tányérjára. A törpe felhasználta az alkalmat, mikor Glumdalclitch az almárium mellett állott háttal, felkapaszkodott a zsámolyra, melyen kis dajkám szokott állni, hogy nekem szolgáljon és hirtelen derékon ragadva, két lábamat összeszorította és bedugott derékig a csontba, ahonnan nem tudtam kikecmeregni és nagyon tréfás látványt nyújtottam. Percekig nem tudták, hová lettem, mert méltóságomon alulinak véltem, hogy kiabáljak. Szerencsére a csont már nem volt meleg és így combjaim nem sültek össze, csak a cipőm és harisnyám ment tönkre. Közbelépésemre a törpét csak néhány korbácsütéssel büntették meg.

A királyné gyakran tréfálkozott félénkségemen és többször nevetve kérdezte, hogy az én hazámban mindenki olyan gyáva-e, mint én? Ennek az volt az oka, hogy nyáron át az ország tele van legyekkel és ezek a gyüölött állatok, mindegyik akkora, mint egy-egy hizott veréb, örökös döngésükkel egy percnyi békét nem hagytak nekem, gyakran ráültek az ételemre és undok ürüléküket és tojásaikat otthagyták, amit csak én láthattam, a benszülöttek nem, apróbb tárgyakkal szemben látásuk meglehetősen tompa. Néha meg rászálltak az orromra és a homlokomra, példátlanul kellemetlen érzés volt ez, pláne, ha hozzávesszük, hogy többnyire mindenféle utálatos büzöket hoztak magukkal. Azt a ragadós anyagot is láthattam, melynek segítségével, természettudósaink szerint, képesek a menyezeten mászkálni. Ez utálatos állatok elzavarása sok fáradságomba és bosszuságomba került. Mindig összerázkódtam, mikor rám szálltak. A törpe sokszor mulattatta magát azzal, hogy elkapkodta a legyeket a levegőben, mint nálunk az iskolásgyerekek, aztán az orrom alá eresztette őket, hogy megijesszen és a királynét szórakoztassa. Én viszont gyakorlattal odáig vittem, hogy zsebkésem segélyével a levegőben felnyársaltam a legyeket: hovatovább olyan ügyességre tettem szert ebben, hogy mindenki megbámult.

Egyszer Glumdalclitch dobozommal együtt kitett a nyitott ablakba, hogy friss levegőt szivhassak. Ahhoz sohasem volt bátorságom, hogy dobozomat spárgán kilógattassam az ablak elé, mint ahogy nálunk a kanári-kalickákat szokták. Kinyitottam egyik ablakomat és asztalhoz ültem, hogy reggelire elfogyasszak egy darab édes kalácsot. Ekkor vagy husz darázs röpült be az ablakon, melyeket a cukor illata csalt be és olyan dongást vittek véghez, mint megannyi duda vagy trombita. Volt köztük, amelyik megfogta a kalácsomat és elvitte darabokban, mások a fejemre szálltak és elkábitottak lármájukkal, fulánkjaikat nyújtogatták és én borzasztóan megijedtem. Mégis volt annyi bátorságom hogy felugorjak és késemmel védekezem. Néhányat megöltem, a többi kirepült és én becsuktam az ablakot. Ezek a darazsak akkorák voltak, mint egy-egy fogoly, néhánynak kihuztam a fulánkját, mely másfél hüvelyk hosszú lehetett és éles, mint a tű. Négy fulánkot szedtem ki, gondosan megőriztem, hazatérve, más ritkaságok közt ezeket is mutogattam Európa több városában. Hármát a greshami egyetemnek ajándékoztam, a negyediket megtartottam.

NEGYEDIK FEJEZET.

(A város leírása. - Javaslat új térkép készítésére. - A királyi palota és a főváros. -
Hogy utazik a szerző. - A főtemplom leírása.)

Glumdalclitch társaságában eleget utaztam ahhoz, hogy körülbelül számot adhassak az olvasónak a birodalom arányáról és természetéről: legalább is Lorbrulrud, a főváros kétezer mértföldnyi körzetében. A királyné ugyanis, ha utazott, messzebb nem követte soha férjét: inkább letelepedett és várt, míg őfelsége visszatért a határról.

Ennek a királynak birtoka egészen hatezer mértföld hosszú és ötezer mértföld széles. Arra kell következtetnem, hogy a mi geográfusaink nagyon tévednek, mikor azt hiszik, hogy California és Japán között csupa tenger van. Mindig is sejtettem, hogy e két part között igen nagy szárazföld fekszik, mely Nagytatárország tömegével egyensúlyt tart. A geográfusok nagyon jól tennék, ha kiigazítanák térképeiket és Amerika északnyugati partjához közel új, nagy földrészt vennének fel, amiben szívesen állok segítségükre.

A királyság áll egy félszigetből, melyet északkeleten harminc mértföld magas hegylánc határol. E hegylánc csucsai csupa tűzokádók és így lehetetlen azon áthatolni: éppen azért az ország tudósainak fogalmuk sincsen arról, milyenfajta emberek laknak e hegyláncra, ha egyáltalán laknak. Másik három oldalát e szigetnek az óceán határolja, a folyók torkolata azonban annyira tele van hegyes sziklával s a tengerpart oly durva, hogy egyetlenegy kikötőjük sincsen; a legkisebb csónak sem hagyhatja el e partokat. Így aztán ez a nemzet teljesen el van zárva a világ többi részétől. A folyók viszont tele vannak hajókkal és igen sok és jó haluk van. Tengeri halat nem igen esznek: ezek ugyanis akkorák csak, mint az európai tengerekben mindenütt s így nem érdemes halászni rájuk. Mindebből nyilván következik, hogy a természet kizárólag ezen a területen alkotott ilyen rengeteg nagyságu állatot és növényeket: ennek a jelenségnek az okát találják meg a bölcsészek. Néha-néha egy bálna, vagy cethal kerül a partra, ezt a közönséges halásznép kiszedi és étvágygyal elfogyasztja. Láttam bálnákat oly óriásra nőve, hogy egy ember alig bírta el a vállán, az effajta példányokat behozták látványosságul Lorbrulgrudba. Egy ilyen bálnát láttam egyszer a király asztalán, ahol csemegéül szolgált, de úgy vettem észre, őfelségének nem ízlett. Azt hiszem, tulkövérenek találta, bár a magam részéről láttam Grönlandban nagyobbakat is.

Az ország igen népes: ötvenegy nagy városa van, száz erődítménye és igen sok falva. Leirom Lorbrulgrudot az olvasó mulattatására. A főváros két egyforma nagy városrészből áll, melyeket folyó választ el egymástól. Mintegy nyolcezer háza van és százezer lakója. Hossza három *glomglung* (körülbelül ötvennégy angol mértföld), szélessége harmadfél *glomglung*. Területét magam mértem le egy a király által rendelt térképen, melyet e célra szétterítettem a földön, csak száz láb hosszú térkép volt. Meztaláb végigmentem rajta, számoltam a lépéseket és meglehetősen pontos eredményt kaptam.

A királyi palota nem szabályos épülettömb: sok, összehalmozott kastélyból áll, körzete mintegy hét mértföld. Főoszlopainak magassága kétszáznegyven láb; vastagsága ehhez mért. Részemre és a kis dajkám használatára állandó kocsit tartottak nekünk, gyakran kocsikáztuk be a várost meg a boltokat, ilyenkor kis dajkám kivett a dobozból, hogy jobban lássak: házakat, népeket, miegymást. Kocsink körülbelül akkora volt, mint a Westminster tere, de nem oly magas, mint a westminsteri dóm, biztosan különben nem tudnám ezt se megállapítani. Egy napon a nevelőnő megállította a kocsit több bolt előtt, mire a koldusok, felhasználván az alkalmat, odatolakodtak, hogy a legocsmányabb látványt nyujtsák, ami európai szemnek valaha látni adatott. Volt köztük, teszem fel, egy aszszony, akinek rák volt a mellén: borzal-

masan megdagadva és tele lukakkal. Két-három akkora luk volt benne, hogy mindenestül belefértem volna. Volt egy ember, akinek akkorára dagadt a feje, mint öt gyapjuzsák, egy másiknak husz láb magas falábai voltak. A legutálatosabb azonban az a sok tetű volt, ami a rongyaik között mászkált. E férgek alakját és formáit szabad szemmel jobban láthattam, mint mikroszkópon keresztül a mi tetveinket: csuf csápjaikkal úgy tapogatóztak és turkáltak, mint a disznó az orrmányával. Először láttam ilyet, egyet-kettőt felboncoltam volna, ha az ehhez szükséges szerszámokat nem hagytam volna a hajón; a látvány különben oly utálatos volt, hogy a szó szoros értelmében felfordult a gyomrom.

A királyné különben készítettett számomra egy kisebb dobozt, tizenkét láb átmérőben és tiz magasságban, kényelmesebb utazás céljából. (Rendes, otthoni dobozomat ugyanis nem lehetett kényelmesen ölben hordani és nagyon rázott emellett.) Ugyanaz a kézműves csinálta: négyszögű szoba volt, három falán három ablakkal, az ablakok előtt vasrácsok, hogy hosszabb utak esetén valami szerencsétlenség ne történjék. A negyedik falon kívül két kampó volt, ezen keresztül szíjjat lehetett huzni, amit aztán a dereka köré fűzött, aki szállított. Ez rendszerint valami megbízható és hü cseléd kötelessége volt, akit magam jelöltem meg, olyankor, mikor öfelségét kísértem uton, vagy a kertbe mentünk, vagy látogatásokat tettem magasrangu hivatalnokoknál, minisztereknél és Glumdalclitch nem jöhetett velem. Itt megjegyzem, hogy csakhamar megszerettek és igen megbecsültek az államférfiak, amit úgy hiszem, inkább öfelsége pártfogásának, mint saját érdemeimnek köszönhettem. Ha uton voltunk és én kifáradtam már a rázástól, a lovas szolga rendszerint lecsatolt a derekáról és maga elé, egy vánkosra helyezte a dobozt, mire a három ablakon keresztül kényelmesen szemlélhettem a vidéket. Különben rugós matrac is volt kis szobámban, meg egy függőágy, meg két szék, egy asztal: mindez ügyesen a padlóhoz erősítve csavarokkal, így nem estek szét a butorok, mikor uton voltunk és rázott a ló, a rázáshoz különben hosszú tengeri utazásaim folyamán eléggé hozzászokhattam.

Mikor kedvet kaptam a várost megnézegetni, Glumdalclitch az ölébe vette ezt az utidobozt és úgy mentünk. Kis dajkám maga - honi szokás szerint - hordszékekben ült, amit négy ember vitt, mellettünk két livrés szolga haladt, kétoldalt. A nép, mely igen sokat hallott felőlem, rendesen odagyűlt a hordszék köré, ilyenkor kis dajkám megállította az embereket, kivett a dobozból, tenyerére tett és úgy mutogatott az embereknek.

Egyszer nagyon szerettem volna látni a nagy templomot és a hozzá tartozó tornyot: állítólag a birodalom legszebb épülete. Kis dajkám odavitt, de be kell vallanom, csalódtam várakozásomban, hiszen ennek a toronynak magassága, a földről egészen csucsáig, mindösszesen háromezer lábat tett ki. Ha a benszülöttek természetéhez arányítom a méreteket, ez a torony, nagyság dolgában messze mögötte marad a salisbury-i toronynak. De nem akarok lekicsinyelni oly nemzetet, melynek annyi hálával tartozom, hozzáteszem hát, hogy e híres torony szépsége és pompája teljesen egyensúlyozza magasságának esetleges fogyatékoságát: a falak száz lábnyi vastagságu nyers kőből építvék - egy-egy kőkocka átmérője negyven láb, - császárok és istenek pompás szobrai márványból: a mélyedésekben úgy meredeznek, mint megannyi kolosszus. Megmértem egy ilyen szobornak kisujját, mely letörött és leesett s az omladék között észrevétlenül hevert; teljes négy lábat tett ki a hossza, meg egy hüvelyket. Glumdalclitch különben felszedte, zsebkendőbe csavarta és hazavitte játékszerei közé, nagyon szerette a játékokat, mint a korabeli kisleányok általában.

A király konyhája, meg kell adni, előkelő egy épület. Boltos teteje hatszáz láb magasságban mered fejünk felett, legnagyobb kemencéje akkora, mint a londoni Szent-Pál templom; tiz lépés hujja csak, direkt ebből a célból megmértem az utóbbit, mikor hazatértem. Alig találnék hiteltre, ha elmondanám, mekkorák a takaréktűzhely, a lábasok és köcsögök, a koncok, amiket

nyársra huznak, az üstök és más felszerelések. A szigorú kritikus bizonyosan azt mondaná, hogy éppen úgy nagyzolok, mint minden utleiró, pedig inkább attól tartanék, hogy a hitetlenségtől való félelmemben a másik végletbe estem: és hogy, ha könyvemet az ő nyelvükre valaki lefordítja és kezükbe kerül: Brobdingnag királya és népe méltán veti szememre, hogy igaztalanul kisebbittem leírásomban az ő rengeteg arányaikat.

A király ritkán tart hatszáznál több lovat istállójában, ezek ötven-hatvan láb magasak: ha ünnepnapokon kilovagol a városba, rendszeren ötszáz lovas kíséri, pompa kedvéért. Szébb, ragyogóbb képet nem láttam soha, mint ez a felvonulás, csak később, egyszer, mikor csatarendbe állítva szemlélhettem a katonákat, amiről még beszélni fogok.

ÖTÖDIK FEJEZET.

(Szerző néhány kalandja. - Egy bűnöst kivégeznek. - Szerző a hajózás tudományában jeleskedik.)

Alapjában nagyon boldogan éltem volna, ha kicsinységem nem válik néhány nevetséges és borzasztó eset okozójává. Ezek közül néhányat bátor leszek elbeszélni. Glumdalclitch gyakran kivitt a várkertbe, kivett a dobozból, tenyerébe fogott, vagy letett a földre, hogy járkálhassak. Egy napon a törpe (még mielőtt a királyné elajándékozta) kilopózott utánunk. Kis dajkám letett a földre és találkoztunk egy törpe almafa alatt, amit brobdingnag-i nyelven is így hívnak: és én nem állhattam meg, hogy goromba célzást ne tegyek, mely közte és a fa között bizonyos szójátékban kapcsolatot fejezett ki. A vásott fickó megvárta, míg a fa koronája alá kerülök és akkor megrázta: vagy egy tucát, hordónagyságu alma zuhogott le kétoldalt, ijedtemben lehajoltam, mire egy alma hátamra esett, úgy, hogy elterültem a földön - de nem sérültem meg és kérésemre megbocsátottak a törpének, tekintve, hogy én kezdtem az ingerkedést.

Egy másik napon Glumdalclitch letett a puha pázsitra, míg ő és a nevelőnő kissé távolabb sétált. Egyszerre oly heves jégeső szakadt ránk, hogy levert a lábamról és amint így feküdtem, a jég úgy puffogott a hátamon, mintha kemény tennis-labdákkal hajigálnának. Nagy erőlködéssel, négykézláb menekültem és elbujtam egy tuja-fa ágai közé, de úgy tele voltam tetőtől-talpig daganatokkal és kék foltokkal, hogy három napig nem hagyhattam el a házat. Az olvasó ne csodálkozzék ezen: a természet Brobdingnagban mindent oly méreteken hoz létre, hogy ott egy jégszem tizszer akkora mint Európában; tapasztalásból állithatom ezt, mert néhány jégszemet lemértem.

Ebben a kertben még egy igen veszélyes kalandon mentem keresztül, mikor egyszer kis dajkám, eléggé biztosnak látszó helyen letett a földre és magamra hagyott (gyakran kértem erre, hogy zavartalanul átengedhessem magam gondolataimnak). Ezuttal, kényelemből, nem hozta magával a dobozt, melyben laktam. Néhány hölgy társaságában a kert más részébe mentek sétálni. Mikor már olyan messze voltak, hogy nem is hallhatták kiáltásom, jött egy kis fürjészkutya, melynek gazdája véletlenül erre járt, szájába vett, elszaladt velem, elvitt a gazdájához, szép óvatosan letett a földre és a farkát csóválta. Szerencsére olyan jól nevelt kis kutya volt, hogy fogai között nem sérültem meg, még csak a ruháimat se tépte el. Gazdája, egy szegény kertész, aki igen jól ismert, mindig nagyon jól bánt velem; igen megrémült, felemelt a földről és megkérdezte, hogy vagyok? amire én nem tudtam válaszolni, mert egészen elállt lélegzetem az ijedtségtől. Mikor egy kicsit magamhoz tértem, elvitt kis dajkámhoz, aki közben visszament arra a helyre, ahol hagyott és halálos aggodalomban volt miattam, hogy nem talált és kiabálására nem válaszoltam. Összeszidta a kertészt, a kutyáját, az esetet különben elhallgatták és nem tudták meg az udvarnál, kis dajkám félt a királyné haragjától, a magam részéről pedig úgy vélekedtem, hogy ez a kaland, ha kiderül, semmiképpen nem öregbíti tekintélyemet.

Ez az eset óvatosabbá tette Glumdalclitch-t: ezentul, ha házon kívül voltunk, soha nem tévesztett szem elől. Ez nekem kellemetlen volt és inkább sokszor elhallgattam, ha valami történt velem. Egyszer például kánya kóválygott a fejem fölött: le is csapott és meg akart ragadni a karmaival. Máskor felmásztam egy vakondtúrásra és nyakig süppedtem a lyukba, melyből az állat kidobálta a földet. Holmi említésre sem érdemes hazugságot találtam ki, hogy ruháim mocskos állapotát megmagyarázzam. Egyszer csontomat törtem: egy csigaházban botlottam meg, mikor sétaközben lehorgasztott fejjel szegény hazámra gondoltam.

Már nem emlékszem rá, vajjon örültem-e neki, vagy bosszantott, látván, hogy a kis madarak egyáltalán nem ijedtek meg tőlem, ha utjaink keresztezték egymást; alig rőfnyire tőlem nyugodtan szedegették a magokat, gilisztákat, mintha senki se közeledne feléjük. Emlékszem, egy rigó egyszer odáig ment a szemtelenségben, hogy csőrével kikapta kezemből a kalácsomat, amit csak az imént kaptam Glumdalclitch-től reggelire. Ha meg akartam fogni egy ilyen madarat, vakmerően nekem jött, megcsipte a kezemet, úgy hogy örültem, ha eldughattam előle: aztán nyugodtan folytatta a keresgélést, egyet csipogott és nem törődött velem. Egyszer nagyon méregbe jöttem, fogtam egy erős dorongot és úgy hozzávágtam egy tengelicéhez, hogy menten felborult: két kézzel ragadtam meg és diadallal vittem kis dajkámhoz, hogy majd eldicsekszem neki. De utközben kiderült, hogy a madár csak elkábult; egyszerre magához tért és dacára, hogy óvatosan eltartottam magamtól és körmeit, csőrét nem használhatta: szárnyai-val jobbról-balról oly hevesen kezdte csapkodni a fejemet, hogy huszszor is azon voltam: inkább eleresztem. Kinos helyzetemből egy szolga mentett ki, kitekerte a madár nyakát és másnap, a királyné parancsára, feltálaták nekem ebédre. A tengelice, ahogy így magam elé képzelem, valamivel nagyobb volt, mint egy struc.

Az udvarhölgyek gyakran meghívták Glumdalclitch-et és megkérték, hozna magával, hogy láthassanak és foghassanak. Gyakran tetőtől-talpig levetkőztettek és betettek a keblükbe, ami nagyon kellemetlen és ellenszenves érzés volt, mert, hogy őszinte legyek, a bőrükből nagyon kellemetlen illatu párák áradtak. Ezt nem azért mondom, mintha pletykálni akarnék eme hölgyekről, kiket nagyon tiszteltem és becsültem, de gondoljuk meg, hogy szaglószervem, kicsinységemhez képest, sokkal élesebb volt s hogy ezek az igen tisztelt hölgyek amellettt éppen olyan elragadóak lehettek a kedvesük szemében, mint hasonló rangu angol nők. És természetes szagukat még sokkal elviselhetőbbnek találtam, mint illatszereiket: ez utóbbiaktól gyakran elájultam. Emlékszem, egyszer Liliputban, mikor aznap sokat mozogtam, egyik barátom panaszkodott, hogy nem lehet elviselni a szagomat. Pedig ebben a tekintetben sokkal tisztább vagyok, mint a legtöbb angol férfi. Természetesen ennek a barátomnak szaglószerve az enyémmel képest annyival élesebb és finomabb volt, mint az enyém, a brodingnabeliekhez viszonyítva. E ponton meg kell jegyeznem, hogy kivételt csak királynőm és a kis Glumdalclitch képezett: ezeknek az illata igen kellemesen és jólesően hatott rám.

A legkellemetlenebb mégis az volt, mikor az udvarhölgyek közt tartózkodtam, hogy látnom kellett: ezek a nők úgy tekintettek, mintha nem volnék se férfi, se nő: néha meztelenre vetkőztek előttem, míg én ott álltam a toalett-asztalon, alig néhány lábnyira meztelen bőrüktől. Meztelenségük különben a legkevésbé sem hozott kisértésbe, vagy keltett más indulatot bennem, mint undort és ellenszenvet: bőrük oly durva, egyenetlen és tarka volt az én szememben, tányérnagyságú foltokkal, szeplőkkel, szőrszálakkal, melyek itt-ott madzagvastagságúak voltak, nem is beszélve testük egyéb részleteiről. Aztán meg minden további ceremónia nélkül szükségleteiket is elvégezték jelenlétemben; háromtonnás edények szolgáltak erre a célra, melyek nagyon gyakran egyszerre teltek meg. Volt köztük egy nagyon csinos, vidám, tizenhatéves leány: ez néha szétterpesztett lábakkal ráültetett mellbimbóira és más, sajtóságos tréfákat is kieszelt, olyanokat, hogy az olvasónak meg kell bocsátania, ha nem térek ki a részletekre. Annyira ellenszenves volt nekem ez az enyelgés, hogy megkértem Glumdalclitch-t, gondoljon ki valamit, hogy ne kelljen többet találkoznom ezzel a hölgygyel.

Egy napon eljött hozzánk a nevelőnő unokafivére és kért bennünket, kísérjük el őt, kivégzés lesz. Az elítélt ennek az urnak egyik legjobb barátját gyilkolta volt meg. Glumdalclitch, bár természetből gyöngédszívű leányka volt, ráhagyta magát venni, hogy velök tart; a magam részéről kíváncsiság fogott el, bár nem szeretem az effajta véres jeleneteket. Az elítéltet székre kötözték, mely a vérpadon állott: negyven láb hosszú pallossal egy csapásra szelték le a fejét. A vénákból és artériákból oly magasra szökkent fel a vér, hogy a versailles-i szökőkutakat

nem is hasonlíthatom e vérsugárhoz és a fej olyan dübörgéssel esett a földre, hogy összerázkódtam, bár fél angol mérföldnyi távolságból néztem a kivégzést.

A királyné, aki szívesen hallgatta utazásaim történetét, s aki minden alkalmat felhasznált, hogy felvidítson, ha szomorúnak látott: egyszer megkérdezte, hogy tudok-e bánni evezővel és vitorlával és hogy nem tenne-e jót az egészségemnek effajta testgyakorlat? Mondtam, hogy értek hozzá, mert bár tulajdonképpen seborvos vagyok a hajón, veszélyes helyzetekben sokszor kellett úgy dolgoznom, mint egy közönséges matrónak. Azonban nem tudom elképzelni, hogy mutassam be ügyességem Brobdingnag-ban, ahol a legkisebb csolnak nagyobb, mint a mi hadihajóink, meg aztán akkora csolnak, mint amilyen nekem kell, aligha járhatna az ő folyóikon. Őfelsége erre kijelentette, hogy „ha megadom a méreteket, saját asztalosával csináltat nekem megfelelő csolnakot és gondoskodik vizről is, ahol vitorlázhatok”. Az asztalos igen ügyes ember volt és vezetésem alatt tizenegy nap folyamán csinált nekem egy pompás kis vitorlás csolnakot, teljes felszereléssel, amibe volt hely hat magamfajta embernek. A királyné úgy el volt ragadtatva, mikor meglátta a kis remekművet, hogy ölbekapta és bevitte a királyhoz, aki rögtön beletette egy vízzel telt ciszternába, beleültettek, de a víz oly sekély volt, hogy nem használhattam evezőimet. A királyné ekkor csináltatott fából egy tartályt, háromszáz láb hosszút, ötven láb széleset és nyolcvanegy láb mélyet, ezt jól bekenték szurokkal, hogy ki ne folyjon a víz és egy külső szobának a fala mellé állították. A tartályon oldalt volt egy csap, melyen keresztül levezethettük a vizet, ha megposhadt, két szolga aztán kényelmesen megtöltötte újból. Ebben a csolnakban evezgettem ezután a magam és a királyné meg az udvarhölgyek mulattatására: ügyességgemmel és fűrgeséggemmel nagyon meg voltak elégedve. Néha meg felfeszítettem a vitorlát és kormányoztam. A hölgyek legyezőkkel hajtották felém a szelet, ha meg kifáradtak, két szolga fújt levegőt a vitorlák alá, így bizonyítottam be a vitorlák és kormány kezelésében való jártasságomat. Ha meguntuk a játékot, Glumdalclitch visszavitte csolnakomat szobájába és felfüggesztette egy szögre száradni.

Egy ilyen csolnak-kirándulás alkalmából oly kalandban volt részem, mely könnyen életembe került volna. Egyik hölgy, mikor jólelkűen felemelt, hogy beletegyen a csolnakba, véletlenül kiejtett a kezéből: negyven láb magasságból estem és feltétlenül ott pusztulok, ha szerencsére nem áll ki a derék asszony kebléből egy gombostű: ebben fennakadt a ruhám és a nadrágtartóm és így lógtam a levegőben, míg Glumdalclitch segítségemre nem sietett.

Máskor egy ügyetlen szolga, aki vitzartályomat rendesen megtöltötte, a vederből gondatlanul beleöntött egy véletlenül odakerült nagy békát. A béka elrejtőzött a víz fenekén, de mikor evezni kezdtem, hirtelen feljött, felkapaszkodott a csolnakomra és súlyával annyira lenyomta annak egyik oldalát, hogy a másik oldalra nehezedeve alig tudtam fentartani az egyensúlyt. Aztán beugrott a csolnak közepére, átugrott a fejem fölött, undorító, ragadós nyálkával borítva el vállaim és arcom. Nagy fejével valami hihetetlenül otromba és rut szörnyeteg volt: mégis arra kértem Glumdalclitch-t, ne segítsen nekem, majd elbánok vele magam is. Egy evezővel addig ütöttem a fejét, míg megunta és visszaugrott a vízbe.

Brobdingnag-i tartózkodásom alatt azonban legnagyobb veszélybe egy majom döntött, mely az egyik szakács tulajdona volt. Glumdalclitch bezárt a szobájába, valami dolga volt, vagy meglátogatott valakit. Nagy forróság volt, a szoba ablakát nyitva hagyták és nyitva volt annak a nagyobbik doboznak az ablaka is, melyben, kényelmi szempontból, tartózkodtam. Hát amint nyugodtan, gondolkodva üldögéltem az asztalom mellett, egyszerre hallom, hogy valami nagy zuhanással beugrik az ablakon és fel és alá ugrándozik a szobában. Bár igen megijedtem, mégis kinéztem az ablakomon és ekkor egy furcsa állatot pillantottam meg: mindenféle furcsa fintort vágott, odajött a dobozomhoz, kíváncsian nézegette, bekukkantott az ajtón és az ablakon. A doboz legszélső sarkába huzódtam vissza, de mikor a majom mind kíváncsibban kez-

dett szimatolni, úgy megrémültem, hogy elvesztettem lélekjelenlétem. Hiszen legegyszerűbb lett volna, ha elbujok az ágy alá. A majom, miután egy ideig szimatolt és fintorgott, végre megszagolt engem: benyújtotta egyik kezét ablakomon, egészen úgy, ahogy a macskák játszanak egerekkel és minden huzodózkodásom dacára, megcsipett a kabátom szárnyánál. Kirántott, áttett a másik kezébe és a melléhez szorított, mintha meg akarna szoptatni, vagy ahogy majmok kis macskákat szoktak magukhoz szorítani. Mikor ellenálltam, oly erővel szorított, hogy jobbnak láttam, ha átengedem magam enyelgéseinek. Az egyik kezével ugyanis gyöngéden simogatta az arcomat: alapos okom volt hinni, hogy kicsiny majomnak tart. Egyszerre megzörrent az ajtó, mintha valaki be akarna jönni, ekkor a majom felriadt, kiugrott az ablakon, fel a bádogcsatornán, három lábbal kapaszkodott, a negyedikbe fogott engem és felmászott a szomszéd ház tetejére. Hallottam, amint Glumdalclitch hangosan felkiált az ablakban: szegény leányka csaknem elvesztette az eszét, az egész kastély felriadt, szolgák jöttek, lajtorjákkal. Az udvarról százan meg százan nézték, hogy ül velem a majom a háztető legszélső csucán, hogy szorít magához az egyik kezével és hogy etet a másikkal; pofazacskójából ugyanis mindenféle magokat szedett ki és beletömte erővel a szájamba, ha nem akartam elfogadni. Sokan nem állhatták meg, hogy ne nevéssenek, ezekre igazán nem lehet haragudni, mert ez a látvány valóban nevetséges volt minden szemlélő számára, kivéve engem. Egyesek kövekkel dobálták a majmot, hogy eleressen, ezt az eljárást azonban gyorsan betiltották, mert könnyen engem érhetett volna egy kő.

Végre lajtorját támasztottak a házhoz és néhány szolga felmászott. Mikor a majom ezt látta, hirtelen eleresztett és ráejtett egy fedőcserépre - három lábbal ugyanis nem tudott elég gyorsan menekülni - és megugrott. Ott feküdtem most a cserépen és minden pillanatban azt vártam, hogy valami szél elkap és lesodor: ötszáz rőfnyire a föld felszínétől, vagy hogy elszédülök és fejest zuhanok a csatornán keresztül, de ekkor egy derék fiú, kis dajkám egyik szolgája, odaért, gyorsan belesusztatott nadrágzsebébe és épségben leszállított a földre.

Majdnem megfulladtam volt attól az undorító kotyvaléktól, amit a majom a szájamba gyömöszölt: kis dajkám tüt szedett elő és kikotorta vele a szájamat, utána hányni kezdtem, ami nagymértékben megkönnyített, mindazonáltal oly gyöngé voltam és annyira tele kék foltokkal, az ostoba állat szorongatásai következtében, hogy tizennégy napig nem hagyhattam el az ágyat. A király, királyné és az egész udvar naponkint érdeklődött hogylétemről, a királyné többször személyesen meglátogatott betegségem alatt. A majmot leölték és szigorú rendeletet bocsátottak ki, hogy semmi effajta állatot nem szabad a palota közelébe hozni.

Mikor felépülésem után meglátogattam őfelségét, hogy érdeklődését és jóságát megköszönjem, kegyes volt kalandomon tréfálkozni. Megkérdezte: „milyen gondolataim és elmélkedéseim voltak, mikor a majom kezében feküdtem, izlett-e az étel, amivel etetett s hogy a háztetőn lengedező friss levegő hozzájárult-e étvágyam fokozásához?” Szerette volna tudni, „mit tettem volna hasonló körülmények között, ha otthon vagyok hazámban?” Azt feleltem őfelségének, hogy „Európában csak olyan majmokat ismerünk, melyeket látványosságként hoznak idegen földrészekből s hogy ezek oly kicsinyek, hogy kényelmesen elbánnék egy tucattal, ha vakmerően meg mernének támadni. Ami pedig ezt a borzalmas állatot illeti, melylyel legutóbb szerencsém volt összeköttetésbe kerülhetni (hiszen akkora volt, mint egy elefánt!), sajnos, ijedtemben megfeledkeztem a kardomról (e szónál büszkén kiegyenesedtem, kifeszítettem a mellem és rácsaptam kardom markolatára), különben olyan sebet ejtettem vala a vakmerő támadó kezén, hogy sebesebben kapta volna vissza, mint ahogy kinyújtotta értem”. Mindezt annak az embernek határozott hangján jelentettem ki, aki nem óhajtaná, hogy bátorságát kétségbevonják. Szavaim azonban csak hangos hahotát keltettek; azok is alig tudták a nevetést elfojtani akiket őfelsége jelenléte tiszteletteljes hallgatásra kötelezett. Ekkor megfontoltam, hogy olyan emberekkel szemben, akik minden tekintetben annyira felette állanak

az összehasonlításnak, mint ők, hiábavaló törekvés becsületünket védelmezni. S mégis, ezt a megfontolást gyakran idéznem kellett, a magam védelmére, mikor Európába visszatérve találtam, olyan inaskákat, akik minden születési, szellemi és műveltségi alacsonyosságuk mellett fontoskodva egy vonalra helyezik magukat az ország legkiválóbb emberével, becsületbeli kérdésekben.

Naponta volt valami adoma, amit velem kapcsolatban szájról-szájra adtak az udvarnál. Glumdalclitch, bármennyire szeretett is engem, soha nem mulasztotta el, hogy a királynénak besugja, ha valami tréfás dolog történt velem: a királynét ugyanis nagyon mulattatta az efféle. Egyszer a kislány nem jól érezte magát és nevelőnője elvitte sétálni jó egy órányira a várostól, hogy friss levegőt szivjon. Kiszállva a kocsiból, egy kis ösvényre tértek, mely a mezőbe kanyargott. Glumdalclitch utazódobozomat letette a földre és én kiléptem, hogy egy kicsit sétáljak. Az uton egy halom tehéntrágya hevert és én nem állhattam meg, hogy ügyességemmel és fürgeségemmel a hölgyek előtt kérkedve, átugorni ne próbáljam. Nekiszaladtam, de tulrövidre vettem az iramot és pont a közepébe ugrottam bele, térdig. Nagynehezen kikecme-regtem a bajból, de egy szolgának, zsebkendővel, alaposan le kellett törülgetni, annyira tele voltam trágyával. Gyorsan bevittek a dobozba és hazavittek, a királyné azonban megtudta az esetet és a szolga is terjesztette, néhány napig aztán rajtam mulatott az egész udvar.

HATODIK FEJEZET.

(Szerző a király és királyné mulattatására mindenféle mókát eszel ki. - Ügyeskedik a zenében. -

A királyt Anglia állapota érdekli, szerző felvilágosítja néhány pontban. -

A király erre vonatkozó megjegyzései.)

Egyszer vagy kétszer résztvettem őfelsége reggeli fölkelésének szertartásában: gyakran láttam, hogy borotválkozik, ami első percben borzalmas hatással volt rám; tudnivaló, hogy a borotva kétszer akkora volt, mint egy közönséges kasza. Egyszer megkértem a borbélyt, adna nekem keveset abból a szappanhabból, amit leborotvált: kiszedegettem negyven vagy ötven szőrszálat, majd vettem egy darab fácskát, kifaragtam olyanra, mint a fésűk fogója és egy tüvel, amit Glumdalclitch-től kaptam, apró lukakat furtam bele: ezekbe a lukakba beleerősítettem az egyes szőrszálakat, végüket kis késem segélyével ferdén lefaragtam: és így türhető fésűt csináltam; ami éppen jól jött, mert az én fésűm fogai annyira letöredeztek volt már, hogy nem használhattam többé, másrészt nem ismertem az országban olyan ügyes kézművest, aki megfelelőt csinálhatott volna nekem.

Erről eszembejut egy multság, melyben - szabad óráimban - sok örömöm telt. Megkértem a királyné egyik szobalányát, gyűjtse össze nekem őfelsége fésűjéből a hulladékot, amit naponta kifésülnek, össze is gyűjtötte és mikor egész halom volt már, az udvari kárpitost, aki apróbb butoraimat készítette, két karszék faragásával biztam meg; akkorák legyenek, mint a szobámban lévők és hogy furjon apró lukakat a szék ülődeszkájába. Ezekbe a lukakba aztán a legerősebb hajszálakat befontam és csináltam olyan szép, fonott széket, amilyent Európában lát az ember sokat; mikor kész volt, odaajándékoztam őfelségének, aki nagyon örült, apró csecsebecsei közé helyezte és mindenkinek megmutatta: igen megcsodálta, aki csak látta. A királyné felszólított, ülnék rá egyik karszékra, de én határozottan vonakodtam és megesküdtem, hogy inkább levágatom a nyakam, mintsem hogy testem becselenebb részével érintsem az ő pompás és felséges haját, mely felséges fejét diszította azelőtt. Csináltam ebből a hajból (mindig nagy érzékem volt ilyen aprólékos munkához) egy öt láb széles erszényt is, aranybetűkkel behimezve őfelsége nevét és a királyné engedelmével Glumdalclitchnek ajándékoztam. Őszintén szólva, inkább szemnek való kis csecsebecse volt: nagyobb pénzdarabokat nem birt el, Glumdalclitch inkább játékszernek tartotta meg.

A király nagy barátja volt a zenének és gyakran tartott hangversenyeket. Többnyire hivatalos voltam. A hangversenyterem asztalára tették a kis dobozom: a zenéből ugyan keveset vettem ki, az egész holmi fülsiketítő láрма benyomását tette rám, nem hinném, hogy a mi királyi hadseregünk minden trombitása és dobosa, ha a fülünkbe trombitálna és dobolna, ekkora zajt verne. Én hát kis szobámat a terem másik sarkába helyeztettem, lehetőleg messze a zenekartól, aztán becsuktam ajtót, ablakot, bevontam az ablaktáblákat: így elzárva, úgy találtam, hogy igen csinos zenéjük van és szép melódiáik.

Fiatal koromban értettem valamit a spinéhez. Glumdalclitch szobájában volt egy ilyen instrumentum: hetenkint kétszer jött a zenetanár és oktatta. Spinének nevezem ezt a hangszeret, mert sokban hasonlít ahhoz és éppenugy játszanak rajta. Egyszer az az ötletem támadt, hogy a királyt és a királynét angol muzsikával mulattatom: persze, ez nagyon nehezen ment, mert a spinét hatvan láb hosszú volt, mindegyik billentyűje egy láb, úgy, hogy kinyújtott két karommal alig tudtam átfogni öt billentyűt; másrészt az öklömmel kellett rácsapni e billentyűkre, hogy lenyomjam, ez kilátástalan munka lett volna. Így hát új játékmódot eszeltem ki. Csináltattam két hosszú pálcát, egyik végén gömböccel; ezt bevontam patkánybőrrel, hogy ne rongálják a billentyűket és ne kopogjanak tulságosan. Most a billentyűk alatt mintegy négy

lábnyira keskeny faléctet vonattam, ezen a deszkán futkostam aztán, a két pálcával két kezemben, amilyen gyorsan csak tudtam - ütögetve a megfelelő billentyűket - és így elpengettem egy angol keringőt, mindkét felség nagy öröme. Mondhatom, kemény torna volt és így is csak egy oktávon belül játszhattam, csak éppen a melódiát, a kiséretet, basszusban, már nem mellékelhettem, mintahogy szokás: ami nagyban lefokozta előadásom értékét.

A király, mint már említettem is, rendkívül eszes és értelmes férfiú volt. Gyakran hivatott maga elé és az asztalra tett: kihozatta dobozomból egyik kis széket és íróasztala szélére ültetett le, három rőfnyire, úgy, hogy szembekerültem arcával. Gyakran beszélgettünk így. Egy napon bátorságot vettem magamnak és megjegyeztem, „hogy őfelsége kiváló szellemi képességeivel nem hangzik össze az a megvetés, melylyel Európára tekint, azok után, amiket tőlem hallott: hogy az értelem ereje nem függ a test nagyságtól, sőt ellenkezőleg, nálunk az a vélekedés járja, hogy tulmagas természetű embereknek kevés az eszük, ami áll az állatokra is: például a hangyákról és a méhekről mindenki tudja, hogy sokkal értelmesebbek, mint például a bölények; és őfelsége bármily jelentéktelennek tart is engem, mégis remélem, hogy egyszer még jeles szolgálatokat tehetek birodalmának.” A király, figyelmesen hallgatott végig és kezdett jobban vélekedni felőlem. Kért, „beszelném el pontosan az angol kormányzás természetét, - mert bár az uralkodók mindig elfogultak kissé a maguk mesterségében (erre kell következtetnie abból, amit a mi uralkodóinkról mondtam) - a maga részéről nagyon örülne, ha olyasmit hallhatna, ami követésre érdemes.”

Most gondold fel, olvasóm, hányszor volt szükségem egy Ciceró vagy Demosthenes ékesszóló nyelvére, hogy drága hazám dicsőségét oly szavakban ünnepelem, melyek összhangban állnak annak nagyságával és érdemeivel.

Azzal kezdtem, hogy a mi birodalmunk, leszámítva az amerikai gyarmatokat, egy uralkodó kormányzata alatt két nagy államból tevődik össze. Hosszan beszéltem éghajlatunkról, földünk termékenységéről. Aztán kitértem az angol parlamentre. Elmondtam, hogy ez két házból áll: az egyik, a főrendiház, csupa olyan tagokból, akik nemesi vér származottjai és nagy birtokok urai. Leirtam, ezeket milyen gondosan nevelik, tudományokban és fegyverforgatásban, hogy valamikor tanácsadói lehessenek a királynak és az országnak, hogy törvényeket alkotassanak és törvényszéket, melyet nem felebbezhet meg senki, s hogy bátorsággal és hűséggel, mint harcosok, hogy állanak készen mindig megvédeni királyt és hazát. Ezek a férfiak az ország ékességei: méltó utódai hies ősöknek, akik rangjukat nagy erényekkel érdemelték ki, s hogy ez erényeket az unokák eddig még nem csufolták meg. Ezek között néhány, szent férfiú is van, akik a *püspöki* cím alatt tömörülnek, ezek öröködnék vallásra és tanítják a népet. Ezeket természetesen azon lelkészek közül válogatják a király hűséges tanácsadói, akik szent életükkel és nagy tudásukkal legjobban kitűnnek.¹ Ők az egyház és a nemzet lelki pásztorai.

A parlament másik része, folytattam, a képviselőház; itt csupa művelt férfi foglal helyet, kiket a nép képességükre és nagy hazaszeretetükre való tekintettel szabadon választ, hogy képviseljék az egész ország bölcsességét. Ez a magasztoscélú gyülekezet a királylyal egyértelműen alkotja a törvényeket. Azután beszéltem törvényszékeinkről: a bölcs bírásokról, akik tulajdonjogi és bűnügyi kérdésekben döntenek, valamint öröködnék a közbiztonság védelme felett is. Beszéltem pénzügyeinkről, bátor és fegyelmezett katonáinkról, hadi tengerészetünkről. Elmondtam, hogyan oszlanak meg a vallási felekezetek és a politikai pártok. Nem feledkeztem meg az angol sportról sem. Mindenről beszéltem, ami száz éven belül Angolországban foglalkoztatta az embereket.

¹ Tudnunk kell Swift szatirájának megértéséhez, hogy abban az időben Angolországban éppenny, mint egyebütt, pénzért lehetett nagy hivatalokat kapni. (*Fordító.*)

Öt kihallgatás kellett hozzá, hogy mindezt előadjam: mindegyik több órát vett igénybe. A király nagy figyelemmel hallgatott végig, gyakran jegyzetelt, kérdéseket írt fel, melyekkel tisztázta a szóban forgó tárgyat.

Mikor hosszú beszédemet befejeztem, a hatodik kihallgatás végefelé, őfelsége átnézte jegyzeteit s némely kétes pontban újra kikérdezett. Az angol nevelésügy érdekelte „hogyan nevelik főnemeseinket életüknek első, legfogékonyabb korszakában? Hogyan egészségítik ki a főrendiházat, ha valamelyik régi család kihal? Milyen tulajdonságok kellene ahhoz, hogy valakit *lord*-dá nevezzék ki? Hogy nem játszik-e ilyenkor szerepet az uralkodó szeszélye, vagy egy megvesztegetett udvarhölgy, vagy az a szándék, hogy a kormánypártot megerősítsék? Ezek a lordok mennyire ismerik az ország törvényeit? Hogyan jutnak ezekhez az ismeretekhez? Hogy kapzsiságtól, pártoskodástól tiszták-e minden esetben, hogy vesztegetés, vagy még gonoszabb szándék soha célt nem ér közöttük? Hogy ama szent lordok, akiről beszéltem: a püspökök, mindig vallásos dolgokban való nagy jártasságuk vagy kegyeletes életmódjuk következtében választatnak-e, hogy sohasem alkalmazkodtak-e a korviszonyokhoz, mikor még alacsonyabb rangú lelkészek voltak? Hogy nem volt-e köztük soha, aki hizelgett a főrendeknek, s azoknak parancsát rabszolgamódon teljesítette még akkor is, mikor már a parlament tagja volt?”

Azt is tudni óhajtotta, „hogyan választják azokat, akiket *képviselő*nek neveztem? Hogy a pénzeszacskó nem játszik-e szerepet s nem hat-e az alacsony népre oly irányban, hogy; inkább annak gazdáját választják meg, mint más valakit? Hogy lehet az, hogy vannak, akik szeretnének bejutni ebbe a gyülekezetbe, mely annyi fáradsággal és költséggel jár, sokszor családokat tesz tönkre, mert hiszen azt állítottam, hogy külön fizetést nem kapnak? Ez a hazaszeretnek és erénynek oly foka volna, hogy kénytelen kételkedni benne, vajjon őszinte-e az ilyen hazaszeretet és erény, éppen azért nagyon szeretné tudni, hogy ezek a hazájukért ennyire lelkesülő urak nem abban a hitben választatják-e meg magukat, hogy egy romlott és titokban praktikázó minisztérium titkos szolgálata bőségesen kárpótolja majd őket?” Röviden: a király számos kérdést tett fel, alaposan kikérdezett, s volt néhány olyan megjegyzése, melyeket ismételni nem látom helyénvalónak.

Abban az irányban is bővebb felvilágosításokat kért, amit törvénykezéseinkről beszéltem neki. Hála istennek, e pontban otthon voltam: néhány évvel ezelőtt volt hosszadalmas pöröm a bíróságnál, ami csaknem tönkretett anyagilag, nem mintha nem nyertem volna meg a pert: megnyertem, de nekem kellett fizetni a költségeket. A király érdeklődött, „mennyi idő kell ahhoz, hogy pontosan megállapíttassék az igazság és gaztalanság és milyen költségekkel jár ez? Hogy szabad-e az ügyvédeknek oly gonosztevőket is védeni, akiknek bűne nyilvánvaló? Hogy felekezeti és politikai pártoskodás nem dobhat-e sulyokat az igazság serpenyőjébe? Hogy az ügyvédek általános jogfogalmakra, vagy hazai és vidéki szokásokra tanítják az egyetemen? Hogy az ügyvédek és a bírák részt vesznek-e ama törvények fogalmazásában, melyeket olyan szabadon alkalmaznak? Hogy minden szempontból kellőleg megbeszélnek-e a kérdéseket? Hogy szegény emberek-e és nem szoktak-e néha meggazdagodni? Hogy nem fogadnak-e el pénzbeli jutalmat a védelemért, vagy csak a véleményükért is? Különösen azt a kérdést hangsúlyozta, vajjon a bírák és ügyvédek részt vesznek-e az alsóház működésében?”

Majd rátért pénzügyeinkre. Kijelentette, „hogyan emlékezőtehetségem, úgy látszik, gyenge. Kiadásainkat ugyanis évi öt-hat millióra becsültem, mikor pedig a részletekre kitértem, úgy vette észre, kijött ennek az összegnek a duplája is. Jegyzeteiből kitűnik, hogy kiadásaink kétszer akkora összeget tesznek ki, mint bevételeink. Ő, a maga részéről remélte, hogy tanulhat tőlünk valamit, de számításaiából kitűnt, hogy nagy hibák vannak nálunk. Ha hisz a szavaimnak, akkor viszont nem érti, hogy egy állam, mely ebből a szempontból úgy tekintendő, mint akár-melyik magánember, hogy adhat ki többet, mint amennyit bevett? Hogy kik a mi hitelezőink

és miből fizetjük ki adósságainkat?” Csodálkozását fejezte ki afelett, amiket költséges hadviselésünkről beszéltem, „kétségkívül” - mondotta - „nagyon civakodó ország lehet az, vagy nagyon gonosz szomszédai lehetnek, vagy a generálisok rengeteg pénzt kell zsebrevágjanak.” Megkérdezte, „mi közünk nekünk más ország belső ügyeihez, hacsak nem sértik a mi érdekeinket?” Főképen pedig azon csodálkozott, hogy „minek kell fizetett és költséges katonaság béke idején is?” Hozzátette, „hogya, nem érti: ha csupa olyan személy felügyelete és vezetése alatt állunk, akiket e célra magunk választottunk, hogy akkor kitől és mitől félünk, vagy mi ellen és ki ellen kell küzdenünk? Hogy az ember házatáját ő maga, a cselédje és a gyermekei nem védhetik-e meg jobban, mint néhány tucat naplopó, akiket az uccán szedtek fel s néhány garassal fizetnek, s akik sokkal több pénzt szerezhetnének azzal, hogy átmetszik a torkunkat?”

Hangosan nevetett azon a „furcsa aritmetikán”, ahogy ő nevezte, amivel a lakosságot „felekezeti és politikai pártok szerint beosztottam”. Nem értette, hogy lehet az, „hogya olyan férfiak, akik az államra nézve káros nézeteket táplálnak, kényszeríthetők legyenek e nézetek megváltoztatására, míg arra kényszeríthetők ne legyenek, hogy e nézeteket elhallgassák? Mert ha az első eset zsarnokságot jelent, a második viszont az állameszme gyengeségét. Az embereknek meg szokták engedni, hogy mérget tarthassanak a szobájukban: azt soha, hogy ezt a mérget eladják.”

Megjegyezte még, hogy „játékokról is beszéltem, de nem tettem hozzá, mely korban vehetnek részt az emberek ilyenben és hogy a játékos kedv nem haladja-e meg néha a vagyont s hogy nem fordul-e elő néha, hogy alacsony és éretlen emberek vagyonhoz jutnak ily módon, vagyonhoz és függetlenséghez, hogy aztán felsőbb osztályok tagjai közé keveredve, alacsony szokásokat plántáljanak át, azokat megrontsák s káros ügyességükre azokat megtanítsák?”

Végtelenül csodálkozott azon, amit az utolsó század történetéről elmondtam. Hiszen az egész történelem, ugymond, tele van összeesküvéssel, lázadással, gyilkossággal, felkeléssel, száműzetéssel; csupa gonosz következmény, amit csak kapzsiság, pártoskodás, hűtlenség, kegyetlenség, düh, bolondság, gyűlölet, irigység, bujaság, rosszakarat és gonosz becsvágy maga után vonhat.

Egy ezután következő kihallgatáson őfelsége röviden összefoglalta mindazt, amit addig elbeszéltem neki. Összeegyeztette válaszaimat, aztán a tenyerébe tett, szeliden megsimogatott és a következő szavakat intézte hozzám (sohasem fogom elfelejteni szavait és azt a hangot, melylyel beszélt!): „Kedves kicsi Grildrig barátom, maga igen tiszteletreméltó dicshimnusz zengett a maga hazájáról. Én pedig azt tanultam a maga beszédéből, hogy tudatlanság, lustaság és bűn a legmegfelelőbb tulajdonok, melyek révén maguknál törvényhozóvá lehet valaki: hogy a törvényeket azok magyarázzák és alkalmazzák, kiknek minden érdeke és ügyessége azokat elferdíteni, összezavarni, megtagadni. A maguk országában igenis lehettek olyan alapintézmények, melyek eleinte a nép javát célozták, de ezek régen megfogyatkoztak már s ami maradt belőlük, megromlott. Abból, amit előadott nekem, kiderült, hogy valamely nagy hivatal betöltéséhez nem kellene nagy erények. Az se igaz, hogy erények révén szereznek nemesi rangot egyesek, vagy hogy a papokat jámborság és tudás; a katonákat bátorság és hűség; a bírákat igazságosság; a szenátorokat hazaszeretet és a tanácsosokat bölcsesség révén választják meg. Ami magát illeti, kedves kicsi Grildrig, maga az életének nagyobb részét utazásokban töltötte el s azért remélem, nem ismeri hazájának bűneit. Mindabból, amit elbeszéltem nekem s amit kérdésekkel nagy nehezen és nagy erőlködve kicsikartam magából, azt kell következtetnem, hogy az embereknek az a fajtája, melyből származik, a legromlottabb és nyomorultabb mindazon férgesekék között, melyeknek a természet valaha helyet adott e szép földgolyó felületén.”

HETEDIK FEJEZET.

(Szerző hazaszeretete. - Ajánlatot tesz a királynak, melyet visszautasítanak. - A király politikában való tudatlansága. - A Brobdingnag-beliek tudatlansága és korlátoltsága. - Törvények, katonai állapotok, pártok.)

Csak az igazság szeretete kényszeríthetett, hogy történetemnek ezt a részét nem hallgattam el. Hiába lázadtam fel s haragudtam meg, csak kinevettek vele s türelmesen végig kellett hallgatnom, mily szégyenletes módon káromolják szeretett, drága hazámat. Hogy így történt, nekem épen úgy fájt, mint kétségkívül olvasóimnak fáj, de a király minden pontban oly kíváncsi volt és annyi kérdést tett fel, hogy a köteles tiszteletet és hálát tagadom meg, ha nem válaszolok mindenre bőven és kimerítően. A magam igazolására mégis felhozhatom, hogy sok kérdés elől ügyesen kitértem, másoknál viszont kissé szelidítettem a feleletet, s olyan dolgokat állítottam, amik szigorúan véve nem is felelnek meg a valóságnak: azzal a dicséretreméltó elfogultsággal drága hazámmal szemben, melyet Halicarnassensis Dionysius helyesen követel meg a történelemirótól. Politikánk gyengeségeit és hibáit takargatva kedvező világitásba helyeztem szépségeit és erényeit. Ez volt legnemesebb becsvágyam, de az eredmény, sajnos, balul ütött ki.

Csak hogy persze sokat meg kell bocsátani oly királynak, aki a világtól nagyrészen elzárva él s így egy idegen nemzet szokásait és erkölceit nem ismerheti: miáltal számos előítélet és hibás felfogás származik szemléletében, melyet a civilizált Európa szerencsésen kiküszöbölt magából. Nagyon szomorú volna, természetesen, ha egy ilyen egzotikus uralkodónak az erényről és bűnről alkotott fogalmai mértékül szolgálhatnának az emberi nemnek.

Hogy bebizonyíthassam ezt s hogy a hiányos nevelés szomorú következményeit nyilvánvalóvá tegyem, csak egy példát hozok fel, amit talán el se hisznek majd. Abban a reményben, hogy őfelsége nézetét mégis csak megváltoztatom ezzel, beszéltem neki „arról a nagy találmányról, amit három-négyszáz évvel ezelőtt ismert meg Európa: hogy tudniillik azóta csinálnak nálunk egy bizonyos port, melybe ha egy piciny szikra esik, abban a pillanatban meggyullad s levegőberepül: oly dörrenéssel és erővel, mint a menydörgés. Ha ebből a porból megfelelő adagot beletesznek egy réz- vagy vascső végébe, a meggyújtott por a cső másik végébe helyezett vasgolyót vagy ólomgolyót oly erővel löki ki, hogy annak semmi nem állhat útjába. Az ilyen golyók közt lehetnek akkorák, melyek nemcsak hogy egész hadi csapatokat egyszerre megsemmisítenek, de nagy falakat is ledöntenek és egész hajókat pillanat alatt, emberestül, rakományostul, elsüllyesztenek a tenger fenekére. Ha két ilyen golyót láncsal összekötünk: ezek ledöntik az árbócokat, széttépik az embereket és mindent felborítanak, ami útjukba esik. Gyakran megtöltünk ezzel a porral üres vasgolyókat; aztán ezt a golyót beledobjuk a város közepébe: mire a kövezet felszakad és a házak összedőlnek, vasforgácsok és kartácsok röpdösnek mindenfelé és beverik az embernek a fejét. Szerényen felhoztam (hogy őfelsége kegyét biztosítsam), miszerint ismerem ennek a pornak az alkatrészeit, hogy nagyon olcsón hozzáférhető anyagok ezek s hogy készíteni is tudok ilyet, vezetésem alatt a munkások készíthetnek olyan vascsöveket is, amelyekbe elhelyezhetjük a port, a brobdingnag-beliek termete arányában, ha őfelsége kegyesen megbiz ezzel. A leghosszabb cső elég, ha száz láb hosszú: husz-harminc ilyen cső, megfelelő mennyiségű löporral és golyóval felszerelve az ország legnagyobb városát néhány óra alatt rommá lövöldözi, vagy az egész fővárost szétrombolja, ha egyszer eszébe jut az embereknek őfelsége parancsának ellenszegülni. Engedje meg őfelsége, hogy hálám csekély jeléül adózzam neki ezzel, amiért kegyes pártfogásába vett és kitüntetett barátságával”.

De a király valósággal elborzadt ajánlatomon s ama szörnyüség szerkezetek leírásán. „Nagyon csodálkozik” - ezek voltak saját szavai - „hogy egy ilyen lehetetlen és csuszómászó kukac, amilyen én vagyok, foglalkozhatik efajta embertelen és borzalmas gondolatokkal s még hozzá olyan nyugodt hangon beszélek róluk s hogy egészen érzéketlenül képes vagyok leírni efajta szörnyüség vérontásokat és rombolásokat, mint ama kegyetlen gépek és szerkezetek természetes hatását, melyeket nyilván az emberi faj holmi gonosz szelleme vagy ellensége eszelt ki. Ami őt illeti, inkább elveszti egész birodalmát, semhogy e gépek titkát valaha megismerje: pedig épen ő az, akit leginkább megörvendeztet a tudománynak vagy művészetnek valami új találmánya, vagy felfedezése”. Megparancsolta, „hogy soha többé ne beszéljek erről, ha az életem kedves”.

Ime, a korlátolt elvek és fogalmak hatása! Lehessen uralkodó, felruházva minden jó tulajdonsággal, mely tiszteletet, szeretetet, becsülést gerjeszt, - nagyszerű és bölcs férfi, csudálatra méltó tehetség és tudás - uralkodó, akiért alattvalói imádásig rajonganak: s ki ime mégis zavaros és szükségtelen aggályokat támaszt, amiket Európában nem is ismernek és elszalaszt egy ilyen ragyogó alkalmat, mely őt alattvalói élete, vagyona és szabadsága felett korlátlan urrá tehetné! Ezzel a legkevésbé sem akarom ennek a kitűnő uralkodónak számos erényeit kétségbevonni, bármennyire kevésre kell, hogy becsülje őt az elmondottak után minden angol olvasó. Azt hiszem inkább, ez a fogyatékosága egyszerűen a brobdingnagbeliek tudatlanságából származott: náluk a politikát még nem fejlesztették tudománnyá, mint minálunk, éleseszű államférfiak. Egyszer, emlékszem, beszélgetés közben azt mondtam őfelségének, „hogy a kormányzás művészetéről nálunk számos könyvet irtak már”. Ezzel éppen az ellenkezőjét értem el annak, amit akartam: őfelsége odanyilatkozott, hogy nagyon szomorú véleménye van az eszünktokjáról. „Hiszen semmi se megvetésreméltóbb és utálatosabb, mint mikor egy miniszter vagy uralkodó ravasz, ügyeskedő, ármánykodó. Ő ugyan nem is sejti, mit értek „államtitkok” alatt, olyankor, mikor külső ellenség nem nyugtalanítja az országot. A kormányzás tudománya, szerinte, nagyon szűk korlátok között kell mozogjon: elég ahhoz egy kis egészséges emberi belátás, értelem, igazságérzés, szelidség; gyorsan elintézni tudni polgári és bűnügyeket s még néhány közönséges munkát, amit felsorolni se érdemes”. Véleménye szerint „az, aki meg tudja csinálni, hogy két szál buzakalász, vagy két sarju fű nőjön azon a rögöcskén, melyen eddig egy nőtt csak: nagyobb szolgálatot tesz az emberiségnek és hazájának, mint a politikusok minden pereputtya”.

Ez a nép, mint látjuk, igen keveset tanul és olvas: kizárólag erkölcstannal, történelemmel, költéssel és természettudományokkal foglalkoznak; hát, a mi igaz, igaz, ezekben aztán igen szép eredményeket ért el. Sajnos, mindezeket a tudományokat arra fordítják, hogy az életüket javítsák vele - technikai fejlesztésre, földművelésre - nálunk csekély jelentősége volna ennek a tudásnak. Transcendens abstrakciókat, alapelveket, antiteziseket képtelen voltam megértetni velök.

Törvényeik szövegezése úgy történik, hogy egy-egy törvénycikkely nem állhat több szóból, mintahány betűje az ábécének; náluk ez huszonkettőt jelent, de még ilyen hosszú törvényük is kevés van. Világos, egyszerű szavakban íródna e törvények: és mindegyikhez külön magyarázat tartozik. Büntetőjoguk fejlettségével nem nagyon dicsekedhetnek: olyan kevés bűneset fordult elő, hogy ebben igen csekély ügyességre tehettek csak szert eddig.

Brobdingnag lakói, mint a kínaiak, emberemlékezet óta ismerik a könyvnyomtatás iparát; könyvtáraik nem terjedelmesek: a királyé, melyet a leggazdagabbnak tartanak, mindössze ezer könyvet tartalmaz, - ezerkétszáz láb hosszú állványra helyezve - melyek közül kérésre gyakran kaptam kölcsön. A királyné asztalosa készített egy famasinát, amit két huszonöt láb magas lajtorja kötött össze, két mozgatható lépcső képezte alapját, melyet tiz lábnyira a szoba

falától helyeztek el. A könyvet, amit olvasni akartam, a falhoz támasztották; felszálltam a lépcsőre és a tetején, a sor hosszúsága szerint, nyolc-tíz lépést tettem balról-jobbra, úgy, hogy a betűk szememmel egy vonalba kerültek; a lépcsőn aztán mindig lejjebb szálltam, míg a lap végére értem. Aztán két kézzel átfordítottam a vastag és merev folio-lapokat.

Íróik stilusa tiszta, erőteljes és folyamatos, de képekben szegény: nem szeretik a szavak szűkségtelen halmozását, vagy sokféle kifejezést alkalmazni. Több könyvet elolvastam, főleg történelmi és erkölcsstani műveket; nagyon mulattatott különösen egy régi és kicsiny mű, mely Glumdalclitch szobájában volt állandóan, a nevelőnő olvasta ugyanis; öreg, komoly hölgy. Ez a könyv az emberi fajta gyengeségét tárgyalta és nem sokra becsülték, csak a nők és a nép. A magam részéről kíváncsi voltam, hogy egy brobdingnag-i író vajjon mit tud mondani erről a kérdéstről. Az író felhasználta mindazokat a közhelyeket, melyekkel az európai moralisták dolgoznak és kimutatta, milyen kicsi, tehetetlen és megvetett állat az ember: magárahagyatva nem viseli el az éghajlat változásait s a vadállatok dühe ellen sem tud védekezni - hogy mennyire felülmulja őt egyik állat gyorsaságban, másik erőben, harmadik ügyességben, negyedik szorgalomban. Hozzátette, „hogy a természet századunkban nagyon elfajzott s a régi időkhöz viszonyítva korcs és idétlen lényeket képes csak létrehozni. Fel kell tennünk, hogy azelőtt nemcsak hogy nagyobbak voltak az emberek, de bizonyos, hogy voltak közöttük óriások is; amint történelem és hagyomány bizonyítja - s azok az ásatag embercsontok és koponyák, amiket az ország több vidékén találtak véletlenül - s melyeknek nagysága messze felülmulja a ma élő, elkorcsosult és összezsugorodott emberek arányait”. Szerző azon a nézeten volt, „hogy kell, hogy azelőtt nagyobbak, erősebbek lettek légyen az emberek, s nem voltak kitéve például annak, hogy egy a háztetőről leeső téglá agyonüsse őket, vagy beleessenek valami lukba”. Könyve végén szerző a hagyományos és untilig ismert erkölcsi tanulságokat vont le, melyek a közönséges életben hasznosak lehetnek, de ismételni nem érdemes azokat. A magam részéről nem tudtam elfojtani a gondolatot, hogy ilyen elterjedt tehetség a morálprédikációhoz való; vagy inkább milyen szépen kiveszekedheti magát némely mérges és kötekedő természetű ember, a természettel, mely nem válaszol. Ezt a gáncsoskodást, amit az említett könyv tartalmazott, én legalább olyan alaptalannak kellett éreznem, mint az a nép, melyhez íródott.

Ami a brobdingnag-i katonai ügyeket illeti, a következő adatokat szedtem össze. A királyi hadsereg 176.000 gyalogosból és 32.000 lovasból áll. Nem tudom, nevezhetem-e hadseregnek ezt az intézményt, melynek szolgálóit különböző városok kereskedőiből és földművesekből állítják össze. Gyakorlott és fegyelmezett csapatok, de ez nem nagy érdem, ha meggondoljuk hogy mindegyik parasztot a maga földesura vezényel, vagy a város valami tekintélyes polgára, akit titkos szavazással választanak, mint a velencei köztársaságban.

Gyakran láttam Lorbrulgrud katonaságát gyakorlatra kivonulni; e gyakorlatokat egy a város közelében fekvő husz négyzetmérföld nagyságu téren végezték. Egy hadtest 25.000 gyalogosból és 6000 lovasból állott, számukat nagyon nehezen állapíthattam csak meg. Egy-egy lovas magassága kitett kilencven lábat. Nincs képzelet, ami valami nagyszerűt, meglepőt és csudálatost maga elé varázsolhatna, mint az a látvány, mikor egyetlen vezényszóra az egész lovasság kardot rántott s megvillogtatta a levegőben, mintha százezer villám csapkodna a derült ég pereméről.

Kíváncsi voltam megtudni, mi célból tart katonaságot az az uralkodó, kinek országát természetes határok védik mindegyik oldaláról, s miért szoktatja hozzá népét katonai fegyelemhez. Csakhamar megkaptam a választ, részint beszélgetésekből, részint történelmi művek tanulmányozása közben. Sok emberöltőn keresztül e népet ugyanaz a csapás gyötörte, mely az egész emberi nem életét megkeseríti: a nemesség hatalomért küzdött, a nép szabadságért, a

király korlátlan uralomért. Mindeme körülmények, melyeket az ország törvényei szerencsésen elsimitottak, néha úgy alakultak, hogy a három párt valamelyike megsértette a közjogot és polgárháborút idézett elő. A legutolsó ily polgárháboru alkalmával (melyet a jelenlegi uralkodó nagyatyja egyenlített ki szerencsésen) közmegegyezéssel létesítették a katonai intézményt, mely azóta is szigorú szolgálatban fennáll és örökdik.

NYOLCADIK FEJEZET.

(A király és királyné leutazik a határra. - Szerző elkíséri őket. - Részletes elbeszélése annak, hogyan hagyja el szerző az országot. - Szerző visszatér Angolországba.)

Mindig élt bennem a remény, hogy egyszer csak visszanyerem szabadságomat, bár nem is álmodtam, mi módon történik ez majd s milyen terv alapján érem el célomat. Az a hajó, mely engem e partokra vetett, volt a legelső európai hajó Brobdingnag partjain - a király szigorú parancsot adott ki, „hogy ha újból meglátnak egy hasonló hajót, vontassák partra és legénységstül hozzák el, kosarakban, Lorbrulgrudba”. A király nagyon szerette volna, ha talál nekem egy megfelelő és hozzámmért feleséget, hogy fajtámat továbbplántáljuk. A magam részéről, azt hiszem, inkább meghaltam volna, semhogy szégyenletes módon oly utódokat hozzak létre, akiket aztán kalickában tartanak és mutogatnak mint a kanári madarakat, vagy idővel csecsebecsének adnak el valami magasrangu személy multságára. Nem mondhatnám, hogy rossz sorom volt: kegyence voltam egy hatalmas uralkodópárnak és kényeztetett kedvence az egész udvarnak: de a viszony köztem és köztük valahogyan sértette emberi fajtám méltóságát: aztán meg nem tudtam elfeledni az én drága családomat, távol, Angliában. Jó lett volna már magamhoz hasonlók között élni; járni mezőkön és földeken, anélkül, hogy folytonosan remegjek valami békától, vagy kis kutyától, ami eltaposhat. Szabadulásom hamarabb bekövetkezett, mintsem reméltem s még hozzá egész sajtáságos módon: az egész történetet részletesen és hűségesen elbeszéltem.

Már két évet töltöttem Brobdingnagban; a harmadik év elején történt, hogy Glumdalclitch társaságában elkísértem a királyi párt egy az ország déli partjaira induló utazáson. Szokás szerinti utazó dobozomban szállítottak, mely, mint már említettem, nagyon kényelmes kis szoba volt, tizenkét láb körzetben. Belül, négy selyemszálon kis függőágy lógott, nehogy tulajágosan érezzem a rázást, mikor kívánságomra valamelyik szolga lovon szállított: ebben a függőágyban szoktam aludni, ha uton voltunk. Függőágyam felett, kissé oldalt, szelelőluk volt a falban, hogy friss levegőhöz jussak; ezt a kis nyílást egy vályuban mozgó deszkával tetszés szerint elzárhattam.

Utunkat befejezve, őfelsége kedvet kapott, hogy néhány napot a tengertől mintegy kilenc órányira fekvő Flanflasnic palotájában töltsön. Glumdalclitch meg én nagyon fáradtak voltunk, magam meg is hültem kevéssé, a szegény kis lány pedig nem hagyhatta el az ágyat. A tengert szerettem volna látni: szabadulásom egyetlen lehetőségét, mely a visszatérést jelentette nekem, ha sorsom is úgy akarja. Még betegebbnek tettem magam, mint amilyen valóban voltam és kértem, engedjessék meg, hogy egy bizonyos szolga kíséretében (akit igen kedveltem s akire gyakran rábízta már) a tengerpartra juthassak friss tengeri levegőt élvezni. Sohase felejttem el, milyen nehezen és vonakodva bocsátott el Glumdalclitch, hogy kötötte lelkére a szolgának, vigyázzon, hogy tört ki könyekben, mintha sejtette volna, mi történik majd. A szolga, a palotától mintegy félóránnyira levitte dobozomat a partra: ott letette a sziklák közé. Felhúztam ablakomat és vágyteljesen néztem a végtelen vizet. Nem jól éreztem magam és azért azt mondtam a szolgának: most aludni fogok egy kevéssé a függőágyban, ami bizonyára jót tesz majd nekem. Lefeküdtem, a fiu meg letolta kívülről az ablaktáblákat, hogy ne érjen a hideg levegő. Azonnal elaludtam. Ugy sejttem, közben a fiu mitől sem tartva, elsétált a sziklák között, talán tojásokat keresett: mintha láttam is volna néhányszor, az ablaknyíláson keresztül, hogy lehajol és felemel valamit. Elég az hozzá, hogy egyszerre csak arra riadtam fel, mintha valami erősen ráncigálná azt a kis fogót, ami dobozom külső falához volt erősítve s amibe, szállítás közben, szíjjat fűztek. Ugy éreztem, hogy a dobozt igen magasra emeli valami, aztán

vizszintesen ragadja tovább: az első rántásra majdnem kiestem függőágyamból, azután azonban simán és nyugodtan repültünk. Torkomszakadtából kiáltozni kezdtem, de eredménytelenül, kinéztem ablakomon: csak eget és felhőket láttam. Magasan fölöttem állandó zaj suhogott, mintha szárnyak csapkodnának: lassankint felismertem borzasztó helyzetemet. Egy saskeselyű ragadta meg fogójánál a dobozt, nyilván teknőcnek nézte, amit nagy magasságból sziklára szokott ejteni, hogy az összetört teknőből kiszedje az állat hulláját és elnyelje. Kitűnő szaglása és látása révén ez az állat kisebb tárgyakat is észrevesz, mint az én dobozom volt.

Csakhamar éreztem, hogy a szárnycsapások fokozódtak: egyidejűleg dobozom hevesen libegni kezdett, mint szélben a lobogó; azt is hallottam, hogy a saskeselyű (majdnem bizonyos vagyok benne, hogy az volt) több lökést és ütést szenved, aztán egyszerre nyilegyenesen zuhanni kezdtem, csaknem egy egész percig, oly, gyorsan, hogy a lélegzetem elfulladt. Végre borzalmas sustorgás és robaj következett, hangosabb és félelmesebb, mint a Niagara dübörgése, most jó egy percig teljes sötétség fogott körül, aztán megint emelkedni kezdtem, végre pedig ablakom felső részén világosság hatolt be. Tisztában voltam vele, hogy a tengerbe zuhantam. Dobozom négy lábnyira süllyedt a vízben: ennek oka részint a magam és berendezésem súlya, részint, hogy négy oldalt meg is volt vasalva, tartósság okából. Ugy sejtettem és meg ma is azt hiszem, hogy a saskeselyűt, amelyik elragadott, két vagy három társa megtámadta, el akarták venni tőle a zsákmányt és veszekedés közben beejtettek a vízbe. A padlóra erősített vaslécek egyensúlyban tartották a dobozt s összefogták, a víz így nem recscsengette szét. Nagyon erős alkotmány volt, deszkái egymásba illesztve, ajtaja nem csapágyakon forgott, hanem fel- és letolható volt a falban, mint az ablakok, így csak nagyon kevés víz hatolhatott be a doboz belsejébe. Nagynehezen kilábaltam a függőágyból, megembereltem magam és félretoltam a már említett rezeszt, a szelelőlyuk elöl, hogy friss levegő csapjon be; mert csaknem megfulladtam már.

Hogy szerettem volna akkor együtt lenni az én kedves, jó Glumdalclitchemmel, kitől egyetlen óra úgy elszakított! És mennyire sajnáltam őt, hogy elszakadásom miatt, tekintve, hogy az ő gondjaira bízta, elveszti kegyét a királynak és királynőnek és füstbe mennek szép és ragyogó pályafutásának minden esélyei! Közben a magam sorsa is aggasztott. Nem hiszem, hogy volt még valaha utas olyan inséges helyzetben, mint akkor én voltam. Minden percben azt vártam, hogy dobozom kettéreped valami zátonyon, vagy a legelső szélroham, a legelső hullám felborítja. Ha csak egyetlen üvegtáblája ablakomnak eltörtött volna, már kész halott vagyok: hála istennek, azok az erős fémdarabok, amiket rácsul akasztottam az ablakok elé, megvédték azoknak üvegeit. Nehányszor azért éreztem, hogy a víz apró hasadékokon keresztül beszivárog, ezeket aztán tőlem telhetőleg betömtem. Szerettem volna felemelni szobám tetejét, hogy kiülhessek a fedélre: de nem volt hozzá erőm. Helyzetem reménytelen volt: hiszen, ha két, vagy három napig az elemi vészek elkerülnek is, éhség és hideg pusztít el nyomorultan. Négy órát töltöttem ebben az állapotban, minden percet úgy tekintve, hogy ez lesz az utolsó, már szinte vágytam is rá, hogy szenvedéseim megszűnjenek.

Már említettem az olvasónak, hogy dobozom ablaktalan oldalán két vaskampó volt, amin keresztül bőrszíjjal huzott az, aki szállított, a bőrszíjjal derekára erősítve. Sokszor úgy rémlett nekem, hogy a dobozt bekapcsolták valamibe; egy-egy lökést éreztem, mire a hullámok ablakom pereméig csaptak fel és elsötétítették a szobát. Mintha valami surlódott volna dobozomhoz. Halvány remény pirkadt fel bennem, hogy megmenekülök, bár nem is sejtettem, hogy történhetnék ez. Nagynehezen lecsavartam végre egyik széket a földről, ahová erősítve volt, odaállítottam a szelelőlyuk alá: ráhajoltam és nagy erővel, több európai nyelven, segítségért kiáltoztam. Majd zsebkendőmet pálcára kötöttem, kidugtam a nyíláson és többször lengettem a levegőben, hogy egy esetleg arra járó hajó vagy dereglye matrózai észrevegyék a dobozt s azt, hogy benne élő lény kiált segítségért.

Mindez eredménytelenül mult el és mégis úgy éreztem, mintha dobozomat valami vontatná maga után. Egy óra mulva az az oldal, melyen a kampók voltak, nekiütközött valaminek. Attól tartottam, zátonynak mentem neki, mert a rázkódás egész heves volt. Ezután tisztán kivettem, hogy szobám tetején hajókötelet dobálnak, majd keresztülhuzzák a kampókon: erre négy lábnyi emelkedés következett. Megint kidugtam zsebkendő-lobogómat és segítségért kiáltoztam, mig be nem rekedtem egészen. Háromszoros „hurrá” volt a válasz. Aki hasonló élményeken már keresztülment, csak az értheti meg, mit éreztem e percben. Fejem fölött lábdobogást hallottam és valaki hangosan, angolul bekiáltott a szelelőlyukon: „Ha van odalent valaki, szóljon!” Mire én szoltam is, „hogyan angol vagyok, s hogy balsorsom milyen embertelen helyzetbe döntött, s hogy kérem őket, mindenre, ami szent, mentsenek ki ebből a borzasztó zugból.” A hang azt felelte, „hogyan nyugodjam meg, uszó házamat hozzáerősítették hajójukhoz és hogy azonnal jön az ács és lyukat fur a tetőn, ami elég széles lesz, és kimászhatok rajta”. Azt feleltem, „hogyan ez szükségtelen és különben is tulságos fáradságot okozna, hanem az egyik matróz dugja be az ujját a vaskampóba és emelje fel a dobozt a fedélzetre és vigye be a kapitány fülkéjébe.” E szavakat hallva, a matrózok azt hitték, megbolondultam. Voltak, akik hangosan felnevettek. Nekem csak később jutott eszembe, mit jelent az, hogy magamfajta és hozzám hasonló természetű emberek közt vagyok. Jött az ács, négy négyzetméternyi hasadékokat fűrészelt a tetőn és létrát bocsátott le, amin felkapaszkodtam; innen, igen gyenge állapotban, a hajóra emeltek.

A tengerészek nagyon álmétkodtak külsőmön és egy sereg kérdéssel rohantak meg, de nem volt se erőm, se kedvem válaszolni. Magam még jobban meg voltam lepetve, mint ők, hogy ime, ennyi apró törpét látok magam körül. Annak láttam őket, mert két éven át a szemem nagyon hozzászokott Brobdingnag rengeteg arányaihoz. A kapitány, Wilcocks Tamás ur, Shropshireből való derék, becsületes ember, behívott fülkéjébe, s látván, hogy közel vagyok az ájuláshoz, szeszt adott innom és saját ágára fektetett, hogy kipihenjem magam. Mielőtt álomba merültem volna, figyelmeztettem a kapitányt, „hogyan a dobozomban több értékes butor van, amikért nagy kár volna, ha elvesznének. Egy szép kis függőágy, két szék, egy asztal, egy almárium, hogy szobám mindegyik fala selyemmel és brokáttal van kibélelve, hogy küldjön a dobozért egy matrózt, hozassa be ide a szobába, akkor a szemem előtt kinyitom és mindent megmutogatok neki.” A kapitány, hallván ezeket a balgaságokat, elvégezte magában, hogy hiányzik egy kerekem. Megnyugtatósamra mégis megígérte, hogy minden úgy lesz, ahogy kívánom. Ki is ment a fedélzetre és néhány matrózt küldött a szobámba, kik, mint később észrevettem, mindent kicipeltek onnan és a falak kárpitjait leszaggatták. A székek, az asztal és az almárium, tekintve, hogy le voltak erősítve csavarral a padlóhoz, igen megrongálódtak az ügyetlen matrózok kezei között. E tárgyakat ugyanis erővel rángatták ki; néhány deszkát is kihuztak a falból, amire, úgy gondolták, szükségük lehet. A fenmaradt roncsot eleresztették, a feltört hasadékokon behatolt a víz és dobozom maradványai elsülyedtek. Örülök, hogy nem voltam tanuja ennek a pusztításnak; nagyon elszomorított volna, hogy emlékezniem kell sok mindenre, amit jobb volt elfelejteni.

Aludtam néhány órát. Az elhagyott országról álmodtam folytonosan és a veszedelmekről, melyek felzaklatták egész lényemet. Felocsudva, sokkal jobban éreztem magam. Esti nyolc óra volt és a kapitány vacsorát hozatott, abban a feltevésben, hogy nyilván sokat böjtöltem. Óvatosan és szeliden bánt velem és megnyugodott, látva, hogy nem forgatom vadul szememet s nem beszélek összefüggéstelen szavakat. Hogy magunkra maradtunk, kért, beszéljék valamit utamról és arról a véletlenről, mely e kopár partra kivetett. Elmondta, „hogyan déli tizenkét óra felé távcsövével vett észre a nyílt tengeren és hogy először vitorlának nézte a dobozt; gondolta, arra tart (ugyessett ki nagyon az utból) és felfrissíti kétszersült készletét, mely fogyóban van. Hogy közelebb értek, látta, hogy tévedett. A nagy csolnakot leszállította,

néznék meg, mi az ott. Az emberek ijedten tértek vissza és bizonykodtak, hogy ház uszik a vizen. Nevetett ezen az ostobaságon, maga is beszállt a csolnakba, hozatott egy erős hajókötelet. Csendes idő volt, néhányszor körülevezték az építményt s látták, hogy rácsok vannak az ablakok előtt s az egyik falon két nagy kampó. Parancsot adott, erősítsék be a hajókötelet az egyik kampóba és vontassák a hajóig az egész alkotmányt. Hogy megérkeztek, egy másik kötelet erősített a tetőbe és csigákkal kiemelték a deszkaházat a vízből. Az egész legénység dolgozott, de csak három lányira sikerült. Aztán meglátták lobogómat és így tudták meg, hogy az épületben egy szerencsétlen menekülő tartózkodik.” Megkérdeztem a kapitányt „nem látott-e ő, vagy valamelyik embere egy rengeteg nagyságu madarat a levegőben, mikor először felfedezték uszó szobámat a tengeren?” Azt felelte, „hogy mig én aludtam, beszélt erről a matrózokkal s az egyik látott is három saskeselyüt észak felé repülni, ugyanakkor, mikor az uszó házat felfedezték, de azt nem mondta, hogy valami rendkívüli nagysága lett volna ezeknek a madaraknak.” Ennek okát rögtön abban láttam, hogy a madarak végtelenül nagy távolságban voltak és hogy e kérdés jelentőségét a kapitány nem képes felfogni. Még megkérdeztem: „számítása szerint milyen messze lehetünk a szárazföldtől?” „Legalább ötven órányira” felelte ő. Biztosítottam, hogy „nagyon téved, mert én a partot, ahonnan jövök, legfeljebb két órával azelőtt hagytam el, hogy a tengerbe estem.” Erre a kapitány megint azt hitte, megháborodtam; célzást is tett erre és ajánlotta, vonuljak vissza abba a fülkébe, amit részemre kijelöltek. Megnyugtattam, „hogy szives vendéglátása és jóindulata folytán egészen jól érzem már magam és higgye el, eszemnél vagyok és semmi bajom sincs.” Ekkor elkomolyodott és nyíltan megkérdezett, „vajon nem zavarta meg érzelmemet valami büntény, melynek következtében nagy ládába zártak és kitettek a tengerre. Ő már hallott olyat, hogy némely országban a bünösöket hibás és lyukas hajóra teszik és élelem, ital nélkül kihajtják a nyílt vízre. Ez esetben, bár sajnálja, hogy ilyen gonosz embert felvett a hajójára, mégis szavát adja nekem, hogy az első kikötőben, ahol partra értünk, kitesz a szárazra.” Hozzátette, „hogy gyanuját nagyban növelték azok a balga dolgok, melyeket a matrózoknak mondtam a „doboz”-omról. Aztán a vacsora alatti furcsa pillantásaim és viselkedésem.”

Kértem, hallgatná meg történetemet figyelmesen: hűségesen elmondok mindent, ami ért, mióta utoljára elhagytam Angolországot, egészen a mai napig. Az igazság értelmes emberek fejében mindig megtalálja az utat. Ez a derék kapitány, ki még hozzá nem is volt egészen iskolázatlan ember; hitelt adott szavaimnak és meg volt győződve őszinteségemről. Hogy szavaim valóságát bizonyítsam, megkértem, hozassa oda a szekrényt, melynek kulcsa zsebemben volt még, akkor már elmondotta volt nekem, mit műveltek a matrózok szobámmal. Jelenlétében kinyitottam a szekrényt és megmutogattam a ritkaságok kis gyűjteményét, melyet ama elhagyott országban halmoztam fel. Megmutattam kis fésűmet, amit a király szakállsörtéiből csináltam, egy másik fésűt, melynek fogója őfelsége hüvelykujjának körmeiből készült. Volt ott egy sereg tü, rőfnyi hosszúak; volt négy darázsfulánk, egy szép aranygyűrű, amit a királyné igen kedvesen ajándékozott nekem; lehuzta ujjáról és mint valami övet, a nyakamba vetette. Kértem a kapitányt, fogadná el ezt a gyűrűt hálám jeléül, de határozottan visszautasította az ajándékot. Aztán mutattam neki egy tyukszemmet, amit sajátkezűleg szeltem le az egyik udvarhölgy lábáról, ez akkora volt, mint egy jókora alma és megkeményedett, úgy, hogy mikor visszatértem Angliába, ezt a tyukszemmet kivájattam, ezüsttel kibéleltem és ivópohárnak használtam. Végre megkértem a kapitányt, szemlélné meg nadrágom szövét, mely patkánybőrből készült volt.

Csak nagynehezen tudtam rávenni, hogy mégis elfogadjon egy fogat, valami lovásznak a foga volt, ez láthatóan nagyon tetszett neki, soká és kíváncsian nézegette; azután oly bőven és hálásan köszönte meg, hogy ez a csekélység igazán nem ért meg annyit. Ezt a fogat tévedésből

huzta ki Glumdalclitch egyik szolgájának szájából valami ügyetlen orvos: egészséges fog volt, letisztítottam és eltettem, hossza lehetett egy láb, átmérője, alul, négy hüvelyk.

Kapitányom nagyon meg volt elégedve mindazzal, amit beszéltem és mutattam neki, oda-nyilatkozott „hogy az egész világot lekötelezem vele, ha Angliába visszatérve ezt az utamat leirom és kiadom nyomtatásba”. Válaszomban kifejtettem „hogy véleményem szerint a könyvpiacot máris elárasztották mindenféle utleirással: jelenleg csak azok a művek érnek sikert, melyek valamely rendkívüli eseménnyel foglalkoznak. Sok író éppen azért inkább saját érdekére és hiuságára, más meg a tudatlan olvasó mulattatására gondol, mintsem az igazságra. Az én történetem csak néhány szokatlan eseményt foglal magában s nincs felcicomázva szép leírásokkal: furcsa fákról, növényekről, madarokról, sem vad népek ama barbár erkölcsének és bálványimádásának gazdag jellemzését nem nyújtja, mint amilyeneket tucatszámra lel az ember felkapott utleírásokban. Mindazonáltal köszönöm rólam való szép véleményét és majd még meggondolom a dolgot”.

Még hozzátette: „nagyon csodálkozik, hogy miért ordítok annyira, mikor vele beszélek, hiszen nem süket ő”. Megkérdezte, „vajjon a brobdingnagi király és királyné nagyothallók voltak-e?” Mondtam, „hogy két éven át nagyon hozzászoktam ehez és én még inkább csodálkozom azon, hogy ő meg a matrózai csak úgy suttognak; bár hiszen azért jól megértem őket. Képzelve el, hogyha Brobdingnagba valakivel az utcán beszélgettem, az olyan volt, mintha minálunk valaki a templomtoronnyal társalogna: kivéve persze, mikor az asztalra tettek, vagy felemeltek a tenyerükbe”. Azt is elmondtam, „hogy milyen furcsa volt az, mikor először hajójára léptem és a matrózok körülálltak engem: olyan apró, picinyke kis teremtéseknek láttam őket, mintha még soha ilyent nem láttam volna. És hogy Brobdingnagba, mikor lassankint hozzászoktam ama rengeteg lények és tárgyak látványához, bizony nagyon kerültem a tükröt, mert az összehasonlítás nagyon szomorú érzéseket gerjesztett önmagammal szemben.” A kapitány még azt is megjegyezte, hogy „étkezésnél megfigyelte, mennyire csodálkozom minden amit elem raknak, néha meg alig tarthattam vissza a nevetést, amit nem tud megérteni s amit hajlandó volt meghibbant eszem rovására írni”. Azt feleltem, „ez igaz, magam is csudálom, hogy voltam képes a nevetést elfojtani, látván akkora tálakat, mint egy garas; egy sertéscomb meg arra se volt elég, hogy beleharapjon az ember, aztán a poharuk, ami akkora, mint a mogyoróhéj;” no és így tovább. Brobdingnag királynője ugyan teljes házi felszerelést csináltatott nekem: fogalmaim mégis hozzáalakultak környezetemhez és kicsinységemet úgy tekintettem, mintahogy mások önnön hibájukat felismerik. A derék kapitány belement a tréfába és komolyan válaszolt, a régi angol közmondás értelmében, „hogy a szemem nyilván nagyobb, mint a gyomrom, ez utóbbi nem valami híres, hiszen egy napi böjtölés után alig ettem valamit”. Folytatva az ingerkedést, kijelentette továbbá „hogy szívesen adna száz fontot érte, ha láthatott volna a saskeselyű csőréből lenyilazni a tengerbe, mindenestül; csudálatos valami lehetett, amit el ne mulasszak megörökíteni az utókor számára”. A Phaeton-nal való összehasonlítás oly kézenfekvő volt, hogy a kapitány nem is engedte volna el; én ugyan nem voltam elragadtatva az ötlettől.

Anglia felé vezető utunkban az északi szélesség 44°-án és a hosszúság 143°-án északkeleti szél kapott bennünket. Két nap múlva azután, hogy behajóztam: heves passzát-szelet kaptunk, délfelé vitorláztunk, aztán Ujhollandia partjai hosszában, aztán dél-kelet-délfelé, míg el nem értük a Jóreménység fokát. Utunk kedvezően alakult; a részletek pontos leírásával nem akarom untatni az olvasót. Befutottunk némely kikötőbe, friss vizet és élelmiszereket szedtünk fel. Nem hagytam el a hajót egész 1706. júniusáig, kilenc hónappal megszabadulásom után, mikor a dűnéken kikötöttünk, felajánlottam a kapitánynak minden javamat, zálogul a díj fejében, de megesküdt, hogy egy fillért se fogad el tőlem. Igen barátságosan bucsúztunk el,

megigértettem vele, hogy otthonomban, Redriffben, egyszer meglátogat; aztán lovat és vezetőt béreltem öt shillingért, amit a kapitánytól kaptam kölcsön.

Utközben, látván az apró lovakat és fákat, a pirinkó emberkéket és marhát, sokszor az az érzésem volt, hogy Liliputban vagyok. Mindig attól féltem, hogy széttaposom a szembejövőket, gyakran hangosan rájuk kiáltottam, térjenek ki gyorsan, elannyira, hogy párszor majdnem beverték a fejem ezért a szemtelen modorért.

Mikor végre beléptem házamba (meg kellett kérdezniem, hol van, úgy elfelejtettem) és szolga ajtót nyitott: meggörnyedtem és lehuztam a fejem, mint a kácsa, nehogy a szemöldökfába beleüssöm. Feleségem elém futott, hogy átöleljen, én azonban lehajoltam, hogy a fejem a térdét verte; azt hittem, csak így éri el a szájamat. Leányom letérdelt és kérte áldásom, de én nem vettem észre addig, míg fel nem állt; hozzá voltam szokva, hogy mindig fölfelé néztek, hatvan lábnyira, akkor aztán átfogtam a derekát, hogy felemeljem magamhoz. Még néhány éppen ott tartózkodó ismerőssel és a szolgálókkal oly furcsán bántam, mintha óriási volnék és ők törpék. A feleségemnek például szemrehányást tettem, hogy lehet olyan fösvény; hiszen egészen kiéhezetten látom viszont és szegény leányom is csontig aszott. Egyszóval: olyan furcsán viselkedtem, hogy első pillanatban mindnyájan a kapitányom nézetén voltak, eszemet illetőleg. Ezt példaképpen említem fel, a szokás és előítéletek nagy hatalmának bizonyítására.

Csakhamar beállt a jó egyetértés köztem és családom közt. Feleségem könnyörgött és kényszerített, nehogy valaha eszembejusson megint tengerre szállani, sajnos, a sors úgy akarta, hogy nem volt módjában megakadályozni mindazt, amit az olvasó mihamar megtud. Boldogtalan utjaimnak második részét ezzel bezárom.

HARMADIK RÉSZ.
Utazás Laputába, Balnibarbiba,
Luggnaggba, Glubbudribe és Japánba.

ELSŐ FEJEZET.

(Szerző megkezdi harmadik utját. - Kalózkodó elfogják. - Egy holland ember rosszakarata. - Szerző szigetre jut. - Laputába felszedik szerzőt.)

Tíz napig lehettem otthon, mikor meglátogató William Robison kapitány, Cornwallisból, a Jóremény nevű háromszáz tonnás vitorláhajó parancsnoka. Valamikor seborvos voltam azon a hajón, melyet ő vezényelt Levantéba. Mindig inkább barátjának tekintett, sem mint alárendeltjének: értesülvén róla, hogy megjöttem, bekopogott hozzám, nyilván üdvözlésre, mert másról nem beszélt eleinte. De aztán gyakrabban járt hozzánk, kijelentette, mennyire örül, hogy ilyen ragyogó egészségben lát, aztán megkérdezte, „hogymint most már egész életemre megtelepszem itt?” hozzátette „csak azért kérde, mert ő bizony két hónap múlva Hátsóindiába utazik,” végre nyíltan kirukkolt velem, hogy így meg úgy, „ne vegyem rossz néven, de gondoltam, milyen jó lenne, ha én volnék a hajóorvos, hogy kapnék magam mellé egy alorvost, meg két embert, hogy a fizetésem a megszokott bér duplája lenne és hogy ő rájött, az én ismereteim tengeri tudományokban legalább oly számosak, mint az övéi, hogy tehát ő tőlem mindig szívesen fogad el tanácsot, egészen úgy, mintha megosztanánk a hajó parancsnokságát.”

Annyi effajta, lekötelező dolgot mondott, olyan becsületes embernek ismertem, hogy képtelen voltam ajánlatát visszautasítani: az a szomjuság, hogy új s megint új tájakat lássak, minden balsorsom dacára, erősebb volt bennem, mint valaha. Csak a feleségemet volt nehéz meggyőzni: végre is úgy nyertem meg beleegyezését, hogy gyermekeink jövő boldogságát juttattam eszébe, amihez pénz és vagyon kell.

1706 augusztus 5-én indultunk és 1707 április 11-én Forte St. George-ba érkeztünk. Három hetet töltöttünk itt, felújítottuk a legénységet mert többen megbetegedtek. Innen Tonkinba mentünk, elhatároztuk, hogy itt hosszabb ideig tartózkodunk. Az áru, amit venni szándékoztunk, még nem készült el teljesen, nem is volt rá kilátás, hogy hamarosan szállítják. Éppen ezért vett egy nagy dereglyét, megrakta mindenféle áruval, amivel a tonkinaiak a szomszéd szigeteken kereskednek, bérelt tizennégy embert a fedélzetre (ezek között három benszülöttet) és engem, mint parancsnokot, megbízott, kereskedjem a magam belátása szerint, míg ő Tonkin-ban elvégzi a dolgát.

Három napot vitorláztunk, mikor nagy vihar tört ki. Észak-kelet észak fele hajtott, aztán öt napig szép időnk volt, nyugatról állandó széllel. A tizedik napon két kalóz-hajó vett üldözőbe; csakhamar utólértek. Az én dereglyém annyira meg volt rakva áruval, hogy nem haladhattunk gyorsan, másrészt nem voltunk abban az állapotban, hogy védekezésre gondolhattunk volna. Mindkét hajó egyszerre ért be, a kalózkodó dühösen rontottak a fedélzetre, de hogy mindnyájunkat arcraborulva találtak (ezt adtam ki parancsba) csak megkötöztek bennünket és őrt hagyva hátra, a dereglye belsejébe hatoltak.

A kalózkodó között egy hollandust vettem észre, akinek, ugylátszott, nagy tekintélye volt, bár nem volt egyik hajónak se a parancsnoka. Felismerte, hogy angolok vagyunk és töredezett angol szavakban esküdözött, hogy páronkint összekötve a tengerbe löket mindnyájunkat. Elég jól beszélek hollandusul: megmondtam, kik vagyunk és kértem őt, gondolja meg, hogy keresztények vagyunk és szövetséges ország alattvalói, hogy inkább indítsa a kapitányt irántunk könyörületre. Erre mégjobban felbőszült, ismételte vad fenyegetéseit, társai felé fordult és heves taglejtések közt japán nyelven beszélt hozzájuk, gyakran ejtve ezt a szót: *christianos*.

A nagyobbik kalózhajót japán parancsnok vezényelte, aki tudott valamit hollandusul, nem sokat. Hozzám jött és több kérdés után, melyekre alázattal feleltem, azt mondta, hogy „nem

fogunk meghalni”. Mélyen meghajtottam magam, majd a hollandus felé fordulva így szóltam: „nagyon restellem, hogy több irgalmat találtam egy pogányban, mint keresztyén testvéremben”. Hamar volt okom rá megbánni ezt a bolond beszédet. A gonosz európai, miután sokáig hiába próbálta rávenni a két kapitányt, hogy dobjanak a tengerbe (nem akarták megszegni nekem adott szavukat) végre mégis elérte, hogy büntetést eszeltek ki részemre, mely sok tekintetben szigorubb volt a halálnál. Embereimet két részre osztva átvitték a kalózhajókra, dereglyémre új legénységet raktak fel. Rám pedig kiszabták, hogy kicsiny sajkában vizrebo-csátanak, evezőkkel és egy vitorlával, négy napra való élelmiszerral, amit a japán kapitány a saját készletéből megduplázott, nem törve azt sem, hogy emberei megmottozzanak. Leszálltam a csolnakba, míg a hollandus, aki a földézetén állt, átkokkal halmozott el és gonosz szavakkal, amiket csak emberi nyelv kifejezhet.

Egy órával a kalózok támadása előtt még méreteket eszközöltem; a szélesség 46-ik és a hosszúság 183-ik fokán voltunk. Alig voltam a kalóztól láttávokban, kivettem zseb-látcsö-veimet és dél-keleten több szigetet pillantottam meg. Kifeszítettem a vitorlát, a szél kedvező volt, gondoltam, talán elérem a szigeteket. Három óra alatt el is értem az elsőt, sziklás part volt, mégis találtam néhány madártojást, száraz tengeri gyomból tüzet raktam és megsütöttem. Ez volt a vacsorám; elhatároztam, hogy készletemmel addig gazdálkodom, amíg csak lehet. Egy szikla árnyában töltöttem az éjszakát, füvet raktam a fejem alá és elég jól aludtam. Másnap a következő szigetre vitorláztam, innen egy harmadikra és egy negyedikre, hol vitorlával, hol evezővel. Nem akarom untatni az olvasót e szomorú és egyhangú részletekkel. Elég az hozzá, hogy az ötödik napon elértem az utolsó szigetet, mely az elsőtől kelet-dél-kelet felé fekszik.

Ez a sziget nagyobb volt, mint a többi; öt óra alatt elértem. Csaknem körülhajóztam, míg kikötésre alkalmas hely kínálkozott; keskeny földnyelv volt ez, háromszor akkora talán, mint az én csolnakom. Egészen sziklás sziget volt, néhol kis csomó füvek és édesillatú levelek. Ettem, ittam valami keveset, maradék készletemet eldugtam egyikébe a számos barlangoknak, találtam egy egész rakás madártojást és száraz tengeri füvet, amivel majd másnap tüzet rakhatok és úgy, ahogy megsüthetem a tojásokat; volt nálam kova, acél és gyujtóüveg. Egész éjszakámat abban a barlangban töltöttem, ahová készletemet rejtettem el, ugyanaz a száraz fű és tengeri gyom volt az ágyam, amit tűzifának szántam. Nagyon keveset aludtam; bánatom és aggodalmam elvonta fáradságomat és ébrentartott. Beláttam, hogy lehetetlenség életben maradnom e kopár vidéken és hogy nyomorultul el kell pusztulnom. Oly nyomorultnak és levertnek éreztem magam, hogy nem volt erőm felkelni. Már magasán állt a nap, mikor végre rászántam magam, hogy kimászok barlangomból. Egyideig a sziklák közt járkáltam: az ég ragyogó tiszta volt és a nap oly forrón süttött, hogy kénytelen voltam az arcomat elfordítani, mikor egyszerre csak az történt, hogy a nap hirtelen elsötétedett, de valahogy másképpen, mint olyankor szokott, ha felhő áll elébe. Megfordultam s köztem és a nap között egy nagy, sötét testet láttam, mely a sziget felé közeledett, két mérföldnyi magasságban lebegett és hat, vagy hét percig eltakarta a napot. A levegő azonban nem lett hűvösebb, se az ég nem sötétedett el, olyan volt, mint mikor hegy árnyékában áll az ember. Ahogy közelebb jött, átlátszatlan szilárd anyagu testnek bizonyult, melynek feneke alul lapos, sima és erősen fénylik, amint a tenger ragyogását visszaveri. Kétszáz rőfnyi magaslaton álltam, közel a parthoz s egyszerre láttam, hogy ez a nagy test lassan süllyed, végre csaknem párhuzamosan állunk szemben, alig egy angol mérföldnyi távolságban. Zseblátcsöveimet szedtem elő és ekkor tisztán kivehettem, hogy a nagy test szélein emberek járkálnak fel és alá, ott, ahol az lejtősnek látszott; de hogy mit csinálnak, azt nem vehettem ki.

Az élethez való természetes ragaszkodás azonnal élénken felujjongott bennem: remélni kezdtem, hogy ez a kaland valami módon kisegít reménytelen és kétségbeejtő helyzetemből.

Együttal pedig szinte kábult ámulat fogott fel: szigetet látván lebegni a levegőben, melyet emberek népesítenek be, mely süllyed és emelkedik vagy siklik a levegőben, a lakók tetszése szerint. De nem lévén hangolva akkor, hogy e csodás jelenségen tünődjem, inkább lázasan figyeltem, milyen irányt vesz a sziget, mert néhány pillanatig csendben, egyhelyben lebegni látszott. Kevéssel azután közeledett felém, láthattam kökerítéssel körülvett parkjait, mögöttük lépcsőket és csarnokokat, több egymás fölé épített terrászt. A legalsó folyosón néhány ember állott és mintha horgásztak volna valamire, mások meg ezeket nézték. Meglengettem sapkámat (kalapom rég elveszett már) és zsebkendőmet a sziget felé és torkom szakadtából kiáltozni kezdtem. Azután figyelmesen vizsgáltam a hatást és a sziget felém forduló részén embertömeget láttam összeverődni. Rámmutogattak, láttam, hogy felfedeztek már, bár nem válaszoltak kiáltásaimra. Aztán láttam négy vagy öt embert, amint nagysebessen fut fel a lépcsőkön, a sziget csucsa felé, ahol végül eltűntek. Ugy véltem, ezek nyilván rendelkezési jogot kérni mentek valami parancsoló személyhez, hogy intézkedhessenek.

A tömeg egyre nőtt. Félóra múlva megmozdult a sziget és emelkedni kezdett: a legalsó folyosó most száz rőfnyire közeledett hozzám. Könyörgő mozdulatokat tettem s alázatos hangon rimáncodtam a magasba: de senki sem felelt. Akik közel álltak hozzám, ruhájuk után ítélve, kiváló személyek, komolyan tanácskozni látszottak, gyakran pillantva felém. Végre egyikük megszólított: lány, tiszta és udvarias hangon, mely kiejtésben az olaszhoz hasonlított. Olaszul feleltem, remélve, hogy e nyelv hangzása legalább kellemesen érintheti fülét. De nem értettük meg egymást, bár könnyen felfogható volt, mit akarok, mert hiszen nyomoruságos állapotomat szemükkel láthatták.

Jeleket adtak, hogy jöjjenek le a szikláról s közeledjem a parthoz, amit rögtön megtettem. A repülő sziget ekkor úgy helyezkedett el, hogy széle éppen fejem fölött állt, mire az alsó folyosóról lánc ereszkedett, alján kényelmes ülőpaddal, erre ráültem, megfogóztam és éreztem, amint csigák segítségével felhuznak.

MÁSODIK FEJEZET.

(A laputabeliek jellemzése. - Szerző beszámol a nép műveltségéről. - A király és udvara. -
Hogy fogadják szerzőt? - A bennszülöttek félénkek és nyugtalanok. - A bennszülött asszonyok.)

Alig értem partot, nagy tömeg vett körül; azok, akik közelebb álltak, előkelőbb férfiakkal látszottak. A csudálkozás minden jelével nézegettek, én sem maradtam adós, bámulnom kellett, mert sohasem láttam még ilyen sajtós ruhákat és mozdulatokat. A feje mindegyiknek félre volt hajtva, egyiknek jobbra, másiknak balra: egyik szemük befelé fordult, a másik szemük egyenesen fel az égre. Ruhájuk tele volt mindenféle cifra figurákkal: napok, holdak, csillagok; másoknál hegedűk, fuvolák, hárfák, trombiták, gitárok diszitették a szövetet, meg egyéb instrumentumok, amiket nem is ismernek Európában. Aztán láttam néhány alakot, közönséges szolgáló-öltözetben, ezeknek a kezében volt egy pálca, a pálca végére felfújt hólyag kötve, úgy nézett ki, mint valami kereplő. A hólyagokban volt néhány száraz borsószem, vagy apró kavics, mint később megtudtam. Ezekkel a hólyagokkal néha a fülére vagy a szájára csaptak azoknak, akik a közelükben álltak. Ezt a dolgot akkor fel nem foghattam, mit jelent. Ugy látszik, ezek az emberek annyira el vannak foglalva belső elmélkedéssel, hogy sem beszélni nem tudnak, sem meghallgatni nem tudják egymást anélkül, hogy valamely külső érintés halló- és beszélőszervük tudatára nem ébresztené őket: ennél fogva azok, akik tehetik, tartanak maguknak egy ugynevezett *koppantó*-cselédet (eredetiben: *climenole*) és soha nem hagyják el a házat nélküle. Ennek a cselédnek aztán az a dolga, hogy mikor két-három, vagy több ember összekerül: szépen odakoppant annak a szájára, akinek beszélnie kell és annak vagy azoknak a jobbfülére, akikhez a beszéd szól. Ez a koppantó egyuttal elkiséri gazdáját olyankor is, mikor sétál és gyakran a szemére koppant; az emberek itt ugyanis annyira el vannak merülve gondolataikba, hogy minden percben neki mennének valaminek, vagy gödörbe esnének, vagy fellöknek egymást, vagy kiböknék a falat enélkül.

Kellett, hogy erről felvilágosítsam az olvasót, mert enélkül éppen úgy nem értené meg azokat a jelenségeket, melyek fogadtatásomat kísérték, mint ahogy én nem értettem akkor. Mikor megindultunk felfelé a lépcsőn, kísérem többször egészen elfelejtették, mi történt és hogy itt vagyok, többször magamra hagytak, míg aztán a koppantók nem frissítették fel emlékezetüket. Idegen ruhám és idegen arcom egészen közömbös volt nekik, nemkülönben a csöcselék kiáltozása is, melynek figyelme szabadabbnak és élénkebbnek látszott.

Végre elértük a palotát és beléptünk a fogadószobába. Ott ült a király egy trónon, kétoldalt magasrangu személyek. A trónus előtt állt egy asztal, tele földgömbökkel, korongokkal, fizikai műszerekkel, mindenféle fajtában. Őfelsége észre se vett bennünket, hogy beléptünk, bár ez nem minden zaj nélkül történt, mert az egész udvar odatolult az ajtóhoz. De, mint megtudtam, őfelsége akkor mélyen el volt merülve egy probléma vizsgálatába, s legalább egy óráig kellett várakoznunk, míg azt megoldotta. Kétoldalt két kis apród állt, koppantóval: mikor ezek látták, hogy befejezte a gondolatfolyamatot, megmozdultak, az egyik szájára koppantott őfelségének, a másik a jobbfülére: mire őfelsége úgy riadt fel, mint aki álomból ébred, rámnézett és kíséremre és eszébe jutott, hogy miért állunk itt; jövetelemről előzőleg értesítették volt. Néhány szót ejtett, mire azonnal mellettem termett egy fiatal legény, kezében koppantóval és odakoppantott a jobbfülemre. Kéz- és láb-jelezzem, hogy nincs szükségem erre a szerszámra, mely eljárás, mint később értesültem róla, őfelsége és az udvar szemében nagyon leszállította értelmi képességeimet. A király, ahogy kivettem, kérdéseket intézett hozzám; mindenféle nyelven feleltem neki, mikor kiderült, hogy sehogyan se érthetjük meg egymást; rendeletére a palotának egy másik termébe vezettek (ez az uralkodó mindegyik

elődjét felülmulta az idegenek iránti vendégszeretetben), ahol két szolgát adtak mellém, hogy ellássanak. Ebédet hoztak és négy magasrangu személy, kiket, úgy emlékeztem, a király közelében láttam, megtisztelt vele, hogy velük étkezhettem. Két fogást hordtak fel, három-három tálon. Az egyik fogás ürücomb volt, de szabályos lapu piramisba vágva, háromszögekből, aztán egy romboid-alak, marhahusból, végre gömbalaku pudding. A második fogás kacska volt, két darab, úgy kötve össze, mint egy hegedű, a körítékben fuvola- és furulyaalaku burgonyák uszkáltak, aztán egy hárfaalaku borjumell. A szolgák kocka, henger, paralellogramm és más mértani alaku kenyeret szeltek le nekünk.

Még ebédnél ültünk, mikor bátorságot vettem magamnak és megkérdeztem egyes dolgok nevét az ő nyelvükön. Koppantóik segítségével, s a nemes urak kegyesen válaszoltak, nyilván abban a reményben, hogy képességeik és tehetségeik felett való bámulatomat nagyban emelni fogja, ha majd társaloghatunk. Csakhamar magam kértem kenyeret, italt, amire szükségem lehetett.

Ebéd után visszavonult a társaság, a király részéről egy ur jelent meg nálam koppantóval. Tintát, tollat, papirost hozott, néhány könyvet is és jelekkel értésemre adta, hogy nyelvleckék dolgában jár, ő fog engem tanítani. Négy órát ültünk egyhelyben, ez idő alatt szép sereg szót irtam le oszlopba, oldalt a fordítással, külön füzetbe néhány rövid mondatot. Tanítóm ugyanis ilyeneket csinált: odaszólt egyik szolgáltnak, hogy hozzon valamit, vagy forduljon meg, vagy üljön le, sétáljon, álljon és így tovább. Erre aztán leirtam, hogy mondják ezt az ő nyelvükön. Egy könyvben megmutogatta nekem a nap, hold és csillagok alakjait, az egyenlítőt, az égőveket, a sarkköröket, számos planéta és állócsillag lajstromát. Megadta egy egész sereg hangszer nevét és leírását és nagy vonásokban a velük való bánásmód művészetének műszavait. Miután a tanító elment, a szavakat, fordítással együtt, ábécés rendbe szedtem. Ily módon néhány nap alatt már említett jó emlékezőtehetségem képessé tett, hogy nyelvük titkaiba pillanthassak.

Az a szó, amit „repülő sziget”-nek, vagy „lebegő sziget”-nek fordítok, eredetiben így hangzik: *Laputa*. Hogy honnan és hogyan származik ez a szó, nem tudom pontosan. *Lap* a régi, avitt nyelven *magas*-at jelent, *untuh* pedig kormányzót, uralkodót - állítólag, szóhasonlással, így származott az eredeti *Lapuntuh*-ból a mai *Laputa*. A magam részéről ezt a levezetést kicsit kényszerítettnek vélem. Egyszer vettem magamnak a bátorságot s néhány laputabeli tudósnak megjegyeztem, hogy véleményem szerint *Laputa* annyit jelent, mint *lap uted* - *lap*, határozóilag annyit tesz: napsugarak tánca a tengeren és *uted* annyit tesz: szárny. Nem akarok nagyképüsködni, de azt hiszem, ez a helyes megoldás; különben az igazságos olvasóra bízom, ítélje meg.

Azok, akikre a király rábizott engem, kijelentették, hogy öltözékem nagyon szegényes; másnap reggelre szabót rendeltek és mértéket vétettek egy öltözet ruhához. Már ezt az operációt egészen másképpen csinálta a laputabeli szabó, mint ahogy Európában megszoktuk. Először is kvadránssal lemérte magasságomat, aztán mérce és iránytű segítségével kiszámította testem arányait és körvonalait: mindezt papíron. Hat nap múlva elhozta a ruhámat, nagyon rosszul volt szabva, hol bő volt, hol szűk; később rájöttek, hogy az algebrai képletekben elvétett egy számot. Vigasztalásomul szolgált, hogy ezek az esetek itt igen gyakoriak és nem tulajdonítanak ezeknek nagy fontosságot.

Mig a ruhám készült, otthon maradtam és szorgalmasan bővítettem szótáramat. Mikor legközelebb az udvarnál tiszteltem, a király beszédéből sokat megértettem már; néhány alázatos szót válaszoltam is. Ő felsége elrendelte, hogy a sziget északkeleti irányt váltson Lagoda felé, ez a szárazföldi királyság fővárosa. Kilencven mérföldnyi távolságról volt szó, amit ötödfél nap alatt megtettünk. Fogalmam se volt róla, hogyan történik a sziget mozgatása. Másnap reggel tizenegy órakor a király, sajátkezüleg, udvarának és tisztikarának kísérete mellett,

három óráig játszott különféle hangszereken, egyfolytában. Majdnem megsiketültem a lármától, nem is sejtettem, mire jó ez, míg tanítóm fel nem világosított. Elmondta, hogy „e sziget lakói hozzászoktak a szférák zenéjéhez, mely bizonyos időközökben hallható. Most az udvar is részt vesz ebben a hangversenyben, mindenki azon a hangszeren muzsikál, amelyen leginkább jeleskedik.”

Lagoda felé való utunkban öfelsége több város és falu fölött megállította a szigetet, hogy a nép kérvényeit átvegye. Ecélből erős köteleket bocsátottak le sulyzókkal, ezekre a kötelekre odalent rákötötték a kérvényeket, mire, mint az iskolásgyerekek papírsárkánya, felrepült a kérvény. Néha bort és élelmiszereket is kaptunk alulról, amit csigákkal huzzunk fel.

Matematikai ismereteim nagyban hozzásegítettek, hogy a laputabeliek kifejezéseit, beszédmódorát megértsem. Fogalomkörük tele volt tudománnyal és zenével, ez utóbbiakhoz is értettem valamit. Gondolataikat állandóan vonalakban és idomokban fejezik ki. Ha például valamely asszonynak vagy állatnak a szépségét akarják dicsérni, rombuszokban, körökben, paralellogrammokban, elipszisekben és más mértani alakzatokban írják le, vagy zenei műszavakkal. A király konyhájában egész sereg fizikai műszert és instrumentumot találtam; ezekkel vagdalják szabályos formákba a hust, amit öfelségének feltálatnak.

Házaikat igen rosszul építik. A falak ferdek, a szobákban egyetlen rendes sarkot nem talál az ember. Ez onnan van, hogy a gyakorlati geometriát megvetik, azt mondják, közönséges és gépies munka az. Viszont az ő utasításaik, amiket a munkásoknak adnak, oly elfinomultak és komplikáltak, hogy ezek az egyszerű emberek nem is érthetik meg és rendesen elhibázzák az építést. Papiron a laputabeliek igen ügyesek, a szabályokat kitünően értik és kezelik. A közönséges, fizikai cselekedetekben, életmódban mégis alig láttam nehezkesebb, félszegebb, ügyetlenebb népet. Matematikai és zenei kérdéseken kívül más körben képtelenek mozogni. Igen rosszul vitatkoznak, szeretnek ellentmondani, hacsak nincs igazuk, ami ritkán történik meg. Képzelőerő, invenció: idegen fogalom náluk, még csak szavuk sincs ezekre a fogalmakra. Minden gondolatukat a két fentemlített tudomány mivelésére fordítják.

Sokan közöttük, főleg azok, akik csillagászáttannal foglalkoznak, hisznek az asztrológiában, csillagjárásban is, bár nyíltan restellik ezt bevallani. Amin leginkább csodálkoztam: ezek nagy előszeregettel foglalkoznak napi politikával. Beleszólnak közügyekbe, állami kérdésekben véleményt mondanak és a pártnézetek árnyalatairól szenvedélyesen vitatkoznak. Ezt a hajlamot különben számos európai matematikusnál is megfigyeltem, bár e két tudomány között semminemű rokonságot nem tudok felismerni. Talán úgy képzelik, hogy valamint a legkisebb körnek ugyanannyi foka van, mint a legnagyobbiknak, éppugy a világ szabályozása és forгатása nem kíván több hozzáértést, mint amennyi egy földgömb pörgetéséhez kell. Vagy talán az emberi természet egy nagyon közönséges betegségéből származik az ilyesmi; hogy mindig azok a dolgok érdekelnek bennünket leginkább, amelyekhez semmi közünk nincsen s melyekhez sem képzettségünk, sem tehetségeink nem elegendők.

A laputabeliek állandó nyugtalanságban élnek: lelkük egy pillanatra se békül meg: mégis, ami egyre foglalkoztatja érzelmüket, nagyon kevés jelentőséggel bír az emberiség létérdekében. Állandóan azon rettegnek például, hogy az égitestek állásában valami zavar történhetik; hogy a föld, amint egyre közeledik a naphoz, végre egészen beleesik majd; hogy a nap felszíne fokról-fokra kihül és megkérgesedik a kilökött látatömegtől s majd nem világítja a többi világot; hogy a föld csaknem összeütközött legutóbb is egy üstökös farkával; hogy a legközelebbi üstökös, melynek jövetelét harmincegy éven belül várják, valószínűleg szétmorzsol bennünket; mert ha perihéliumban bizonyos távolságnyra közeledik a naphoz (amitől, számításaik alapján, okunk van tartani), oly hőfokot ér el, mely tizezerszer nagyobb a veresen izzó vas hőfokánál, naptávolban viszont egymillió és tizennégy mértföld hosszú csóvát huz maga

után, amelybe, ha százezer mértföldnyi távolságban a nucleustól, vagyis magtól belekerül a föld, azonnal tüzet fog és hamuvá ég; hogy a nap, naponta lövelve fényét és melegét, anélkül, hogy új erőt gyűjtene, végre teljesen kimerül s megsemmisül, amivel együtt jár a föld pusztulása és mindama bolygóké, melyek a naptól kapnak fényt és meleget.

A laputabelieket annyira nyugtalanította és rémitgeti mindez s más effajta veszély előérzete, hogy aludni se mernek békében s az élet közönséges örömei és szórakozásai nem feledtetik velök e félelmeket. Ha reggel valamely ismerőssel találkoznak, első kérdésük, hogy van a nap kedves egészsége, milyen színben volt, mikor lenyugodott, mikor felkelt, és hogy van-e valami remény, hogy mégse ütközünk össze az üstökössel. Az effajta beszélgetésbe úgy belemerülnek, mint a kis fiúk, amikor naiv élvezettel és mohón végighallgatnak mindenféle szellemekről és kísértetekről szóló történeteket, aztán nem mernek lefeküdni a sötétben.

Ennek a szigetnek az asszonyai igen életvidorak: nagyon megvetik férjeiket s kiváltképpen kedvelik az idegent. Van is ilyen rengeteg, a szárazföldről szállnak be, mindenféle ügyesbajos dolgukban, városi ügyekben, üzleti utakon. Ezeket viszont igen megvetik a laputabeli férfiak, mert alacsony értelműeknek tartják őket. Az idegenek közül válogatják aztán a hölgyek gavallérjaikat. A csunya csak az a dologban, hogy egész nyíltan és biztonságosan teszik ezt, a férj annyira el lévén merülve elmélkedésekbe a feje bubjáig, hogy a szemeláttára udvarolhatnak egymásnak az asszony és szeretője; férjuras csak el legyen látva papírral, körzővel s a koppantó ne zavarja meg.

Az asszonyok és lányok sokat panaszkodnak azon, hogy úgy el vannak zárva ezen a szigeten: pedig gyönyörű vidék ez és ők nagy pompában és bőségben élnek, azt tehetik, ami jólesik. Ők azonban szeretnének világot látni, csak hogy a király engedélye nélkül nem szabad leszállaniok a szigetről, és ezt az engedélyt nagyon nehéz megszerezni; számos esetből kitapasztalták a férfiak, hogy a nők, ha egyszer odalent vannak, soha többé nem jönnek vissza, a levegőbe. Beszéltek nekem, egy magasrangu udvarhölgyről, több gyermek anyjáról, aki a miniszterelnök felesége volt, gazdag körülrajongott személy, férje bálványa, a legszebb palota urnője, hogy ez egyszer kiszállott Lagodában, a fővárosban, azzal, hogy beteg és szédülései vannak. Elmaradt félévig, végre küldöncöt menesztettek, hogy keresse meg és megtalálták egy sötét és piszkos csárdában, rongyok között: a ruháit eladta és abból tartott el egy vén, otromba, ferdenyaku lovászt, aki mindennap elverte és akitől alig tudták aztán elszakítani, nem akarta elhagyni. Férje szerelemmel és gyöngédséggel fogadta, nem tett szemrehányást; egy hónap múlva valahogy megszökött, ékszerivel együtt, visszament az emberéhez, azóta se hallottak róla.

Az olvasó persze azt hiszi, most holmi angol novellát mondtam el neki, és hogy ez nem a távol Indiákon túl történt. Kérem az olvasót, fontolja meg, hogy az asszonyi szeszély nem függ éghajlattól és nemzettől és hogy a nők sokkal egyformábbak, mintsem valaha hittük és szomorúan elismertük.

Egy hónap múlva elég szépen beszéltem a laputai nyelvet, tudtam válaszolni a király kérdéseire, ha fogadni kegyes volt. Öfelsege egy cseppet sem volt kíváncsi arra, hogy milyen országból jöttem és hogy ott milyenek a törvények, milyen a vallás, a történelem, ehelyett a matematikáról való nézeteim érdekelték. Amit magamról beszéltem, az egészen közömbösen hagyta és megvetően hallgatott, bár a koppantók szorgalmasan működtek kétoldalt.

HARMADIK FEJEZET.

(Egy jelenség, a modern bölcsezet és asztronómia világitásában. - A laputabeliek nagy fejlettsége az utóbbi tudományban. - Hogy nyomja el a király a felkeléseket?)

Minden külföldi ember kíváncsi: én is, mielőtt tovább buvárokodtam volna, engedélyt kértem a királytól, hadd tekinthessem meg a sziget nevezetességeit. Szívesen megadta beleegyezését és tanítómat rendelte mellém evégből. Főleg az érdekelt, milyen módon mozog és lebeg ez a sziget a levegőben. Arról, amit megtudtam, természettudományi pontossággal beszámolok az olvasónak.

A repülő vagy lebegő sziget alakja szabályos kör, melynek átmérője 7837 rőf, szóval ötödfél mérföld, és tizezer hold terület. Vastagsága háromszáz rőf. Feneke, amit csak alulról lehet látni, kétszáz rőf vastagságu sima gyémántdarab. Ezen nyugodnak a különféle közetrétegek, a legfelső réteg dus humusz, tiz-tizenkét láb mélységű. A felület befelé lejtőződik, úgy, hogy minden eső és csapadék apró patakokban a sziget közepére folyik, ahol négy nagy medencébe gyűl össze, mindegyik medence félmérföld kerületű. Ezekből a medencékből a víz nappal elpárolog, úgy, hogy nem önthetnek ki, de különben is a sziget fel tud emelkedni a felhők és vízpárák fölé, ahol nem esik és nem csapódik le a víz. A természettudomány szerint két mérföldnyi magasságban már nem igen képződik felhő, amit ebben a városban is megfigyeltek.

A sziget közepén ötven rőf átmérőjű luk van: ezen keresztül a csillagászok hatalmas csarnokba szállnak alá, amit éppen ezért *flandona gagnolé*-nak, vagyis a csillagászok barlangjának neveznek: ez a felszín alatt fekszik, száz lábnyira a gyémántlaptól. E barlangban husz lámpa ég folytonosan, melyek, visszaverve a gyémánt ragyogását, erős fényt árasztanak mindenfelé. A barlang tele van sextansokkal, kvadránsokkal, látcsövekkel s más csillagász-műszerek állnak ott garmadában. Legnagyobb látványossága azonban egy delejtű, rengeteg nagy, alakra olyan, mint valamely szováta. Hossza hat rőf, közepén három rőf vastag. Ez a delejtű közepén erős gyémánttengelyen forog, oly könnyedén, hogy egy ujjal elmozdítható. Körülötte négy láb mélységű gyémánthenger, melynek átmérője tizenkét rőf: ez nyolc, hatlábmagas gyémántlábban nyugszik. Homoru felének közepén tizenkét hüvelyknyi vályu van, ebben áll a tengely és ebben mozog.

Ezt a követ semmiféle erővel nem lehet elmozdítani, össze van kötve a sziget alsó részét képező gyémántlappal.

E delejtű segélyével emelkedik és süllyed a sziget s siklik bármely irányban. E tü egyik hegye vonzó, másik hegye taszító erőt fejt ki: ha már most a delejtűt felfelé irányítják, úgy, hogy a *vonzóerő* fordul a föld felé, akkor a sziget süllyedni kezd, ha a *taszító* végét fordítják a föld felé, akkor a sziget emelkedik: ha ferdén áll a delejtű, úgy mozog a sziget is. E delejtűben az erők mindig párhuzamosak az iránynyal.

Ilyen ferde mozgással irányítják a szigetet az ország különböző részébe. Mondjuk, hogy *AB* jelentse azt a vonalat, melyet képzeletben huzunk keresztül *Balnibarbi* tartományain. *CD* legyen az iránytü, *C* a vonzó vége a tünek, *D* a taszító. Most fordítsuk lefelé a taszító végét, akkor a sziget ferdén felfelé, *D* irányában emelkedik. Elérve *D*-t, a kő megfordul tengelyén, mire *E* felé mozog a vonzó-vég, mire a sziget ferdén *E* felé süllyed, a tengely tovább mozog a vályuban, míg a tü felveszi az *EF* helyzetet, taszító-végét lefelé irányítva, mire a sziget *F* felé mozog. Így, változtatva a tengely állását, mozog a sziget: emelkedik és süllyed, vagy, viszonylagosan ferdén emelkedik és ferdén süllyed, miáltal más irányokban halad.

De meg kell jegyeznünk, hogy a sziget nem repülheti át a tartomány határait: sem pedig nem emelkedhetik négy mérföldnél magasabba. A csillagászok, akik hosszú értekezéseket irtak erről, úgy magyarázzák e jelenséget, hogy a delejező nem hat négy mérföldnél messzebb s hogy azok a sajátságos ásványok, melyek a delejtüre hatnak, s melyek lent, a szárazföldben vannak, éppen csak ebben a tartományban fordulnak elő s a Föld más részeiben nincsenek is efféle ásványok. Már most, azokat a földrészeket, melyek így a delejtü hatása alatt vannak, könnyen hatalmába kerítette az uralkodó, fölényes helyzetében, de hatalma nem terjed túl az ország határain.

Olyankor, mikor a delejtü függőlegesen áll a vályuban: a sziget egy helyben lebeg: mindkét pontja egyenlő távolságban lévén a földtől, az egyik lefelé huzza, a másik fölfelé taszítja a szigetet, így aztán nem áll be gyorsulás.

Erre a delejtüre megbizott csillagászok vigyáznak, ezek adják meg időről-időre a szigetnek azt az irányát, amit őfelsége óhajt. Életük nagy részét az égitestek vizsgálatában töltik: nagyító-üvegeik sokkalta élesebbek és jobbak, mint a mieink. Legnagyobb csillagvizsgálójuk csak három láb széles és mégis tisztábban mutatják a csillagokat, mint a mi száz láb átmérőjű lencséink. Olyan felfedezéseket tettek, amilyenekről nem is álmodnak az európai csillagászok: tizezer állócsillagot jegyeztek fel; mi harmadrészeről se tudunk. Felfedezték a Mars két bolygóját, a belső, a főbolygó, háromszoros, a külső ötszörös átmérőjének távolságában kering; az első tiz, a másik huszonegy és fél óra alatt kerüli meg a Marsot.

Feljegyeztek kilencvenhárom különféle üstökösöt és pontosan megállapították visszatérésük idejét. Ha igazak a megfigyelések, kívánatos volna, hogy nyilvánosságra kerüljenek: az üstökösökről szóló gyenge és hiányos elméleteket a csillagászati tudományok többi ágainak tökélyére lehetne emelni általuk.

Ami a királyt illeti, ő volna a világ legkorlátlanabb uralkodója, hacsak rá tudná venni minisztereit, hogy támogassák őt ebben, ezeknek azonban többnyire a szárazföldön vannak birtokaik és meggondolva, hogy udvari kegyencnek lenni nagyon bizonytalan állapot: inkább nem egeznek bele, hogy az országot rabszolgává tegyék.

Két módja van a királynak, engedelmességre birni a népet, ha valamelyik város fellázad vagy megtagadja az adót. A szelidebbik eljárás az, hogy a fellázadt város fölé emelik a szigetet, nem mozdulnak onnan, mire az illető városra nem süt a nap, nem esik az eső, a lakókat elárasztja a pizok, megfertőzi a betegség. Ha a felkelés nagyobb méretű, egyidejűleg köveket is dobálnak le rájuk felülről, ami elől csak pincékbe és barlangokba lehet elbujni, míg a házak tetejét összerombolják a kövek. Végre, ha még tovább makacskodnak, vagy bujtogatják a népet: akkor az utolsó ráció következik: az egész szigetet ráejtik a városra, amit ez pillanat alatt emberestül, házastul porrázuz. Ez azonban nagyon kivételes rendszabály, amihez csak utolsó esetben nyúl az uralkodó; nagyon kockázatos lépés ez, amit a miniszterek se igen mernek ajánlani, mert nagy baj volna, ha gyűlöltté válnék a nép előtt az a sziget, mely a király dominiuma.

Van még egy másik ok is, ami végett ennek az országnak uralkodói nagyon is óvakodnak az ilyen borzasztó eljárástól, hacsak végzetes kényszerűség nem lép fel. Lehetnek ugyanis abban a városban, melyet összezuzásra ítélték, magas sziklák, vagy tornyok, vagy kőoszlopok: már most egy hirtelen zuhanás megsérthetné a sziget fenekét, avagy alsó lapját, mely mint említettem, gyémántból van ugyan és kétszáz rőf vastag, mégis, egy erős lökéstől megrepedhet, vagy megpattanhat valami tüztől, ami a kéményekből száll fel. Éppen ezért a király, ha nagyon haragszik s elhatározza, hogy megtöri a lázongó várost, mindig úgy rendeli, hogy rendesen és óvatosan sülyedjen a sziget, részint alattvalói iránt érzett gyöngédségből, részint talán attól

tartva, hogy megreped a sziget fenéke, mely esetben, a tudósok véleménye szerint, a delejtű már nem tudná felemelni a szigetet, hanem az egész tömeg lezuhanna a földre.

Egy régi törvény rendelete szerint sem az uralkodó, sem két idősebb fia nem hagyhatják el a szigetet, a királyné is csak akkor, ha tul van a gyermekágyon.

NEGYEDIK FEJEZET.

(Szerző elhagyja Laputát. - Utazás Balnibarbiban. - A főváros. - A főváros és vidékének leírása. - Szerzőt egy magasrangú ur barátságosan fogadja. - Szerző vitája ugyanezzel.)

Távol legyen tőlem azt állítani, hogy rosszul bántak velem a szigeten, mégis be kell vallanom, kezdtem úgy érezni, hogy nagyon is mellőznek és nem tisztelnek kellőképpen, sem a királyt, sem a népet egyéb nem érdekelvén, mint zene és mennyiségtan, mely tudományokban pedig nem lehettem oly jártas, mint ők. Másrészt, miután a sziget minden nevezetességét megtekintettem, vágy fogott el, hogy egyebet is lássak: őszintén szólva, nagyon meguntam e jó embereket.

Két tudományban kétségkívül sokra vitték s még hozzá oly tudományokban, melyekben nem vagyok járatlan; de elmékedéseikben oly elvontak és korlátoltak voltak, hogy őszintén szólva, sohasem volt még dolgom ilyen rossz társalgókkal. Majdnem kizárólag asszonyokkal, munkásokkal, koppantókkal és lakájokkal érintkeztem, ama két hónap alatt, melyet ott töltöttem; - meg is vetettek ezért, de nem tehettem másképp, csak efajta emberektől kaphattam kérdéseimre választ. Szorgalmas tanulás révén igen szép előmenetelt tanusítottam nyelvükben. De mondom, már meguntam volt a szigetet: elhatároztam hát, hogy az első, kínálkozó alkalommal leszállok. Volt az udvarnál egy magasrangú személy, a király közeli rokona, akit ezért, de csakis ezért, tiszteletben tartottak. Máskülönben egészen buta és tudatlan ember hírében állott. Számos, hasznos szolgálatot tett az udvarnak, sok embere volt és barátja, de oly hallatlanul rossz zenei hallása, hogy ellenfelei elképedve suttogták róla: „néhányszor még a taktust is eltévesztette.” Tanárai csak nagy nehézséggel verhették fejébe a matematika legegyszerűbb levezetéseit. Ez az ur gyakran kitüntetett kegyének jeleivel, sokszor látogatásával is megtisztelt, érdeklődött európai dolgokról, törvényekről, szokásokról; utjaim és kalandjaim is érdekelték, nagy figyelemmel hallgatott végig és igen értelmes megjegyzéseket tett. Volt két koppantója, de ezeknek szolgálatait sohasem vette igénybe, csak udvari szertartások és látogatások alkalmával: olyankor, mikor egyedül maradtunk, rendesen elküldte őket.

Megkértem ezt az urat, járna közbe érdekemben őfelségénél. Szívesen megtette, bár nem helyeselte távozásom, előnyös állásokat ajánlott, de én nagy tisztelettel és köszönettel visszautasítottam mindent.

Február 16-án elbucsuztam őfelségétől és az udvartól. A király mintegy kétszáz angol font értékű összeggel ajándékozott meg, ugyanennyit kaptam pártfogómtól is, meg egy ajánló levelet Lagadóba, a fővárosba, egyik barátjához. A sziget akkor éppen egy hegy fölött lebegett, a legelső folyosóról lebocsátottak zsinegen, úgy, ahogy annak idején felszálltam.

Ez az ország a repülő-sziget uralkodójának tartománya, a *Balnibarbi* nevet viseli, fővárosa, mint már említettem, Lagadó. Valahogy megkönnyebbültem, mikor lábam alatt mozdulatlan talajt éreztem. Besétáltam a városba, most már minden feltűnés nélkül: ruhám olyan volt, mint a benszülöttké és beszélni is tudtam velük. Mihamar megtaláltam annak a személynek házát, akihez ajánlottak. Megmutattam pártfogóm levelét. Igen szívesen fogadtak. A ház ura, *Munodi*, szintén magasrangú ember, szobát rendeztetett be házában, egész ott-tartózkodásom alatt nála laktam; a legvendégszeretőbb jóindulattal bántak velem. Már másnap reggel a ház ura kocsin vitt el, hogy megnézzük a várost. Ez a város félakkora, mint London; házai nagyon furcsán építvék, legtöbb köztük közel az összeroskadáshoz. Az utca népe mintha állandóan sietne, a tekintetük vad, szemük merev, ruhájuk rongyos és szakadt. Áthajtottunk a város egyik kapuján, mintegy három mérföldet tettünk a környéken. Földmivéseket és munkásokat láttam, különféle szerszámokkal dolgozták a földet, de képtelen voltam felismerni, mit csinálnak

tulajdonképpen: se gabonát, se füvet, se más veteményt nem láttam sehol, bár a talaj kitűnő termőföldnek tűnt. Nem rejthettem el csodálkozásom, melyet e furcsa látvány keltett bennem: bátorságot véve magamnak, megkértem kitűnő vezetőmet, volna oly kegyes megmagyarázni, mit jelent e sok szorgos kéz, főni látszó fej, átszellemült arc, utcán és földeken, mert nem látom semmi hatását annak, amit dolgoznak, sőt ellenkezőleg, még sose láttam ily rosszul művelt földet, ilyen roskatag, átabotába épült házakat, ily kétségbeesett és inséges népet. *Munodi* ur, mint említettem, magasrangu személy volt, valamikor Lagadó kormányzója, de a miniszterek ármánykodása miatt elbocsátották azzal, hogy képességei nem elegendők. A király különben kegyelte, mint jóhiszemű és tisztességes, de alacsony értelmű embert.

Mikor ekként bíraltam volna az országot és lakóit, odanyilatkozott, hogy „ennyi idő alatt nem formálhattam ítéletet s hogy ahány ház, annyi szokás, ahány nemzet, annyi erkölcs”, s más ily közhelyeket mondott. De mikor visszatértünk a palotába, megkérdezett, „hogya tetszik nekem ez az épület, mit találok benne képtelennek, mi az ellenvetésem a szolgák öltözkéivel és modorával szemben?” Nyugodtan kérdezhetette ezt, környezetében minden pompás, szabályos volt, a szolgák csinosak és előzékenyek. Azt feleltem, „hogya őexcellenciája bölcsesége és gazdagsága tulemelték őt mindama nyomoruságon, amit bolondság és szegénység okoz az ágrólszakadtakban.” Azt mondta: „ha volna kedvem elkisélni őt nyaralójába, mely husz mérföldnyire fekszik innen, birtokán, ott több alkalmunk lesz erről társalogni”. Mondtam, hogya szívesen állok rendelkezésére és másnap reggel utrakeltünk.

Utunk folyamán figyelmessé tett számos módszerre, melyekkel az ország földmivesei dolgozzák a földet. Meg nem foghattam, hogya lehet az, hogya sehol egy szem buzát, egy szál füvet nem látok. De hogya három órát utaztunk, a kép megváltozott: gyönyörű vidékre értünk: tanyák, gazdaságok, csinos kis házak, gazdag földek, szőlők, buzatáblák és veteményeskertek. Soha nem láttam ilyen ragyogó termést. A kegyelmes ur észrevette, hogya derül fel arcom, és sóhajtva jegyezte meg: „hogya itt kezdődik az ő birtoka s hogya ez végig ilyen, egész a nyaralóig, hogya honfitársai kinevetik és megvetik őt, amiért gazdaságát ily rosszul vezeti és ilyen rossz példát ad a népnek. Csak az vigasztalja, hogya nagyon kevesen követik e példát, csak az olyan öreg, elmaradt és gyengeelmű emberek, mint ő maga.”

Végre megérkeztünk. A kastély valóban előkelő épület volt, az architektura legjobb tudása szerint. Szökőkutak, kertek, sétányok, ligetek, minden a legszebb rendben és nemes izléssel. Nem állhattam meg, hogya elragadtatásomban többször felkiáltok: de őexcellenciája hallgatott, csak vacsora után, mikor magunkra maradtunk, szólalt meg és igen szomoruan azt mondta: „hogya nagyon fél, ezt a kastélyát is, meg városi palotáját le kell majd rombolni s ujjaépíteni a kor követelményei szerint, ki kell irtani gazdaságát és megszerezni mindezt ujra a modern igényeknek megfelelően; ha nem akarja, hogya gögösnek, ostobának, nyeglének, tudatlannak és szeszélyesnek tartsák s hogya talán magára haragítsa őfelségét is, hogya az én nagy elismerésem majd megszűnik, ha egy kissé betekintek olyan részletekbe, amikről az udvarnál nem hallhattam; hogya azok ott nagyon is elmerültek elméleteikbe, semhogya valaha tudomásul vennék, mi történik idelent.”

Mindabból, amit elbeszél, a következőket vettem ki. Negyven évvel ezelőtt bizonyos emberek felszálltak Laputába, részint üzleti ügyekben, részint szórakozásból. Őt hónapot töltöttek ott. Mikor visszajöttek, tudtak valamit gagyogni matematikáról és tele voltak fellengző eszmékkal, amiket ott fent, a magasban sajátítottak el. Ezeknek az embereknek aztán semmire tetszett, amit elhagytak: új elméleteket hoztak, művészetben, tudományban. Azt mondták az ipart is renoválni kell. E célból királyi szabadalommal Tervkészítő Akadémiát létesítettek Lagadóban és az új szellem oly gyorsan terjedt el a nép közt, hogya ma már alig van számbavehető városa a tartománynak ilyen akadémia nélkül. Ezekben az akadémiákban a tanárok a

földművelés és építészet új szabályait és módszereit dolgozzák ki, új szerszámokat és műszereket terveznek a kézipar minden szakmájában, melyeknek segítségével, azt mondják, egy ember elvégezheti tíznek a munkáját, egy hét alatt palotát építhetnek, oly tartós anyagból, mely javítás nélkül eltart örökké. A föld minden gyümölcsét, szerintük, meg lehet érlelni abban az évszakban, melyben nekünk tetszik s még hozzá százszor annyit, mint most. Számlálhatatlan ilyen tervük van. Csak az a kis baj van még, hogy mind e terveket nem lehetett eddig tökélyre fejleszteni s közben az egész ország kopár ugaron fekszik, a házak romokban, a nép élelem és ruha nélkül.

De ez nem szegi kedvüket, egyre növekvő bizalommal dolgoznak elméleteiken, remény és kétség szítja őket. Őexcellenciája kijelentette, hogy sajnos, ő nem vállalkozó szellem, megelégszik az élet régi formáival, lakik őseinek házában s meg van minden ujítás nélkül. Néhány nemes barátja vele tart, de mostanában nagy rosszakarattal és megvetéssel találkoznak mindenütt; tudatlan és maradi embereknek tekintik őket, akik csak a maguk önző kényelmét tartják szem előtt és nem gondolnak az ország általános jólétére.

Őexcellenciája hozzátette még, „hogymiképp nem akar megfosztani attól az örömtől, hogy a nagy akadémiát megtekintsem. Ha akarom, elmehetünk oda.” Előbb azonban egy régi, roskatag épületet mutatott még, mely a hegy oldalában porladt s melyről azt mondta: „hogym volt neki egy nagyon jó és megfelelő malma, félmérföldnyire házától, amit egy nagy folyó vize hajtott s ami ellátta egész családját és személyzetét. De hét évvel ezelőtt a Tervkészítő Akadémia egy küldöttsége jelent meg előtte és ajánlotta, hogy bontsa le a malmot s építse fel újra a hegy másik oldalán. A hegyen keresztül csatornát kell vezetni, ezen át csövek és gépek hajtják a vizet, ami azért jó, mert a szél és levegő izgatják a vizet a magasban és mert a víz, ha magasból száll alá, félakkora erővel hajtja a malmot, mint amennyi a folyónak kell, hogy a föld színén haladjon. Akkoriban nem jó lábon állt az udvarral, de még barátai is rábeszélést, így hát belement e javaslatba. Két évig dolgozott száz ember, a mű nem sikerült, a küldöttség elment, minden felelősséget visszahárítva rá, de sőt még gunyolják is őt azóta és másokat unsoznak hasonló kísérletre.”

Néhány nap múlva visszatértünk a városba: őexcellenciája, tekintve, hogy rossz szemmel nézték őt az akadémián, nem kísért el személyesen, egy barátjára bízott, hogy kalauzolna. Ennek az urnak úgy mutatott be mint a nagy tervek és ujítások barátját, kíváncsi és könnyen-hívó embert, amiben alapjában igaza volt. Ifjabb koromban nagy barátja voltam a tervezésnek.

ÖTÖDIK FEJEZET.

(Szerző megtekinti a Lagadói nagy akadémiát. - Az akadémia részletes leírása. -
Mivel foglalkoznak az akadémia tudósai.

Felteszem, hogy olvasóim érdeklődve várják a nagy laputai egyetem részletes ismertetését. Ez az akadémia nem egy épületből áll, több ház sorakozik egymás mellé az utca két oldalán, melyeket kiürítettek s a tudósok részére berendeztek e célból.

A felügyelő nagyon szívesen fogadott; több napon keresztül látogattam az akadémiát. Mindegyik szobában egy, vagy több tervekészítő lakik; számításom szerint legalább ötszáz szoba van az akadémián.

Az első ember, akit láttam, igen sovány, magas férfi volt. Keze és arca feltűnően piszkos, hosszú haja és szakálla kócosan lengett arca körül, több helyen elperzselve teste és karjai. Ruhája, inge, bőre szintén piszkos és tarka. Ez a tudós nyolc éve dolgozik egy találmányon, mely szerint az uborkából ki lehet vonni a napsugarakat, eltenni fiolákba és légmentesen lezárni. Ez a napsugárkészlet pótolja majd a meleget, ha nyáron gyéren süt a nap. Kijelentette előttem, hogy nyolc éven belül öfelsége birodalmát megfelelő mennyiségű napfényvel árasztja el. Csak azon panaszkodott, hogy kevés pénze van s nagyon kér, kölcsönözzek neki valamit, ha tehetem, mert az idén nagyon drága az uborka. Adtam neki pár hatost, jó gazdám ugyanis ellátott pénzzel, tudván, hogy az akadémián divatban van a kéregetés.

A második szobába lépve, már az ajtóból hőkölttem vissza, oly rettenetes bűz csapott ki felém. De a vezető betaszított s még odasugott nekem, „hogymeg ne sértsem a tudóst, mert nagyon érzékeny természetű”, s így még az orromat se mertem befogni. E szoba lakója az akadémia legidősebb tudósa volt: arca és szakálla pergamentsárga, kezei és ruhái csunyasággal borítva. Hogy bemutattak, nagyon megörült, megölelt és megcsókolt, mely udvariasságot szívesen elengedtem volna. Ez a tudós, mióta az akadémián van, egy találmányon dolgozik, mely által az emberi ürülékből vissza lehet állítani az eredeti táplálékot; csak szét kell bontani részeire elválasztani a gyomorsavat az epétől, kivonni belőle a bélnedveket, lepárlani a rosszszagú váladékokat. Az akadémia minden héten teli hordó anyagot bocsát rendelkezésére, akkorát, mint egy hajótonna.

Láttam egy másikat, aki lőporba jeget próbált elvegyíteni. Megmutatta hosszú értekezését, mely a *tűzkovácsolást* tárgyalja s amit ki fog adni, ha pénze lesz hozzá.

Egy másik embert is találtam, valóságos lángészt, aki az építészetet akarja átalakítani. Szerinte a házakat fölülről kell kezdeni építeni, mint ama két értelmes bogár, a méh, meg a pók.

Volt aztán egy született vak, számos hasonló tanítvány körében. Ezek színeket keverték festők részére, melyeket tapintással és szaglással különböztettek meg. Az én bajom volt, hogy abban az időben még tökéletlenek voltak mesterségükben: maga a tanár egészben elhibázta a dolgot. Ezt a művészt nagyon becsüli és bátorítja az egész egyetem.

Egy másik szobában sokat épültem egy tervelőn, aki azon mesterkedett, hogyan lehetne a földet disznókkal művelni, megtakarítva a barom és az arató-szerszámok költségeit. Elmélete a következő: a televénybe nyolc hüvelyk mélységben, hat hüvelyknyi távolságban makkot, mogyorót, datolyát és más jóízű abrakot kell elültetni, az effélét nagyon szereti a disznó: most ráhajtunk hatszáz, vagy még több disznót a földre, mire ezek az állatok néhány nap alatt fölturják a földet, hogy a csemegéhez jussanak, amivel kettős célt értünk el: a föld készen áll vetésre s egyuttal a szükséges trágya is helyben van. Az eddigi kísérletek nem jól sikerültek,

sok volt a munka és költség és a termés kicsiny. Kétségtelen azonban, hogy a találmánynak nagy a jövője.

Másik szobába mentem. Falak és mennyezet csupa pókháló, kicsiny ösvény vezet csak ki és be. Alig léptem be, már rámkiáltott a mester, nehogy eszembe jusson elszakítani valami szálát. Nagyon panaszkodott, „hogy a bolond világ eddig selyemhernyóból kapta a selymet, mikor ime, ennyi házibogarunk van, melyek sokkal finomabb szálát eresztenek és a szövéshez és fonáshoz is jobban értenek”. Továbbá megtakaríthatjuk a selyemfestést, ami nagyon valószínűnek tűnt; a mester mutatott nekem különféle színű legyeket, ezekkel eteti pókjait és biztosított, „hogy a pókhálón megérik annak a légynek a színe, amit a pók evett. Van neki mindenféle árnyalatból, meg aztán a legyek táplálékát is gondosan megválogatja: gummiból és olajból és más enyves anyagokból, amitől szép erős és tartós lesz a szál.”

Aztán volt ott egy csillagász, aki a torony szélkakasára napórát rendezett be, mely a föld és a nap mozgását a szelek esetleges változásával egyidejűen ábrázolja.

Egy idő óta enyhe kólikáról panaszkodtam, azért vezettem egy nagy orvos szobájába tessékelt be, aki e betegség gyógyításában nagy hirre tett szert, azzal, hogy a szervezetet ellenkező behatásoknak tette ki. Volt egy nagy fújtatója hosszú és vékony elefántcsont csővel, amit nyolc hüvelyknyire betolt a végbélbe. Kijelentette, hogy ezzel úgy összetudja huzni a beleket, ahogy akarja. Ha a betegség nagyon makacs és heves volt, többször kihuzta a műszert, újból megtöltötte levegővel, közben hüvelykjével fogta be a végbél-nyílást. Ez négyszer vagy ötször ment így, mire állítása szerint az összegyűlt szél minden beteg anyagot a légbe röpit, (mint a vízi szivattyu) s a beteg felgyógyul. Mindkét módszerét előttem próbálta ki egy kutyán. Az elsőnek nem volt eredménye. A másodiknál az állat majdnem megpukkadt s egy nagyon undorító hasmenés látványában részesített bennünket. A kutya menten megdöglött s mi magára hagytuk a tanárt, hogy ugyanazzal a módszerrel újra életre keltse.

Eddig az egyetemnek egyik oldalát szemléltük csak meg, a másik oldalon laknak az elméleti tudományok mesterei: beszéljünk ezekről is, de előbb emlékezzünk meg egy kitűnő személyről, akit maguk között az „egyetemes művész” néven tiszteltek. Ez elmondta nekünk, „hogy immár harminc éve kizárólag az emberi élet megjavítását célozza minden gondolatával”. Két nagy szobája volt, tele csodálatos ritkaságokkal s ötven embere folytonos munkában. Egyesek levegőt sűrítettek száraz és szilárd anyagba. Kivonták a nitrogént és lepárolták a folyékony alkatrészeket; mások márványt puhítottak, hogy vánkos legyen belőle, mások ismét élő lovak patáját kővé edzették, nehogy utközben megsebesüljön. Maga a művész két nagy tervén dolgozott akkor: az első szerint murvával kell bevetni a földet, mert e növénynek nagy a csirázó képessége. Erre vonatkozó kísérleteit csekély hozzáértésemmel nem ítélttem meg. Másik terve szerint bizonyos gummi, ásvány- és növényanyagok keveréke külsőleg alkalmazva megakadályozza a gyapju növést fiatal bárányokon: remélte, hogy bizonyos idő múlva az egész tartományban pőrén születnek a birkák.

Most a tulajdonképpeni elméleti tudósok következtek. Az első tágas szobában fogadott, mintegy negyven tanítvány környezetében. Az üdvözlések után észrevette, hogy csodálkozva figyelek egy nagy keretet, mely csaknem az egész szobát szelvében és hosszában befogta. „Talán csodálkozom” - ugymond - „ezen a módszeren, mely a spekulatív-tudományokat gyakorlati és mechanikai uton javítja. A világ csakhamar rájön majd, mit jelent ez a módszer: hizeleg magának azzal, hogy nemesebb, nagyszerűbb gondolat meg nem született még ember agyában. Mindenki tudja, mily bonyolult s ritka folyamat az, melynek révén nagy művészetek létrejönnek s mily fáradságos a művészetek és tudományok megtanulása. Az ő módszere szerint megfelelő eljárással s nem szellemi, hanem tisztán testi munkával a legtudatlanabb személy jutányos áron maga írhat bölcsészeti munkákat, verseket, politikai, jogi, matematikai

és teológiai értekezéseket, anélkül, hogy egy szikra tehetsége vagy műveltsége volna hozzá”. Erre megmutatta a keretet, melynek szélén libasorban álltak a tanítványok. Ez a keret a szoba közepén állt és átmérője kitett husz lábat; a felső lapján egyes fadarabok voltak, kockalakban, kisebbek meg nagyobbak. Vékony drótok kötötték össze az egész szerkezetet. Mindegyik kocka sarkai papírral betapasztva: e papírokon az állam nyelvének szavai állottak minden hajtogatásban, de rendszertelenül. A tanár felszólított, ügyeljek, mert azonnal megindítja a gépet. Most a tanítványok vezérszóra megragadtak egy vasfogót; a keret szélén negyven volt ilyen, egyet fordítottak rajta, mire a szavak berendezése egyszerre megváltozott. Erre harminchat tanítvány leolvasta azokat a szavakat, melyek a keret szélére kerültek; ahol négy vagy öt szó összekerült, azt lediktálták a másik négy fiúnak, ezek aztán egy mondatba irták össze a szavakat. Háromszor vagy négyszer ismétlődött az egész, minden fordulatban másképp állt a gép, a szavak új helyre kerültek, aszerint, amint a kocka papírlemezei felülről-lefelé forogtak.

Naponta hat órát dolgoztak így a tanítványok s a tanár több vaskos kötetet mutatott nekem, melyeket így, egyes mondatokból állítottak össze s melyekből a világ minden művészetek és tudományok gazdag anyagát meritheti. Véleménye szerint a találmányt legmagasabb tökélyére lehetne fejleszteni, ha az ország alapítványt tenne s ötszáz ilyen gépet állítana fel Lagadóban. A vállalkozókat kényszeríteni lehetne, hogy e célra megfelelő összeggel adózzanak.

Kijelentette, hogy ez a találmány ifjú kora óta minden gondolatát elfoglalja. A keretet úgy rendezte be, hogy az egész szókincset felölelje, nem feledkezve meg a viszonyyszókról, melyek főneveket, igéket és névmásokat összekötik.

Hálámat fejeztem ki és köszönetemet, hogy ilyen közlékenyen elmondott mindent s megígérttem, „ha valaha sorsom visszavet hazámba, hirdetni fogom nagyszerű találmányát mindenütt.” Le is jegyeztem papírra a gép alakját és körvonalait, megmondtam neki, „hogy Európában a tudósok gyakran ellopják egymástól találmányaikat, amiből az a hasznuk, hogy vitázhatnak valamin: kinek tulajdona a gondolat. De mindent megteszek, hogy ez esetben ne lehessen vitás, kié a felfedezés dicsősége.”

Most a nyelvtudósok iskolája következett. Egy szobában éppen három tanár értekezett arról, hogyan lehetne megjavítani az ország nyelvét.

Az első terv szerint meg kellene rövidíteni a beszédet úgy, hogy a többtagu szókból egytagut csináljunk, ki kell hagyni az igéket és igekötőket: hiszen minden elképzelhető szó valójában főnév.

A második tudós azt vitatta, hogy általában el kell hagyni a szavakat: így sokat nyer a nyelv rövidegben s e módszer az egészségre is jó hatással lehet. Ő úgy gondolja, hogy hiszen minden kimondott szóval a tüdő, surlódás következtében, lassan kopik s így megrövidíti életünket. Eszerint mit kell tehát lennünk? „Azt kell tennünk, hogy miután a szavak a fogalmakat jelölik csak, minden ember hordjon magánál oly tárgyakat, melyek bizonyos, a társalgásban előfordulható fogalmakat jelölnek.” Ez a találmány nyilván elterjedt volna, ha a csöcselék, a nők és a tudatlan emberek nem fenyegettek volna lázadással, hogy nyelvük szabadságát veszélyeztetve látták. Hiszen tudjuk, hogy a csöcselék mindig esküdt ellensége volt a tudománynak. Sok tudós férfi azonban már most alkalmazza ezt a módszert s mondanivalóit tárgyakkal fejezi ki, amiben csak az a kényelmetlen, hogy ha egy embernek sok mondanivalója van, kénytelen egész zsákot cipelni a hátán vagy két erős szolgát alkalmazni e célra. Gyakran tanuja voltam, hogy két tudós majdnem összerogyott terhük súlya alatt. Ugy jártak az utcán, mint nálunk az ószeresek, mikor összetalálkoztak, lerakták a batyut, keresgéltek benne s így társalogtak egy órát. Aztán felsegítették egymás hátára a zsákot és mentek tovább.

Rövid beszélgetésekre a beszédrészeket zsebben hordhatja az ember, otthon meg egyáltalában nem jöhet zavarba. Éppen azért olyan szobákban, ahol az új beszédmód hívei összejöttek, mindenféle tárgyak heverték szanaszét, anyagul a műtársalgás művészetének. Ennek a nyelvnek egy másik nagy előnye abban áll, hogy különböző nemzet fiai megérthetik egymást; nagykövetek és államférfiak számára képzelni se tudok jobbat.

Azután a matematikai szakosztályt látogattuk meg. A tanítás menete nagyon meglepné az európai tudósokat. A tételt és a levezetést szépen ráírják egy vékony ostyára, agyvelőből kivont folyadék szolgál tintául, a tanítvány éhgyomorral lenyeli az ostyát, utána három napig csak kenyeret és vizet kap. Ha az ostyát megemészti, a tinta felszívódik az agyba és magával viszi a tételt. Eleddig az eredmény nem volt kielégítő, részint a mennyiség kevés volt, részint a vásott tanítványok, akik nagyon utálták ezt az orvosságot, rendszeren ellopdztak a teremből és kiköpték az ostyát. Arra se lehetett rábírni őket, hogy addig koplaljanak, míg az előírás kívánja.

HATODIK FEJEZET.

(Az akadémia további leírása. - Szerző több tökéletesítést ajánl, amit elismeréssel megfogadnak.)

A politikai tervkészítők akadémiáján nagyon jól mulattam. A tanárok mind egy szálig mintha meg volnának háborodva. Az ilyesmi rendesen elszomorít. E szerencsétlen tudósok terveket készítettek, melyeknek segítségével meg lehessen győzni az uralkodókat, hogy kegyenceiket bölcsesség, tehetség és erény alapján válogassák; meg lehessen tanítani minisztereket, hogy a közjóra gondoljanak; meg lehessen jutalmazni az erényt, a képességet és a jó szolgálatokat; uralkodókat rá lehessen vezetni saját érdekük felismerésére, mely abból áll, hogy népükkel jó egyetértésben éljenek, hogy hivatalnokul hozzáértő emberek választassanak meg más ily örült agyrémeket, amikre ember még sose gondolt, meg se értett. Látnom kellett újra, hogy mégis igaz a régi mondás, mely szerint nincs az a bolondság és képtelenség, amit a bölcsek ne láttak volna igaznak.

Annyit azonban meg kell adni, hogy e tudósok között sok volt, aki nem adta át magát egészen képzelődéseinek. Többek között megismerkedtem egy orvossal, aki az uralkodás természetével és módszerével tökéletesen tisztában lenni látszott. Ez a kitűnő személy igen hasznos célra fordította munkálkodását, amennyiben oly szert igyekezett feltalálni, amely a közügyek szereplőinek ágybéli bántalmait gyógyítja s jótékonyan hat mindama betegségre, melyek az állam szerveit kikezdték. Abban minden író és szónok megegyezik, hogy meglepő hasonlóság van az emberi test és az állam teste között: - nem kézenfekvő-e, hogy mindkét test betegségeit gyógyítani és edzeni kell? Tudjuk, hogy nagy tanácsosok, képviselők egészségét sokszor fölösleges és ártalmas nedvek zavarják, melyek forrongásokban, heves kitörésekben nyernek kifejezést; hogy sokszor a fej beteg, sokszor a sziv; hogy vonaglások állanak be: hogy az idegek görcsösen összehúzódnak s ökölbe szorulnak a kezek, de különösen a jobb kéz; hogy a test tele van renyhességgel, hogy sokszor szédül, felfuvódik; hogy tele van mérges daganatok rothadó anyagával; hogy savanyu és bűzös gázok képződnek belsejében; hogy az emésztés zavaros s romlott az étvágy. Azért hát azt ajánlja az az orvos, „hogy az országgyűlésen, az ülés három első napján orvosok jelenjenek meg, minden szenátor mellett ott üljön egy és fogja a pulzusát: komolyan és megfontoltan állapítsák meg a betegség természetét, a gyógymódot; legyen ott a gyógyszerész, kézigyógyszertárral s mielőtt a képviselő leül s megkezdődne az ülés, vegyen be mindegyik hánytatószert, hashajtót, étvágygerjesztőt, gyomorösszehúzó, béltágítót, idegerősítőt, idegcsillapítót, zsongító pasztillát, gyomorcseppeket, amint az egyes esetek azt megkívánják. Az orvosság hatása szerint a következő ülésen növelni, kisebbíteni lehet az adagokat.”

Ez a módszer nem kerül sok pénzébe a népnek és szerény véleményem szerint szép hasznát vehetnők oly országokban, ahol az országgyűlés résztvesz a kormányzásban. Könnyebben egyeznének meg, rövidülnének a viták, néhány száj kinyílna s néhány becsukódnék. A fiatal képviselők heves temperamentumát kissé fegyelmezné a hashajtó, az öregek tunyaságát felvillanyozná; az együgyűbb képviselők felriadnának álmukból s a kötekedők lehülnének.

Továbbá: „általános a panasz, hogy az uralkodók kegyeltjeinek rossz az emlékező tehetsége.” Ez az orvos hát azt ajánlja, „hogy aki felkeresi a minisztert, miután röviden és világosan előadta a dolgát, távozás előtt az említett miniszternek fricskázza meg az orrát, vagy rugja egy kicsit hasba, üssön a fülére, vagy dugjon tűt a körme alá, vagy csipje kékre-zöldre a karját, nehogy elfelejtse. Aztán minden fogadónapon meg kell ismételnit az eljárást, mindaddig, míg el nem intézte az ügyet, vagy határozottan ki nem jelentette, hogy nem intézi el”.

Ugyancsak ajánlja, „hogy az országgyűlés mindegyik képviselője, miután véleményét kimondta és megvitatta, kötelezve legyen szavazatát az ellenkező véleményre adni. Az eredmény bizonyosan az általános közjót vonja maga után”.

Ha az országgyűlésen a pártduh tulheves, erre is van csalhatatlan orvossága a derék tudósoknak. Ime a módszer: végy száz pártvezért s állítsd fel őket párosan, a koponyájuk alkata szerint. Most hadd jöjjön két derék sebész s fűrészelve ketté a két koponyát oly módon, hogy a két agyvelő egyformán legyen elosztva. A lefűrészelt részek most felcseréltetnek, úgy, hogy a kormánypárti képviselő az ellenzéki képviselő felekoponyáját kapja a fejébe. Az nyilvánvaló, hogy ez az eljárás nagy ügyességet igényel; de a tanár biztosított bennünket, hogy nem maradhat el az eredmény, ha a műtét jól sikerül. Ugy érvelt, „hogy a két fél-koponya majd megvitatja a dolgot odabent az agyban, hogy hamar megegyeznek, hogy fegyelmezik a gondolatot s létrehozzák azt a mérsékletet és megfontolást, mely annyira kívánatos oly fejekben, amik azt képzelik, hogy az eszmék megértésére és azok vezetésére születtek”. Ami a különböző agyvelők különböző értékét és mennyiségét illeti, a tudós biztosított bennünket, hogy ez merő képzelgés.

Végighallgattam két tanár közt egy heves vitát, hogyan lehetne kényelmesen és hatásosan emelni az adót, az alattvalók tulságos megterhelése nélkül. Az egyik azt állította: „hogy egyszerűen meg kell adóztatni a bünt és a bolondságot. Az összeget igazságos bírák állapítsák meg, a bűnös vagy bolond rokonai és szomszédsága”. A másik éppen ellenkezőleg úgy vélte, „hogy a test és lélek ama tulajdonságait kell megadóztatni, melyekre legbüszkébbek az emberek. S a büszkeség nagysága szerint állapítandó meg az összeg; de mindenki maga határozza meg, hogy az mekkora legyen. Legnagyobb adót azok a férfiak fizetik, akik a nők kegyében állanak, össze kell számolni e kegyek nyilvánulásának számát és természetét; minden kalandot, amelyben részük volt. De persze, ők maguk kell, hogy tanuskodjanak. Elmésséget, bátorságot, udvariasságot ugyancsak magas adóval kell sújtani. Mindenki becsületszávára bemonджа, mekkora vagyona van ez erényekből. Viszont nem lehet megadóztatni a becsületet, a bölcsességet s a tanultságot, mert ezek oly tulajdonok, amit még az adókivetők sem hisznek el, s melyeket magukban sem becsülnék sokra az emberek.

A nőket szépségük s a ruházkozásban való ügyességük arányában kell megadóztatni, s legyen meg ugyanaz az előjoguk, hogy az adó nagyságát maguk állapíthassák meg. Hűség, szüzesség, szerénység adómentesek; ezek megadóztatásából befolyt pénzből nem lehetne fenntartani még az adóbeszedőket sem.

Hogy a képviselők az udvar érdekét szolgálják, ajánlatos, hogy állami hivatalokért sorsot huzzanak. Sorshuzás előtt a képviselő kezet állít és esküt tesz, hogy az udvar érdekeire szavaz, akár nyer, akár veszít. Jutalmul aztán, amelyik veszített, a következő sorshuzás alkalmából újra részt vehet a sorshuzáson. Így állandóan él bennük a remény és várakozás, egyik se panaszkodik szószegés mián, minden baját a szerencsére tolja: ennek válla erősebb és szélesebb, mint egy miniszteré”.

Egy másik tanár széles tervezetet mutatott nekem, melylyel fel lehet fedezni a kormány ellen történt összeesküvéseket. Minden államférfi szorgosan vizsgálja a gyanus személyek éttrendjét, hogy mikor és hányszor esznek, hogy melyik oldalukon fekszenek az ágyban, hogy melyik kezükkel törlik meg a hátuljukat, hogy milyen alakú, formájú és szagu az ürülékük, milyen a tapintása, összetétele, milyen az emésztés, mely a gondolatokra és tervekre hat. A tudós rájött, hogy az emberek sohase oly komolyak s elmélyedők, mint mikor odakint vannak. Egyszer kísérlatképpen arra gondolt egy ily alkalommal, hogy lehetne legjobban megölni egy királyt, s megvizsgálva a saját ürülékjét, azt zöldes színűnek találta, megint más színek jelentkeztek, ha népizgatásra, vagy a főváros felgyújtására gondolt.

Az egész javaslatot nagy gonddal dolgozta ki és igen részletesen. De az volt a nézetem, hogy az értekezés nem tökéletes. Ezt meg is mondtam a szerzőnek és kértem, engedné meg, hogy néhány megjegyzést tegyek. Oly szívesen és előzékenyen fogadta szavaimat, ami ritkaság írók és különösen tervelők között. Azt mondta, hogy mindig örül, ha tanulhat valamit.

Elmondtam hát, „hogy Tribannia királyságban, amelyet a benszülöttek Langdennek neveznek és ahol utam folyamán néhányszor megfordultam, a nép zöme leleplezőkből, tanukból, besugókból, vádlókból, végrehajtókból, esküdözőkből, kémekből áll, melyek a miniszterek és hivatalnokaik zsoldjával és zászlaja alatt egészen azok szolgálatában állanak. Ebben a királyságban azok esküsznek össze, akik komoly politikus hírébe akarnak kerülni, vagy azt szeretnék, hogy egy ingatag kormány össze ne düljön. Vagy pénzüket féltik, az államkölcson emelkedő és süllyedő árjában. Először megállapítják, mely gyanus személyek vádolandók meg összeesküvéssel, most minden írást és levelet összeszednek ellenük, őket magukat vasraverik. Ez írásokat szakértőnek adják át, aki megfejti a szavak, szótagok és betűk titokzatos értelmét: például, kitalálják, hogy az éjjeli edény titkos tanácsost jelent; a libasor országgyűlést, a dögvész hadsereget, a cserebogár miniszterelnököt; a köszvény főpapot, az akasztófa államtitkárt; a szűrő udvari hölgyet; a seprő forradalmat; az egérfogó nyilvános állást; a feneketlen kut kincstárt; a csatorna udvart; a bolondsipka kegyencet; az eltört cső törvényszéket; az üres hordó generálist; a genyedező seb közigazgatást. Ha ez a módszer nem elégséges, akkor két hatékonyabbat alkalmaznak, amit a tudósok *Akrostikon* és *Anagramma* néven jelölnek. Minden kezdőbetűnek politikai jelentősége van. N politikai összeesküvést, B lovashadsereget, L tengeri flottát, vagy ha összecseréljük a betűket, az elégedetlen párt legmélyebb aknamunkájába nyerünk betekintést.²” A tanár nagyon megköszönte a felvilágosítást és megígérte, hogy értekezésében felemlíti a nevemet.

Ezekután beláttam, hogy nem sok keresni valóm van itt, s feltámadt bennem a vágy, hogy visszatérjek Angolországba.

² Ezek a betűk aktuális vonatkozásokkal függnek össze: akkori államférfiak nevének kezdőbetűi.

HETEDIK FEJEZET.

(Szerző elhagyja Lagadót és Maldonádaba megy. - Hajót nem talál. - Rövid utat tesz Glubb-dubdribre, ahol a kormányzó fogadja.)

Van okom hinni, hogy az a szárazföld, mely Laputa kormánya alatt tömörült egybe, Kelet felé Amerika ismeretlen nyugati partjai és Kalifornia felé nyulik, északra a Csendes-óceán terül el, mely, úgy vélem, százötven mértföldnyire lehet Lagadótól; arrafelé jó kikötőjük van és élénk kereskedelmük, a nagy Luggnagg-szigettel, mely körülbelül a hosszúság 29-ik és a szélesség 140-ik fokán fekszik. Japántól délkeletre van ez a sziget, mintegy száz tengeri mérföld távolságban. A Japán császár és Luggnagg királya baráti viszonyban élnek, s gyakran vitorláznak át egyik szigetről a másikra. Elhatároztam, hogy errefelé veszem utamat s úgy térek vissza Európába. Két ösvért béreltem és egy vezetőt, aki az utat mutassa s podgyászomat vigye. Elbucsztam nemes pártfogómtól, ki kegyének sok jelével bocsátott utra és gazdag ajándékkal tetézte meg eddigi jóságát.

Különös esemény vagy kaland nem tarkította utamat. *Maldonáda* kikötőbe érve, nem találtam Luggnaggba induló hajót, kilátásom se volt rá, hogy egyhamar indul. A város körülbelül akkora, mint Portsmouth. Csakhamar megbarátkoztam néhány jóállású emberrel és mindenütt szívesen fogadtak. Az egyik azt ajánlotta, „hogy miután Luggnaggba induló hajó legalább egy hónap alatt kelhet csak utra, talán nem untatna bennünket, ha átruccannánk a kis Glubb-dubdrib-szigetre, öt mérföldnyire innen délnyugat felé”, ő maga és egy barátja ajánlkozott, hogy elkísérnek, még az utiköltséget is megszerezték.

Glubb-dubdrib - ha jól ejtem e szót - a boszorkányok és varázslók szigetét jelenti. Harmadfél akkora mint Wight szigete, igen termékeny és dus föld csupa varázsló él ott, egy fajtajukból való kormányzó uralkodása alatt. Ez a nép egymásközt házassodik csak s a fajta legöregebb varázslóját választják időnkint kormányzóvá. Gyönyörű palotája van s mintegy háromezer hold terjedelmű parkja, melyet husz láb magas nyers-kőfal kerít körül. Ebben a parkban nyájak, gabonaföldek és veteményeskertek váltakoznak. A kormányzót és családtagjait némi módon szokatlan személyzet szolgálja ki. A boszorkányság erejével e kormányzónak hatalmában van visszahívni halálából bárkit, s szolgáltatni magát vele huszonnégy órát át, de nem tovább: s három hónapon belül nem is híhatja vissza ugyanazt a halottat, csak egész rendkívüli esetekben.

Reggel tizenegy órakor értünk a szigetre; egyik kísérőm azonnal a kormányzóhoz hajtattott s megkérte, engedné meg, hogy egy idegen hódolatát átnyujtsa őfenségének. Szívesen láttak bennünket s három palotaőr kísért be a kapun, különös régi ruházatokba öltözve és régi fegyverekkel: volt valami a maguktartásában, amitől libabőr futott végig a hátamon és kimondhatatlan borzongás. Több szobán mentünk át. A falak mentén sorfalat álltak a szolgák, míg a fogadó-terembe nem értünk. Mélyen meghajoltunk s néhány általános kérdés után őfensége mindhármunkat leültetett, apró székekre, a trónus legalsó lépcsője mellé. Őfensége érti Balnibarbi nyelvét, bár e szigeten más nyelvjárás divik. Azt kívánta, beszélne utjaimról; annak jeléül, hogy minden szertartást mellőzni óhajt, ujjának egy mozdulatával elküldte egész személyzetét; nagy rémületemre egyetlen pillanatban tűntek el, mint az álom képei, ha hirtelen felriadunk. Alig tudtam magamhoz térni, míg a kormányzó nem biztosított, hogy nem lesz semmi bántódásom; két társam is megnyugtattott, ők már gyakran láttak ilyet. Összeszedtem hát magam, s röviden elbeszéltem kalandjaimat őfenségének, de nem minden habozás nélkül; gyakran pillantottam hátra riadtan a sarokba, a függönyök mögé, ahol a kísérteties szolgák álltak. Őfensége meghívott ebédre, egész sereg kísértet szolgálta fel az ételt s látta el aszta-

lunkat. Megfigyeltem magamon, hogy már nem félek tőlük úgy, mint reggel. Estig maradtam ott, de ekkor alázattal megkértem öfenségét, engedné meg, hogy ne kelljen itt a palotában megszállnom éjszakára. Barátaimmal egy szomszéd város magánházában háltunk. Másnap reggel újra tisztelegtünk a kormányzónál, amint az illem megkivánta.

Tíz napig laktunk a szigeten, a nap nagy részét a kormányzó palotájában töltöttük, csak éjszaka nem maradtunk ott. Csakhamar úgy megbarátkoztam a kisértetekkel, hogy a harmadik vagy negyedik napon, látásukra már semmi nyugtalanságot nem éreztem, a borzongás elmúlt s helyét kíváncsiság foglalta el. Öfensége felszólított „nevezek meg bárkit, s bármekkora számban ama halottak között, kikről a világ kezdetétől fogva tudunk, ő felidézi mind s megparancsolja nekik, hogy feleljenek bármelyik kérdésemre: feltéve, hogy kérdéseim megfelelnek amaz idők szellemének, melyben a kisértetek éltek. Egy dologban nyugodt lehetek, hogy bizonyára az igazat mondják, mert a hazugság művészete ismeretlen és haszontalan az alvilágban”.

Forrón megköszöntem öfenségének ezt a nagy kegyet. Akkor éppen egy szobában álltunk, melynek ablakából gyönyörű kilátás nyílt a parkra. Először a nagyság és pompa jelenéseit szerettem volna felidézni, azért Nagy Sándort kívántam látni seregének élén, az arbelai ütközet után. A kormányzó egy ujjának mozdulatára megjelent a lándzsás hadsereg és ablakunkig nyomult előre. Sándort behívták a szobába. Csak nagynehezen értettem meg azt a görögöt, amit beszélt s ő is nehezen értett engem. Becsületszavára kijelentette, hogy őt nem mérgezték meg, gyomorrontásba pusztult bele, mert sokat ivott.

Ezután Hannibált idéztük fel s láttuk őt átkelni az Alpokon. Kijelentette, „hogy szó se igaz az ecetről szóló legendából, egy csöpp ecetet se vitt magával”.

Láttam Cézárt és Pompejust a légiók élén, indulóban. Cézárt utolsó, legnagyobb győzelme után kívántam látni, Róma szenátusát egy szobában s aztán kívántam látni egy modern országgyűlést szembeállításul. Az első csupa félistenek és hősökből állott, a másik rongyszédőkből, kalmárokból, utonállókból, csirkefogókból. A kormányzó kérésemre jelt adott Cézárnak és Brutusnak, hogy lépjenek közelebb. Mély megilletődés fogott el, meglátván Brutust, arcának minden vonásán felismertem a kérlelhetetlen erényt, a lélek rettenthetetlen bátorságát és erejét, a haza leghűbb szerelmét és szeretetét az emberiségnek. Örömmel láttam, hogy e két nagyember jóviszonyban van egymással. Cézár maga bevallotta, hogy „életének legnagyobb hőstettei, sok tekintetben nem is hasonlíthatók ahhoz a dicsőséghez, melylyel elvették ezt az életet”. Volt szerencsém Brutussal is beszélhetni, elmondta nekem, „hogy állandóan együtt vannak Juniussal, Sokratessel, Epaminondással, az ifjabb Catóval, és Morus Tamással; olyan sextumviratus ez, ugymond, melyhez nincs az a század, hogy egy hetediket teremthetne.”

Untatná az olvasót, ha felsorolnám mindazokat, akikkel beszéltem: engem kielégíthetetlen vágy hajtott, hogy a mult minden korszakában magam elé varázsoljam az emberiség legnagyobb szellemeit. Sokáig néztem szemébe sok hősnek, kik zsarnokokat és bitorlókat döntöttek le, s visszaadták egy elnyomott és méltatlanul sujtott nemzet szabadságát. De hogy fejezhetném ki lelkem végtelen örömét, úgy, hogy az olvasónak mulattató olvasmányt nyujtsak egyuttal.

NYOLCADIK FEJEZET.

(Glubbdubdrib további ismertetése. A megjavított régi és modern történelem.)

Egy egész napot fordítottam arra, hogy a leghiresebb gondolkodók és tudósok szellemét megismerjem. Homerost és Aristotelest azoknak élén kívántam látni, akik e két nagy férfit magyarázták. De oly számosan voltak, hogy több száznak az udvaron kellett várakozni a palota külső szobáiban. Azonnal felismertem a két hőst, nemcsak a csöcselék soraiban, de egymással szemben is. Homeros magasabb, barátságos tekintetű férfi. Korához képest egyenesen jár, szemei tiszták és élénkek, a legvilágosabb szemek, amiket valaha láttam. Aristoteles kissé előrehajolt és mankóra támaszkodott. Arca sovány, haja ritka és vékony, hangja tompán, mintegy mélységből kihangzó; azonnal észrevettem, hogy teljesen idegenül állnak a társaságban, soha nem hallottak egyikről sem, s hallottam, hogy suttogetta az egyik kísértet, - akit nem nevezek meg - „hogy a szellemvilágban a magyarázók mindig távortartják magukat témájuktól, e két bölcstől: szégyelik magukat, amiért olyan borzalmasan elferdítették munkáik értelmét.” Bemutattam Didimust és Eustatiust Homérnak, és kértem őt, bánjon jobban velük, mintahogy megérdemlik, mert hamar felismerte, mily kevés eszük van ahhoz, hogy egy költő szellemébe hatoljanak. Aristoteles azonban valósággal feldühödött, amikor Scolust és Ramust bemutatva, néhány szóval jellemeztem őket: megkérdezte „vajjon az egész társaság ilyen tökfekje gyülekezete-e?”

Most földéztettem Descartesot és Gassendit, és megkértem őket, magyarázzák el Aristotelesnek az ő tanításuk lényegét. A nagy filozófus habozás nélkül elismerte természettudományokban való tévedéseit, kijelentette, hogy hiszen csak feltevések voltak és ilyeneket felállítani minden embernek jogában áll, de úgy vélte, hogy Gassendi elméletét, mely Epikur tanításait tette csak népszerűbbé, épp úgy elvetik majd valamikor, mint Descartes kockáit. „Ugyane sorsa lesz”, - ugymond - „Newton vonzás-elméletének, amire oly büszkék most a tudósok”. Azt mondta, „hogy új természettudományos elméletek új változatok csak, s minden század átalakítja ezeket, s még azok is, melyek matematikai elvek alapján bizonyultak helyesnek, röviden szertefoszolnak s egy más hullám elragadja őket”. Öt napig beszélgettem az ókor más nagy gondolkodóival. Láttam az első római császárokat. Kértem a kormányzót, idézze fel Heliógabalus szakácsát, hogy ebédet főzzön nekünk, de nem sokra mentek azzal az anyaggal, amit mi adhattunk. Agezilaus egyik helótája készített nekünk egy tál spártai levest, de csak egy kanállal tudtam lenyelni. Az a két ur, aki a szigetre kísért, három nap múlva magánügyekben visszatért. Felhasználtam ezt az időt s a közelmúlt néhány halottját idéztettem fel, azokat, akik az elmúlt két század folyamán nagy szerepet játszottak Európa történetében. Mindig csodálójá voltam régi családoknak s felidéztem egy vagy két tucat királyt, sorban az ősök rendjében, nyolc vagy kilenc emberöltőn keresztül. De szomorú és váratlan csalódás ért. Mert például, hosszú sor királyi öltözék után, ugyanabban a családban, két furulyás jelent meg, három jókedvű udvaronc s azután egy olasz főpap. Majd egy borbély következett, két abbé és egy kardinális. Sokkal jobban tiszteltem a koronás főket, semhogy sokáig időztem volna e látványon. Már a grófok, márkik és hercegek családfáival szemben nem voltam ily aggodalmas, s be kell vallanom, nem minden humor nélkül való volt, lerántani a leplet bizonyos családok eredetéről. Rájöttem, honnan ered egyik családnál a hosszú áll; miért nemzett egy másik család két nemzedéken keresztül csupa gazfickót s további két nemzedéken át csupa hülyét. Miért gyengeelműek s miért eszebbek egy harmadik s egy negyedik család tagjai: honnan van az, amit Polidor Virgil mond egy igen nagy családról: „nec vir fortis, nec foemina casta”; („nincs ott bátor férfi és nincs ártatlan nő”) hogyan vált jellemmé és természetté kegyetlenség, csalfaság és álnokság, mely tulajdonokról épp úgy fel lehet ismerni

némely családot, mint arcvonásaikról; ki oltott be gyógyíthatatlan kórokat nemes fajtákba; honnan erednek öröklött sebek és daganatok; s mindezen nem csodálkozhattam, látván, hogy szakítják meg az ősök sorát apródok, lakájok, inasok, kocsisok, furulyások, kucséberék, kapitányok és szédelgők!

Mondhatom, alaposan kiábrándultam a modern történelemből. Tüzetesen vizsgálva, száz év keretében a legnagyobb udvari férfiak leszármazásait, rájöttem, hogy csapták be a világot kurafi írók, akik nagy tetteket tulajdonítottak gyáva gazoknak; bolondoknak bölcsmondásokat, hizelgőknek őszinteséget; római erényt hazaárulóknak; istentagadóknak kegyességet; szüzi életet kicsapongó fajtalanoknak; becsületet besugóknak; hány ártatlan és kitünő személyt ítéltek halálra és száműzésre romlott s megvesztegetett bírák és hamis pártoskodás; hány bitang szerzett magas állást, hol bizalom, hatalom, méltóság s gazdagság termett neki; mekkora szerepet játszottak udvari, állami és nagy nemzeti ügyekben gézengúzok, ringyók, ingyenélők, élősdiak, bohócok, mitugrászok, kerítők. S hogy kellett vélekednem emberi bölcseségről és igazságérzésről, látván, milyen okokból és forrásokból indultak ki nagy vállalkozások és forradalmak; s mily megvetendő véletleneknek köszönhetjük, ha mégis sikerre vezetett valamelyik!

Rá kellett jönnöm, mily tudatlan s csalárd emberek írják a feljegyzéseket s a kis történeteket; kik küldtek korai sirba méreggel annyi királyt; hány beszélgetés folyt le király és miniszter között, melynek nem volt tanuja. Rá kellett jönnöm világot meglepő nagy események való okaira: hogy ismerte a ringyót a hátsó lépcső; a hátsó lépcsőt az államférfi; s az államférfit az országgyűlés. Egy tábornok füleim hallatára vallotta be: „hogy egyik nagy győzelmét kizárólag gyávaágának és rossz hadvezetésének köszönheti”. És egy tengernagy, „hogy tudatlanságában megverte az ellenséget, melynek el akarta árulni hazáját”. Három király tiltakozott előttem, ama feltevés ellen, hogy egyetlen egyszer is arra érdemes embert kegyeltek volna: hacsak nem tévedésből vagy egy miniszter árulása miatt, akiben megbiztak s hogy soha nem cselekednének másképpen, ha újra élhetnének. Meggyőző erővel kimutatták, „hogy a királyi trónust romlottság nélkül nem lehet fenntartani, mert az a határozott, becsületes, makacs vérmérséklet, amit az erény ad az embereknek, állandó kerékkötője minden közügynek”.

Szerettem volna megtudni óvatos kérdésekkel, hogy szerzett sok ember magas címet és rangot s rengeteg birtokot. Kérdéseim a közelmultra vonatkoztak, de soha a jelenre. Semmikép megsérteni nem akarok még idegent se; ami hazámat illeti, remélem, nem kell mondanom az olvasónak, hogy mindabból, amit elmondtam, egyetlen szó sem vonatkozik rá. Nagyszámu személyt kellett felidézni; első pillanatra a gazfickók egész gyülekezetét ismertem fel, hogy magam szégyenkeztem miattuk. Irigység, zsarnokság, csalás, csábítás, kerítés, ezek voltak a legmegbocsáthatóbb bűnök, melyeknek révén céljukat elérték s ez volt még a legkevesebb. De mikor sorra bevallották, hogy nagyságukat és vagyonukat fajtalanágnak, vérfertőzésnek, saját feleségük és leányaik áruba bocsátásának, hazaárulásnak és felségárulásnak, méregnek, a törvény kijátszásának, az ártatlanok üldözésének köszönhetik: akkor talán megérdemlem az elnézést, ha mindeme felfedezés kissé csökkentette azt a mély tiszteletet, melyet természetszerűleg magasrangu személyekkel szemben éreztem, akik méltóságukkal tekintélyt s hódolatot keltettek bennünk, alárendeltjeikben.

Sokszor olvastam nagy szolgálatokról, melyeket királynak s államnak tettek s szerettem volna megismerni, honnan erednek e szolgálatok; kérdezősködéseimre azonban kiderült, hogy e férfiak nevét nem jegyezte fel senki, kivéve néhányat, akiket a történelem álnok gazoknak és árulóknak bélyegez. A többről soha szót sem hallottam. Lesütött szemmel, rongyos ruhákban jelentek meg, megtudtam, hogy szegénységben és nyomorban haltak meg egyesek, mások akasztófán és vérpadon.

Volt köztük egy, igazán sajtáságos eset. Oldalán egy tizennyolcéves ifjuember állt. Elmondta nekem, „hogy sok éven át parancsnoka volt egy hajónak; az actiumi tengeri ütközetben áttörte az ellenséges hajórajt, elsüllyesztett három hajót és elfogott egy negyediket, így futott meg Antonius s így győztek ők; s hogy e fiatalember, ki mellette áll, saját fia, aki akkor elesett;” hozzátette, „hogy csekély érdemeiben bizva, a hadjárat végén visszatért Rómába s kérte Augustus császárt, bizná meg egy nagyobb hajó vezetésével, melynek parancsnokát megölték. Ez állást azonban, tekintet nélkül igényeire, fiatal gyerkőcnek adták, a rabszolga Libertina fiának, aki barátja volt a császár egyik szeretőjének. Visszatért saját hajójára; de kötelesség-mulasztással vádolták és azt is elvették tőle és odaadták az altengernagy Publicola egy apród-kedvesének. Messze Rómától, szerény tanyára vonult vissza s ott fejezte be napjait”. Annyira érdekelt az eset, hogy felidéztem Agrippát, aki tengernagy volt abban az ütközetben; megjelent és igazolta az egész elbeszélést, még hozzátéve sokat, amit a kapitány szerénységéből elhallgatott.

Csodálkoznom kellett, hogy a romlottságot mindenütt mily rohamosan terjesztette a fényűzés; más országokban, ahol bűn és erőszak régóta uralkodott, ez nem meglepő.

Az a körülmény, hogy mindegyik kisértet ugyanugy jelent meg, ahogy korábban élt, szomorú elmélkedésekre adott alkalmat. Ugy rémlik, hogy emberi szemünk ez utóbbi századok folyamán nagyon elfajzott: a himlő és minden járuléka, eltorzította az angol arc vonásait; megrövidítette a termetet, az idegeket és izmokat meglazította, pettyhüdtté és ráncossá tette az arcbőrt, s a testet mállottá és büzössé.

Nem nyomhattam el meghatottságom, összehasonlítva a holtakat az élőkkel, látván, hogy természetes szépséget és erőt hogy ront meg az ősök kapzsisága, akik eladták magukat s bünt és betegséget plántáltak belénk.

KILENCEDIK FEJEZET.

(Szerző visszatér Maldonádába. - A luggnaggi királyság. - Szerzőt becsukják s az udvarhoz szállítják. - Hogyan folyt le a kihallgatás. - A király nagy kegyessége alattvalóihoz.)

Elbucsuzva Glubbdubdrib kormányzójától, Maldonádába tértem vissza, ahol két heti várakozás után készen állt a Luggnaggba induló hajó. Két pártfogóm s még mások, nagylelkűen elláttak mindennel, ami az utra kell s a fedélzetre kísérték. Egy hónapig voltunk uton. Heves vihar támadt, mely hatvan mérföldnyire nyugatra tért el utunktól. Ezerhétszáznyolc április huszonegyedikén befutottunk Klumegnig kikötőjébe: tengerparti város ez, Luggnagg délkeleti csucsán. A parttól félmérföldnyire horgonyt vetettünk s jelt adtunk a csolnakoknak. Két pilóta jött értünk és széles öbölbe terelték hajónkat, ahol már egész flotta állott a város falai előtt.

Néhány matrózunk ügyetlenségéből vagy rosszakaratból megmondta a pilótáknak, hogy idegen vagyok és utazó. Egy vámőr hosszasan kihallgatott, amikor partraléptem. Balnibarbi nyelven beszélt velem, a tengerészek és üzletemberek mind beszéltek e nyelvet, mely a kereskedelmet közvetíti. Röviden beszámoltam neki mindenről, igyekeztem elfogadható adatokat nyújtani: mégis úgy véltem, nemzetiségemet jó lesz elrejtetni. Hollandusnak mondtam magamat, tudván, hogy az európaiak közül csak a hollandokat fogadják hazájukba a japánok. Azt mondtam hát a hivatalnoknak, „hogy Balnibarbi partján szenvedtem hajótörést, hogy fölvettem Laputában a repülőszigetre (melyről már gyakran hallott) s hogy most Japán felé igyekszem, ahonnan valami módon visszatérhetek majd hazámba.” De a hivatalnok kijelentette, „hogy le kell tartóztatnia, míg parancsot nem kap az udvartól; azonnal irni fog, s reméli, hogy két hét alatt itt lesz a válasz”. Elég kedves lakásba vittek, kapum elé őrt állítottak, széles kertet kaptam s elég jól bántak velem, eltartásom királyi költségen történt. Voltak, akik meghívtak, főleg kíváncsiságból, mert hire ment, hogy távoli országokból jövök s tudok embernemhallott dolgokról. Béreltem egy fiatalembert tolmácsul: Luggnaggi bennszülött volt, de néhány évet töltött Maldonádában s tökéletesen bírta mindkét nyelvet. Az ő segítségével mellett társalogtam azokkal, akik meglátogattak: őt kérdezték és én feleltem. Két hét múlva, ahogy vártuk, jött a válasz az udvartól. Parancs volt, hogy tíz lovas emberből álló szigorú őrizet mellett engem és személyzetem szállítsanak *Traldragdub* vagy *Trildrogdrib*-be (ugy emlékszem, mindkét kiejtést használják!), egész személyzetem szegény tolmácsom volt; alázatos kérésemre megengedték, hogy egy-egy öszvéren tehessük meg az utat. Félnapi uton előttünk futár vitte a hirt, hogy ő felsége értesüljön róla, ha közeledünk; s hogy adja tudtára őfelségének: mennyire vágyom ama kegyre, „hogy zsámolyának porát csókolhassam”. Ez az udvari nyelv s meg kellett tudnom, hogy szóról-szóra értendő. Két nappal megérkezésem után, hogy kihallgatást kaptam, azt parancsolták, hogy hasamon mászszam a trónus lépcsőjéig s közben a padlót nyaljam. Tekintettel idegen voltomra, előzőleg gondoskodtak róla, hogy a padló tiszta legyen és pormentes. Ez különös kegy volt, csak magasrangu udvari személyek előjoga: máskülönben e célra még be is hintik porral a padlót, ha a fogadott személynek ellenségei vannak az udvarnál. Láttam egyszer egy nagy urat, kinek annyira tele lett a szája, mire a trónusig kuszott, hogy egy szót se tudott aztán kiejteni. Ez ellen nincs orvosság, a legnagyobb bűn ugyanis őfelsége jelenlétében köpni, vagy száját törölni. Van itt még egy szokás, amit igazán nem helyeselhettek. Ha a király elhatározta, hogy valamelyik emberének meg kell halnia, de szeliden és nagylelkű módon akarja végrehajtatni az ítéletet, elrendeli, hogy a padlót bizonyos mérges összetételű barna porral hintsék be, amit ha az áldozat felnyal, huszonnégy óra alatt elpusztul. De hogy őfelsége nagy jószágának elismerést szolgáltatassunk, s feljegyezzük alattvalói iránt táplált nagylelkűségét (bár sok európai uralkodó követné példáját!), megemlítjük tisztelettel, hogy szigorú parancsot rendel el ily esetek után a mérgezett padló lemosását, amit ha

szolgái elmulasztanak, könnyen elvesztik őfelsége kegyét. Magam hallottam, hogy akarta megkorbácsoltatni egyik apródját, akinek fel kellett volna mosnia a padlót egy kivégzés után, de rosszakaratból azt elmulasztotta, mire egy nagyreményű fiatal főúr, aki kihallgatásra jelentkezett, életét vesztette, anélkül, hogy őfelsége ezt kívánta volna. A jó fejedelem aztán mégis elengedte a korbácsot, megelégedett a szegény apród ígéretével, hogy saját szakállára ezt nem teszi többé.

De térjünk vissza történetemre. Négy lányira kuszván a trón elé, térdeimre emelkedtem s hét izben vertem homlokomat a padlóhoz, majd a következő szavakat ejtettem, ahogy előző éjszakán betanítottak: „*Inckpling gloffithrobb squut scrumm blhiop mlashnalt zwin tnodbalkuffhslhiophad gurdlubh asth.*” Az ország törvényei parancsolják ezt a bókot, amivel minden kihallgatott köszönti a királyt. Magyarul így hangzik: „*Vajha élné tul égi felséged a napot, kilenc hónappal, meg egy félle!*” A király erre felelt valamit, amit nem értettem, de hűségesen feleltem rá, úgy ahogy kitanítottak, „*Flute drin yalerich dwúldom prastrad mirpush*”, ami annyit jelent: „*az én nyelvem barátom szájában van*”, ezzel azt fejeztem ki, hogy tolmácscsal tudok csak beszélni, mire már említett szolgámat bevezették s egy óráig felelgettem őfelsége kérdéseire. Balnibarbii nyelven beszéltem.

A királynak tetszett társaságom, s a *bliffmarklubot*, vagyis kamarást megbizta, adjanak szobát nekem és kíséremnek a palotában, lássanak el étellel, itallal, s egy erszény arannyal, a napi kiadások fedezésére.

Három hónapot töltöttem ebben az országban, hogy őfelsége kedvére tegyek: kegyének számos jelével halmozott el, s igen megtisztelő állásokkal kínálta meg, de helyesebbnek és igazságosabbnak véltem, hogy hátralevő napjaimat már nőm és családom körében töltssem el.

TIZEDIK FEJEZET.

(A Luggnaggbeliek dicsérete. - A Struldbrugok életének részletes leírása. - Beszélgetés e tárgyban szerző s több kitünő személy közt.)

A Luggnaggbeliek általában vendégszeretők és nagylelkűek: nem minden árnyalata nélkül ama gögnek, mely a keleti tartományok sajátja. Az idegenekkel jól bántak, főleg azokkal, akiket az udvar pártfogol. Sok magasrangu személylyel összeismerkedtem s tolmácsom közbenjárásával sok kedves és tanulságos társalgásban vettem részt.

Egy napon - igen jó társaságban voltam ép - valaki megkérdezte: „láttam-e már a *struldbrugokat*, vagy halhatatlanokat?” Mondtam, hogy nem, s nagyon szeretném tudni, hogy érti ezt a kifejezést, halandó emberekről lévén szó. Erre elmondta, „hogya néha, nagyon ritkán, egy-egy családban gyermek születik, kerek, vörös folttal a homlokán, a balszemöldök fölött: az ilyen gyerek nem hal meg soha. Maga a folt akkora, mint egy ezüst huszas. Idő folytán megnő és szint vált; tizenkét éves korában zöld lesz s ilyennek marad huszonöt éves korig, aztán sötét-kékre fordul, hogy végre negyvenöt éves korban szénfeketévé váljon, s akkorára, mint egy tallér: ezentul nem változik aztán.” Barátunk hozzátette, „hogya e születések oly ritkák, hogy valóban azt hiszi, az egész tartományban jelenleg nem lehet több tizenegyszáz *struldbrugnál*, mindkét nemben. Ezek közül ötven a fővárosban, a legfiatalabb köztük egy hároméves kislány. Ez a csodálatos tünemény nem sajátja valamely családnak, hanem a puszta véletlen műve, a *struldbrugok* gyermekei maguk ép oly halandók, mint bármelyikünk.”

Kimondhatatlan öröm fogott el, hallván e különös szavakat; még hozzá az a személy, aki elmondta, jól értette a balnibarbi nyelvet, nem állhattam meg, hogy rajongó szavakban ki ne törjek s elragadtatva kiáltsam: „boldog nemzet, melynek minden gyermeke legalább esélyével születik annak, hogy halhatatlanná lesz. Boldog nép, mely szemtől-szembe láthatja az ősi erkölcs annyi élő példáját, s oly mesterei vannak, kik elmúlt századok minden bölcsességét felhalmozva hordják agyukban. De mindenek felett, ó, boldog és nagyszerű *struldbrugok*, kik az emberi lét egyetemes szörnyü csapása nélkül születtek, s lelkük felszabadult a halálfélelem kísértetének borzasztó nyomása alól!” Csodálkozásomat fejeztem ki, „hogya e kitünő személyek közül egyet se láttam még az udvarnál: hiszen a homlokon sötétlő fekete folt oly szembezőkő jel, hogy nem nézhettem el őket; s lehetetlen, hogy őfelsége, a legigazságosabb uralkodó, ne látná el magát nagyszámban ily bölcs és kitünő tanácsosokkal. De lehet talán, hogya e tiszteletreméltó bölcsek erénye az udvar szabados és kicsapongó modorát nem tudja látni. Hisz tudjuk, hogy az ifju emberek gyakran könnyelműen és szilajul lerázzák az öregek józan s bölcs mérsékletét. Mégis legközelebb, ha a király felséges színe elé bocsát, nyíltan és részletesen elmondom majd véleményem e tárgyban, s akár meghallgatja tanácsom, akár nem, egyre már is elhatároztam magam: őfelsége gyakran ajánlotta, fogadnék el állást országában; most hát nagy köszönettel elfogadom e kegyet, itt maradok, s életemet a *struldbrug* nevü felsőbb lényekkel való társalgásban töltöm el, ha méltónak tartanak rá.”

Az az ur, akihez szavaimat intéztem, azzal a különös mosolylyal felelt, melyet tudatlanság fölötti szánalom kelt. „Nagyon örülne, ugymond, ha köztük akarnék maradni, de engedjem meg, hogy a társaságnak elmondja, amit beszéltem.” Ugy is tett és anyanyelvükön sokáig vitakoztak, egy szót se értettem és azt se vehettem ki, mily hatással volt rájuk előadásom; rövid szünet után ugyanaz az ur kijelentette, „hogya az ő barátai és az enyémekek (igy fejezte ki magát tapintatosan) nagyon mulattak ama megjegyzéseken, melyeket a halhatatlanság gyönyöréről ejtettem s igen szeretnék tudni, hogy vajjon milyen életet élnék, ha sorsom véletlenül *struldbrugnak* teremt.”

Azt feleltem, „hogy könnyü ékesszólónak lenni, ily változatos s gyönyörű tárgyban, könnyü különösen nekem, ki álmokképekkel gyakran mulattattam magam, hogy mi lenne, ha király volnék, vagy tábornok, vagy valami nagy ur, - s valóban eszembe jutott az is, hogy osztanám be az időt, s hogy élnék, ha örökké lehetne élnem.”

„Ha jószorsom *struldbrugnak* teremtett volna, mihelyt magam felfedezem vala boldogságom, s megértem, mi a különbség élet és halál közt, első dolgom volna, hogy munkával s ügyességgel meggazdagodjam: azt hiszem, helyesen vezetve ügyeim, kétszáz év alatt én volnék leggazdagabb a tartományban. Másodsorban, kora fiatalságomtól kezdve, szorgosan sajátitanám el minden művészet és tudomány egyetemét, miáltal idővel mindenkit tulszárnyalnék műveltségben. Végre feljegyeznék minden fontos eseményt s történést, a közélet változataiban, pártatlanul leírnám az egymást követő uralkodók és államférfiak jellemét, minden ponton megtoldva a magam megfigyeléseivel. Feljegyezném az öltözködési szokások, szórakozások minden változatát az idők folyamán keresztül: hogy végre élő kincstára legyek a tudásnak és a bölcsességnek s az ország legfőbb tanácsosa és orákuluma.”

„Hatvan éven túl nem nősnék többé, nyílt házat vinnék, de még takarékoskodnék. A reményteljes ifju lelkeket alakítanám és irányítanám, meggyőzve őket tapasztalataim alapján: melyet számos példa erősít, az erkölcsök hasznosságáról a nyilvános és magán-életben. Állandóan mégis halhatatlan testvéreim közt élnék, válogatnék közülök vagy egy tucatot, a legidősebbeket. A vagyontalanokat házam közelében megajándékoznám birtokkal és lakással s mindenkit szívesen látnék asztalomnál. Társaságunkban a halandók közül csak a legkiválóbbak jelennének meg, hozzászoknék, hogy egyre csökkenő szomorúsággal lássam elpusztulni őket, s az emberek termékeny változását úgy lássam végre, mintahogy a kertész látja örömmel, hogy követi egymást évről-évre a rózsák és tulipánok termése, s nem panaszkodik azokért, melyek elhervadtak tavaly.”

„Mi *struldbrugok* időnként közölnék egymással emlékeinket és megfigyelésünk. Megfigyelnénk a fokozatok módját, melylyel a bűn e világot megfertőzi és gáncsot vet minden lépésének, óvnánk és tanítanánk egyre a népet, mely a mi példánkon lendülve fel, talán elkerülhetné mégis az emberi nem szemellátható elfajzását, melyet századunk annyira panaszol.”

„Mindehhez vegyük még azt a sok örömet: láthatni kormányok és államformák forradalmait, a felső és alsó rétegek hullámzását, nagy városokat rombadólni, s királyok székhelyévé válni sötét kis falvakat; látni nagy folyókat keskeny patakká apadni; látni az óceánt, hogy hagyja el a sziklás kőpartot s hogy önti el árjával más oldalon; látni még ismeretlen földrészeket, hogy emelkednek ki a ködből; látni népvándorlást, melyben barbár hordák árasztanak el elfinomult országokat; - s látni, hogy finomulnak el e barbárok idővel. S látni végre az idők mélyében és távolában, hogy fedezik föl egyre-másra az örök-mozgót, a repülő embert, a mindent gyógyító balsamot, s hogy emelnek késő unokáink minden tökéletlent tökélyre.”

„Micsoda egyszerű felfedezések, mondjuk, csak a csillagászatban, hiszen mi *struldbrugok* túléljük s megerősíthetjük a magunk jóslatait. Látjuk távozni és visszatérni az üstökösöket s látunk napot, holdat és csillagot keringésének és forrásának minden változatában.”

Szélesen kitértem más tárgyakra is: a végtelen élet és emberfölötti boldogság emésztő vágya szárnyat adott szavaimnak. Hogy befejeztem s előadásom lényegét tolmácsom lefordította a társaságnak: anyanyelvükön sokáig és élénken vitáztak még és csodálkozva láttam, hogy hahotáznak gyakran, az én rovásomra. Végre ugyanaz az ur, aki szavaimat tolmácsolta, hozzám fordult és megjegyezte, „hogyan szeretné kiigazítani némely tévedésemet, melyeknek oka az emberi természet közös korlátoltsága s melyért senki sem felelős. A *struldbrugok* nemzetisége kizárólag náluk terem meg, sem Balnibariban, sem Japánban, hol szerencséje

volt a király követségét képviselni, nem hallott hasonlót s megfigyelte, hogy ez országok lakói szinte el se hitték, hogy ilyesmi lehetséges legyen. Álmétkodásomon, hogy először beszélt e jelenségről, rögtön észrevette, hogy egészen új és nekem szinte hihetetlen dolgokat hallok. Hogy a két fent említett országban, ott tartózkodása alatt sokféle emberrel beszélt, s megfigyelte, hogy minden ember legnagyobb vágya a hosszú élet: s akinek a féllába a sirba volt már, kétségbeesetten kapaszkodott másik lábával a földhöz. Hogy a legöregebb ember még legalább egy napot élni remél s úgy tekint a halálra, mint a legnagyobb rosszra, mely ellen minden természetes érzés védekezést parancsol. Talán csak itt, Luggnagg szigetén csökkent kissé az élet hallatlan étvágya, azáltal, hogy mindig szemeink előtt volt a *struldbrugok* példája.”

„Amit én az öröklét módszeréről beszéltem, igaztalan és meggondolatlan beszéd volt, mert abból a feltevésből indult ki, hogy az ifjuság, egészség és életerő örökké tartó. Már pedig nincs oly balga ember, aki ezt remélni merje, legkicsapongóbb vágyaiban. Nem az a kérdés, hogy az ember szeretne-e ifjui egészségben és gazdagságban élni örökké: - arról van szó, hogyan visel el egy örökké tartó életet, mindama nyomorúsággal és betegséggel testében, amiket a vénség hoz magával, mert bár kevés ember szeretne halhatatlan lenni ily kemény feltételekkel, mégis a két elsőbb említett országban, Balnibarbiban és Japánban úgy látta, hogy az emberek szeretnék kitolni halálukat, bármily későn jelentkeznek is: s alig hallott emberről, aki szívesen halt volna meg, kivéve, ha kin és szomorúság elviselhetetlen foka láttatta vele jobbnak a halált. Vajjon amaz országokban, melyekben utaztam, épp úgy, mint hazámban, nem tapasztaltam-e hasonlót?”

E bevezetés után részletesen beszámolt nekem a *struldbrugok*ról. Elmondta, „hogy a *struldbrugok* harmincéves korukig úgy viselkednek, mint a közönséges halandók, azontul fokozatosan buskomorrá és levertté válnak, egészen nyolcvanéves korukig. Ezt saját bevallásukból tudja, másként, tekintve, hogy e korban kettő vagy három született csak, tulkevesen vannak ahhoz, hogy általános véleményt formálhassunk róluk. Nyolcvanéves korukban (ez az emberi élet határa nálunk) nemcsak a közönséges öreg emberek minden bolondságait és betegségét tapasztalhatjuk rajtuk, de még sok mást is, mely a végtelen élet nyomasztó kilátásából származik. Nemcsak hogy makacsok, szeszélyesek, mohók, fecsegők, hiuk, mogorvák: de képtelenek minden barátságra, minden természetes vonzódás kihál belőlük. Irigység és tehetetlen vágy, ez a két fő szenvedélyük. Irigységük főleg azokra a tárgyakra vonatkozik, mely az ifjabb nemzedék sajtósága és az öregeknek halálát okozza. Visszagondolva régi időkre, rá kell jönniök, hogy az öröm minden lehetősége megszűnt számukra s ha temetést látnak, jajongani és panaszkodni szoktak, hogy ime, mások beveznek a nyugalom révébe, melyet előlük örökre elzárt a sors. Nem emlékeznek semmire és senkire azonkívül, amit ifju korukban megjegyeztek s erre is igen tökéletesen. Valamely esemény részleteit biztosabban megtudhatjuk a közönséges hagyományokból, mintha az ő emlékezőtehetségükhöz fordulnánk. Sok közülök egészen gyermekké válik s minden emlékezőtehetségét elveszti, ezek szájalmat érdemelnek, mert legalább nincs meg bennük a társaik sok rossz hajlama és tulajdonsága. Ha egy *struldbrug* a maga fajtájából választ feleséget, ezt a frigyét az ország törvényei felbontják, mihelyt az egyik eléri nyolcvanadik évét. A törvény úgy okoskodik, hogy méltányos, hogy azok, akik saját hibájukon kívül, örök életre ítéltettek e nyomorult világban, ne érezzék kinját megkettőzve azzal, hogy hozzá még feleségük is legyen.”

„Nyolcvanéves korukban a törvény halottakká nyilvánítja őket; örökösök megkapják birtokukat, ellátásukra csekély járadékot fordít, a többi aztán állami költségen megy. Ez időn túl sem hivatalt, sem állást nem vállalhatnak még ingyen se. Nem vehetnek s nem kezelhetnek birtokot, polgári vagy bűnügyben nem tanuskodhatnak, nincs hitelük és nem vehetnek részt üzletekben.”

„Kilencven évvel kihull a foguk és a hajuk. E kortól fogva nem érzik ízét többé semminek, esznek és isznak, amit le tudnak nyelni, étvágy nélkül és üdülés nélkül. Az életük folyamán felszedett betegségek tartanak egyre, nem rosszabbodnak és nem javulnak. Beszélgetés közben gyakran elfelejtik a szavakat s az emberek nevét, még a barátokét és rokonokét is. Ugyanebből az okból az olvasás sem mulattatja őket, mire a mondat végére érnek, elfelejtik az elejét, így aztán ez egyetlen mulatságtól is meg vannak fosztva.”

„Az ország nyelve folyton változik s így egyik korszak *struldbrugja* nem érti meg a másikat. Kétszáz év múlva alig tudnak már beszélni halandó testvéreikkel; úgy élnek saját hazájukban, mint az idegenek.” Ime, ennyit tudtam meg a *struldbrugokról*, vagy ennyire emlékszem abból, amint megtudtam. Később láttam közülük ötöt vagy hatot, különböző korokból. A legfiatalabb alig kétszáz éves; barátaim mutattak be egymásnak. Mondták neki, „hogy ez egy nagy utazó és sok világot látott”, de a *struldbrug* közömbösen nézett rám és nem kérdezett semmit. Azt hajtogatta csak „adnék neki *slumskudasokat*, vagyis emléket”; ez a koldulásnak egy módja, mert a törvény különben szigorúan tiltja a kéregetést, arra való az állami alap, bármily csekély is. A *struldbrugokat* mindenki gyűlöli és megveti, rossz jelnek tekintik, ha egy születik. Korukat úgy tudja meg az ember, hogy megkérdi őket, milyen királyra, vagy nagy emberre emlékeznek s aztán utána néznek a történelemben. Nyolcvan éven fölül ugyanis nem emlékeznek már semmire.

Soha nem láttam ilyen nyomorult és kétségbeesett embereket, a legborzasztóbb látványt asszonyaik nyujtják; évszámaiknak megfelelően az öregség minden jele meglátszik rajtuk, valami borzongató halotti szín kíséretében, amit leírni se tudok. Hat között azonnal felismerem, melyik a legöregebb, bár egy vagy két század volt csak közöttük.

Ezek után, amit hallottam és láttam, elképzelheti az olvasó, hogy az örökélet forró vágya kissé lehült bennem. Elszégyeltem magamat gyermekes álmoképeimért, melyeket elébb hangoztattam s úgy éreztem, nincs az a zsarnoka a világnak, ki oly halálformát eszelhetne ki, melybe szívesen ne rohannék inkább, mintsem ezt az életet válasszam.

A király meghallotta, mi történt köztem és barátaim között, s kegyesen tréfálózott felettem: azt mondta, örülne, ha néhány *struldbrugot* elküldhetnék hazámba, hogy az embereket leszoktassák a halálfélelemtől; de úgy látszik, az ország alaptörvényei tiltják ezt, másként szívesen vállaltam volna a szállítás terhét és költségeit. El kell ismernem, hogy az országnak a *struldbrugokra* vonatkozó törvényei józan megfontoláson alapulnak s hogy hasonló körülmények között minden nemzet hasonló eljárásra kényszerülne. Tudva, hogy a fukarság természetes járuléka a vénségnek: ezek a halhatatlanok végül az ország egész vagyonát összeharácsolnák, hatalmat ragadnának magukhoz, melyet hibáik mellett helyesen gyakorolni nem tudnának s végre az államot romlásba sodornák.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

(Szerző elhagyja Luggnaggot s Japánba vitorlázik át; - onnan egy holland hajón Amsterdamba és Amsterdamból hazájába tér vissza.)

Ugy véltem, a *struldbrugokról* szóló ez a kis értekezés szórakoztatni fogja az olvasót, mert be kell vallani, hogy szokatlanul hangzik. Legalább nem emlékszem, hogy utleírásokban olvastam volna effélét (már azok közt, amik kezembe kerültek), ha tévednék, elnézést érdemlek, mert hiszen két utazó, kik ugyanazt az országot írják le, szükségképpen megegyeznek bizonyos részletekben s ez még nem jelenti azt, hogy az egyik átkölcsönözte, vagy ellopta a másik adatait.

Azt is tekintetbe kell venni, hogy Japán és Luggnagg között élénk kereskedelem folyik, nagyon valószínű tehát, hogy a japán szerzők beszámolnak a *struldbrugokról*, de oly kevés ideig voltam Japánban s nyelvök oly ismeretlen nekem, hogy nem kérdezősködhettem róluk. Remélem, a hollandusok adataim alapján kutatni fognak majd s kiegészítik esetleges hiányaimat.

Őfelsége, miután gyakran ajánlott fel nekem magas udvari állást, látva, hogy mindenáron vissza akarok térni hazámba, végre kegyesen megadta beleegyezését. Sajatkezüleg irt ajánlólevelet adott a japán császárhoz. Megajándékozott négyszáznegyvennégy nagy arannyal (ez a nép szereti az egyforma számjegyeket) s adott egy nagy vörös gyémántot, amit Angolországban száz fontért adtam el.

Ezerhét- és százkilenc május hatodikán ünnepélyes bucsut vettem az udvartól és barátaimtól. Őfelsége őrséget rendelt mellém Glanguenstaldig: az a sziget délnyugati kikötője. Hat nap múlva indult a hajó Japánba. Az ut tizenöt napig tartott. A kis Xamoskhi kikötőváros mellett vetettünk horgonyt, Japán délkeleti partján. Innen néhány földnyelv vezet észak felé, ahol Japán fővárosa, *Jeddó* fekszik. Partraszállva, megmutattam a luggnaggi király levelét: a hivatalnok jól ismerte a tenyérnagyságu pecsétet, melyre a következő szavak voltak írva: „a király egy béna koldust emelt fel a földről”. A város előljárói hallván a levélről, úgy fogadtak, mint valami minisztert. Elláttak kocsikkal és szolgálkkal s Jeddóig kísértek, ahol azonnal jelentkeztem kihallgatásra és felmutattam a levelet. Miután ezt szertartásosan felbontották s a tolmács közölte őfelségével tartalmát, az utóbbi értésemre adta, „hogy fejezzem ki mit akarok, bármi legyen az, megkapom, királyi testvére kedvéért”. A tolmács különben holland hajósok üzletfele volt, magatartásomon észrevette európai mivoltomat s hollandul fordította le őfelsége szavait. Mint már elhatároztam, azt feleltem, „hogy holland kereskedő vagyok, hajótörést szenvedtem, szárazon, vizen Luggnaggba jutottam és onnan Japánba. Tudom, hogy honfitársaim gyakran megfordulnak erre s lesz módom visszatérni hazámba: azért hát alázattal ama kegyet kérem csak, engedné meg őfelsége, hogy épségben Nangasakba jussak!” Ehhez hozzá tettem még, „hogy luggnaggbeli királyi pártfogóm kedvéért engedje el őfelsége nekem azt a szertartást, melyben honfitársaimnak rá kell tapodni a keresztre: - a balsors vetett ez országba, s nem kereskedni jöttem.” Midőn e kérelmemet a tolmács lefordította, őfelsége meglepettnek látszott s azt mondta, „ugy emlékszik, a hollandusok között az első vagyok, aki e pontban aggodalmaskodott s valóban, szinte kétkedni kezd benne, igazán hollandus vagyok-e, mert hogy igaz keresztény vagyok, az biztos. Mindazonáltal, különös kegyképpen, teljesíti kívánságomat, de ügyesnek és óvatosnak kell lenni, s meg kell hagyni a hivatalnokoknak, hogy úgy engedjék el nekem a szertartást, mintha véletlenül történnék, mert biztosít, hogyha valamelyik holland testvérem megtudja a titkot, biztosan nyakamat szegi utközben.” Hálámat

fejzttem ki e szokatlan kegyért; ezekután rábiztak egy kapitányra, aki épségben szállított Nangasakba s gondoskodott róla, hogy a kereszt-szertartás elmaradjon.

Ezerhétszázkilenc junius kilencedikén értünk Nangasakba, hosszú és fáradságos utazás végével. Csakhamar holland tengerészek társaságába jutottam, s az Amboina nevű négyszázötven tonnás hajón Amsterdamba vittem magam. Valamikor sokat éltem Hollandiában, Leydenben folytattam tanulmányaimat s jól tudtam hollandusul. A tengerészek csakhamar megtudták, honnan jövök s kikérdezték egész életemet. Rövid és valószínű történetet eszeltem ki, elhagyva a legfontosabb mozzanatokat. Voltak ismerőseim Hollandiában, vezetéknevet találtam ki magamnak és azt mondtam, hogy szüleim szegény gülderlandi parasztok. A kapitánynak, Teodorus Vangrultnak ki akartam fizetni az utat, de mikor megtudta, hogy seborvos vagyok, megelégedett a fél dijjal, azzal a feltétellel, hogy utközben igénybe vehessék szolgálataimat. A legénység többször megkérdezett, hogy a fentemlitett szertartáson átestem-e, kitérő válasszal feleltem, mondván, hogy mindenben alávettem magam a császár parancsának. Mégis egy rosszakaratu gazfickó bevádolt a tisztnél, s azt állította, hogy nem tapodtam rá a keresztre. Szerencsémre, ez a tiszt be volt avatva ügyembe, husz bambusznádat veretett a fickó hátára, ezekután nem zaklattak többé.

Különösebb esemény nem zavarta utunkat, jó széllel elértük a Jóreménység fokát, ahol friss vizet vettünk fel. Ezerhétszáztizt április tizedikén elértük Amsterdamt, utközben három emberünket vesztettük el csak betegségekben, s egy negyediket, ki az előárbócról zuhant a tengerbe, nem messze Ginea partjaitól. Amsterdamból csakhamar Angliába indultam kicsiny hajón, mely a város tulajdona. Április 16-án a dűnékra értünk. Másnap reggel kötöttünk ki: öt év és hat hónap után újra láttam szülőhazámat. Egyenesen Redriffbe utaztam, ugyanaznap délutánján meg is érkeztem s nőmet és családomat jó egészségben találtam.

NEGYEDIK RÉSZ.
Utazás Hauhnhm országba.

ELSŐ FEJEZET.

(Szerző, mint kapitány utra kel. - Legénysége összeesküszik ellene, fülkéjébe csukják s ismeretlen vidéken partra teszik. - Behatol az ország belsejébe. - A Yehuk, egy sajtáságos állatfajta. - Szerző találkozik két Hauhnhnm-el.)

Bár rakoncátlan természettel vádoljanak, be kell vallanom, hogy kalandvágyamat nem oltotta el mindama veszély és kétségbeesés, melyeket utam korábbi részeiben elbeszéltem. Öt hónapot töltöttem nőmmel és gyermekemmel és igen boldog lehettem volna, ha meg van bennem a képesség felismerni, hol kell megállanom. Szegény feleségemet áldott állapotban hagytam ott s elfogadtam egy kedvező ajánlatot, a háromszázötven tonnás nagy kereskedelmi hajónak, a „Kaland”-nak parancsnokságát; közismert jó tengerész voltam s hogy meguntam már a seborvosi hivatást, e célra egy ügyes fiatalembert fogadtam fel hajómra, bizonyos Purefoy nevezetűt. Portsmouthban szálltunk vitorlásra, 1710. szeptember 7-én. Tizennegyedikén Pocock kapitánnyal találkoztunk, aki Campechy öblébe igyekezett ébenfáért. Tizenhatodikán a vihar elválasztott bennünket. Hazatértem után értesültem róla, hogy nemsokára ezután megfeneklett és az egész hajóról csak egy kis inas maradt életben. Becsületes ember volt és jó tengerész: csak tulságosan bizott eszében s ez volt oka pusztulásának, mint annyi másnak. Ha megfogadta volna tanácsom, most otthon volna családja körében, épségben és biztonságban, mint én.

Több tengerészem meghalt maláriában. Barbadosban kellett felfogadnom néhányat, s érintenem kellett a Leward szigeteket, ama kereskedők megbízása szerint, akik alkalmaztak. Csakhamar magam megbántam, amit tettem: a felfogadott emberek közül volt néhány bukkanir, azaz tengeri kalóz, ötven emberem volt a fedélzeten s parancsot adtam, hogy a déli tenger felé forduljunk, ahol az indusokkal akartam kereskedni s néhány felfedezést voltam teendő. De ezek a fickók, akiket felszedtem, megrontották legénységemet, összeesküdtek ellenem, hogy elkaparítsák a hajót. Egy reggel fülkémbé törtek, kezemlábam megkötözték s megfenyegettek, hogy a tengerbe hajítanak, ha ellenállok. Azt feleltem, hogy foglyuk vagyok és megadom magam. Megeskettek, aztán felbontották kötelékeim, csak a lábamon hagytak egy láncot, s hozzáerősítettek ágyamhoz. Ajtóm elé őrt állítottak, töltött fegyverrel, ki azonnal főbelőtt volna, ha megkísérlem a szökést. Adtak ennem és innom s a hajó parancsnokságát átvették. Az volt a céljuk, hogy mint kalózok, spanyol hajókat fosszanak ki: de ehhez több ember kellett volna. Így hát elhatározták, hogy eladják a rakományt s Madagaskárban új legénységet szerveznek, mert tudnivaló, hogy fogságom alatt is nagy volt a halálozás. Több héten át kereskedtek az indusokkal, de ma sem tudom, mely irányban haladtunk: elzárt rab voltam s arra vártam csak, hogy legyilkoljanak, mintahogy gyakran ígérték.

Ezerhétszáztizenegy május 9-én bizonyos James Welch jött le fülkémbé s értesített, hogy a kapitány parancsa szerint most kitesznek a partra. Veszekedtem vele, de hiába, még azt se akarta megmondani, ki légyen az új kapitány. Belöktek egy mentő-csónakba, még csak annyit engedtek meg, hogy felvehessem legjobb ruhámat s néhány fehérneműt; fegyvert nem vihettem magammal. Nem motoztak meg, volt annyi becsület bennük s így zsebeimbe pénz maradt és néhány apró tárgy. Mintegy félmérföldet eveztek velem s aztán kitétek a partra. Rimánkodtam, mondanák meg, hol vagyunk: esküdöztek „hogy maguk se tudják, s hogy a kapitány elhatározta, hogy a legelső helyen, ahol földet érünk, megszabadul tőlem, miután a rakományt ugysis eladta már”. Visszaugráltak a csónakba, ajánlották, hogy fussak el, nehogy az ár elkapjon s bucsut vettek tőlem.

Kétségbeejtő helyzetemben mit tehettem egyebet, kigázoltam a sekély vizből s egy kis dombra ültem pihenni s gondolkodni. Kissé magamhoz térve, megindultam befelé, azzal, hogy az első

vad, akivel találkozom, majd csak megkimél, ha életemért köszöntyüket, üveggolyókat s más csecsebecsét ajánlok fel: tengerészek rendesen ellátják magukat effélével. A vidék hosszú faszorokkal oszlott részekre. Vetést is láttam, de nem voltak szabályosak. Minden magától nőtt, magas fü közt jártam, előttem árpaföldek terültek. Óvatosan s körülnézegetve haladtam, nehogy meglepjenek, vagy nyillal löjjenek le hátulról. Egyszerre kitaposott uthoz értem: váratlanul bukkanva emberi, ló és tehénlábak nyomaira. Majd több állatot pillantottam meg a mezőn s néhányat a fák gallyai között. Nagyon furcsa formájuk volt, annyira megleptek, hogy hirtelen egy sövényfal mögé huzódtam s onnan szemlélttem azokat, amik közelebb kerültek hozzám s alkalmat adtak behatóbb vizsgálatra. Fej és mell sűrű szőrrel borítva, a szőrzet hol bodros, hol hosszú és lecsüngő; szakáluk is van, olyanféle, mint a kecskének, hátuk közepén vastag hajpamat huzódik, ugyanez a lábakon és lábfejeken. Testük többi része csupasz s piszkos-barna bőrük látható. Farkuk nincsen s a combok szőrtelenek, kivéve hátul: ez nyilván arra való, hogy kényelmesen üljenek a földön; leggyakrabban, ebben a helyzetben láthatók, vagy fekvé, vagy gyakran hátsó lábukon állva. A fákra oly gyorsan másztak, mint a mókus; első és hátsó lábukon hosszú, hegyes és horgas karmok szolgálnak e célra. Gyakran ugrottak a levegőbe s feltűnő ügyességgel kergetőztek. A nőtények valamivel kisebbek párjaiknál, fejükről hosszú hajzat fityeg, arcuk csupasz, valamint egész testük is, kivéve a nemi tájakat. Mellbimbójuk két mellső lábuk között csüng le, s gyakran csaknem a földet éri, ha járnak. A hajuk színe különböző: barna, vörös, fekete és sárga. Mindent összevéve, soha életemben nem láttam ilyen visszataszító állatot, mely első pillanatra természetes ellenszenvet keltett bennem, elannyira, hogy undorral s megvetéssel felálltam, megelégedvén e látványt s folytattam utamat a kitaposott ösvényen, remélve, hogy valamely indus házához vezet. Alig tettem néhány lépést, midőn szemtől-szembe kerültem egy előbb leirt teremtéssel: egyenesen nekem jött. Megpillantva engemet, a rut szörnyeteg bosszus fintorokat vágott, megállt s hülyén bámult rám, mintha sose látott volna még ilyent, felemelte egyik mellső patáját, nem tudom kíváncsiságból vagy rosszakaratból-e, de nem vártam meg, míg hozzám ér, felkaptam vadászkésemet s lapos fejével rávágtam körmére. Éllem nem mertem támadni, attól tartva, hogy a benszülöttek felbőszülnek ellenem, ha megtudják, hogy megöltem, vagy megnyomorítottam holmi háziállatot. A bestia visszakapta kezét s oly hangosan bömbölt, hogy a szomszéd földről mintegy negyven társa odaugrált üvöltve s rut pofákat fintorgatva felém, de én egy fatörzshöz futottam s megvetve hátamat, a tört magam előtt lóbáltam, hogy távol tartsam a bestiákat. De néhány átkozott fajta elkapta a fa ágait, felkuszta a fára s onnan fejemre rondítottak. Alig kerültem ki az adagokat, hozzásimulva a fához s így aránylag még jól jártam, csak rettentő büzők fojtogattak.

Nagy bajom közepette egyszerre csak látom, hogy az egész társaság eliramodik, oly gyorsan, ahogy a lába viszi. Kimerészkedtem a fa alól s kikémleltem az utra, hogy lássam, mi rémithette meg ennyire a bandát. De csak egy lovat pillantottam meg, csendesen és nyugodtan sétált, úgy látszik, ez riasztotta el őket. A ló meghökölt egy pillanatra, mikor közelembe került, csakhamar összeszedte magát, s a csudálkozás kifejezésével szemében, egyenesen arcomba nézett. Kezeimet, lábaimat vizsgálta, s többször körüljárt. Nem állhattam odébb, mert elzárta az utamat, bár viselkedésében semmi támadó, vagy erőszakos nem volt, inkább valami szokatlan szelidség; percekig egymásra meredve álldogáltunk, végre kinyújtottam a kezem, hogy megveregessem a nyakát, füttyentettem is, mint a lovászgyerekek, mikor idegen lovakat zaboláznak. De ez a ló kedveskedésemet némi megvetéssel fogadta, megrázta fejét s homlokát leszegve, jobb mellső lábát gyengéden felemelte s szeliden, de határozottan eltolta a kezemet; aztán háromszor, vagy négyszer nyerített, de oly sajátos, tagolt ütemekben, hogy csaknem azt kellett hinnem, a maga nyelvén beszélt valamit.

Mig így bámultuk egymást, más ló lépdelt oda, szembefordultak s jobb patájukat felemelve összeütötték, majd több izben nyeritettek, de annyiféle hangon, hogy csaknem tagolt beszéd-

nek tünt. Pár lépést hátrahúzódtak, egymás oldalán sétáltak fel s alá, tárgyaló felek módján, akik valamit latolgatnak. A szemük gyakran lebbent felém, mintegy aggódva, hogy el ne szökjem. Egészen el voltam képedve, s azt gondoltam, hogyha ez országban az állatok így viselkednek, ebben az arányban az emberek kell, hogy a föld legbölcsebb s fejlettebb népe legyen. Ez a gondolat megnyugtató. Elhatároztam, hogy most odébb állok s felkeresek valami házat, vagy falut, vagy bennszülöttet s itt hagyom a két lovat, társalogjanak, amíg jólesik. De az első ló, egy almás pej, látván, hogy már elosonnék, utánam nyert, de olyan határozott és kifejező hangon, hogy megdöbbenésemben szinte értettem, mit akar. Anélkül, hogy számot adhattam volna magamnak, mit teszek, megfordultam és odaléptem hozzá, mintegy további parancsait várva. Elrejtettem félelmemet, bár most már őszintén aggódni kezdtem, hogy fog ez a kaland végződni; az olvasó elképzelheti helyzetemet. A két ló mellém lépett s most nagy komolysággal kezdték vizsgálni arcomat s kezeimet. A szürke pej, jobb mellső patájával körültapogatta kalapomat, mire levettem azt s újra föl tettem. Erre mindketten nagyon meglepettnek látszottak: a másik, egy barna mén, meglibbentette kabátom szárnyát s ezen megint csodálkoztak. Megsimogatták kezem s láttam, hogy annak színe és légysága meglepi őket; az egyik oly erősen szoritotta le kezemet patája és csülke közé, hogy felkiáltottam, ezután mindketten gyöngéden s vigyázva nyultak hozzám. Cipőm és harisnyám nagy zavarba hozta őket, többször nyertettek s mindenféle gesztusuk volt, önkénytelenül bölcsesre kellett gondolnom, mikor valamely bonyolult jelenség okait próbálják megfejteni.

Mindent összevéve, ez állatok viselkedése oly észszerű és szabályos, oly megfontolt és értelmes volt, hogy végre meggyőztem magam, hogy ezek csak varázslók lehetnek, akik valamely rejtett célból lovakká változtatták magukat, s most, hogy idegent találnak, szórakozni akarnak vele, - vagy talán igazán meglepi őket egy idegen és távoli utazó arca, öltözéke. Megnyugodva ez okoskodásban, a következő szavakkal fordultam feléjük: „uraim, ha önök vajakosok, amint okom van hinni, bizonyára értik a világ minden nyelvét, engedje meg tehát méltóságok, hogy magamat mint egy szegény, hajótörött angolt bemutassam; rossz sorsom e partokra vetett s most csak arra kérem önöket, engedjék meg, hogy valamelyiküknek hátára üljek, mintha igazi ló volna s eljussak egy házig, vagy faluig, ahol megpihenhetek. Cserébe e kegyért ezt a vadászkest s néhány kősonnyüt felajánlom önöknek” s már ki is vettem zsebemből e tárgyakat. A két ló csendesen állt, míg beszéltem, úgy látszik, nagy figyelemmel hallgatták végig s mikor befejeztem, többször nyertettek egymás felé, mintegy komoly társalgásba merülve. Hanem észrevettem, hogy nyelvük nagyon jól fejezi ki az indulatokat, s szavaik, kis fáradsággal, még könnyebben beszédhetők, mint a kínai szavak.

Gyakran megkülönböztettem ezt a szót *yehu*, ezt többször ismételte mindegyik. Bár nem tudhattam, mit jelent e szó, mégis, míg a két ló hevesen beszélgetett, megkíséreltem, hogy kiejtsem ezt a szót s hogy egy pillanatra elhallgattak, hangosan és bátran mondtam: *yehu*, minden tehetséggel utánozva a lónyertést. Ezen nagyon meglepődtek s a szürke kétszer ismételte ezt a szót, mintha a helyes kiejtést tanítaná nekem. Mire én is többször ismételtam a szót, egyre jobban, bár tökéletesen nem utánozhattam. Most egy másik szóval próbálta meg, amit már nehezebben tudtam kiejteni, a mi betűnkkel leírva talán így hangzanék: *Hauhnhnm*. Ez már nem sikerült úgy, mint az előbbi szó, két vagy három kísérlet után mégis kiejtettem s mindketten csodálkoztak tehetségemen.

Miután még néhány szót váltottak, a két barát bucsut vett egymástól, megveregetve egymás patáját: a szürke pej jelt adott nekem, hogy csak menjek szépen előre, jobbnak láttam engedelmeskedni. Hogy nem mentem elég gyorsan, így kiabált: *huun, huun*; megértettem, mit akar, s jelekkel értésére adtam, hogy fáradt vagyok s nem tudok gyorsabban menni, mire nyugodtan megállt s várt, hogy kipihenjem magam.

MÁSODIK FEJEZET.

(Szerző egy Hauhnnm saját házába viszi. - Hogy fogadják szerzőt. - A Hauhnnmok tápláléka. - Szerző busul, hogy nem kap hust. - Végre megnyugszik. - Mit eszik szerző ebben az országban?)

Három mérföldet mentünk, s egy hosszú épülethez jutottunk el, mely a földre vert s keresztbe rakott cölöpökből készült: az eresz alacsony, szalmával borított. Kicsit megnyugodtam, s mindenféle csecsebecsét szedtem elő, amilyenekkel utasok nyerik meg indusok és más félvadak jóindulatát. De a ló jelt adott, hogy csak menjek be előtte. Nagy szobába léptem, amelynek egyenletes, lebakolt agyagpadlója volt s a falak hosszában vedrek és vályuk huzódtak. A szobában két kancát és két poroszkát láttam, nem ettek, hanem legnagyobb meglepetésemre ültek a hátsó combjukon. Még jobban csodálkoztam, látván, hogy sűrűnek-forognak a szobában s tesznek-vesznek. Ez megerősítette első gyanumat, hogy végtelenül fejlett és értelmes nemzet lehet az, melynek oktan állatai ennyire civilizálódtak. Csakhamar belépett a szürke, tekintélyt eláruló hangon többször nyertett s a többi válaszolt.

Ebben a házban még három szoba volt, egymással szembe vágott ajtókkal; a második szobán keresztül haladtunk a harmadik felé. Most a szürke előre lépett s intett, hogy várjak. Vártam a második szobában s előkészítettem ajándékaimat, melyekkel a ház urát és urnőjét lekenyerezem: két kést, két köszöntőt, hamis gyöngyökkel, egy kis tükröt és egy nyakláncot. A ló kétszer, háromszor nyertett, s én vártam, hogy valami emberi hangot hallok most már, de csak nyertés volt a válasz, igaz, hogy valamivel élesebb. Azt kezdtem hinni, hogy valami igen nagy ur házába kerültem, ha ennyi ceremónia kell hozzá, hogy bebocsáttatást nyerjek. Csak azt nem értettem, hogy veheti magát körül ilyen nagy ur csupa lovakkal. Végre aggódni kezdtem, hogy szenvedéseim s balsorsom talán megzavarták eszemet, nyugtalanul felálltam s körülnéztem a szobában, mely választékosabban volt berendezve, mint az első. Megdöngöltem szemem, de minden úgy maradt. Megcsiptem karom, hogy felébredjek, remélve, hogy csak álmodom. Végre nem maradt más hátra, megnyugtattam magam, hogy mindez csak varázslat és bűvészet lehet. Nem volt időm folytatni elmélkedéseim, mert már jött is a szürke ló, s jelt adott, követném őt a harmadik szobába. Ott egy szép paripát találtam, két csikóval, kik hátsó lábukon ültek, művészien font s tökéletesen tiszta szalmaszőnyegeken.

Hogy beléptem, a paripa felállt fekhelyéről, közel lépett hozzám s miután gyengéden vizsgálta arcom és kezeimet, igen megvetően mért végig s a másik lóhoz fordulva többször hallottam a *yehu* szót: melynek értelmét akkor még nem fogtam föl, bár ez volt az első szó, amit kiejtettem. Csakhamar, örök szégyenemre és bánatomra, megtudtam, mit jelent e szó. A szürke pej bölintott és ismételve a *huun-huun* szavakat, jelt adott, hogy jöjjelek vele. Nagyobb udvarba jutottunk, melynek közepén, nem messze a háztól, másik épület állott. Beléptünk s hármat vagy négyet láttam amaz utálatos teremtések közül, amelyekkel partraszállásom után találkoztam. Gyökereket és hust ettek; később megtudtam, hogy samarak és kutyák, vagy betegségben elhullott tehének husát. Mindháromnak zsineg volt a nyakán, melynek végét egy-egy cölöphöz kötötték: az ételt két első lábukkal fogták meg s fogukkal marcangolták szét.

A főló parancsot adott egy vörös poroszkának, ugylátszik szolgája volt, hogy oldozza fel az egyiket s hozza közelebb. A bestiát szorosán odaállították mellém és arcunkat és alakunkat az ur és szolgája tüzetesen összehasonlította: újból többször hallottam ismételni a *yehu* szót. De mekkora volt borzadásom és meglepetésem, mikor észrevettem, hogy az az utálatos állat egészen emberi formájú, arca lapos és széles ugyan, orra benyomott, ajka széles és szája nagy, de ilyesmit vad népeken is tapasztalhat az ember, melyeknél a vonásokat már gyermekkorban eltorzítja a föld porában való hentergés, vagy az, hogy az anyák hátukon hordják kicsinyeiket

s ezeknek arca vállukhoz dörgölődik. A *yehu* mellső lába alig különbözött az én kezemtől, csak a körmök hosszabbak, a tenyér durvább s barnább s a kézfej szőrösebb. Lábunk is éppen úgy hasonlított, amit csak én tudhattam, mert a lovak harisnyát s cipőt láttak rajtam. Egész testünk, eltekintve, a már leirt szőrzetektől s színektől, ilyen megdöbbentő hasonlatosságot mutatott.

A lovak azonban nagy zavarban voltak, látván, hogy testem nagy része különbözik a *yehuk* testétől; azt persze nem tudták, hogy e különbségeket csak a ruháimnak köszönhetem. A vörös poroszka egy gyökeret nyújtott át nekem, amit patája és csülke közé szorított, mint azt megfelelő helyen kimagyarázom majd. Elvettem a gyökeret, megszagoltam és udvariasan visszaadtam. Erre egy darab számarhust vett ki az egyik *yehu* vályujából, de ez oly bűdös volt, hogy undorodva elfordultam; egy yehunak vetette oda, mely aztán mohón felfalta. Ekkor a ló egy köteg szénát nyújtott felém, majd egy vödör zabot, de én fejemet ráztam, jelezve, hogy ezt nem tudom megenni. Már ekkor megijedtem, mi lesz velem, hisz itt éhen halhatok, ha magamhoz hasonló lényvel nem találkozom, mert ami e piszkos *yehukat* illeti, be kell vallanom, soha nem láttam még minden tekintetben ennyire undorító lényeket; bár abban az időben kevés ember élt Európában, aki az emberiséget oly mértékben szerette volna, mint magam. A gazdáló észrevette viselkedésemen, mennyire undorodom ez állatoktól s visszakergette őket az istálló homályába. Ekkor első patáját szájához emelte, oly mozdulattal, mely egészen természetesen látszott. Ugy látszik, azt akarta megtudni, mit szeretnék enni, de nem adhattam érthető választ s ha megértett volna is, nem tudtam elképzelni, honnan szerzünk megfelelő táplálékot. Mig így erőlködtem, az ajtó előtt egy tehén haladt el. Ráműttem s jeleztem, hogy odamegyek s megfejem. Ezt már megértette gazdám. Visszavezetett a házba s egy kancaszolgálót rendelt mellém, mely másik szobába vitt, hol fa- és agyagedényekben friss tej állt a polcokon. Kaptam egy köcsöggel. Jót huztam belőle s nagyot épültem rajta.

Délfelé holmi járműfélét láttam a ház felé közeledni, amit négy *yehu* huzott, mint valami szánt. A kocsiban öreg paripa ült, aki tekintélyes személynek látszott. Hátsó lábaival lépett a földre, mellső lábát úgy látszik megsértette. A mi lovunk nagy barátsággal fogadta, együtt ebédelték a ház legszebb szobájában, tejbefőtt zabot, amit az öreg paripa forrón evett, a többi ki hagyta hűlni. A sajtárokot körben állították föl, körben ültek a lovak is szalmakötegeken, hátsó combjukra nehezelve. Középen széles jászol állt, részekre osztva, úgy, hogy mindegyik mén és kanca a maga szénáját ette, nagyon tisztán és rendesen. A fiatal csikók igen szerényen viselkedtek, különösen a mi gazdánk csikái, melyek igen szelidek és udvariasak voltak a vendégekhez. A szürke odaállított maga mellé és láttam, hogy ő és barátai rólam beszélnek; a vendégek gyakran pillantottak rám és gyakran ismételték a *yehu* szót.

Véletlenül felhuztam volt keztyümet, amit szürke gazdám észrevett, meg volt lepetve s csudálkozva kérdezni látszott, mit csináltam mellső lábammal; patájával kétszer vagy háromszor érintette kezemet, mintha azt akarná mondani, hogy úgy akarja látni, mint előbb. Azonnal engedelmeskedtem, lehuztam keztyümet és zsebrevágtam.

Ezen megint sokat vitáztak s láttam, hogy a társaságban jó benyomást keltett modorom. Többször ismételnem kellett néhány szót, amit megtanultam s mig ebédnél ültünk, a gazda elmondta a zab, tej, tűz, víz s más fogalmak nevét. Mindent szépen utána mondtam, mert mint említettem már, ifju korom óta igen könnyen tanulok nyelveket.

Ebéd után a gazda félrehívott, szavakkal és jelekkel értésemre adta, hogy mennyire sajnálja, hogy nincs mit ennem. A zabot az ő nevükön *hlunnak* nevezik. Többször ismételtem ezt a szót, mert utóbb eszembe jutott, hogy talán valami kenyérfélét csinálhatnék belőle, ami tejbe mártva elég volna ahhoz, hogy éhen ne vesszek; - azután majd csak eljutok valahová, magamfajtájú népek közé. A gazda azonnal megparancsolta egy fehér kanca-szolgálónak,

hogy nagy fatálon hozzon nekem zabot. Ezt megpörköltem a tűzön s aztán úgy, ahogy ledörögöltem a polyvát s kiszedtem a magokat, az egészet megőröltem két kő között, vízzel meggyurtam, tűzön megsütöttem s melegen ettem, tejjel. Eleinte bizony nagyon izetlen lakoma volt, bár tudom, hogy Európa sok részében eszik a zab-kenyeret. Később aztán hozzászoktam; életem folyamán gyakran kényszerültem kemény nélkülözésre s nem az első esetem volt ez, mely meggyőzött róla, hogy a természet mily könnyen kielégíthető. Itt csak azt jegyzem még meg, hogy egyetlen félóraig sem voltam beteg, míg e szigeten éltem. Később fogtam néha egy-egy házinyulat, vagy a *yehuk* hajából készült hurokkal madarat is; néha meg jóizü növényeket szedtem s főzeléket csináltam a kenyérhez. Máskor vaját köpültem s megittam a savót. Eleinte nagyon nélkülöztem a sót, de a szokás kibékített ennek hiányával is. Meg vagyok győződve róla, hogy a sót csak fényezésből s inyenckedésből használják s hogy kezdetben arra volt való, hogy szomjuságot keltsen, kivéve, ha hust raktak el bele, hogy meg ne romoljék. Nincs is állat, mely a sót úgy enné, mint az ember. Ami engem illet, elhagyva ezt az országot, csak nagynehezen szoktam hozzá megint, hogy bármely ételben a só ízét elviseljem.

Legyen ennyi elég abból, amit étkezésemről mondhatok. Más írók megtöltik könyveiket effélével, mintha az olvasót érdekelné, hogy mi utazók jól étkezünk-e vagy rosszul. Ennyit mégis fel kellett említeni, máskülönben lehetetlennek tartaná a világ, hogy három évet éltem ilyen országban és ilyen lakók között.

Hogy lealkonyodott, a gazda elrendelte, adnának nekem fekhelyet. Kaptam is egyet, tíz méternyire a *yehuk* istállójától. Lefeküdtem a földre s ruháimmal betakarva magam, mélyen aludtam. Rövid idő múlva még jobban hozzászoktam helyzetemhez, amint az olvasó látni fogja, ha életmódomról majd tüzetesebben beszélek.

HARMADIK FEJEZET.

(Szerző az ország nyelvét tanulmányozza. - Hauhnhnm gazdája támogatja a tanulásban. - Az ország nyelve. - Számos magasállású Hauhnhnm kíváncsiságból eljön megnézni szerzőt. - Szerző röviden elbeszéli utjait gazdájának.)

Legfőbb igyekezetem odairányult, hogy már most megtanuljam az ország nyelvet, amiben gazdám (ezentul csak így nevezem) s a ház mindegyik szolgája támogatott. Mindnyájan valószínű csodának tekintették, hogy egy szerintük oktalan állatban az értelem kétségtelen jeleit tapasztalhatták. Ráműtattam a tárgyakra s megkérdeztem nevüket, amit aztán, ha magamra maradtam, naplómbe jegyeztem be. Rossz kiejtésemet gyakori ismétlésekkel javítottam. Egy rőt poroszka, egyik alsóbb cseléd, különösen kezemre járt.

Ez a nép torkon és orron keresztül beszél. Nyelvük legjobban a németalföldi tájszólásokhoz hasonlít, de kecsesebb és kifejezőbb. Különben V-ik Károly császár ugyanezt akarta mondani, mikor kijelentette, „hogy a lovaival mindig hollandusul szokott beszélni.” Gazdám kíváncsisága és türelmetlensége oly nagy volt, hogy szabad idejében órákat töltött tanítással. Meg volt győződve róla, (mint később bevallotta) hogy *yehu* vagyok. De tanulékonyságom és szelidségem meglepte őt, mert mind e tulajdonok ellentétben állnak a *yehuk* természetével. A ruháim nagy zavarba hozták, gyakran tépelődött magában, vajjon nem testemhez tartoznak-e: mert sohasem vettem le, mielőtt a család nyugovóra tért s reggel már korán felöltöztem. Gazdám nagyon vágyott már tudni „honnan jövök, hol szedtem fel az értelem mindama látszatát, amit elárultam eddig, hogy történetemet saját szájamból hallhassa”, remélte, hogy ez hamar bekövetkezik, mert igen gyorsan tanultam. Hogy mindent jól megjegyezsek, a szavakat latin betűkkel irtam le fordítással együtt. Mindez gazdám jelenlétében történt s csak nagynehezen tudtam megmagyarázni neki, hogy mit mivelek. E benszülötteknek ugyanis fogalmuk sincs könyvekről és irodalomról.

Tíz hét alatt már megértettem a legtöbb kérdést s három hónap múlva türehető válaszokat adtam. Gazdám szerette volna tudni, „hogy honnan jövök s ki tanított meg utánozni az értelmes lényeket, mert a *yehukat* (melyekéhez fejem, kezem, arcom s minden, mi látható rajtam, tökéletesen hasonlít) eltekintve valami alattomos ravaszságtól s minden rosszra való hajlamtól, úgy ismerik, mint a leggyengébb felfogású háziállatokat.” Azt feleltem, „hogy tengeren át jöttem, távol vidékről, sok hozzám hasonló lénnyel, egy nagy, kivájt edényben, amit a fák törzséből csináltunk, de társaim kitettek a partra s magamra hagytak”. Csak nagynehezen és sok taglejtés segélyével tudtam ezt megértetni vele. Azt felelte, „hogy bizonyára tévedek, vagy amit mondok, az nincsen”, így fejezte ki magát, mert nyelvöknek nincs szava a hazugság, vagy csalás kifejezésére. „Lehetetlen az, hogy a tengeren túl még ország legyen, vagy hogy állatok faedényt készíthessenek s ezt a tengeren kormányozhassák. Abban bizonyos, hogy élő *Hauhnhnm* nem tudna ilyet szerkeszteni s nem bizná *yehukra*, hogy kormányozzák.”

A *Hauhnhnm* szó az ő nyelvükön lovat jelent, nyelvtörténetileg: *a természet tökélyét*. Azt mondtam gazdámnak, hogy „még nem tudom jól kifejezni magam, de rövid időn belül csodákat beszélek majd neki”. Gazdám a saját feleségét, csikáját és cselédeit is intette, hogy minden alkalmat használjanak fel, amikor taníthatnak: ő maga naponta két-három órát oktatott. Több magasállású ló és kanca a szomszédságból meglátogatott bennünket arra a hirre, „hogy egy csodálatos *yehut* találtak, ami úgy beszél, mint egy *Hauhnhnm* és szavakban és mozdulatokban az értelem halvány visszfényét árulja el.” Mind e vendégek nagyon szivesen beszélgettek velem, kérdéseket tettek fel, s én úgy ahogy válaszoltam. Ez a nagy buzgalom odahatott, hogy odaérkezésem után öt hónappal már mindent értettem, amit beszéltek s egész

tűrhetően fejeztem ki magam. A *Hauhnhnm*-ök, kik hogy láthassanak s beszélhessenek velem, meglátogatták gazdám, alig hitték el, hogy igazi *yehu* vagyok, mert a testem, ugymond, másféle szőrzzel van boritva. Csudálkoztak, hogy rajtam nincs szőrzet, csak fejemen, arcomon és kezeimen. De titkom csakhamar kiderült, egy oly eseménynel kapcsolatban, mely tizennégy nappal ezután történt.

Már említettem az olvasónak, hogy esténkint, ha a család lefeküdt, én is visszavonultam, levetkőztem és ruháimmal takaróztam. Egy reggel az történt, hogy gazdám értem küldte a vörös poroszkát, az inasát. Még álmomban talált, ruháim egyik oldalon leestek s ingem mellemre csuszott. Felébredtem a zajra s észrevettem, hogy az üzenetet némileg zavartan adja tudtomra. Később gazdámnak ijedtében nagyon zagyva leírásban mondta el, mit látott. Én hamar megtudtam a felfedezést, mert alighogy gazdám előtt megjelentem, rögtön megkérdezte, „mit jelentsen az, amit szolgája beszélt, hogy én nem ugyanaz vagyok mikor alszom, mint aminek nappal mutatokozom; hogy az inas szerint részben fehér vagyok, részben sárga, vagy legalább is nem oly fehér és részben barna”.

Eleddig eltitkoltam ruháim jelentőségét, minden módon különbözni akarván a *yehuk* átkozott fajtájától, de most beláttam, hogy tovább nem titkolódzhatom. Különben is megfontoltam, hogy cipőim s ruháim csakhamar elkopnak majd, máris rossz állapotban voltak s így egyszerűen csak szükségem lesz majd a *yehuk*, vagy más állatok bundájára, amikor tehát ugyis kipattan a titok. Elmondtam hát gazdámnak, „hogy abban az országban, ahonnan jövök, a hozzám-hasonló lények, testüket bizonyos állatok mesterségesen kikészített hajzatával fedik, részint szeméremből, részint az idő hideg és meleg viszontagságai ellen. A magam részéről, ha parancsolja, azonnal meggyőzhetem őt, csak azt a kegyet kérem, hogy ne kelljen feltakarnom bizonyos részeket, miket a természet elrejtene mint”. Azt felelte, „hogy egészen furcsa dolgokat beszélek, főleg utolsó szavaimat nem érti: hogy inthetne minket a természet arra, hogy elrejtjük, amit a természet adott, ő maga és családja sohasem szégyelte testét; különben pedig tegyek úgy, ahogy jól esik”. E szavak után először kigomboltam felsőkabátom és levettem; majd a mellényemre került a sor; levettem cipőmet, harisnyámat és nadrágomat. Leengedtem ingemet és alját felhuztam, az egészet öv módjára derekam köré csavartam, hogy meztelenségem elrejtsem.

Gazdám az egész eljárást kíváncsi álmélgodással nézte végig: egyenkint patájába vette a ruhákat, minden darabot szorgosan megvizsgált, megforgatott, majd szeliden és óvatosan több helyen hozzám ért, többször körüljárt; végre kijelentette, hogy nyilvánvalóan *yehu* vagyok, de sokban különbözöm fajtámtól. A bőröm lágyabb, simább és fehérebb, sok helyen csupasz, körmeim alakja és színe is más s főképpen az a hajlamom, hogy mindig hátsó lábaimon járok. Megelégedett e látvánnyal és sürgetett, hogy öltözzem, fel megint, mert már nagyon dideregetem.

Többször megmondtam gazdámnak, mennyire elkeserít, hogy *yehu*-nak nevez, mert ezt az állatot annyira utálok és megvetem. Kértem, tiltsa meg családjában és barátai közt, akik meglátogatják, hogy ezt a szót rám alkalmazzák. Másrészt azt is szerettem volna, „ha testem hamis takarójának titkát nem árulná el senkinek, legalább addig, míg ebben a ruhában tart; - ami inasát, a vörös poroszkát illeti, annak tisztességérzete hallgatást parancsol”.

Gazdám mindebbe jószívvvel beleegyezett s így senki sem tudta meg titkomat, míg csak ruhám szakadozni nem kezdett, amit mindenféle szövettel pótolni kellett. Közben gazdám azt kívánta, „hogy minden szorgalommal azon legyek már most, hogy nyelvüket megtanuljam; a maga részéről jobban érdekli őt értelmességem és beszélő tehetségem, mint egész alakom és testem, akár be van boritva, akár nincs”. Hozzátette még, „hogy némi türelmetlenséggel várja már azokat a csodákat, amikről ígértem, hogy beszélek majd”.

Ettől kezdve megkettőzte fáradozását és oktatásait: társaságba vitt s mindenkit kért, hogy előzékenyen bánjon velem, „mert” ugymond, „ez jó kedvre hangol engem s annál mulatságosabb leszek”.

Naponkint, tanításközben sok rám vonatkozó kérdést intézett hozzám. Minden tehetséggel válaszoltam s így csakhamar általános, bár tökéletlen fogalmakat alkotott személyemről. Az olvasót untatnám, ha elbeszelném, hogy vált szabályossá társalgásunk, lépésről-lépésre; az első összefüggő beszámolás, amit magamról adtam, így hangzott.

„Távol országból jövök, mint ahogy megkisértettem már elmondani, ötven fajombeli lényvel, nagy faedényben uszkáltunk a tengeren, mely szélesebb volt, mint Nagyságod háza.” Minden rendelkezésemre álló szóval leirtam neki a hajót s kifeszített zsebkendőmet használva fel, megmagyaráztam, hogy viszi előre a szél. Elmondtam, hogy tört ki közöttünk viszály, hogy tettek ki a kopár sziklapartra, hogy járkáltam, nem tudván, hol vagyok, míg ő oda nem érkezett, hogy kiszabadítson az utálatos *yehuk* karmaiból. Gazdám megkérdezte, „hogya csinálja azt a hajót s hogy lehet az, hogy az én országom *Hauhnhnm*-jei közösleges *yehukra* bizzák a hajó vezetését.” Azt feleltem, „hogya nem folytathatom elbeszélésemet, míg becsületszavát nem adja, hogy nem sértődik meg, ha már most elmondom neki azt a csodát, amit annyiszor ígértem”. Ígérte, hogy nem haragszik meg s elmondtam, „hogya a hajót hozzám hasonló teremtmények építették, hogy az én hazámban épp úgy, mint mindenütt, ahol eddig jártam, ilyenek az uralkodó értelmes állatok; hogy mikor ebbe az országba jutottam, én épp úgy meg voltam lepelve, látván, hogy a *Hauhnhnmek* értelmes lények módjára viselkednek, mint ahogy ő, vagy barátai csodálkoztak, az értelem jelét fedezve fel oly teremtésben, akit *yehunak* méltóztattak nevezni - amihez minden részemben hasonlítok, ezt beismerem, de állati és elfajzott természetével semmi közösséget nem vállalok”. Továbbá kifejtettem, „hogya ha jó sorsom valaha megengedi, hogy visszatérhessek hazámba s ott elbeszélem ezt az utamat, mindenki azt hiszi majd, hogy oly dolgokat beszélek, amik nincsenek, hogy az ujjamból szoptam az egész történetet és csak úgy kitaláltam s hogy - igazán ígérje meg, nem haragszik s elhiszi, mennyire tisztetem őt, családját és barátait, - az én honfitársaim aligha mondanák valószínűnek, hogy egy *Hauhnhnm* legfelsőbb lényé lehessen az állatok nemzedékének s fölötte álljon a *yehunak*”.

NEGYEDIK FEJEZET.

(A *Hauhnhnmek* fogalma igazságról és hamisságról. - Szerző előadását hitetlenkedve fogadja gazdája. - Szerző részletesebben beszámol önmagáról és utjainak eseményeiről.)

Gazdám a nyugtalanság minden külső jelével hallgatott végig; tekintve, hogy ebben az országban nem szoktak kételkedve venni, vagy nem hinni valamit, amit egy másik mond, a benszülöttek nem is tudják, hogy viselkedjenek, ha mégis ily körülmények közé kerülnek. Emlékszem, gazdammal való számos beszélgetésben, mikor az emberi fajta természetét magyaráztam, szóba került a hazugság s a hamis beállítás, de csak nagynehezen értette meg, miről beszélek, bár különben igen éles ítélte s gyors felfogása volt. Ám, így érvelt „a beszéd szokása arra való, hogy megértsük egymást s hogy a tényekről értesülést szerezzünk; már most, ha valaki oly dolgot állít, ami nincsen, akkor elhibázta a célt s azt éri el, hogy a másik ember nem érti meg, amit mondott s hamis értesüléseket szerez, ami rosszabb a tudatlanságnál: mert akkor feketének tudom azt, ami fehér és rövidnek azt, ami hosszú”. Ennyi fogalmat tudott csak alkotni magának a hazugságról, amit az emberek oly jól ismernek, annyit gyakorolnak.

De térjünk tárgyunkra. Midőn azt állítottam, hogy a *yehuk* kormányozzák nálunk az állatvilágot, gazdám kijelentette, hogy az neki magas, túl van felfogásán. Megkérdezte, „vannak-e köztünk *Hauhnhnmek* és mi a hivatásuk?” Feleltem, „hogyan van ám, még pedig nagy számban, hogy nyáron a földeken legelnek, télen szénát meg zabot kapnak házaikban, ahol *yehu* szolgák simára kefélik szőrüket, sörényüket megfésülik, fogaikat kitisztogatják, etetik és ágyat vetnek nekik”. „Ezt már jól értem”, mondta a gazdám „s mindabból, amit elbeszélte, nyilvánvaló, hogy bármily értelmes lények ott a *yehuk*, az urak mégis csak a *Hauhnhnmek*; - bár a mi *yehuink* volnának rávehetőek, hogy nekünk ily szolgáltatásokat tegyenek”. Megkértem, „méltóztassék megengedni, hogy ne folytassam, mert bizonyos vagyok benne, hogy a továbbiakkal már nem lesz így megelégedve”. De gazdám ragaszkodott hozzá, hogy mindent megtudjon, jót és rosszat egyaránt. Meghajoltam s kijelentettem, hogy engedelmeskedni fogok. Bevallottam, „hogyanálunk a *Hauhnhnmek*, akiket lovagnak nevezünk, igen szelid és szép állatok, hogy gyorsaságban és erőben kiválnak s ha előkelő emberek tulajdonát képezik, csak utközben szolgálnak, vagy versenyt futnak, vagy hintót huznak; hogy nagy gonddal s igen jól bánnak velük, míg meg nem betegednek, vagy a lábuk ki nem sebesedik: akkor azonban eladják s mindenféle durva munkában addig nyaggatják őket, míg fel nem fordulnak; - akkor lenyuzzák a bőrüket és azt eladják testüket a kutyák és ragadozó madarak falják fel. De a közönséges fajtájú lovak sorsa nem ily szerencsés. Ezeket földművesek, iparosok és más alacsonyorsú népek használják fel, nagy munkával tulhalmozzák s rosszul bánnak velük”.

Leirtam, ahogy tudtam, hogy miként lovagolunk mi, leirtam, a kengyel, a nyereg, a zabola, az ostor alakját és nagyságát, leirtam a kerekeket s a kocsit. Elmondtam, „hogyan bizonyos kemény anyagból, az ugynevezett vasból félkör alakú lemezeket csinálunk s ráerősítjük az ő lábaikra, nehogy patáik a köves uton eltöredezzenek”. Gazdám a felháborodás néhány indulatszava után azon csodálkozott, „hogyan merészelünk mi felülni egy *Hauhnhnm* hátára, hiszen az ő házának leggyengébb szolgája lerázná a hátáról, vagy oldalára feküdve, halálra zuzná a legerősebb *yehut*, ha a bestia felpattanna rá”. Megmagyaráztam, „hogyan a mi lovainkat három, négy éves koruktól fogva szoktatják mindama szolgálatra, melyekre felhasználjuk őket; hogy amelyik makacskodik vagy ellenáll, azokat kocsik elé fogják; hogy többnyire üjtük őket, míg fiatalok; hogy a himeket, amiket lovaglásra vagy kocsihuzásra szánunk, két éves korukban kiheréljük, amitől szelidek s kezesek lesznek; hogy valóban, a mi lovaink érzik a büntetést és

a jutalmat, de még egyszer alázattal kérem, gondolja fel kegyesen, hogy a mi lovainknak épp oly kevés esze van, mint ebben az országban a *yehuknak*”.

Sok körülírással fogalmaztam meg mindent, amit elbeszéltem: a *Hauhnhnmök* nyelve nagyon sok szót nem ismer, mert szenvedélyeik és vágyaik nem oly számosak, mint a mieink, de lehetetlen leírnom gazdám nemes haragját, mikor megértette, hogy bánunk mi a *Hauhnhnm* nemmel; különösen, mikor részletesen leírtam, hogyan heréljük ki a lovakat, hogy jobban szolgáljanak inkább, mintsem fajukat tenyészszer. Azt mondta, „ha lehetséges oly ország, ahol a *yehuk* uralkodnak, ez igazán, csak értelemmel történhetik, mert az értelem idővel mindig elnyomja a nyers erőt. De ha külső alakunkra s különösen az enyémmre gondol, azt kell hinnie, hogy hasonló nagyságu és természetű lény a legkevésbé való arra, hogy az értelmet képviselje az állatok között”. S még tudni kívánta, „vajjon azok, kik közt élek, hozzám hasonlítanak-e inkább, vagy a *yehukhoz*?” Biztosítottam, „hogy inkább hozzám; de vannak köztük ifjak és nők, kiknek bőre lágyabb és simább, mint az enyém s oly fehér, mint a tej”. Azt felelte, „hogy valóban, nagyon különbözöm a többi *yehutól*, tisztább vagyok és nem oly formátlan, de ha jól meggondolja, tulajdonképpen hátrányomra különbözöm: hogy körmeim használhatatlanok s hogy mellső lábaim tulajdonképpen nem is lábak, mert még sohasem látta, hogy azon járnék, hiszen el sem viselnék a kemény földet s hogy az a boríték, amibe csavartam, nem oly erős s nem oly vastag, mint a másik, amit lábamon hordok; hogy hiszen nem is tudok biztosan járni, mert ha az egyik hátsó lábam megcsuszik, feltétlenül orra bukom”. Aztán kezdte kifogásolni testem más részeit. Arcom csupaszságát, kiugró orromat, szemeimet, melyek előre néznek s így oldalt akkor láthatok csak, ha a fejemet forgatom; - hogy csak úgy tudok enni, ha egyik mellső lábamat szájamhoz emelem. Azt se tudja, mire való az a sok beosztás, meg bevágás hátsó lábaimon, hiszen lágyak ahhoz, hogy a kövek keménységét és élet elviselje, ha más állatok bőrét rá nem huzom; hogy egész testemet folyton védeni kell hideg és meleg ellen s védőruhám naponta nagy fáradtsággal fel kell huznom és levetnem megint; s hogy végre megfigyelte azt, hogy az ő országukban minden állat elkerüli a *yehukat*, a gyöngébbek megfutnak, az erősebbek elüzik maguktól. Elannyira, hogyha felteszi is rólunk az értelem adományát, nem érti, hogy gyógyítottuk ki azt a természetes ellenszenvet, amit minden élő teremtés érez irányunkban s hogy szelidültek meg s szolgálnak nekünk e teremtmények. No de nem vitatkozik ezen tovább, mert inkább a saját történetemet szeretné tudni, hogy honnan jövök, életem különböző eseményeit s kalandjaimat.

Kijelentettem, „hogy minden ponton szeretném kielégíteni kíváncsiságát, de félek, hogy sok dologban nem találom majd meg a helyes kifejezést, mert vannak fogalomkörök, melyekről önagságának halvány sejtelve sincs s vannak tárgyak, melyeket ebben az országban semmihez sem hasonlíthatok. Mégis megteszem a magamét s majd hasonlatokban fejezem ki magam, csak arra kérem alázattal, segítsen, ha nem talállok szavakat”. Gazdám ezt kegyesen megígérte.

Elmondtam, „hogy tisztességes szülőktől származom s egy szigeten születtem, melyet Angliának hívnak. Oly távol innen, hogy legerősebb szolgája egy év alatt tenné meg azt az utat. Seborvosnak neveltek s hivatásom abban állott, hogy sebeket és töréseket gyógyítsak, amiket a véletlen vagy erőszak okozott; hogy országunkat egy nőnemű ember kormányozza, akit királynőnek nevezünk. Elhagytam hazámat, hogy vagyont szerezzek, amiből visszatértem után magam és családom megél. Utolsó utam folyamán parancsnoka voltam egy hajónak s ötven *yehunak*, melyek közül sok elpusztult a tengeren. Különböző népek fiaiból egészítettem ki a legénységet. Hajóm kétszer volt abban a veszélyben, hogy mindenestül együtt elsüllyed, először egy orkán, másodszer zátony miatt”. Gazdám itt közbeszólt és megkérdezett, „hogy vehettem rá idegeneket, más országok fiait, hogy velem merészkedjenek, mindeme veszélyek és véletlenek után?” Mondtam, „hogy ezek kétségbeesett fickók voltak, kik szülőföldjükről

szegénység vagy valamely büntett miatt futni kényszerültek. Egyiket a törvény folyása tette tönkre; a másik elitta, eljátszotta, elbordélyozta, amiye volt; a harmadik megszökött valahonnan; voltak köztük gyilkosok, tolvajok, mérgezők, hamispénzverők, kicsapongók, akiket fajtalanság vagy más gonosztettek miatt ítéltek el; voltak, akik otthagyták zászlajukat, vagy elárulták az ellenségnek; legnagyobb részben szökött fegyencek, kik nem mertek visszatérni hazájukba, hogy felakaszszák őket, vagy tömlőc fenekén éhen pusztuljanak: így hát kellett, hogy más vidéken próbáljanak szerencsét”. Előadásom folyamán gazdámnak tetszett többször félbeszakítani. Sok körülírással éltem, hogy elmagyarázzam mindama büntettek természetét, melyek következtében matrózaim megszöktek hazájukból. Több napig tartott, míg mindent megértett. Képtelen volt felfogni, mire való s mit használ a bűnök elkövetése. Hogy ezt megértessem vele, igyekeztem megfogalmazni előtte a gazdagság és hatalom utáni vágy természetét, a bujaság, mértéktelenség, rosszakarat és irigység borzasztó hatását. Mindezt meghatároztam s esetekkel és feltevésekkel is ábrázoltam. Minden kép után megbotránkozva s álmélkodva meresztette szemeit, mint valaki, akinek képzeletét sohase látott és hallott lehetőség döbbsenti meg. Hatalom, uralkodás, háboru, törvény, büntetés; mindezekre nincs szó az ő nyelvükben. Majdnem áthághatatlan nehézségek árán tudtam csak elérni, hogy felfogja e szavak értelmét. Kiváló felfogása a társalgás folyamán nagy segítségemre volt. Végre odáig jutottunk, hogy nagyjában képet alkothatott magának az emberi természetről s mindarról, amire ez képes. Még csak azt kívánta, hogy adjam pontos képét annak a földnek, amit Európának neveztem, de különösen a saját hazámról beszéljek.

ÖTÖDIK FEJEZET.

(Szerző gazdjára kívánságára az angol álladalomról beszél. - Mi az oka az európai háboruknak. - Szerző kezdi elmagyarázni az angol államszervezetet.)

Kérem az olvasót, ne feledkezzék meg arról, hogy gazdammal való társalgásainknak az alábbiakban következő kivonata rövidesen összefoglalja azokat a leglényegesebb pontokat, amelyek két évi beszélgetéseink folyamán szóbakerülhettek. Abban a fokban, amint a *Hauhnhnm* nyelvben egyre jobban fejeztem ki magam, gazdám több s egyre több részletre volt kíváncsi. Vázoltam előtte, amennyire módomban állott, Európa mai állapotát. Beszéltem iparról és kereskedelemről, művészetekről és tudományról: folyton meg-megújuló kérdései és válaszaim a részletek kimeríthetetlen anyagát szolgáltatták. Itt csak a saját hazámra vonatkozó kérdések lényegét vázolom röviden, összevonva annyira, amennyire lehet, tekintet nélkül a körülményekre és időre, pusztán a szigorú igazsághoz ragaszkodva. Csak azt sajnálom, hogy néha aligha sikerül majd gazdám érveit s kijelentéseit hüen visszaadni; részint emlékező tehetségem hiányos, részint a mi barbár angol nyelvünk nem tudja kifejezni fordításban az eredeti finomságait. Nagyságos gazdám kívánságának eleget téve, sorban elbeszéltem az Oraniai Vilmos alatti forradalmat, a hosszú angol-francia háborút, melyet ez az uralkodó kezdett s utódai folytattak s folytat a jelenlegi királyné is s mely még most sem szűnt meg. Kívánságára összeszámítottam, „hogy körülbelül egy millió *yehut* ölték meg a háború folyamán, mintegy száz várost foglaltak el s ötször annyi hajót sülyesztettek víz alá, vagy égettek fel”.

Azt kérdezte, „mi volt e háboruknak közönséges oka, vagy indítéka?” Megmondtam, „hogy az okok megszámlálhatatlanok; de néhányat a legfontosabbak közül felsorolhatok. Ez az ok néha az uralkodók becsvágya, kik úgy érzik, soha sincs elég országuk és népük, amit boldoggá tegyenek; - néha meg az államférfiak romlottsága, akik háboruba keverik urukat, hogy elhallgattassák a rossz közigazgatáson felháborodott néprétegek zugolódását. Véleménykülönbségek is gyakran okozták milliók halálát, például ilyenek, hogy hus-e a kenyér, vagy kenyér-e a hus; vajjon egy bizonyos bogyó váladéka vér-e, vagy bor; vajjon füttyülni bün-e vagy erény; vajjon mi jobb, megcsókolni a gerendát, vagy tűzbe dobni; vajjon mi a legszebb szín kabátban: fekete-fehér-vörös, vagy szürke; rövid legyen-e a kabát vagy hosszú szűk, vagy bő; tiszta, vagy piszkos és így tovább. A legvéresebb, legdühösebb s leghosszabb háborúk ilyen véleménykülönbségeken törnek ki, főleg oly vélemények különbségén, melyek közönyös dolgokra vonatkoznak.

Két uralkodó között gyakran azon fordul meg a pártoskodás, vajjon melyiknek van joga ahhoz, hogy országának birtokába helyezzen egy harmadikat, oly országba, melyre egyiknek sincs igénye; sokszor azért kezd ki egyik uralkodó a másikkal, hogy az ki ne kezdjen vele; sokszor azért üt ki háború, mert az ellenség nagyon erős; sokszor azért, mert nagyon gyenge; sokszor szomszédaink akarják, ami a miénk, vagy az övék az, amit mi akarunk; erre aztán verekszünk, míg ők elveszik a mienket, hogy nekünk adják az övékét. Nagyon méltányos háború-ok az is, megtámadni egy országot, melynek népét elpusztította az éhség; tönkretette a dögvész, vagy szétzavarta a belső pártviszály. Méltányos háború-ok szövetségesünk ellen az a körülmény, hogy nagyon szeretnénk, ha egyik város a miénk volna, amibe az is jó, hogy már nem az övé. Az ugynevezett büntető-hadjáratok azok, melyeket szegény és tudatlan népek ellen indítanak az uralkodók, kipusztítva felét e népnek, másik felét rabszolgaszjra fűzve, hogy barbár életmódjukon ekként segítsenek. Nagyon tisztességes és gyakori szokás, ha az egyik uralkodó segédkezet nyújt a másikkal, hogy egy harmadik ellen védekezzen, akkor a

segély-nyújtó, miután szövetségesét kirántotta a bajból, a kérdéses területet ő maga foglalja el s megöleti, becsukja, vagy számüzi a szövetséges uralkodót, amihez joga van, hiszen ő segítette. Vérokonság, vagy házasság is gyakori oka az uralkodók közt történt háborúnak. Minél közelebbi rokonról van szó, annál nagyobb a háborus kedv; szegény népek éhesek, gazdag népek gögösek, a gög és éhség pedig sohasem értik meg egymást, éppen azért, a katonai hivatás mindenek közt a legtiszteletreméltóbb. Katona ugyanis olyan *yehu*, aki pénzért annyit öl meg embertársai közül, akik őt sohse bántották, amennyit csak tud.”

„Van aztán Európában néhány uralkodó, akiket kéregető-királynak lehetne nevezni; ezek a maguk erejéből nem viselhetnek háborút, tehát csapataikat gazdagabb nemzetektől kibérlik; ennyit és ennyit fizetnek naponként egy emberért; Észak-Európában ez gyakori szokás”.

„Amit a háborúról mondott nekem” - mondta gazdám - „csodálatos világossággal mutatja, hogy maguknál pontosan az az ész hiányzik, amiről olyan büszkén beszélt; még jó, hogy a gyalázat nagyobb, mint a veszély és hogy a természet nem engedi meg, hogy más nagyobb bajokat csináljanak. Szájuk ugyanis egy sikban van az arccal s így nem haraphatják meg egymást, csak ha a másik beleegyezik. Mellső és hátsó patáik pedig oly rövidek és gyöngék, hogy a mi *yehuin*k közül egy egy tucat európai *yehut* megszalasztana: s éppen azért, ami azoknak számát illeti, akiket megöltek a csatákban, nem gondolhatok egyebet, minthogy olyan dolgot állít, ami nincsen”.

Fejemet ráztam s nem állhattam meg, hogy elmosolyodjam. Nem lévén egészen járatlan a háboru művészetében, leírtam neki a különböző ágyukat, láncos-golyókat, puskákat, karabélyokat, pisztolyokat, golyókat, löporokat, kardokat, szuronyokat, ütközeteket, ostromokat, rohamokat, hátrálásokat, aknákat, bombákat, tengeri háborukat, emberestül elsülyesztett hajókat, mindkét részről ezerszámra elhulló katonákat, halálhörgéseket, levegőbe kalimpáló testrészeket, füstöt, lármát, kavardást, lovak dobogását halottak fején, futást, üldözést és diadalt, hullákkal borított földeket, hullákat marcangoló kutyákat, farkasokat és keselyüket, kifosztást, gyujtogatást, rombolást és pusztítást. S hogy drága hazám fiainak értékét s nagyságát elképzeltessem vele, biztosítottam, „hogy saját szememmel láttam, hogy vertek agyon százsámra embereket egyetlen ostromban s hogy sülyesztettek el száz hajót s láttam, hogy potyognak a felhőkből vissza a felrobbantott testrészek, a nézők nagy multságára”.

További részletekbe akartam bocsátkozni, midőn gazdám hallgatást parancsolt. Azt mondta, „hogy aki a *yehuk* természetét ismeri, könnyen elképzelteti, hogy egy ilyen gonosz állat képes mindarra, amit felsoroltam, ha ereje és ravaszsága egyensúlyt tart romlottságával. De amint előadásom folyamán az egész fajta iránt érzett irtózata egyre fokozódott, végre annyira megzavarta lelkét s oly csuf érzéseket keltett benne, melyek eddig idegenek voltak tőle; amint lassankint hozzászokik az ilyen utálatos szavakhoz, már nem hatnak rá annyira, mert bár megveti a *yehukat*, de rut természetükért épp oly kevéssé tud haragudni rájuk, mint ahogy nem haragudhatik egy *gnnayhra*, (ragadozó madár) amiért kegyetlen, vagy nem haragudhatik egy kőre, amiért megvágta a lábát. Ám ha azt látja, hogy oly lény, ki magának értelmet tulajdonít, épp ugy képes e borzalmak elkövetésére: akkor attól tart, e tulajdonok romlottsága nagyobb s elijesztőbb, mint az állati durvaság. Azért kezdi hinni, hogy amit értelemnek tartottunk, az inkább csak valami ingerlő szerve természetünknek, mely arra való, hogy eredeti büneinket fokozza, mint ahogy egy megzavart vízfelület tükre a nyomorék test képét, nemcsak nagyobb, de még torzabbnak mutatja”.

Hozzátette, „hogy eleget hallott már a háborúról, mostani és korábbi beszélgetéseink folyamán. De van egy pont, melyben még mindig homályosan lát. Mondottam volt neki, hogy a legénység között voltak emberek, kiket a törvény tett tönkre s azért kellett futniok hazájukból. Már egyszer elmondtam a *törvény* szónak értelmét, mely arra való, hogy az embert

védje, s ugyanannak vesztét okozhassa. Azért arra kér, beszéljek bővebben róla, mit értek törvény alatt s hogyan alkalmazzák a törvényt hazánkban. Ő ugyanis azt hitte eddig, hogy a józan ész elég egy józan és értelmes lény igazgatására, megmutatván, mit kell tennünk és mit kell kerülnünk”.

Biztosítottam nagyságos gazdámot, hogy a törvény oly tudomány, melyben nem vagyok nagyon járatos, annyiban legföljebb, hogy sokszor alkalmaztam hiába ügyvédek ellenem elkövetett igazságtalanságok dolgában. Mégis beszélni fogok erről is, amennyiben módomban áll.

Elmagyaráztam, „hogy van köztünk egy csomó ember, kik korai ifjúságuktól kezdve tanulják annak művészetét, hogy e célra sokszorozott és válogatott szavakkal bebizonyítsák a fehérről, hogy fekete s a feketéről, hogy fehér, aszerint, amint fizetik őket. Ez emberekkel szemben a többi valóságos rabszolga, mert ha például az én szomszédom szemet vet a tehenemre, fizetett ügyvédhez fordul, aki bebizonyítja, hogy joga van a tehenemhez. Nekem erre másik ügyvédet kell fogadni, aki az igazamat védi, mert a törvény rendelete szerint az ember nem beszélhet a maga érdekében. Már most ebben az esetben én, aki a tehen igazi tulajdonosa vagyok, két nagy hátránnyal kell hogy megküzdjek; először az én ügyvédem, aki bölcsőjétől fogva ahhoz szokott, hogy a hamisságot védje, alig tudja feltalálni magát, mikor most az igazságot kell védenie; ez az ő szemében természetellenes állapot, hol nincsen elemében s melyben nem érzi jól magát. A második hátrány abban van, hogy ügyvédemnek nagyon óvatosnak kell lenni, nehogy a bírák elutasítsák, mire a többi ügyvéd úgy tekinti őt, mint aki a törvényvédelem jelentőségét kisebbíteni akarja. Így csak két mód kínálkozik, ha meg akarom tartani a tehenem. Az egyik az, hogy elmegyek felperesem ügyvédjéhez s dupla fizetéssel megnyerem a magam ügyének, mire elárulja védencét s kimutatja, hogy az igazság az én oldalamon van. A második mód az, ha ügyvédem ügyemet oly igaztalannak tünteti föl, amint csak tudja, úgy forgatva a dolgot, mintha a tehen tényleg ellenfelemé volna; ha ezt ügyesen csinálja, biztosan felém hajlik a törvény kegye. Tudnivaló, hogy ezek a bírák ítélnek tulajdon kérdésekben és bűnügyekben egyaránt: a legügyesebb ügyvédek közül válogatják őket, akik már öregek és lomhák. Egész életükben annyit küzdöttek az igazság és egyenlőség ellen, hogy most már végzetes hajlandósággal szeretik a csalást, szédelgést, kifosztást. Ismertem közöltük olyanokat, akik visszautasították a megvesztegetést, ha az igazság részéről történt, semhogy az egész bírói kart megsértsék azzal, hogy hivatalukkal ellenkező módon kelljen cselekedniök. Az ügyvédeknek alaptételük, hogy amit azelőtt tettek, azt törvény szerint lenni kell és lehet újra. Éppen azért gondosan feljegyzik azokat a határozatokat, melyeket valaha az igazság s az egészséges emberi belátás ellen hoztak. Az ilyen ítéleteket *precedenseknek* nevezik; ezeknek nagy tekintélye van s igen gyakran emlegetik, s a bírák gyakran használják fel gyenge lábakon álló vélemények támogatására.”

„Tárgyalásokon az ügyvédek és bírák nagyon vigyáznak, nehogy a felvetett kérdés érdemét érintsék. Inkább kiabálni kezdenek, felhevülnek, ha valahol a lényeges pontra tapintottak rá véletlenül, hogy a közönség figyelmét eltereljék. Ellenben hosszan időznek oly pontoknál, melyeknek a tárgyhoz semmi köze; például a fent említett perben sohase az érdekli őket, vajjon ellenfelemnek jogos igénye van-e az én tehenemre. Ellenben hosszan vitatják, hogy mit mondott a felperes, vörös-e a tehen, vagy fekete, milyen hosszú szarva van; a föld, amin legel, kerek-e vagy négyszögű, hogy hol fejjik meg, az istállóban vagy a mezőn, van-e valami betegsége és így tovább. Most aztán a precedensekhez fordulnak tanácsért, a pört időről-időre elnapolják, és tiz-tizenkét-tizenhárom év múlva végre ítéletet hoznak.”

„Tudnivaló még az, hogy ez a társaság valami sajátságos műnyelvet, vagy tájszólást beszél, amiből semmiféle halandó egy szót sem ért; a törvények mind ezen a nyelven íródnak, ezt a

nyelvet ápolják és fejlesztik nagy szeretettel, míg egészen össze nem zavarták az igazság és hamisság, a helyes és helytelen lényegét: úgy, hogy harminc évig tart, míg eldől, vajjon a föld, melyen lakom s mely hat nemzedéken át őseim birtoka volt, az enyém-e, vagy egy idegen emberé, aki száz mérföldnyire lakik, valami idegen országban.”

„Már olyan személyek ellen, kiket valami államellenes bűnnyel vádolnak, az eljárás sokkal gyorsabb. A bíró megtudja előbb, hogy a hatalmi férfiak miképpen vélekednek s azután a jogi formák pontos tekintetbe vétele mellett kényelmesen felakasztatja, vagy futni engedi”.

Gazdám itt közbevágott és megjegyezte „mily kár, hogy ilyen csodálatos szellemi tulajdonokkal felruházott személyek, mint amilyenek leírásom szerint a jogtudósok lehetnek, nem kapnak valami megfelelőbb állást, melyből a tudományt és bölcsészetet terjesztenék”. Válaszolva, megmagyaráztam nagyságos gazdámnak, „hogy ezek minden egyébben, ami nem mesterségükre vonatkozik, egészen tudatlan és ostoba emberek, bárgyu társalgók, esküdt ellenségei minden tudománynak és műveltségnek s mindig hajlandók fejetetejére állítani minden gondolatot és szóbakerülő igazságot, mint ahogy azt már mesterségük közben megszokták”.

HATODIK FEJEZET.

(Az angol állam további leírása. - Milyen egy miniszterelnök.)

Gazdám még mindig nem értette, milyen okok készítetik a birákat arra, hogy zavart és nyugtalanságot csináljanak s szövetkezzenek az igazság megfojtására tisztán csak azért, hogy embertársaikkal szemben méltatlanságot cselekedjenek. Azt se fogta fel, mikor magyaráztam, hogy ezt ők pénzért teszik. Nagy fáradságomba került leírni neki a pénz használatát, az anyagokat, melyekből készül és a fémek értékét. „S hogyha egy *yehu*-nak sok van ebből az értékes anyagból, mindent tehet, ami eszébe jut: járhat finom ruhákban, lakhatik előkelő házakban, ehetik drága ételeket és italokat s válogathat a legszebb nők között. Éppen ezért, miután a pénz egyedül és magában mindezt képviseli, a mi *yehuin*k úgy vélik, sohase lehet elég belőle, sem költésre, sem gyűjtésre, aszerint, amint tékozló, vagy zsugori természetű az illető. Így élvezheti a gazdag a szegény munkájának gyümölcsét s úgy aránylanak egymáshoz, mint 1 az 1000-hez. Hogy a mi népünk nagy tömege nyomorban él s kicsiny pénzért napi robotban sinylődik, hogy néhány gazdag bőségben élhessen”.

Minderre s még néhány részletre bővebben kitértem, de gazdám mindezt nem értette, mert abból a feltevésből indult ki, hogy minden állat kiveheti a részét a föld terméséből s főleg azok, akik a többi fölött uralkodnak. Azért azt kívánta, magyarázzam meg neki „mit értek drága ételek alatt s miért van erre szükség?” Erre felsoroltam egész sereg fogást, úgy, ahogy eszembe jutottak, az elkészítés különböző módja szerint s elmondtam, hogy a helyes elkészítéshez hány hajónak kell járni különböző országokban, ételhez s italhoz folyadékokat s fűszereket, mártásokat hozni, s még számtalan más kelléket. Biztosítottam őt, „hogy a földgolyót legalább háromszor kell körüljárni a hajóknak, míg egy előkelőbb *yehu* hölgy megreggelizhet”. Erre kijelentette, „hogy bizony nagyon nyomoruságos egy ország lehet az, mely saját fiait nem bírja ellátni táplálékkal. De legjobban azon csodálkozik, hogy lehet az, hogy akkora földön, mint amilyennek hazámat lenni állítom, egy csepp víz ne legyen s így tengeren tulról kapják az italt”. Elmondtam, „hogy Anglia, az én szeretett hazám, háromszor annyi ételmet termel, mint amennyit lakói elfogyaszthatnak. Italokat is, amiket bogyókból sajtolnak, vagy fák gyümölcséből. S minden egyebet, ami az életfenntartáshoz szükséges. De ahhoz, hogy a férfiak fényüzése és kicsapongása s az asszonyok hiusága kielégíthető legyen, terményeink nagy részét idegen országokba küldjük s kapunk érte anyagot betegségekre, bűnre és bolondságra. Innen van az, hogy egész sereg ember tartja fenn életét koldulásból, rablásból, lopásból, csalásból, kerítésből, hizelgésből, csábításból, hamis esküből, szédelgésből, játékból, hazugságból, csuszás-mászásból, vesztegetésből, irkafirkálásból, időjóslásból, mérgezésből, leánykereskedésből, szabadgondolkodásból, éneklésből, s más ily foglalkozásokból”. Mind e szavak fogalmát részletesen és csak nagy fáradsággal érttettem meg vele.

„Megérttettem vele, hogy a bort nem azért hozzák idegen tartományból, mintha szükségét szenvednék vízben, vagy más italokban, hanem azért, mert ez egy olyan folyadék, ami felvidít bennünket azzal, hogy elhomályosítja eszünket, elüzi szomorú gondolatainkat, vad és hórihorgas képeket gyújt agyunkban, reményeket támaszt és félelmet száműz, egy időre felüggeszt minden okoskodást s tagjaink használatát megzavarja, míg mély álomba nem merülünk. Igaz, hogy aztán rendesen betegen és lehangoltan ébredünk s hogy e folyadék élvezete mindenféle betegséget okoz s életünket kényelmetlenné és rövidvé teszi.”

„De mindettől eltekintve, a nép zöme abból él, hogy kellékeket és szükségleteket szállít a gazdagoknak s így kölcsönösen gondoskodnak egymásról. Például, amikor otthon ülök és tisztességesen fel vagyok öltözve, a testemen legalább száz mesterembernek munkáját

viselem. Házam építését és berendezését kétszerannyi végezte és ötször ennyi készítette el a felesésem reggeli pongyoláját”. Beszéltem aztán másfajta emberekről, akik úgy tartják fenn magukat, hogy betegekkel foglalkoznak. Már előbb említettem volt gazdámnak, hogy legénységem nagy része betegségben halt el. Hanem ezt igazán alig tudta felfogni. „Megérti - ugymond -, ha egy *Hauhnhnm* elgyengül néhány nappal halála előtt, vagy valamely baleset következtében, de hogy a természet, mely mindenben oly tökéletes, a testünk belsejében fájdalomkókozó anyagokat termelne, azt majdnem lehetetlennek tartja, nagyon szeretné tudni, mi lehet az oka az ilyesminek.”

Elmagyaráztam, hogy mi ezerféle dolgot eszünk, amik egymással ellenkezőleg hatnak, hogy olyankor is eszünk, mikor nem vagyunk éhesek s iszunk a szomjuság ingere nélkül; hogy egész éjszakákat üldögélünk erős pálinkák mellett, amik meggyújtják belső részeinket és siettetik, vagy hátráltatják az emésztést. Bujálkodó női *yehuk* betegségeket szereznek, amitől megrohad a csontja annak, aki megölelte őket, hogy ez és sok más betegség apáról fiura száll s hogy sokan születnek közülünk bonyolult betegségekkel testükben, hogy a végtelenbe nyúlva felsorolásom, ha minden betegséget elmondanék, mert van legalább hatszáz, a test minden részében, belül és kívül, az egyes tagokon s az egészen. Mind e betegségek orvoslására néhányan közülünk a beteggyógyítás mesterségében nevelkednek fel. S tekintve, hogy véletlenül magam is ilyen vagyok, gazdám iránti hódolatból szívesen feltártam előtte módszerünk egész titkát.

„Alapelvünk abban összpontosul, hogy minden betegségnek oka a túlterhelés. Ebből oda következtetünk, hogy a test állandó kiürítése szükséges akár természetes uton, akár felül, a szájon keresztül. Ez utóbbit úgy érik el, hogy növényekből, ásványokból, gummiból, olajokból, gyökerekből, kagylókból, savakból, levekből, gyomból, ürülékből, kígyókból, békákból, varangyokból, pókokból, halott ember husából és csontjából, madarakból vagy állatokból és halakból anyagokat vonnak ki, melyeknek ize és szaga oly undorító és elviselhetetlen, hogy a gyomor azonnal és öklendezve kilöki magából, amit hányásnak neveznek. Mérgek hozzáadásával oly miskulanciákat szerkesztenek a fentemlített anyagokból, melyek alul vagy felül bevezetve, a belekre hatnak épp oly utálatosan és kellemetlenül, mire a belek megernyednek s mindent kiürítenek; ezt nevezik klistérnek. Miután a természet, mint ahogy az orvosok állítják, a test felső nyílását szilárd és folyékony táplálékok bevezetésére, az alsót pedig azok kivezetésére rendelte, tehát az orvostudomány felállította azt a lángészre valló alapelvet, hogy a természetet, ha valami betegség megzavarta, úgy lehet megint eredeti állapotába visszaráncigálni, hogy a testet éppen ellenkező módon kezeljük, felcserélve a nyílások szerepeit, amennyiben szilárd és folyékony anyagokat hátul bevezetünk s a szájon keresztül kivezetünk.”

„De mindezen valódi betegségen kívül vannak még képzelt betegségek, amiket az orvosok képzelt orvosságokkal gyógyítanak. Sokféle van és sokféle gyógyszer is, mindegyik más névvel, főleg nőnemű *yehuk* használatára. Legfőbb tehetsége az orvostudománynak azonban a jövendölés, mely legtöbb esetben beválik. Ha ők megjósolják, hogy a beteg meghal, amint ezt rosszindulatu betegségek alkalmával többnyire teszik, akkor meg is hal a beteg. Ha véletlenül gyógyulni kezd a beteg, egy nagyobb adag orvossággal mégis be tudják bizonyítani, hogy nem voltak hamis próféták. Ily módon nagy hasznára vannak például házastársaknak, kik már megunták egymást és sokszor az államnak is, melynek miniszterét vagy uralkodóját éppen kezelik.”

Egynéhány alkalommal már beszéltem gazdámnak az uralkodásról általában és különösen a mi kitűnő államszervezetünkről, mely az egész világ bámulatát és irigységét felkeltette. De most, hogy így szóba került egy miniszter, felszólított, „beszéljem el, mit értenek a *yehuk* e fogalom alatt.”

Elmondtam, „hogy az állam miniszterelnöke oly egyén, ki nem ismer sem örömet, sem bánatot, aki nem szeret és nem gyűlöl; nem haragszik és nem érez szánalmat; nincs benne semmi szenvedély vagy vágy, csak éppen a pénzt, meg a hatalmat, meg a nagy címeket szereti. Sokféle dologról tud beszélni, kivéve azokat, amiket magába gondol. Igazat is mond néha, ha azt reméli, hogy hazugságnak veszik. De másként, amit hazudik, becsületes őszinteséggel óhajtja, hogy az ember igaznak tartsa. Aki azt akarja, hogy a miniszterelnök becsülje őt, csak rosszat beszéljen a háta mögött és tekintse magát elveszettnek az, akiről a miniszterelnök jót mondott. A legrosszabb jel azonban mégis az, mikor a miniszterelnök megigér valamit; ha pláne szavával erősíti meg, olyankor az okos ember felad minden reményt s valami egyébhez fog.”

„Három módja van annak, hogy az ember miniszterelnökké legyen. Az első az, hogy az ember okosan rendelkezék feleségéről, lányáról, nővéréről; a másik, elárulni és kiintrikázni az elődöt; a harmadik, vad hévvel szavalni nyilvános gyülekezetekben az udvar romlottsága ellen. Okos uralkodó a három jelölt közül az utóbbit választja. Az ilyen buzgó lelkek rendszeren leghübb és legkezesebb szolgálai uruk akarátának. Az ilyen miniszterek, ha végre megkapták kinevezésüket, többnyire megvesztegetik az országgyűlést, s végre valamely esemény, ugynevezett *indemniti* következtében, megkimélik magukat a következményektől s megrakot-tan visszavonulnak a nyilvánosság küzdőteréről. A miniszterelnök palotája tulajdonképpen egyetem, ahol a minisztercsemeték nevelkednek. Szolgák, lakájok, kapusok és portások elles-ve mesterük szokásait, végre maguk is miniszterelnökké lesznek, ha a három főtantárgyban, a vakmerőségben, hazudozásban és vesztegetésben kitűnnek.”

„A miniszterelnököt többnyire valami elpirult lotyó, vagy kedvenc lovászfíu kormányozza. Ezek a csatornák, melyeken keresztül a közigazgatás minden forrása áthalad; ezek végső fogalmazásban a királyság tulajdonképpeni kormányzói.”

Egy napon gazdám, mikor az ország nemességéről beszéltem, váratlan bókkal illetett, melyet meg sem érdemeltem. Azt mondta, „hogy nyilván valami előkelő, nemesi családból származom, mert színben, tisztességben s mozdulatokban kiválok az ő országainak minden *yehu*-ja közül, bár úgy látszik, ez ügyességem és erőm rovására megy, dehát persze, arra is gondolni kell, hogy egészben másképpen élek, mint ők, s különben is, nem csak hogy beszélni tudok, de még az értelem halvány lehetősége is fellehető nálam, legalább is a *yehuk* között csodaszámba megy ennyi értelem.”

Megjegyezte, „hogy a *Hauhnhnmek* között a fehér, a vörös és a szürke nem oly szép alaku, mint a gesztenyebarna, az almáspej és a fekete. Előbbiek nem is oly értelmesek s tehetségük is fogyatékosabb. Éppen ezért szolgák maradnak véges-végig, s természetellenes volna, ha ebből az állapotból kiemelnék őket.”

Alázatosan megköszöntem nagyságos gazdámnak, hogy ilyen jó véleménynyel van rólam. Együttal azonban közöltem vele, hogy nem vagyok magas származású, szüleim egyszerű, tisztos emberek, kik éppen csak hogy rendes nevelésben részesíthettek s hogy a nemességnek közöttünk egészen más jelentősége van, mint ahogy ő képzei. A mi fiatal nemeseinket gyermekkoruktól fogva tétlenségben és fényüzésben nevelik; mihelyt módjukban van, elfecsérlik erőiket és rut betegségeket szednek föl. Midőn vagyonukat eltékoztolták, valami alacsony sorsu és kellemetlen nőt vesznek el feleségül a pénzt miatt, akit aztán gyűlölnék és megvetnek. Az ilyen házasságból többnyire idétlen, vérbajos és nyomorék gyermekek származnak, két-három nemzedéken túl nem is él a család, hacsak az anya nem okosabb és gyermekeinek apját a szomszédság és egészséges cselédség köreiből nem válogatja, nehogy a család tönkremenjen. Elmondtam, hogy beteg és gyöngye test, petyhüdt arcbőr és soványság a nemesi vér legbiztosabb jele. Éppen azért az egészséges, erőteljes külső nemes családokban máris gyanus

s ilyenkor a világ felteszi, hogy a valódi apa holmi kocsis vagy más lehetett. A test tökéletlensége együtt jár a lélek betegségeivel: nemeseink mind spleenesek, fáradtak, tudatlanok, szeszélyesek, érzékiek és elbizakodottak.

E kitűnő társaság bejegyzése nélkül nem lehet nálunk törvényt alkotni, megváltoztatni, vagy felfüggeszteni; egyuttal belőlük alakul a legfelsőbb, felebbezhetetlen bíróság.

HETEDIK FEJEZET.

(Szerző határtalan hazaszeretete. - Gazdája megjegyzéseket tesz az angol államszervezet és közigazgatás állapotáról, melyet szerző példákkal és megfelelő esetekkel ábrázol. - A gazda észrevételei az emberi természetről.)

Az olvasó talán csudálkozni fog, hogyan beszélhettem ilyen szabadon saját nememről, ilyen, szabadon s talán ilyen áruló módon; de gondolja meg, hogy olyan halandókkal társalogtam e tárgyról, akik az emberi fajtáról már eleve a leggyászosabb véleményt alkották, annak feltűnő hasonlatossága lévén a *yehukkal*. Különböznél pedig nyíltan bevallom, hogy a néglábuak erkölcsi felfogását szembeállítva az emberi romlottsággal, oly mértékben kinyitotta a szemem s értelmemet elannyira kivilágította, hogy kezdtem egészen más szemmel nézni az emberi tetteket és szenvedélyeket, s saját nemem becsületét kezdtem olyannak látni, amit nem érdemes megvédelmezni; - de másrészt ugyis lehetetlen volt ez oly világos és tiszta ítéllelű személy előtt, mint gazdám, kinek hatása alatt naponta ezer hibát fedeztem fel magamban, amikről ezelőtt sejtelmem sem volt s amik az emberi gyengeségek és hibák jókora lajstromában is ismeretlenek. Példáján okulva, kezdtem mélyen megvetni minden hamisságot és áloszkodást; az igazságot pedig úgy megszerettem, hogy annak érdekében mindent feláldozni természetesnek tűnt.

Egészen őszintén akarok beszélni az olvasóval. Volt egy másik, erősebb indítóoka annak, hogy ilyen szabadon és nyíltan beszéltem nememről. Egy évet töltöttem csak ebben az országban, mikor érezni kezdtem, hogy máris oly mély szeretettel, tisztelettel és hódolattal tekintek a benszülöttekre, hogy tőlük elválni szinte lehetetlennek látszott. El is határoztam, hogy hátralevő életemet a csudálatos *Hauhnhnmok* között töltöm el, minden szépség és erény folytonos gyakorlásában és soha nem térek vissza az emberek közé. De örök ellenségem, a végzet már úgy határozott, hogy ez a nagy boldogság ne juthasson osztályrészemül. Most csak az vigasztal, hogy mindabban, amit honfitársaimról beszéltem, igyekeztem a hibáikat annyira kisebbiteni, mint az ilyen szigorú vizsgáló előtt csak lehetséges volt s azon voltam, hogy kedvező fordulatot adjak az egyes fejezeteknek. Tudom, ez gyöngeség, de hát van-e élőlény, akit részrehajlóvá ne tenne a szülőföld és haza határtalan szerelme?

Röviden és összefoglalva megírtam néhány beszélgetésünk tartalmát, a rövidség kedvéért kihagytam azonban sok fontos részletet, amikre ezuttal kitérek.

Mikor már minden kérdésre válaszoltam és kíváncsiságát, úgy látszik, minden irányban kielégítettem, jó gazdám egy reggel korán küldött értem és magától csekély távolságra leültetett. (Oly kegy volt ez, melyben először részesültem.) Elmondta, „hogy nagyon komolyan megfontolta egész történetemet és mindazt, amit magamról és hazámról beszéltem, s hogy e megfontolás után az állatok egy sajátságos fajtajának tekint bennünket, melyeknek a természet, valami csudálatos véletlen következtében, az értelem csekély sugarát juttatta, de mi e csekély értelmet arra használjuk csak, hogy annak segítségével természetes romlottságunkat növeljük s új bűnöket szerezzünk a régiekhez, természetelleneseket; hogy csekély képességünktől magunk raboljuk meg magunkat, ellenben eredeti igényeinket s vágyainkat nagy sikerrel sokszorozzuk s egész életünket azzal töltjük, hogy mindenféle mesterkedéssel e vágyaknak és igényeknek eleget tegyünk. Ami engem illet, se oly erős, se oly ügyes nem vagyok, mint egy közönséges *yehu*; ügyetlenül járok a hátsó lábaimon, kitaláltam egy olyan viseletet, aminek következtében patáimat semmire se használhatom s azzal nem is védekezhetem; arcomról eltávolítottam a szőrzetet, ami nap és eső ellen védelmezett volna. Végre, se gyorsan futni, se fára mászni nem tudok olyan sebesen, mint *yehu* testvéreim.”

„Törvényeink és alkotmányunkat, amint nézi, azok nyilván értelmi s ennek következtében erkölcsi fogyatékoságunk nemleges szülöttei, mert értelmes lény kormányzásához elég a józan ész, de nekünk nincs jogunk e címhez azok után, amiket népemről elmondtam; bár azt is észrevette, hogy sok részletet részrehajlásból elhallgattam s gyakran állítottam olyant, ami nincsen.”

„Véleményében mindinkább megszilárdult, látva azt, hogy nemcsak testi vonatkozásban egyezünk meg teljesen a *yehukkal* (eltekintve ama nem éppen előnyünkre felhozható különbségektől, hogy patánk rövidebb, gyengébb, hogy kevésbé gyorsak, ügyesek, fürgék vagyunk), de azok után, amiket életünkről, szokásainkról, cselekedeteinkről elmondtam, lelki alkatunk között is ugyanaz a megegyezés felismerhető. Ebben az országban is megfigyelték, hogy a *yehu*-k még sokkal jobban gyűlölik egymást, mint egyéb állatok; ennek okát abban látták a bensülöttek, hogy mindegyik *yehu* a többi *yehu* ocsmányságát láthatja csak és a magáét nem. Éppen ezért kezdi hinni, hogy nem is oktalan dolog részünkről, ha eltakarjuk testünket s elrejtjük a sok formátlanságot és csunyaságot, aminek látását alig viselhetjük el. Csakhogy még ebben is téved, úgy látszik, mert a mi hazánkban ugyanolyan okokra vezethető vissza a civódás, mint a *yehuk* között. Mert azt ők is megfigyelték, hogy ha öt *yehu* közé annyi abrakot dobnak, amennyi ötvennek elég, ők ahelyett, hogy békében zabálnának, hát egymás fülének, arcának esnek, mert mindegyik magának akarná az egészet, éppen azért etetés közben mindig egy szolgának kell állani közöttük, hogy visszatartsa a nyugtalankodókat. Ha egy tehén kimul vagy elhull baleset következtében, mielőtt a *Hauhnhnm* saját háziállatai számára eltehetné: a környék minden *yehuja* ráveti magát és olyankor ugyanaz a csata tör ki köztük, amilyent leirtam: körmeikkel borzasztó sebeket ejtenek egymáson, bár megölni ritkán tudják egymást, nem lévén birtokában azoknak a kényelmes gyilkoló szerkezeteknek, amiket mi feltalálunk. Máskor megint ugyanilyen háboruszkodás tör ki különböző vidékek *yehu*-i között, minden látható ok nélkül: az egyik vidék *yehu*-i, kedvező alkalommal, mikor a másik *yehu*-tábor nem készült fel, ráront ellenségére. Ha a támadás nem sikerült, szépen hazakullognak és ellenség hijján folytatják otthon azt, amit én polgárháborúnak neveztem.”

„Vannak mezők ezen a vidéken, ahol bizonyos fényes és színes köveket lehet találni, amikre a *yehuk* mohón buknak; ha, ami gyakran megesik, a kő egyik fele benne van még a földben: képesek naphosszat ott álldogálni, körömmel, foggal kaparni ki a követ a földből; elvinni aztán és elrejtteni istállóikban. Ilyenkor vadul és félve nézegetnek körül, nem fedezte-e fel valamelyik társuk, hogy hová dugták a kincset. Jómaga soha nem tudta felfogni, mire való ez a természetellenes mohóság, vagy mire kellenek e kövek a *yehu*-nak; most kezdi hinni, hogy a fősvénységnek ugyanazon ösztöne ez, amilyenről emberi fajunk ismertetésekor is beszéltem. Egyszer, ugymond, kísérletképpen egy rakás ilyen követ önmaga kiszedett onnan, ahová egyik *yehu*-ja rejtette. Mikor a piszkos állat nem találta kincsét, oly hangos üvöltözésbe tört ki, hogy az egész csorda összeszaladt; akkor azoknak esett, tépte, harapta, karmolta társait, bőgött és acsarkodott, nem evett, nem aludt és nem dolgozott, majdnem belepusztult, míg aztán gazdám egyik szolgájával visszadugatta a köveket ugyanabba a sarokba, ahonnan kivették: a *yehu* azonnal visszanyerte jókedvét és meggyógyult, csak megfelelőbb rejtékhelyet keresett a kincseknek, megint eldugta s azóta igen használható és kezes a bestia.”

Gazdám továbbá biztosított róla, amit magam is megfigyeltem, hogy az olyan földeken, ahol ilyen fényes kő terem, leggyakoribb és leghevesebb az ütközet.

„Ha két *yehu* - ugymond - ilyen követ fedez fel a mezőn s összevesznek azon, hogy kié legyen, többnyire egy harmadik terem ott s elkaparintja a kincset.” Gazdám itt megjegyezte, hogy, nemde itt is feltűnő a hasonlatosság a mi ugynevezett törvényhozásunkkal és én, a saját jóhírünk érdekében, meghagytam tévedésében s nem mondtam meg neki, hogy a mi biráink

bizony nem elégszenek meg azzal, hogy a panaszos és vádlott által vitatott kincset elszedjék, hanem addig folytatják a pert, míg nemcsak a kincs párolog el, de vádlott és panaszos azt a pár fityinget is elveszti, ami az igénylett kincsen kívül volt.

Folytatva előadását, gazdám kijelentette, „hogy legvisszataszítóbb vonása a *yehuk*-nak az a vad mohóság, amivel mindent felfalnak, ami utjukba esik: növényt, gyökereket, bogyókat, elhullott döögök romlott husát, vagy mindent együttvéve; s az is megvan bennük, hogy jobban izlik nekik, amit messzi mezőkről loptak vagy szereztek, mint amit otthon kapnak, ha mégolyan izletes is. Ha módjukban áll, addig zabálnak, míg hasuk csaknem felpukkad, - azután megrágnak bizonyos gyökeret, amitől kiürülnek. Van aztán egy másfajta gyökér is, dus levél, ez azonban már ritkábban található, amit a *yehu*-k nagy gyönyörűséggel szopogatnak és mohón keresnek mindenütt: ez a gyökér ugyanazzal a hatással van rájuk, mint amilyen hatást nálunk a bor élvezete kelt. Ha sokat szopogatták, a *yehu*-k hol átölelik egymást, hol összevesznek; üvöltöznek, fintorognak, kóvályognak és tántorognak, megbotlanak végre s hosszában belefeküsznek valami pocsolyába, ott aztán mély álomba merülnek.”

Magam is megfigyeltem, hogy ezen a vidéken, az állatok közt csak a *yehu*-k betegszenek meg, nem oly gyakran ugyan, mint nálunk a lovak, mert nem rossz bánásmód következtében, hanem csak saját piszkos fajtájuk mohósága és mértéktelensége miatt. A *hauhnhnm*-nyelvnek éppen ezért egyetlen, általános szava van csak a betegségre, amit ez állattól kölcsönöztek és ez a *hnea-yehu*, vagyis *yehu*-kór szó. A *yehut* ebből úgy gyógyítják ki, hogy saját bélsarát és vizeletét erővel a torkába tömik. Gyakran figyeltem meg magam is, hogy ez az eljárás eredménnyel járt s azért őszinte jóakarattal ajánlom melegen minden szeretett honfitársamnak, általános és üdvös orvosság gyanánt minden olyan betegség ellen, amit túlterhelés idézett elő.

„Ami műveltséget, kormányzást, művészetet, ipart s egyebeket illet”, vallotta be továbbá jó gazdám, „azt meg kell adni, kevés, vagy semmi vonatkozást nem lát az ő *yehu*-ik s a mi nemzetségünk között. Ami bennünk rokon, az természetünkben rejlik. Az igaz, néhány kíváncsi *Hauhnhnm* állítólag megfigyelte, hogy a *yehu*-csordákban rendszeren van egy fő-*yehu*, (de hiszem említettem, hogy nálunk a szarvasok között is van ilyen) aki még rutabb és otrombább, mint a többi s még veszekedőbb természetű. Ez a vezető *yehu* rendszeren maga mellé vesz egy hozzá lehetőleg hasonló kegyencet, akinek egész hivatása abban áll, hogy gazdája talpát és fenekét nyalogassa s a nőstény *yehukat* beterelje istállójába; azért aztán urától időnkint holmi szamárkoncot kap jutalmul. Ezt a kegyencet az egész csorda utálja s ezért mindig ura körül settenkedik, hogy ne bánthassák. Hivatalában megmarad mindaddig, míg a vezető nem talál még komiszabbat nála; abban a pillanatban elkergetik őt s utóda, s az egész környék minden *yehu*-ja, himek, nőstények, köréje sereglenek s tetőtől-talpig leöntik rondasággal. Hogy ezt a példát mennyire lehet alkalmazni a mi udvari életünkre, miniszterekre és kegyencekre, azt, ugymond, magam ítélnem meg legjobban”.

Nem mertem válaszolni e gunyos és kegyetlen megjegyzésre, mely az emberi értelem értékét a közönséges kutyák színvonala alá süllyesztette volna: hiszen még az is ki tudja válogatni, hogy melyik kutya ugatására figyeljen és hallgasson, ha nem akarja, hogy rossz nyomra vezessék.

Gazdám kijelentette, „hogy vannak a *yehuk*-ban figyelemreméltó tulajdonságok, melyekhez hasonlót úgy emlékszik nem említettem, vagy csak futólag, mikor az emberi fajtáról beszélünk. Ez állatok, ugymond, nőstényeiket közös birtoknak tekintik, mint más vadak, abban mégis különböznek, hogy a nőstény *yehuk* még vemhességük idején is érintkeznek himekkel s hogy a himek épp úgy veszekesznek és verekesznek a nőstényekkel, mint egymás között: s mindkét nem a durvaság annyi és olyan praktikáival érintkezik, amelyhez hasonlót semmi más élőlénynél nem figyelhetünk meg.”

„Ami legjobban meglepte mindig a *yehuk*-nál, az a nagy hajlam volt mindenféle mocsok és piszok iránt; hiszen minden más állat természetes ösztönnel szereti a tisztaságot.” Gazdám két első vádjára örültem, hogy nem kellett válaszolnom, egyetlen szóval sem cáfolhattam meg, amit mondott; - ha módomban lett volna, bizonyára szívesen megvédtem volna szeretett fajtámat. Ez utóbbi pontban végre ragyogó elégtételt szolgáltathattam - volna az emberi nemnek, megvédve őt a kizárólagosság vádjával szemben, ha történetesen disznók laktak volna a vidéken, de történetesen nem laktak. Pedig mily szépen rámutathattam volna, hogy ezek az állatok hogy esznek, isznak, mily mocsokban élnek, hogy nyelnek le piszkot, sarat és így tovább.

Még egy másik sajtóságot is említett gazdám, amit a *yehuk*-ban egyik szolgája fedezett fel s amit sohasem tudott megérteni. Elmondta, „hogymelyik *yehu* egyszerre csak visszahúzódik egy szögletbe, lefekszik, bóg, nyögdéssel, mindenkit viczorogva elkerget, aki közelébe kerül, pedig nincs semmi baja, ehetik, ihatik, fiatal és kövér. Rájöttek, hogy egyetlen orvoság kínálkozik; ilyen *yehu*-t kemény munkára kell fogni s akkor multhatatlanul magához tér.” Erre is hallgattam, részrehajlásból, bár rögtön felismertem a *spleen* nevű betegség csiráit, amit gazdagság, fényűzés és tétlenség növelt nagyra nálunk s amit ha ugyanoly módon kezelnék, mint a *Hauhnahn*-ek: kezeskednék a gyógyulásért.

Gazdám felemlítette még, „hogymelyik *yehu*-k szeretnek elrejtőzni holmi sövény vagy bokor mögött, s onnan bémézkodnak fiatal himekre; mikor azok odanéznak, hirtelen elbujik a nőstény, furcsa mozdulatokat végez és fintorokat vág. Megfigyelték, hogy ilyenkor igen kellemetlen illata van. Ha aztán a him feléje tart, a nőstény lassan visszahúzódik, sűrűn hátrapislog s tetetett rémülettel valami megfelelő rejtekhelyre fut, ahova, biztos lehet benne, hogy a him követni fogja.”

„Máskor meg, ha idegen nőstény vetődik közénk, két vagy három egynemű társa körüljárja, rábámul, fintorokat vág, megszagolja, majd olyan mozdulatokkal, amik undort és megvetést látszanak kifejezni, otthagyják.”

Nagyon érdekelt és mulattatott volna mindez a finom részlet, amit gazdám részben saját tapasztalatából, részben hallomásból merített: ha közben nem szomorít el a meglepő megismerés, hogy ime az asszonyi kacérság, pletykázás és megbotránkoztatás ösztönök gyökeréből táplálkozik.

Folyton attól féltem, s vártam, hogy gazdám azokról a természetellenes nemi bűnökről is beszél majd, a *yehuk*-kal kapcsolatban, amik nálunk annyira közönségesek. De e pontban, úgy látszik, a természet nem jó tanítómester; a raffinált élvezetek kultuszát féltékenyen a művészet és értelem honosította meg.

NYOLCADIK FEJEZET.

(Szerző folytatja a *yehuk* jellemzését. - A *Hauhnhnm*-ek nagy erényei. -
Hogy nevelkednek ifjúságukban. - A *Hauhnhnmek* gyülekezete.)

Tekintve, hogy az emberi természetet szükségképpen jobban értettem, mint ahogy gazdám érthette, könnyedén alkalmaztam mindazt, amit a *yehuk*-ról hallottam, magamra s embertársaimra. Ugy véltem, a magam szakállára végzett megfigyelések további s bővebb felfedezésekkel járhatnak: azért gyakran kértem nagyságos gazdámot, hadd mehessek a környék *yehu* csordáit tanulmányozni. Szívesen beleegyezett, mert meggyőződött róla, hogy ez állatok iránt érzett ellenszenvem biztosít rontó hatásukkal szemben. Egyik szolgáját, egy erős, vörös poroszkát, rendelte mellém: derék, megbízható vezető volt, nélküle alig merészkedtem volna ilyen kalandra. Már említettem, milyen utálatosan fertőztek meg az állatok, mikor ebbe az országba kerültem; később is előfordult egyszer-kétszer, hogy csaknem körmeik közé kerültem volna, ha nincs velem jó vadászkezem. Azt kell hinnem, volt valami halvány sejtelmük arról, hogy a fajtájukból való vagyok: mikor vezetőm kíséretében szemükláttára lehuztam kabátom, meztelen karjaim könnyen kelthettek ilyen érzéseket. Ilyenkor egész közelemben férköztek s minden mozdulatomat utánozták, mint a majmok, de gyűlölködő és bosszus fintorok kíséretében, mintahogy a vad majmok csufolnák szelidített társukat, mely nadrágba s harisnyába öltöztetve véletlenül közibük került.

Kölyökkoruktól fogva a *yehuk* rendkívül vadak és fürgék. Egyszer mégis megfogtam egy hároméves kis himet s mindenféle becézéssel és simogatással próbáltam megnyugtatni, s elcsittítani, de a kis ördög oly mérgesen visitozott, bömbölt, karmolt és harapott, hogy kénytelen voltam elereszteni; s már éppen ideje volt, mert a zajra az egész csorda összefutott, - csak azért nem mertek megtámadni, mert kísérom ott volt, s a kis *yehu*-poronty elfutott már. Megfigyeltem, hogy a csöpp állat bőre igen bűdös volt, valami a róka és a menyét szaga közt, de kellemetlenebb. Talán az olvasó nem venné zokon, ha egészen mellőzném annak a részletnek felemlítését is, hogy mig az utálatos kis békát kezeim közt tartottam, folyékony, sárgás csunyasággal borított el. Hála istennek, volt egy kis patak a közelben, ahol, amennyire lehetett, tisztára mostam magamat, aztán jó félnapig levegőztem még a szabadban, mielőtt gazdám szeme elé mertem volna lépni.

Amennyire én megfigyelhettem, a *yehuk* világ legbutább, legkevésbé tanulékony bestiái. Értelmük soha nem emelkedik túl azon a színvonalon, mely az iga és teherhordáshoz kell. Véleményem szerint azonban ennek oka az állat fonák és makacs természetében rejlik, mert különben igen furfangosak, rosszakaratuak, hirtelenek és bosszuállók. Erősek és edzetek, de gyávák és szemtelenek, alantasak és kegyetlenek. Megfigyelték, hogy a vöröshajuak még alattomosabbak és bujábbak, mint társaik, bár azoknál gyorsabbak és erősebbek.

A *Hauhnhnm*-ek a *yehu*-kat, amikre pillanatnyi szükségük van, kis kunyhókban tartogatják, az urasági házak közelében. A többi *yehu* a mezőn kóborol, gyökereket ásnak, növényeket esznek, dögöket keresnek, vagy néha elfogják a menyétet és *luhimuh*-t (ez egy vadpatkány-féle) s mohón felfalják. A természet utmutatása szerint a dombok oldalába körmük segítségével mély lukakat fúrnak, amikbe egyenkint fekszenek bele; a nőstények lakosztálya valamivel nagyobb, úgy, hogy kicsinyeiket is elrejthetik.

A *yehuk*, kölyökkoruktól kezdve jól usznak, mint a békák, sokáig kibírják a víz alatt, ahol halat fognak, amit aztán a nőstények kicsinyeiknek visznek haza. Engedje meg az olvasó, hogy erre vonatkozó egyik furcsa kalandomat itt elbeszéljem.

Egy napon, midőn vezetőmmel, a vörös poroszkával, megint kódorogtunk, nagyon meleg lett s én, megkértem vezetőmet, hadd fürödhessenek meg a közeli folyóban. Beleegyezett, mire azonnal pörére vetkőztem s óvatosan lelépkedtem a folyóhoz. Történt, hogy egy fiatal yehu nőstény, mely a sövény mögött leselkedett, hirtelen nagy sebesen odaugrált, úgy látszik, szerelmi vágytól hajtva (mint ahogy vezetőmmel véltük később), s mintegy öt méternyire attól a helytől, ahol én fürödtem, a vízbe vetette magát. Soha életemben nem ijedtem meg így. Vezetőm, a poroszka, nyugodtan legelt a közelben, nem tartva semmi veszélytől. A nőstény mellém ugrott és hihetetlenül utálatos módon ölelt magához. Ordítottam, ahogy torkomból kifért: a poroszka odanyargalt hozzánk, mire a nőstény nagy vonakodva elengedett, átugrott a másik partra, ott megállt s mig felöltözök, nem mozdult onnan, egyre bámészkodott és vonított hozzá.

Ezt az esetet halálosan szégyeltem, de gazdám és családja jól mulatott rajta. Ezekután nem tagadhattam, hogy valódi *yehu* vagyok, minden külső és lényeges vonatkozásban, ha egyszer a *yehu* nőstény épp olyan természetes vonzalmat érez irányomban, mint bármelyik fajtájabelivel szemben: még azt se hozhattam fel mentségemül, hogy legalább vörös haja lett volna a bestiának, (mert a vöröshajuakról azt tartják, hogy rendellenes hajlamaik vannak), nem, ez fekete volt, mint a szurok, külseje és magatartása egészbenvéve nem is éppen annyira ellenszenves, mint más *yehuké*, fiatalka volt még, talán tizenegyéves.

Ha meggondoljuk, hogy három évet töltöttem ebben az országban, az olvasó méltán elvárhatja tőlem, hogy, mint azt más utasok teszik, némi beszámolást tartsak a lakók szokásairól, erkölcseiről. Nem hoz zavarba e feladat, mert sokat tanulmányoztam vendéglátóimat.

A nemes *Hauhnhnm*-ek természetből fogva minden szép erényre hajlamosak s nem lévén fogalmuk arról, hogy értelmes lényben hogy lehet meg a gonosz: alapelvük s egyetlen törekvésük úgy istápolni az értelmet és belátást, hogy az teljesen eluralkodjék minden cselekedetük fölött. Az észszerűség náluk nem probléma, mint nálunk, ahol két ember elfogadható érvekkel bizonyíthatja egy kérdésnek két ellenkező megoldását, hanem szükségképpen rögtön meggyőző erővel bír, aminthogy minden igazság szükségképpen ilyen, ha szenvedély és érdek nem zavarja meg, homályosítja el, színezi sokféleképpen. Emlékszem, hogy csak nagynehezen tudtam megértetni gazdámval a *vélemény* szó jelentőségét s azt, hogy valamely igazság vitás lehet; mert hiszen az észszerűségből önként következnek, hogy csak akkor tagadjunk vagy állítsunk valamit, ha biztosak vagyunk benne s ha valamely pont vitás lehet, abban nem vagyunk biztosak. Így az ellentétek, viták, veszekedések; kétes, vagy hamis feltevések feletti megbeszélések ismeretlen fogalomkör a *Hauhnhnm*-ek között. Mikor egyszer gazdámval a természetbölcselet több módszerét és viszonyát fejtegettem, hangosan felnevetett azon, „hogy magukat értelmeseknek valló lények tudásnak nevezzék s mint ilyent értékeljék más emberek feltevéseit, oly dolgokban is, ahol ez a tudás, még ha megbízható volna, se használna semmit”. Ezzel különben Sokratesnek Pláto által magyarázott alapelveit fogadta el, mely körülményt a legnagyobb megtiszteltetés gyanánt emlitem fel, ami a bölcselet e fejedelmét valaha érthette. Azóta sokat tünődtem azon, hogy egy ilyen felfogás, ha népszerűvé válik, az európai könyvtárak micsoda katasztrofális pusztulását vonná maga után s a tudományos világban hány fényes és sikeres pályát zárulna be örökre.

Barátság és jóakarát: ez a két főerény a *Hauhnhnm*-ek között s ez a jóakarát, ez a barátság nem bizonyos, meghatározott személyekre, hanem az egész fajra vonatkozik. Az ország legtávolabbi részéből arra járó idegent éppúgy fogadják ők, mint a szomszédot és barátot; bármerre jár a *Hauhnhnm*, mindenütt otthon van. Egymással szemben a legnagyobb tisztelet és udvariasság uralkodik minden vonalon, de a szertartásosság ismeretlen fogalom. A *Hauhnhnm* csikait nem becézi és kényeztetni soha: de nevelésükben az észszerűség és célszerűség minden sugallatát meghallgatja. Észrevettem, hogy gazdám ugyanazzal a gyöngéd

hajlammal kedveli szomszédja gyermekeit, mint a saját magáét. Náluk úgy van, hogy természetszerint és ösztönből egyformán szeretni kell az egész fajtát s értelem szerint és belátásból aztán megkülönböztethetjük az egyént, a jótulajdonságok és erények foka szerint.

Ha egy *Hauhnhnm* asszony két gyermeket szült már, mindkét nemben: többé nem érintkezik hitvesével, kivéve, ha valami oknál fogva elvesztik egyik gyermeküket, ami nagyon ritkán fordul elő. Ha olyan házaspárral történik ez meg, ahol az asszony már idős ahhoz, hogy gyermeket szüljön, egy másik fiatalabb pár átadja egyik csikáját s megint együtt él, míg a fiatalabb asszony újra teherbe esik. Ez az óvatosság nagyon szükséges, nehogy az ország tulnépesedjék. Alacsonyabb fajtájú *Hauhnhnm*-ek között, melyekből a szolgaszemélyzet válik, ez a szabály nem oly szigorú; ezek három-három különböző nemű gyermeket hozhatnak létre, hogy az előkelő családok szolgálait neveljék ki belőlük.

Frigykötéskor nagyon vigyáznak arra, nehogy olyan színek kerüljenek egybe, melyek keveredésben kellemetlen színárnyalatokkal rontanák a fajt. Himben az erőt és bátorságot becsülik, nőben a kellemet és kedélyt, nem a szerelmeskedések miatt, de hogy a fajta épségét őrizzék, ahol a nőstény tűnik ki erőben, a himnek kell kecsesnek és szépnek lenni.

Udvarlás, szerelmeskedés, ajándékok, gáláns ügyek: nőtartás, ismeretlen fogalmak ezek a *Hauhnhnm*-ek közt, szavuk sincs e fogalmakra. Az ifjú pár találkozik s egyesül a szülők és barátok tanácsára, naponta látnak ilyet s úgy tekintik, mint egy észszerű létezés szükségképpen együttthatóját. Hírét se hallották soha házasságtörésnek: a házasfelek ugyanazzal a közös jóakarattal és barátsággal közelednek egymáshoz, mint bárkihez, aki utjukba kerül: féltékenység, elégedetlenség, veszekedés és szenvedély nélkül.

Csodálatos módszerük mindkét nem tanításában: csodálatos és követésreméltó. A csikók zabot, vagy szénát csak kivételes napokon kapnak egészen tizenhét éves korukig; tejet is csak nagyon ritkán, nyáron reggel és este két órát legelnek, szülei felügyelete alatt. A fü nagy részét hazahozzák s megfelelő órákban, mikor a munkában nem zavar az étkezés, otthon fogyasztják el.

Mértékletesség, szorgalom, ügyesség, tisztaság: ezek a legfőbb tantárgyak. Gazdám egyszer borzasztónak találta, hogy mi nőgyermekünknek másféle nevelést adunk, mint a fiuknak, hacsak nem bizonyos szolgálói dolgokban, házi ügyekben. Véleménye szerint a mi egész háztartásunk kimerül abban, hogy gyerekeket nemzünk; állati eredetünk bizonyítéka, hogy rosszul nevelt és naplopó szülőkre bizzuk a gyermekek nevelését.

A *Hauhnhnm* gyermeket erőre, ügyességre, bátorságra nevelik. Gyakran futnak versenyt a lejtős dombokon, kemény, köves utakon is: ha kiizzadtak, fejestül a közeli folyóba, vagy tóba kell ugraniok. Évente négyszer a környék ifjusága összejön s a futásban és ugrásban szerzett ügyességét összeméri: a győztest alkalmi himnuszsal köszöntik fel s jutalmazzák meg. Ilyen ünnepek alkalmával a szolgák egy csorda *yehu*-t hajtanak a mezőre, zabbal, tejjel, szénával megrakottan. Ebédután hazahajtják a *yehu*-csordát, nehogy zavarja a gyülekezetet.

Minden négy évben, a tavaszi napéjegyenlőség idején, az egész nemzet képviselői összegyűlnek egy nagy síkságon s együtt maradnak négy vagy öt napig. Ezeken az összejöveteleken megbeszélik az állam és a különböző országrészek dolgát, hogy sok széna és zab termett-e, vagy kevés, mekkora volt a termés tejből, tehénből, *yehu*-ban. Ha valahol hiány mutatkozik, (ami ritkán fordul elő) közös beleegyezéssel, közös vagyonból azonnal pótolják. Itt beszélnek meg a gyermeknevelési ügyeket is; ha például egy *Hauhnhnm*-nek két him csikaja van, kicseréli egy olyannal az egyiket, amelyiknek két nőstény csikaja van, vagy ha egy gyerek baleset következtében elpusztult s az anya már öreg ahhoz, hogy új gyermeket neveljen fel; e veszteséget pótolni melyik ház, melyik családja nevelhet fel harmadik gyermeket a két kötelező mellé.

KILENCEDIK FEJEZET.

(Nagy vita a Hauhnnm-ek országgyűlésén és a vita eredménye. - A Hauhnnm-ek műveltsége. - Épületeik. - Temetkezés. - A Hauhnnm nyelv tökéletlenségei.)

A Hauhnnm országgyűlések határozatai soha elégedetlenséget vagy zúgolódást nem keltenek, még akkor sem, ha különböző véleményekből alakult ki a határozat: náluk nem szégyen az, ha valakit érvekkel és igazsággal meggyőznek. Otlétem folyamán egyszer tartottak országgyűlést, távozásom előtt mintegy három hónappal, melyen az én gazdám, mint a környék képviselője, hivatalos volt. Ezen a gyűlésen egy régi vitát intéztek el, talán az egyetlen, komoly vitát, mely ebben az országban időszerűvé válhatott. Az országgyűlésről megtérve, gazdám részletesen elmondta nekem a kérdés egész velejét.

A vitatott pont ezek szerint ez volt: „nem kellene-e a *yehu*-kat kipusztítani a föld színéről?” Az egyik képviselő, aki a javaslat mellett szavazott, számos súlyos és kimerítő érveléssel védte álláspontját. „A *yehuk*”, ugymond, „a legpiszkosabb, legártalmasabb, legalaktalanabb bestiák, kiket a természet valaha létrehozott: lusták, fejlődésképtelenek, rosszindulatuak; titokban kiszivják a *Hauhnnm*-ek tehenének a tögyét, megölik és felfalják a macskákat, letiporják, szétzavarják a vetést s ha nem vigyázna rájuk a *Hauhnnm*, folytonosan, még száz ilyen dolgot cselekednének.” Felemlítette a régi hagyományt, „hogyan volt idő, mikor nem éltek *yehu*-k ebben az országban; hogy egyszer, nagyon régen, két ilyen bestia megjelent a hegy peremén; - vajjon a nap hevétől rohadt s gőzölgő mocsarokból keltek ki, mint a nyüvek, vagy a tenger szennyes tajtékja szülte őket, - senki se tudja. Annyi bizonyos, hogy rut fajtájuk gyökeret vert e talajban s rövid idő alatt igen elszaporodtak; ellepték s megfertőzték az egész országot. A *Hauhnnm*-ek, hogy megszabaduljanak e csapástól, hajtóvadászatot rendeztek, körülzárták az egész csordát, megölték a véneket, de mindegyik *Hauhnnm* megtartott két *yehu*-kölyköt, istállóban nevelte s megszelidítette, amennyire már egy természettől fogva ennyire vad s makacs állatot egyáltalában lehet: kocsihúzásra s effajta munkára mégis ráfoghatták”. A képviselő úgy gondolta, „hogyan sok igazság lehet ebben a hagyományban, mert e teremtetések semmiképpen nem lehetnek *yn hniamsy*-k, azaz öslakók, ezt mutatja a *Hauhnnm*-ek s más lények irántuk érzett nagy ellenszenvé, ami, bár gonosz természetükkel busásan rászolgáltak, soha nem jutott volna ennyire, ha a *yehuk* ősidők óta itt laktak volna; vagy ha igen, már régen ki is pusztították volna a *yehu*-kat. A benszülöttek azonban, remélve, hogy a *yehuk* majd hasznos szolgálatokat tehetnek fajunknak, igen helytelenül elhanyagolták a szamarak tenyésztését, pedig az jóindulatu, kellemes egy állat, könnyen tartható, szelid, szófogadó, nincs kellemetlen büze, mint a *yehuknak*, erős és munkabíró, ha nem is oly fürge és ügyes s ha „iá” ordítása nem is valami elbájoló muzsika, mégis, távolról sem oly fülsértő, mint a *yehuk* rettenetes üvöltözése.”

Az országgyűlés számos képviselője ugyanilyen értelemben nyilatkozott. Ekkor gazdám jelentkezett szólásra s javaslatot tett. Okom van hinni, hogy én adtam ötletet, közvetve, e javaslatra. „Ami a hagyományokat illeti, - így beszélt gazdám - melyeket nagyon tisztelt előttemszóló felemlített, teljesen osztja nézetét. Bizonyos, hogy az a két *yehu*, aki először jelent meg ebben az országban, a tengerről került ide; de úgy történhetett az, hogy társaik e kettőt elűzték, ezek aztán elvadultak, elfajzottak a hegyek között. E következtetésre az indította, hogy jelenleg egy csudálatos *yehu* van a birtokában (ez én voltam), akiről nyilván mindnyájan hallottak és sokan látták is.” Gazdám aztán elmondta, hogy talált engem először; hogy testemet miként borítja más állatok bőréből és szőréből csinált mesterséges hüvely; hogy beszélni tudok, van saját nyelvem s az övéket tökéletesen megtanultam; hogy elbeszéltem

neki, miként kerültem ide; hogy ruha nélkül is látott s mondhatja, egészen olyan *yehu* vagyok, mint bármelyik, csak éppen fehérebb, kevésbé szőrös és a körmeim rövidebbek. Hozzátette, hogy én minden módon arról akartam meggyőzni őt, hogy az én országomban a *yehu* az uralkodó és értelmes lény s a *Hauhnhnm* csak alacsonyrendű állat. Valóban, el kell ismernie, hogy a *yehu*-k minden tulajdonsága mellett felfedezhető bennem valami halvány értelemféle, mely azonban a *Hauhnhnm*-értelemhez viszonyítva oly csekély, mint amilyen csekély az idevaló *yehuk* értelme az enyémhez képest. Egyebek közt például beszéltem neki arról, hogy mi a fiatal *Hauhnhnm*-eket kiheréljük, hogy azok megszelidüljenek. Ez a művelet könnyű és biztos. Már most kérde, szégyen-e tanulni, ha hasznosat tanulhatunk, akár a vadállatoktól is, hiszen sokat tanultunk a hangyáktól, építeni a fecskétől tanultunk (ugy fordítom a *lyhannh* szót, bár ez a madár valamivel nagyobb) és így tovább. Ő bizony azt hiszi, hogy ezt a találmányt szépen alkalmazni lehetne a *yehuk*-ra is. Ez az eljárás kezesekké, szelidekké tenné a fiatal *yehu*-kat s aztán idővel az egész fajta kipusztulását vonná maga után, anélkül, hogy azért gyilkolniok kellene. Közben a *Hauhnhnm*-ok jól kitanulnák a számártenyésztés minden csinját-binját. A számárnak amellet, hogy minden tekintetben kellemesebb, rokonszenvesebb állat, még az az előnye is megvan, hogy már ötéves korában munkához fogható, míg a *yehu*-nál tizenkét évig tart a fejlődés.

Ez volt mindaz, amit gazdám a nagy országgyűléssel kapcsolatban elmondott nekem. De jósból és tapintatból elhallgatott valamit, ami egyenesen saját személyemre vonatkozott s aminek szomorú következményeit csakhamar érezhettem, mint ahogy az olvasó megfelelő helyen értesül majd róla. Egy szomorú részletet, melynek napjától életem minden bánata és reménytelensége számitódik.

A *Hauhnhnm*-ek nem ismerik a betüket, következésképp minden tudásuk hagyományokon alapszik. Tekintve, hogy nagyon kevés eseménye lehet oly népek, mely folytonos egyetértésben, az erények folytonos gyakorlásában élt az értelem uralma alatt s különben is elzárkózott minden kereskedelemtől; természetes, hogy a *Hauhnhnm* történelmet agyterhelés nélkül fejében tarthatja bárki. Már említettem, hogy a betegséget nem ismerik s így nincsenek orvosaik. De vannak kitűnő flastromok és növényi gyógyszerek, balesetekből származó törések, zuzódások, horzsolások enyhítésére, gyors gyógyítására.

Az évet a nap s hold változatai alapján számitják; hetekre nem osztják fel. E két égitest mozgását jól ismerik s tudják a nap- és holdfogyatkozások elveit is. Tovább azonban nem terjed csillagászattani ismeretük.

Azt el kell ismerni, hogy a költészetben minden nemzetet felülmulnak. Hasonlataik oly szépek s főleg oly találóak, leírásaik oly hüek, hogy soha megközelítőleg hasonlót sem találtam egyetlen nép költészetében sem. Költeményeik rajongva beszélnek a barátságról és a jósbáról, majd a versenyek és testgyakorlatok győztesét ünneplik és dicsőítik. A *Hauhnhnm*-i épületek, bár durvák és egyszerűek, nagyon kényelmes lakóhelyek, hideg és meleg viszontagságai ellen kitűnően védik a gazdát és vendégét. Van ezen a vidéken egy különös fa, aminek negyvenéves korában megereszkednek a gyökerei s akkor az első vihar kidönti. Ez a fa egyenes és sudár, mint a mi fenyőnk. A *Hauhnhnm*-ek éles kővel kihegyezik a végét (a vasat nem ismerik), tiz hüvelyknyi távolságban beledugdossák a földbe, s aztán árpaszalmából, vagy indából fonadékat csinálnak, azzal kitöltik a hézagokat. Ugyanigy készül a tető s az ajtók eresztéke.

A *Hauhnhnm*-ek fogásra első lábukat használják, a pata és csülök közti homoru részt oly ügyességgel, amit eleinte el se hittem. Volt nálunk egy fehér kanca, amelyik ilyen fogással egész kényelmesen befűzött egy varrótűt, amit én kölcsönöztem neki. Ugyanezzel a mozdulattal fejk meg a tehenet, aratják le a zabot s tesznek mindent, amihez kéz kellene. Van kovájuk, amit kőhöz dörzsölve, mindenféle szerszámot csinálnak belőle: mérleget, baltát, kalapácsot.

Kaszát is csinálnak, azzal vágják le a termést, amit aztán *yehu*-k kocsin szállítanak haza. Fából és agyagból csinálnak edényeket; ez utóbbit a napon szárítják.

Ha valami baleset közbe nem jön, a *Hauhnhnm*-ek rendszeren igen magas kort érnek el. Ha aztán meghalnak, igen sötét és elhagyott helyen temetik el őket. Rokonok s barátok sem örömet, sem fájdalmat nem éreznek a temetésen. A haldokló is egészen nyugodtan, s minden szomorúság nélkül hagyja el a világot, mintha csak arról volna szó, hogy látogatást tett a szomszédban és most hazamegy. Emlékszem, egyszer gazdám meghívta egyik barátját és annak családját, hogy látogassák meg, fontos megbeszélni valójuk volt. Meghatározták a napot és az órát, de csak az asszony jött és két gyermeke, azok is elkésve. Az asszony bocsánatot kért először saját, azután férje nevében, aki ma reggel *lhnuwnh*. Ez a szó nagyon kifejező a *hauhnhnm* nyelvben. Értelme körülbelül annyit tesz, nem pontos, csak körülírt fordításban: „visszatérni az első anyához”. Bocsánatot kért, hogy nem jöhetett előbb, de férje a késő reggeli órákban halt meg és szolgáljával soká tanácskoztak, hogy hova temessék. Ezután kedvesen és nyájasan társalogni kezdett s így viselkedett végig, míg a látogatás tartott. Három hónappal ezután maga is meghalt.

A *Hauhnhnm* rendszeren hetven, hetvenöt évet él, nyolcvanát már nagyon ritkán. Nehány héttel halála előtt fájdalom nélkül való, fokozatos bágyadást érez. Ez idő folyamán meglátogatják őt barátai, mert ilyenkor ő maga már nem igen szeret járkalni. Halála előtt mintegy tiz nappal - ezt rendszeres körülmények közt pontosan megérzi - mégis felkel, kocsiba ül és visszaadja a látogatásokat, az egész szomszédság környezetében. Ilyen *yehuk* által vont kocsikban járnak különben a nagyon öreg *Hauhnhnm*-ek is, vagy ha nagy utat kell tenniök, vagy a balesetek következtében bénák és sánták. A haldokló *Hauhnhnm* tehát ünnepélyesen elbucszuk barátaitól, mintha hosszú-hosszu utazásról volna szó, más vidékre, ahol ezentul élni kell.

Nem tudom, érdemes-e felemlíteni, hogy a *Hauhnhnm* nyelvben nincsen szó a „rossz” fogalmára; hacsak a *yehu* kellemetlen tulajdonságaira vonatkozó szavakat nem tekintem ilyennek. Éppen azért, ha egy szolga ügyetlenségét, egy gyerek csintalanságát, egy kő élességét, a tartós kellemetlen idő lehangoló hatását akarják jellemezni például, akkor jelzőformájában hozzátesszik a *yehu* szót. Például: *hnhm yehu*, *whnaholm yehu*, *ynlhmndwihlma yehu* - a rosszul épített házat *ynholmhnmröhlw yehu*-nak nevezik.

Nagy élvezettel és örömmel kitérnék e nagyszerű nép számos szokásának és erényének vázolására, de határozott szándékom ugyanis, hogy e tárgyról részletes és kimerítő művet írok legközelebb, kérem az olvasót, várja meg ennek megjelenését. Közben rátérek a magam szomorú sorsának elbeszélésére.

TIZEDIK FEJEZET.

(Szerző gazdaságos és boldog élete a Hauhnhnm-ek között. - Hogy javul meg és hogy izmosodik erkölce a velök való társalgás folyamán. - Néhány társalgás. - Szerző gazdája végre elárulja, hogy szerzőnek távoznia kell az országból. - Szerző bánatában elalél, de aztán megadja magát. - Csolnakot szerkeszt egy szolgáló segítségével s a tenger kényére bizza magát.)

Éppen erre az időre esik, hogy szívem nagy örömeire kis háztartást rendeztem be magamnak. Gazdám rendeletére szobát építettek nekem, az uri laktól hat méternyi távolságban. A kis ház falait és padmalyát leburkoltam agyaggal s befedtem gyékényvel. Szedtem kendert, ami ott vadul terem és holmi gyolcsfélét csináltam belőle; ezt megtöltöttem különböző madarak tollával. E madarakat *yehu*-szőrből készült hurokkal fogtam meg, költöttem el annak idején. Késemmel két durva széket eszkábáltam össze; a vörös poroszka is segített ebben. Hogy ruhám teljesen elrongyolódott, házi nyulnak bőréből csináltam ujat, meg egy másik állatéból, amit ők *nunuhnoh*-nak neveznek, s mely szintén körülbelül akkora. Ugyanily módon készültek türhető harisnyák. Cipőmet fával talpaltam meg; mikor levásott rólam, napon szárított *yehu*-bőrből szabtam ujat.

Fák odvából gyakran szedtem mézet, amit vízzel elegyítve ittam meg, vagy kenyerekre kentem. Nincs ember, aki valaha jobban megértette volna két mondás igazát, ezeket: „A természet könnyen kielégíthető” és „Szükség a találékonyság anyja”. Abban az időben tökéletes testi egészségnek örvendtem s a lélek teljes nyugalmanak. Nem rágta szívemet, idegeimet holmi jóbarát árulása, állhatatlansága; holmi nyilt vagy titkos ellenség. Nem volt alkalmam s okom rá, hogy hizelgéssel, bujálkodással, vesztegetéssel keressem valami hatalmas ember, vagy hatalmas ember kegyencének a kegyét. Nem kellett védelmet keresnem csalás és elnyomás ellen, nem volt itt orvos, aki tönkretégye a testemet és nem volt ügyvéd, aki kitudjon vagy onomból; nem volt besugó, aki tetteim és szavaim vizsgálja, hogy aztán jópénzért bevádoljon valahol; itt nem voltak ostoba csufolók, cenzorok, árulkodók, becsületesen rágódók, zsebtolvajok, utonállók, betörők, bohócok, hamisjátékosok, képviselők, hamis tanúk, bolondok, gáncsvetők, hóbotosak, unalmas fecsegők, vitatkozók, mindenlébenkanalak, szédelgők, gyilkosok, álszentek és szemfényvesztők; nem voltak vezetők és követők, nem volt párt és pártállás; csábítással és rossz példával nem bátorítottak itt bűnre senkit; nem voltak tömlöcök, pallósok, hóhérok, korbácsok, akasztófák, kinpadok, kalodák; nem voltak csaló boltosok és iparosok; nem volt góg, hencegés, negédes illegés; nem volt iszákos, nem volt haspók és zsebrák és nem volt utcai lotyó és romlott gyermek; nem volt pöffeszkedés és nem volt bujaság, se drága feleségek, se tökkelütött, buta pedánsok, se alkalmatlan nagyszájú, veszekedő lármás, ordító, üres, káromkodó pajtások; nem voltak gazfickók, akiket a bűn érdeme emelt ki a piszokból, vagy igaz lelkek, akiket erényeik vádjá sujtott le a porba; nem voltak nagy urak, mágnások, rossz muzsikások, birák és táncmesterek.

Gyakran részesültem abban a kegyben, hogy együtt lehettem *Hauhnhnm*-ekkel, akik meglátogatták gazdám, vagy ott ebédeltek. Gazdám kegyesen megengedte, hogy ilyenkor ott lehessek a szobában s végighallgassam beszélgetéseiket. Oly illetlen soha nem voltam, hogy közbeszóljak; akkor beszéltem csak, ha kérdeztek s a társaság tagjai gyakran leereszkedtek s kérdéseket intéztek hozzám. Néha meg gazdám elkereszteltem, mikor ő látogatta meg barátait. Végtelenül boldog voltam, hogy szerény hallgatója lehetek ilyen társalgásoknak, ahol csak hasznos és szép dolgokról beszéltek, kevés és kifejező szóval, végtelenül udvariasan, mint már említettem, de minden ceremónia nélkül; ahol mindenki akkor beszélt csak, ha jól esett neki s amit beszélt, az jól esett a többieknek, ahol nem szóltak közbe, nem unatkoztak,

nem jöttek méregbe, nem érzelegtek. A *Hauhnhnm*-ek úgy vélik, hogy több barát, ha összejön, előbb egy kis szünet és hallgatás nagyon üdvösen hat a társalgásra s be kellett látnom, hogy igazuk van. Ebben a kis szünetben új gondolatok születnek, amit aztán a beszéd kifejt és magyaráz. A beszéd tárgya többnyire a barátság és jóakarát; rend és gazdaság, néha a természet munkája, néha régi hagyományok; majd az erkölcs lehetőségeit és határait tárgyalják; majd az értelem működésének határozott s nem ingadozó szabályait; néha arról van szó, mi dolguk lesz a legközelebbi országgyűlésen; néha meg a költészetről és kiváló költőkről. Kérkedés nélkül hozzátehetem, hogy ottlétem gyakran adott anyagot a társalgásnak; gazdámnak alkalma volt beszélni rólam és hazámról. Azt be kell vallanom, az emberi nemről nem nagy tisztelettel nyilatkoztak, így inkább nem is közlöm le szavaikat. Csak annyi engedtessek meg nekem, hogy elmondjam: az én nagyságos gazdám, legnagyobb álmélkodásomra, mintha jobban értette volna a *yehu*-k természetét, mint magam. Felhozta minden bűnünket és bolondságunkat s magától rájött néhányra, amiről soha nem beszéltem neki, tisztán következtetéssel: elképzelve, hogy az ittlakó *yehu*-k mire lennének képesek némi kis értelem birtokában. A végén természetesen mindig odajutott, hogy „milyen nyomorult és szerencsétlen teremtés lehet egy ember.”

Nyíltan bevallom, hogy ha van valami kis tudásom és erkölcsi érzékem, azt jó gazdámnak köszönhetem és barátainak, kiknek szavait eltanulhattam, hallgathattam, amire büszkébb vagyok, mintha Európa legnagyobb, legbölcsebb gyülekezetét vezetném. Megcsudáltam a bensülöttek erejét, kedvességét, fürgeségét, de ilyen kedves és szép lényekben ekkora erkölcsi érzéket tapasztalni: ezen kevés volt a csudálat, ez már a legmélyebb hódolatot keltette bennem. Eleinte persze nem volt meg bennem az a természetes félelem és tisztelet, amit a *yehu*-k s más állatok éreznek a *Hauhnhnm*-ekkel, mint felsőbb lényekkel szemben; de lassan és fokozatosan, anélkül, hogy észrevehettem volna, urrá lett fölöttem s emellett elteltem mély hálával és szeretettel, hogy oly jók voltak hozzám és megkülönböztettek fajtám többi teremtetéseivel szemben.

Ha néha eszembe jutott családom, barátaim, honfitársaim s általában az egész emberi nem, úgy láttam őket most már természetben és külső megjelenésben, mint a *yehu*-kat, akik műveltebbek ugyan kevésbé s felruháztak a beszéd adományával, de értelmüket arra használják csak, hogy fejleszék s megsokasítsák mindama bűnöket, melyekből itteni *yehu* testvéreim annyit szedhettek össze csak, amennyit természet és ösztön határol. Ha néha megláttam alakomat valami forrás, vagy tó tükrében, utálattal és borzalommal fordítottam el az arcom, s egy közönséges *yehu*-t szivesebben láttam, mint önmagammat. Ellenben gyönyörűséggel szemléltem minden *Hauhnhnm*-et s lassankint észrevétlenül utánozni kezdtem mozdulataikat, járásukat; természetemmé is vált ez a szokás, úgy, hogy barátaim gyakran mondják nekem most is az ő durva modorukban: „barátom, olyan otrombán cammogsz, mint egy ló”, aminél nagyobb bókot nem mondhatnak nekem. De meg a kiejtésében is van valami a *Hauhnhnm*-ek beszédmodorából, ha ezért csufolnak, vagy nevetnek rajtam, annak csak örülni tudok.

Mindeme boldogság közepette, mikor már azt hittem, hogy egész életemre megnyugodtam s így fejezem be napjaim: egy reggel gazdám korábban küldött értem, mint rendesen. Magatartásán rögtön észrevettem, hogy zavarban van, s nem tudja, hogyan kezdje a szót. Rövid hallgatás után azt mondta: „igazán nem tudja, miként hat majd rám, amit mondani akar. A legutóbbi országgyűlésen, amikor a *yehu*-k dolgát megbeszélték, a képviselők nem helyeselték azt, hogy valaki *yehu*-t tartson a családjában s úgy bánjon vele, mint ha igazi *Hauhnhnm* volna. Szóbajött, hogy ő ezzel a *yehu*-val gyakran társalog, mintha a *yehu* társaságában öröme telnék, vagy abból valamit tanulhatna. Az effajta dolog nem természetes és nem észszerű, ilyesmi eddig nem is fordult elő. Éppen ezért az országgyűlés figyelmeztette őt, hogy vagy tartson engem a *yehu*-k közt, mint ahogy illik, vagy küldjön vissza a hazámba, ahonnan

eljöttem. Az első javaslatot mindnyájan elvetették, akik egyszer láttak engem s beszéltek velem, megegyezve abban, hogy van bennem valami értelem s féltő, hogy elcsábítom az erdők és hegyek vadon legelő *yehu*-it s éjnek idején megrohanom a nyájakat; hiszen a *yehu*-k természetből fogva ragadozó állatok s idegenkednek a munkától”.

Gazdám hozzátette, „hogy a környék *Hauhnhnm*-jei naponta sürgetik: hajtáná végre az országgyűlés figyelmeztetését s így nem odázhatja el ezt a dolgot. Azt tudja, hogy uszva nem igen juthatok vissza a hazámba, mint ahogy a többiek első percben akarták. Éppen azért szeretné, ha keritenék valami járművet, olyant, amilyenről beszéltem, s amelyik vinne a tengeren. Ha akarom, bármelyik szolgáját szívesen bocsátja rendelkezésemre, hogy segítsen rajtam. A maga részéről - fejezte be végre - szívesen szolgálatában tartott volna életemfogytáig, mert úgy látta, mintha sok rossz hajlamomból kigyógyultam volna s amennyire alacsonyrendű természetem képessé tett erre, mindenben igyekeztem utánozni a *Hauhnhnmokat*”.

Az olvasó kedvéért meg kell itt jegyezni, hogy a *Hauhnhnm* országgyűlés határozatát *hnhloayn*-nek nevezik, ami *figyelmeztetést* jelent, amennyire lefordítható. Az náluk képtelen gondolat, hogy értelmes lényt valamire kényszeríteni kelljen vagy lehessen, náluk csak tanácsról, intésről lehet szó. Hiszen csak az észszerűség parancsának engedelmessékednek mindnyájan, s aki ezt nem teszi, nem tarthat igényt arra, hogy értelmes lénynek nevezzék.

Gazdám szavai a legfeneketlenebb kétségbeesést és bánatot keltették szívemben; nem bírtam szólni és ájultan estem lábaimhoz. Mikor magamhoz tértem, azt mondta nekem, „hogy úgy hitte, meghaltam”, mert ezen a vidéken nem ismerik a természetnek effajta ostobaságait, mint az ájulás. Elgyengült hangon válaszoltam, „hogy a halál nagy boldogság volna nekem; hogy nem akarom bírálni az országgyűlés figyelmeztetését, vagy a sürgető barátokat, de gyenge és romlott ítéletem szerint észszerű lett volna, ha kevésbé szigorúak. Hiszen egy tengeri mértföldet se tudok uszni s a legközelebbi szárazföld legalább száz mértföldnyire van. A csolnakcsináláshoz pedig sok mindenféle anyag kell, ami nem is található ebben az országban. Mégis hálából és hódolatból megpróbálom és mindent megteszek, amit tehetek, bár azt hiszem, lehetetlent kívánnak tőlem s azért már is elveszítettnek tekintem magamat. De a természetellenes halál kilátása még nem a legnagyobb bajom, mert feltéve, hogy valamely csudálatos véletlen folytán mégis megmenekülök, hogy éljek már most *yehuk* között, ahol megromlok s eldurvulok megint, mert nem lesz vezető kéz, mely az erkölcs és értelem útjára visszakormányoz? Tudom, hogy a *Hauhnhnm*-ek minden határozata megdönthetetlen érveken nyugszik s egy nyomorult *yehu*, mint amilyen magam vagyok, meg nem ingathatja ez érveket. Éppen ezért, alázatos hálával elfogadom ajánlatát, hogy szolgát ad segítségemre s megfelelő időt szab. És ha valamikor visszatérek hazámba, megmarad nekem a halvány remény, hogy fajtámnak hasznára válhatok a *Hauhnhnm*-ek örök dicsőségét zengve és intve az emberiséget, hogy azok erkölcssein okuljanak”.

Gazdám néhány szóban, de igen kegyesen válaszolt. Két hónapot adott arra, hogy a csolnakot megcsináljam. A vörös poroszkát, szolgatársamat (így kell nevezni ezentul), rendelte mellém, hogy kövesse intézkedéseim. Biztosítottam gazdámot, „hogy ennyi segítség elég is lesz és tudom, hogy a vörös poroszka jóindulattal van irányomban.”

Ebben a társaságban, első dolgom volt felkeresni azt a sziklapartot, ahol a lázadó legénység partra tett. Felmentem egy domb csucára s körülnézve a tengeren, a távolban, észak-keletre kicsiny szigetet vettem észre. Távcsőmmel tisztán kivehettem, hogy körülbelül öt mérföldnyire fekszik innen. A vörös poroszka azt mondta, hogy tévedek, az csak valami kék felhő: ezek a benszülöttek nem is tudják elképzelni, hogy az országon túl lehet még más világ és szárazföld, nem úgy mint mi, kik annyit közlekedünk a vizen.

Elhatároztam hát, hogy ez a sziget lesz számüzetésem első állomása; a többit a jó szerencsére bízom.

Hazatérve a vörös poroszkával, megbeszéltük a munkát. Kimentünk a cserjébe. Késemmel és egy éles kovakővel, amit nagyon ügyesen erősítettek fadarab végére, több fenyőcölöpöt vágtunk, akkorákat, mint egy-egy sétatálca s néhány nagyobbat is. Most nem untatom az olvasót a részletek leírásával, elég az hozzá, hogy hat hét alatt, a vörös poroszka segítségével, összeeszkábáltunk amolyan indus csolnakfélét, elég nagyot, befedtük erős yehu-bőrrel, amit magamcsinálta kender-cérnával varrtunk össze. Ilyen bőrből készült a vitorla is: fiatal *yehuk* szolgálnak erre, mert az öregek bőre már kemény és törik. Négy evezőt is csináltunk. Elláttam magam főtt hussal és vittem két nagy hordót: az egyikben tej volt, a másikban víz.

Csolnakomat kipróbáltam egy nagy tóban, aztán kijavítottam, ami még fogyatékos volt s a hasadékokat kitömtem *yehu*-zsirral. Mikor aztán minden rendben volt, nagy kocsira raktuk az egészet, a *yehuk* kivittek a tengerpartra, a vörös poroszka meg néhány más szolgáló kíséretében.

Igy utakészen vártam a távozás napját. Elbucsuztam gazdámtól, urnőmtől, az egész családtól. Szememet elfutotta a könny és a szívem görcsösen elszorult. Gazdám, részben kíváncsiságból, részben, ha feltevésem nem szerénytelen, barátságos jóindulatból, látni akart a csolnakban, néhány barátjával elkísért hát a tengerpartra. Egy órát kellett várni az árra, ekkor, látván, hogy a szél éppen ama sziget felé fúj, amely utam első állomása kellett legyen: mégegyszer elbucsuztam gazdámtól. A földre akartam vetni magam, hogy megcsókoljam patáját, de ő kegyesen felemelte ajkaimhoz. Nagyon jól tudom, hogy sokan lesznek, akik az itt említett részletet kétségbevonják. Árulkodók lehetnek, akik vitatják, hogy valószínűtlen, hogy egy fenséges *Hauhnhnm* ennyire leereszkedjék ilyen alantas lényhez. Jól tudom, hogy vannak utazók, akik rendkívüli kegyekkel kérkednek, amikben állítólag részük volt. De ha ezek a vádolók jobban ismernék a *Hauhnhnm*-ek nemes és előzékeny természetét, másképpen beszélnének.

Üdvözöltem a gazdám társaságában megjelent többi *Hauhnhnm*-et, csolnakomba szálltam s ellöktem magam a parttól.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

(Szerző kalandos utja. - Uj-Hollandiába ér, reméli, hogy ott kiköthet. -
Egy benszülött nyillal megsebesíti. - Megfogják s erőszakkal portugál hajóra teszik. -
Az udvarias kapitány. - Szerző megérkezik Angliába.)

1715 február 15-én, reggel pontban kilenc órakor kezdtem el ezt a kétségbeesett utat. A szél kedvező volt, eleinte mégis inkább evezőimet használtam, majd elfáradva, vitorlát bontottam. Gazdám és barátai ott álltak a parton, mig csak el nem tüntem szemeik elől; még hallottam nehányszor, hogy kiált utánam a vörös poroszka, aki mindig szeretett „*Hnuu illa nyha majah yehu*”, „vigyázz magadra, nemes yehu!”

Tervem az volt, hogyha lehetséges, felkeresek valami lakatlan szigetet, ahol a magam munkájával meg tudok teremteni annyit, amennyi elég ahhoz, hogy hátralévő életemet ott leéljem: nagyobb boldogságot jelentett ez nekem, mintha azzal kínáltak volna, hogy Európa legelőkelőbb udvarának első minisztere legyek; oly borzasztó volt arra gondolni, hogy most visszatérjek az emberi társadalomba s eltűnjem, hogy *yehu*-k kormányozzanak. Ebben a tervezett magányban legalább örülhetek a magam gondolatainak s elmélkedhetem a *Hauhnhnm*-ek hasonlíthatatlan nemességén: nincs módomban, hogy fajom romlottsága és bünei hassanak lelkekre.

Az olvasó emlékszik rá bizonynyal, hogy mikor a legénység összeesküdött ellenem, fülkémbe zártak, ahol heteket töltöttem, nem tudva, merre megyünk, s mikor a matrózok partra tettek, hogy mondták káromkodásaik közepette, „nem tudják maguk se, melyik végén vannak a világnak”, akár jóhiszeműen, akár hamisságból. Akkor úgy sejtettem, hogy a Jóreménység fokától mintegy tíz foknyira lehetünk, délfelé a szélesség 45°-án, ezt kellett hinnem elejtett szavaikból s abból, hogy Madagaszkár felé igyekeztek. S bár ez csak feltevés volt, mégis keletnek fordítottam a kormányt, remélve, hogy így elérem Uj-Hollandia délnyugati partját, ahol nyilván találok valami nekem való kis szigetet. Nyugati szél futt s számításom szerint este hatig legalább tizenhét mérföldet haladtam: ekkor kicsiny szigetet vettem észre s csakhamar oda is értem. Csak egy kiálló szikla volt az egész, a szelektől képzett természetes töltéssel. Itt kikötöttem s felkapaszkodva a szikla ormára, keletre szárazföldet pillantottam meg, déltől észak felé huzódni. Az éjszakát csolnakomban töltöttem, másnap reggel utrakeltem s hat óra alatt elértem Uj-Hollandia partjait. Ez végleg megerősített abban a régi feltevésemben, hogy e földrész legalább három fokkal keletebbre fekszik, mint ahogy a geográfusok hiszik, évekkal utóbb ezt a megfigyelésemet közöltem nemes barátommal, *Hermann Moll*-al s ki is fejtettem neki felfogásomat, de ő inkább más szerzők adatainak szeretett hinni.

Nem láttam benszülöttet azon a helyen, ahol partraszálltam. Fegyvertelen lévén, nem mertem beljebb hatolni; találtam a parton néhány ehető kagylót, nyersen ettem meg, mert tüzet gyújtani sem volt bátorságom. Három napon át osztrigát és csigát ettem, hogy kiméljem a készletemet, szerencsémre édesvízü forrásra bukkantam, mely nagyon felüdített.

A negyedik napon, kissé beljebb merészkedve, husz vagy harminc benszülöttet pillantottam meg egy magaslaton, mintegy ötszáz méternyire. Holmi máglya körül ugráltak, meztelenül, nők, férfiak, gyermekek, ahogy a füstön keresztül kivehettem. Az egyik észrevett és jelt adott a többieknek; öten közeledtek felém, az asszonyok és gyermekek ottmaradtak. Futni kezdtem, elértem a partot, csolnakomba ugrottam s ellöktem magam. A vadak, látván, hogy menekülök, utánam futottak s nyilakkal lövöldöztek; az egyik nyíl mélyen baltérdembe furódott, sebet

ütve, melynek nyomait siromba viszem egykor. Félttem, hogy a nyíl mérgezett volt, azért, alighogy kieveztem lőtávoulukból, kiszivtam a sebet és bekötöttem.

Most igazán nem tudtam, mitévő legyek: ugyanarra a partra nem mertem visszatérni. Észak felé fordultam s evezni voltam kénytelen, mert a szél, bár gyengén, ellenkező irányból fútt. Körülnézve, egyszerre csak vitorlát pillantottam meg, észak-északkelet felé. Egyre közelebb jött, nem tudtam, bevárjam-e, vagy odább álljak, végre győzött bennem a *yehu*-faj iránt érzett utálat, megfordítottam csolnakomat s ismét dél felé kormányoztam. Elhatároztam, hogy inkább ama barbárokra bízom sorsomat, semhogy együtt kelljen élnem európai *yehuk*-kal. Partravontam a csolnakot, a forrás mellett egy kő mögé rejtöttem.

De a hajó félmérföldnyire közeledett a parthoz és ladikot küldött, hogy édesvizet hozzon (ugy látszik, ismerték már ezt a helyet). Csak akkor vettem észre, mikor a ladik már partot ért: már későn volt; nem bujhattam el. A tengerészek észrevették csolnakomat s arra következtettek, hogy a csolnak gazdája nem lehet messze. Négy fölfegyverkezett legény felkutatta a környéket, minden bozótba benéztek, minden követ felforgattak, végre az egyik rámbukkant, amint arccal a földre fordulva, ott feküdtem a kő mögött. Néhány percig bámészan nézték szokatlan ruháimat: bőrből varrt kabátom, fatalpu cipőmet és prémes harisnyám. Látták, hogy nem vagyok benszülött, mert hisz azok meztelenül jártak. Az egyik tengerész, egy portugál, rám szólt végre, hogy álljak fel s kérdezte, ki vagyok? Jól beszélem ezt a nyelvet, s talpra állva, azt feleltem, „hogy egy szegény *yehu* vagyok, akit a *Hauhnhnm*-ek száműztek s kérem őket, bocsássanak utamra”. Csudálkozva hallották, hogy a saját nyelvükön válaszolok s arcom színén is látták, hogy csak európai lehetek; de sejtelmük se volt arról, mit értek *yehu* és *Hauhnhnm* alatt, néhányan pedig hangosan felnevettek furcsa kiejtésesen, mely a lónyertéshez hasonlított. Én magam félelemtől és undortól reszkettem. Ujból ismételttem, hogy bocsássanak el s lassan csolnakom felé hátráltam, de ők visszatartottak, tudni akarták: „hová való vagyok? honnan jövök?” s miegymást. Elmondtam, „hogy Angolországban születtem, öt éve vagyok uton, öt év előtt az ő országuk, meg az enyém még békében élt. Azért hát remélem, hogy nem tekintenek ellenségnek, miután én se akarom bántani őket, én csak egy szegény *yehu* vagyok, valami elhagyott helyet keresek, ahol boldogtalan életem hátralevő napjait békében eltölthetem.”

Mikor erre megint beszélni kezdtek, az az érzésem volt, hogy még soha ilyen természetellenes hangokat nem hallottam, olyan szörnyüses volt az, mintha holmi kutya, vagy tehén beszélni kezdene, vagy a *Hauhnhnm*-ek országában egy *yehu* megszólalna. A jó portugálok még egyre csodálkoztak furcsa ruhámon és különös kiejtésesen, bár jól értették, mit mondok. Emberségesen bántak velem, azt mondták, „hogy a kapitány elvisz ám engem ingyen *Lissabonba*, ahonnan aztán hazamehetek. Majd ketten visszatérnek a hajóra, értesítik a kapitányt s megkérdezik, mitévők legyenek: addig azonban fogva tartanak, ha csak ünnepélyesen meg nem ígérem, hogy nem szököm meg”. Jobbnak láttam, hogy megadjam magam. Nagyon szerették volna tudni történetemet, de csak töredezett szavakban beszéltem erről, úgy, hogy azt hitték, a szenvedések megzavarták eszemet. Két óra múlva a ladik, mely hajóra szállította az édes vizet, visszatért. A kapitány azt üzenté, hogy haladéktalanul szállítsanak a fedélzetre. Térdre estem és úgy könyörögtem, hogy adják vissza szabadságomat, de hiába, látván ellenkezésemet, a matrózok megkötöztek, a csolnakba tettek és a hajóra vittek, ahol rögtön be kellett lépnem a kapitány fülkéjébe.

A kapitányt *Pedro de Mendeznek* hívták; igen udvarias és előzékeny férfiúnak bizonyult. Szeliden kért, mondanám meg, ki vagyok s honnan jövök; megkérdezte, mit eszem, iszom. Oly kedvesen és nyájasan bánt velem, hogy csodálkoztam, egy *yehu*-ban hogy lehet ennyi tisztesség. Mégis hallgatag és komor maradtam, hiszen csaknem elájultam a szaguk miatt.

Végre kértem őket, engednék meg, hogy a magam csolnakjából hozzak ennivalót magamnak. A kapitány azonban csirkét rendelt és kitűnő bort, majd elrendelte, hogy fektessenek le egy nagyon tiszta és szép fölkébe. Én azonban nem vetkőztem le, ruhástul ráfeküdtem az ágyra, félóra múlva kiosontam, mikor a legénység ebédel, odalopózkodtam a korlát széléhez, hogy a tengerbe vessem magamat inkább, semhogy *yehuk* között kelljen élnem. De az egyik tengerész észrevett, értesítette a kapitányt és vasraverve vittek vissza fölkémbe.

Ebédután Don Pedro bejött hozzám, hogy megkérdezze: mi okom lehetett ilyen kétségbeesett kísérletre? Biztosított, „hogymindenképpen szolgálatomra akart lenni” s oly szépen és értelmesen beszélt, hogy végre kezdtem olyan állatnak tekinteni, mely valami halvány értelemmel rendelkezik. Röviden elmondtam hát utam történetét: hogy lázadt fel ellenem saját legénységem, hogyan és hol tettem partra, hogy éltem öt évet odaát és kicsodák között. Végighallgatott, mintha valami álmot, vagy rémlátomást mondanék el s közölte is velem, minek tartja egész elbeszélésem. Ezen igen felháborodtam, már régen elfelejtettem volt, hogy hazudni is lehet és szükségképpen a mások igazában való kételkedés is sértőleg hatott rám. Erélyesen kérdeztem: „vajjon az ő országukban szokás oly dolgokat állítani, amik nincsenek?” Megmondtam neki, „hogymcsaknem teljesen elfelejtettem már, mit értenek ők hamisság alatt; ha ezer évet éltem volna még a *Hauhnhnm*-ek országában, nem eshetett volna meg, hogy bár a legalantasabb szolgát is hazugságon kaphattam volna. Különbén egészen mindegy nekem, hiszi-e, nem hiszi-e, amit hallott, én csak jóindulatáért cserébe válaszolok szívesen bármely ellenvetésre, amit e tárgyban lehet s így csakhamar felismeri majd az igazságot”.

A kapitány okos ember volt; miután néhányszor keresztkérdésekkel megkísérelte, hogy föllentésen fogjon, végre kezdett hitelt adni mindannak, amit elbeszéltem. Aztán megjegyezte, „hogymha az igazmondásnak olyan tántoríthatatlan híve vagyok, hát adjam neki becsületszavamat, hogymelkisérem őt utján s nem támadok többé saját életemre, máskülönbén kénytelen foglyul tartani mindaddig, mig Lisszabonba érünk”. Ezt megígértem neki, de egyuttal kijelentettem, „hogyminkább elviselem a kinhalált, mint semhogymélve visszatérjek a *yehu*-k közé”.

Utunkat semmi megemlítésreméltó esemény nem zavarta. A kapitány komoly kérésére és mert hálával tartoztam neki, néhányszor leültem asztalához, igyekeztem elrejteni az emberi faj iránt érzett ellenszenvemet, bár az gyakran, akaratom ellenére, kitört belőlem, amit aztán a kapitány megjegyzés nélkül türt. A nap nagy részét mégis fölkémbe zárkózva töltöttem, hogymembert ne lássak. A kapitány többször felszólított, hogymvessem le vademberhez méltó öltözékemet és legjobb rend ruhájával kínálta meg. De udvariasan visszautasítottam, nem bírtam volna elviselni a gondolatot, hogymagamra huzzak valamit, amivalaha egy *yehu* testén volt. Csak két tiszta inget kértem, megfontolva, hogyma gyakran mosott fehérnemű még sem piszkolhat be annyira. Az ingeket aztán naponta váltottam és magam mostam.

1715 nov. 5-én értünk Lisszabonba. Partraszállás előtt a kapitány kényszerített rá, hogymfelvegyem a ruháját, nehogyma csőcselék összefusson, hameglát. A saját házába vezetett s kérészemre a legfelsőbb emeleten adott szobát. Komolyan megkértem „hallgassa el az emberek előtt, amit a *Hauhnhnm*-ek országáról beszéltem, mert egy ilyen történetből, hamegcsak egy szó is kiszivárog, megrohannak az emberek, sőt valószínűleg be is csuknak és az inkvizíció máglyára vet”. A kapitány egy vadonatujs rend ruhát ajándékozott nekem, mert nem türtem, hogyma szabó hozzám nyuljon, mértéket venni. Egyéb szükséges holmit is kaptam tőle néhányat: huszonnégy órán keresztül előbb minden tárgyat megszellőztettem, mielőtt a kezembe vettem volna.

A kapitánynak nem volt felesége, három szolga ügyelt rá - egyiket se türtem el az asztalnál - a kapitány társaságát kezdtem elviselni, mert sok megértés volt benne. Végre annyira voltam, hogymár ki mertem nézni az ablakon. Fokról-fokra lejjebb fekvő szobákba merészkedtem,

egyszer meg már ki is mertem dugni a fejem az uccára, de azonnal ijedten visszakaptam megint. Egy hét múlva már lecsábitott a kapuba, irtózásom fokozatosan csökkent, de az emberi faj iránt érzett megvetés és gyűlölet talán fokozódott még lelkemben. Végre a kapitány társaságában már néhány rövid sétát tettem az uccán, de az orromat előbb gondosan eldugasztoltam rutával vagy dobánnyal.

Tíz nap múlva Don Pedro, akinek beszéltem néhány szót családi ügyeimről, rávett, a becsületre és lelkiismeretre hivatkozva, hogy térjek vissza szülőföldemre, próbáljam meg, tudok-e élni feleségemmel és gyermekeimmel. Elmondta, „hogy a kikötőben utrakészen áll az angol hajó s hogy ő szívesen ellát mindennel, amire szükségem van.” Unalmas volna elbeszélni vitánkat: az ő érveit és az én ellentmondásaim. Kijelentette, „hogy teljességgel lehetetlen olyan elhagyott szigetet találni, aminőt én keresek, ellenben a saját házamban én parancsolok s élhetek olyan visszavonult életet, amilyen csak jól esik”.

Végre hajlottam a szóra, belátván, hogy nem tehetek okosabbat. Elhagytam Lisszabont november 24-én, angol kereskedelmi hajón, hogy ki volt a kapitánya, én bizony sose kérdeztem. Don Pedro elkísért a hajóig és husz fontot adott kölcsön. Barátságosan elbucszott tőlem, meg is ölelt, amit úgy ahogy elviseltem. Utközben nem beszéltem senkivel, beteget jelentve, lent maradtam fülkémben. 1715 december 5-én horgonyt vetettünk a dűnéknél, reggel kilenc órakor, úgy, hogy délután háromra otthon lehettem.

Feleségem és családom nagy csudálkozással és örömmel fogadott, hiszen régen halottnak vélték már. Be kell vallanom: családom megpillantása csak undort és megvetést keltett bennem. Ezt az érzést nem csökkentette, sőt talán fokozta az a tudat, hogy mily közeli kötelékek fűznek egymáshoz. Mert bár a *Hauhnhnm*-ektől történt szerencsétlen száműzetésem óta hozzászoktam kissé a *yehu*-k látásához, képzeletem tele volt még a nagyszerű *Hauhnhnm*-ek minden nemes erényeinek örökös csudálatával. S ha arra gondoltam, hogy egy nőstény *yehu*-val történt érintkezés következtében több más *yehu* apja lettem, alig tudtam hová legyek szégyenemben, zavaromban, irtózatomban.

Mikor a küszöböt átléptem, feleségem átölelt és megcsókolt; nem lévén hozzászokva, évek hosszú során át, ilyen utálatos állat érintéséhez, elájultam s több mint egy órát feküdtem eszméletlenül. Most, hogy ezt írom, öt év telt el már utolsó utam óta s hogy Angolországba visszatértem. Az első évben nem tudtam elviselni, hogy feleségem és gyermekeim közelemben jöjjenek, nem bírtam a szagukat, még kevésbé, hogy velem egy szobában étkezzenek. Egészen a mai napig nem türtem el, hogy kenyereimhez nyuljanak vagy egy pohárból igyanak velem, leszoktattam őket a kézfogásról is. Első dolgom volt, mihelyt pénzhez jutottam, hogy két fiatal pejkit vegyek, ezeket jó istállóban tartom. Lovaimon kívül még lovászom társaságát szeretem; mindig feléledni érzem magam, ha az istállóból hozott kedves illattal szobámba lép. Lovaim türethően megértik, amit beszélek, naponta legalább négy órát társalgok velök. Nyerget, zablát nem ismernek, jóbarátságban élnek velem és egymással is.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

(Szerző megbízhatósága. - Mit akart elérni jelen mű kiadásával. - Szerző igen elítéli azokat a szerzőket, akik eltérnek az igazságtól. - Szerző igazolja és tisztázza magát. - Válasz egy ellenvetésre. - Új gyarmatpolitika. - Az angol korona joga mindama földekhez és országokhoz, melyeket szerző leirt. - Az elfoglalás nehézségei. - Szerző utoljára bucsuzik el olvasójától: jövőendő életmódjáról beszél, néhány szives tanácsot ad s befejezi művét.)

Igy hát, nemes olvasó, odaértünk, hogy hü képét adtam utjaim tizenhét évének s hét hónapjának: legfőbb törekvésem mindig az igazság volt s nem a szóvirágok ékes cicomája. Mint mások, annyian, én is mulattathattalak volna bámulatos és hallatlan mesékkal, de illendőbbnek véltem, ha a szintizta valóságot beszélem el, egyszerű s közvetlen modorban; - az én dolgom nem az volt, hogy mulattassalak, de hogy közöljek veled néhány dolgot, amit nem tudtál.

Mi, akik távoli országokat bejártunk, hol ritkán fordul meg angol és más európai ember, könnyen gyárthatunk fantasztikus leírásokat, csudás tengeri és szárazföldi állatokról. De az utazó legfőbb célja az legyen, hogy az embereket bölcsebbé s jobbá tegye, jó s rossz példával egyaránt javítsa lelküket, mindabban, amit távol országokról elmond.

Szivemből óhajtanám, hogy minden utazót, mielőtt engedélyt nyerne arra, hogy művét nyilvánosságra hozza, arra kötelezne a törvény, hogy királyi kancellár előtt esküt tegyen le: esküvel kijelentse, hogy mindaz, amit leirt, a legjobb tudása szerint való igazság. Akkor talán nem történne meg ismételten, hogy kapzsi és pénzéhes szerzők mindenféle szemenszedett valótlanságot firkálnak össze, hogy könyveiket kapóssá tegyék, s a gyanutlan olvasóra rátukmálják elméjük satnya képzelgéseit. Ifjabb éveimben, nagy gyönyörűséggel bujtam a különféle utleírásokat, de azóta sokfelé jártam s rájöttem, hány hamis mesét vettem szószerint, s hány hibás megfigyelést; ez aztán elvette kedvemet az effajta szerzőktől s gyakran őszintén felháborodtam azon, hogy mily méltatlan s vakmerő módon visszaél sok szerző az emberek hiszékenységével. Éppen ezért, tekintve, hogy néhány ismerősöm szerint az én csekély igyekezetem talán nem visszatetsző hazám olvasóinak szemében: legfőbb elvül tüzttem ki magam elé, hogy soha, egy pillanatra se tántorodom el az igazság keskeny és szigorú ösvényéről, hála istennek, kísértésbe se igen juthatok, hiszen jól megjegyeztem nemes *Hauhnhnm* gazdám tanítását, akinek szerencsém volt oly hosszú éveken át tanítványa lenni:

- „Nec si miserum fortuna Sinonem
Finxit etiam, mendacemque improba finget.”

Nagyon jól tudom, hogy milyen csekély dicsőséget szerez az ember effajta írással, amihez nem kell se tehetség, se műveltség, csak jó emlékező képesség, vagy pontos és rendszeres napló. Azt is tudom, hogy az utleírók, éppen úgy, mint a szótárszerkesztők, hamar elvesznek a feledés ködébe, azoknak sulya alatt, akik később jelentkeznek s legfelül fekszenek. Nagyon valószínű, hogy jönnek majd utazók, akik felkeresik mindama vidékeket, melyeket itt leirtam s kiigazítják (ha vannak) esetleg tévedéseimet: újabb felfedezésekkel toldják meg szerény enyéimet; ezek félretolnának majd engem, helyembeállnak s a világ elfelejti, hogy éltem valaha s irtam. Ez elszomorítana talán, ha a hirnév és dicsőség volna a vágyam, de mert egyetlen óhajom a közjólet, a legkevésbé se bánt effajta nyugtalanság. Mert lehet-e ember, ki ha a dicsőséges *Hauhnhnm*-ek általam felsorolt erényeit megismeri, ne szégyenkezzen azon, hogy ebben az országban ő a teremtés koronája, az uralkodó minden állatok között? Ne szóljunk mindazon országokról, ahol *yehuk* uralkodnak, ezek között talán legkevésbé a *brobdingnag-*

béliek romlottak el; ezeknek erkölceit s kormányformájukat vajmi boldogság volna felcserélni a miénkkel. Az olvasó ítélje meg ám önmaga, igazam van-e, én nem mondok véleményt.

Ki sem mondhatom, mennyire örülök annak, hogy jelen művem minden valószínűség szerint nem gáncsolják s csépelik majd, hiszen mifajta ellenvetéseket tehetnének a felülvizsgálók oly íróval szemben, aki a pusztá tényeket sorolja fel, s még hozzá oly távoli országokkal kapcsolatban, melyekkel semmiféle kereskedelmi vagy politikai vonatkozásban nem állunk? Gondosan kerültem sokféle igazságtalan megjegyzést, amivel némely utleirót méltán vádol a kormány. Pártkérdésekbe nem keveredtem soha; szenvedély, előítélet, emberekkel vagy csoportokkal szemben való rosszakarat távol állott tőlem. Tanítani s megismertetni akarom az embereket: jogot ad nekem erre, szerénytelenség érzete nélkül, az a véletlen szerencse, hogy oly sokáig éltem a tökéletes *Hauhnhnm*-ek országában. Mig irtam, nem gondoltam se anyagi, se erkölcsi haszonra. Szigoruan megtiltottam magamnak, akár egyetlen szót is leírni, mely elmélkedés lett volna, vagy vélemény; nem sértettem meg senkit, még olyanokat sem, akik szívesen sértődnek meg. Jogom van hát ahhoz, hogy kifogás nélkül való írónak nevezem magam; az én művem ne olvassák az Ellenvetők, Válaszolók, Megjegyzők, Vitatkozók, Rábukkanók, Felfedezők és Kinyomozók. Ezen a munkán nem gyakorolhatják képességüket.

Egyet mégis be kell vallanom. Valaki célzott rá homályosan, hogy „kötelességem lett volna, mint angol alattvalónak, hogy a külügyminisztérium használatára felterjesztést készítsek utjaimról, mert minden tartomány, amit angol alattvaló felfedez, angol birtok és gyarmat”. De kétségeim voltak, hogy birtokaink, amikhez felfedzéseim révén jutottunk, oly könnyen elfoglalhatók-e, mint Amerika volt, amit Cortez Ferdinánd hamar bekebelezett. A *liliput*-beliek országa aligha ér meg nekünk egy hajóhadat s hadsereget, másrészt kérdés, nem volna-e oktalanság megtámadni a *brobdingnag*-belieket, vagy éppen oly vitézül és sikeresen küzdenének-e katonáink, mint szoktak, a Repülő-Sziget ellen, mely fejük felett lebeg? A *Hauhnhnm*-ekkel talán könnyebb dolgunk volna, ők a háborus tudományokban teljességgel járatlanok, s a lőfegyverek ellen tehetetlenek. De ha külügyminiszter volnék, igaz lélekkel nem tudám javalni, hogy elfoglaljuk országukat. E benszülöttek bölcsessége, egyetértése, félelmet nem ismerő bátorsága s hazaszeretete, attól félek, pótolna minden hadi tudományt. Képzeljünk el huszezer *Hauhnhnm*-et, amint egy európai hadtest sorai közé ront, szétrobbantva a rajvonalt, felboritva a kocsikat, hátsó lábukkal rettentő port kavarva fel: Augusztus császár leírása jut eszembe: *Recalcitrat undique tutus*. Inkább ajánlanám azt, vegyük rá őket, hogy néhány ezer benszülött jöjjön közénk, civilizálni Európát, tanszékeken előadást tartani a becsület, igazságosság, mértékletesség, közszellem, tisztaság, barátság, jóakarát és hűség alapfogalmairól. Hiszen, ugy tudom, e fogalmak *neve* a legtöbb európai nyelvben megvan még, az élő nyelvekben éppen úgy, mint a holtakban; biztosan nem merem mondani, csekély olvasottságu s nagyon közepes műveltségü író létemre.

De volt még egy okom, amiért nem szívesen gondoltam arra, hogy öfelsége birodalmát felfedzéseimmel gyarapítsam. Az igazat megvallva, lelkiismeretfurdalást éreztem: vajjon igazságosnak vélhető-e ez a mód, amelylyel uralkodóink hasonló esetekben eljárnak? Tegyük fel például, hogy egy kalózhajó legénységét a vihar kiveti holmi ismeretlen partra: az árbóckosárban földet jelez a hajósinas, a kalózok partraszállanak, fosztogatni és rabolni: ártatlan s tapasztalatlan nép fogadja őket, minden szíveséggel s vendégszeretettel. A kalózok új nevet adnak az országnak s királyuk nevében formálisan birtokukba veszik. Ennek jeléül zászlót tüznek ki, leölnek két-három tucat benszülöttet, rabul ejtenek három-négy tucatot. Hazatérnek s kegyelmet nyernek. Új birtok alakult most, amit isteni kegyelem jogánál fogva szereztünk. Hajók indulnak oda, a benszülötteket kiirtják, szétkergetik, királyukat kinpadra vonják, hogy elárulja, hová tette a föld aranyát? a katonák szabad kezet kapnak fosztogatásra, bujálkodásra

s a föld megrészezszi fiainak véréből. E mészárosokat nevezzük aztán „*expediciónak*”, ezeknek feladata, hogy bálványimádó és barbár népeket civilizáljanak.

Semmiképpen nem célzok a nagy britt birodalomra, mely az egész világnak példát adott, hogyan kell bölcsességgel gyarmatot alapítani, hogy kell művelni a népet, vallásban, tudományban; hogyan kell józan életű s nemes alattvalókat küldeni a gyarmatokra; hogyan kell magasképességű s romlottságra képtelen hivatalnokok révén igazságot szolgáltatni a gyarmatokon, s mindennek tetejébe, erényes és ájtatos kormányzókat hogyan kell kinevezni, akik a nép jólétét s boldogságát össze tudják egyeztetni öfelsége érdekeivel s dicsőségével.

De tekintve azt, hogy az általam leirt országok szerény véleményem szerint nem úgy néznek ki, mintha szeretnék, hogy meghódítsák, legyilkolják, rabszija fűzzék és kiirtsák a gyarmatosok; másrészt pedig sem aranyuk, sem ezüstjük, sem cukruk vagy dohányuk nincs fölös mértékben: alázattal kockáztatni merném a megjegyzést, hogy nem is érik meg nemes buzgalmunkat, érdeklődésünket és vitéségünket. Ha mindazonáltal azok, akikre tartozik e kérdés, jónak látják más véleményen lenni; a magam részéről kész vagyok bizonyítani, törvényes uton, hogy előttem soha európai ember nem fordult meg a leirt országokban. Már úgy értem, ha a bensülötteknek hinni lehet, hacsak nem merülhet fel vitás pont gyanánt az a két *yehu*, akiket állítólag sok évvel ezelőtt láttak megjelenni *Hauhnhnm*-ország egyik hegyének peremén.

Azon se gondolkoztam, míg odajártam, milyen formaságok kíséretében lehetne és kellene uralkodóknk birtokába venni e tartományokat; különben, ha eszembe is jutott volna, okosságból és önfentartási ösztönből óvakodtam volna beszélni erről, jobb alkalmat várva az eddigieknél.

Most pedig, hogy megfeleltem az egyetlen ellenvetésnek, ami bármikor felmerülhet: ime utolszor bucsuzom el nemes és nyájas olvasóimtól, befejezem művemet, hogy redriff-i kicsiny kertemben átadjam magam elmélkedésemnek, éljek ama nemes erkölcsök mivélésének, melyekre *Hauhnhnm* uraim oktattak; oktassam a magam családjának *yehu*-it, amennyiben értelmes és idomitható állatoknak bizonyulnak; ha lehetséges, hozzászokjak emberi lények látásához, gyakran tekintve tükörbe s végre, hogy örökké panaszoljam, miért kellett minálunk állattá alacsonyulni a *Hauhnhnm*-eknek, kiket még így is mindig tisztelni fogok; nagyságos gazdám, nemes családja, barátai s az egész *Hauhnhnm* fajjal szemben érzett mély hódolatomra gondolva, kikhez a mieink külső megjelenésben szerencsések hasonlíthatni, bár értelmük elfajult s megcsökkent.

Mult héten türtem el először, hogy feleségem leüljön velem ebédelni: - egyelőre az asztal tulsó végére csak. Ez alkalomból megengedtem, hogy (lehetőleg röviden) néhány kérdésemre is válaszoljon. A *yehu* szagot még most se viselem el, orromat eldugom csürlővel, levendulával, dohánynyal, hogy ne érezzem annyira. S bár korosabb embernek nehéz letenni régi szokásokról, még mindig remélem, hogy valamikor képes leszek rá *yehu*-t eltürni a szomszédságomban s nem borzongok össze, hogy fogaival, vagy körmével nekemesik.

A *yehu*-fajjal való békülésem könnyebben menne, ha egyszer megelégednének azokkal a bünökkel és bolondságokkal, amelyekre őket a természet feljogosította. A legkevésbé se hat már reám, ha megpillantok holmi ügyvédet, zsebtolvajt, kapitányt, bolondot, mágnást, hamis játékost, politikust, rimakeritőt, orvost, hamis tanut, besugót, vagy efféléit; mindezek a foglalkozások megfelelnek a dolgok rendjének. De ha látnom kell egyetlen pöffetegbe szorulva a testi és lelki betegség és rutság minden szenyjét és büztét s az ilyen állapotban aztán gögöt s büszkeséget tapasztalok: - akkor fogyni kezd türelmem, azt már nem fogom megérteni tudni soha, hogy kerülhetett együvé egy fertőn ennyi tökéletlenséggel a gög. A bölcs és nemes *Hauhnhnm*-ek nyelvében nincs szó erre a bünre, semmiféle rosszra sincsen szavuk, hacsak

azok nem, melyekkel a *yehuk* utálatos szokásait leírják - de meg ezek között se találtam meg a gögre megfelelő szót. Ők nem ismerhették fel áthatóan s tökéletesen a *yehu*-természetet úgy, amint az egész fejlettségében kivirágzott olyan országokban, ahol ez az állat uralkodik. Én azonban, aki e pontban náluk tapasztaltabb voltam, mondhatom, hogy tisztán felismertem a gög néhány halvány gyökerét a vad *yehuk* jellemében.

A *Hauhnhnm*-ek, kiket nem kormányoz se földön, se égen semmi, csak az értelem: nem büszkébbek jótulajdonságaikra, mint amilyen büszke én lehetek, hogy nem hiányzik kezem, vagy lábam, amivel pedig, hacsak nem bolond, aligha dicsekszik az ember, bár nélküle nyomorék volna és nyomorult. Azért időzök hosszabban e tárgynál, mert szeretném, ha lassankint elviselhetővé válnék nekem valamely angol *yehu* társasága. Éppen azért, nagyon kérem azokat, akik e képtelen s felfoghatatlan bolondságnak, a gögnek halvány derengését érzik magukban, hogy a jövőben kerüljék el a házam tájékát.

-&-